

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

**ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВОЮ
ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ**

*Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(30 жовтня 2018 року)*

Дніпро
2018

УДК 34 + 351
П 68

*Рекомендовано до друку Навчально-науковим інститутом
заочного навчання та підвищення кваліфікації
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 12 від 19 листопада 2018 р.)*

П 68 Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 жовт. 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 272 с.

ISBN 978-617-7665-56-3

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, в якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів та наукових установ України, а також фахівці-практики правоохоронних органів. Тематика публікацій охоплює актуальні проблеми забезпечення державою правоохоронної функції у дослідженнях науковців та працівників правоохоронних органів України.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та освітньому процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

канд. юрид. наук **А.Є. Фоменко** (*голова*); д-р юрид. наук., проф., засл. юрист України **Л.Р. Наливайко** (*заст. голови*); д-р юрид. наук, доц. **О.С. Юнін** (*заст. голови*); канд. юрид. наук **С.І. Шевченко**; канд. юрид. наук **Ц.В. Колінько**, канд. юрид. наук **А.В. Самотуга**.

ISBN 978-617-7665-56-3

УДК 34 + 351

© Автори, 2018
© ДДУВС, 2018

З М І С Т

Авдієнко В.В., Лавриненко О.А.

Окремі питання відмежування торгівлі людьми
від суміжних складів злочинів 12

Андрєєв А.В.

Проблеми і перспективи застосування сучасних методик підготовки
поліцейських у вищих навчальних закладах із специфічними
умовами навчання 14

Андруш Л.В.

Проблематика здійснення правоохоронної функції
при протидії кіберзлочинам 17

Бабанін С.В.

Питання кримінальної відповідальності окремих осіб
на тимчасово окупованих територіях України 19

Барабаш О.

Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку
у системі захисту зовнішньодержавного простору України 21

Біденчук Т.М.

Підстави адміністративної відповідальності
у сфері обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів 23

Бідняк Г.С.

Використання спеціальних знань під час огляду трупа 25

Большаков С.В.

Оперативно-розшукове забезпечення службово-бойової діяльності
сил охорони правопорядку в умовах виникнення кризових ситуацій,
що загрожують національній безпеці 31

Бондар О.С.

Щодо охорони праці в Україні 34

Бондаренко А.О.

Права і свободи дитини в Україні: проблеми та реалії 36

Борисенко В.К. Модернізація правоохоронних органів в умовах євроінтеграції	38
Брутман В.В. Правоохоронна діяльність у протидії злочинами проти професійної діяльності журналістів	40
Бурдакова С.О. Окремі питання кримінальної відповідальності за хуліганські дії, що супроводжуються опором представникові влади	42
Веріго І.М. Соціологічний аналіз громадської думки щодо легалізації короткоствольної зброї як засобу забезпечення особистої безпеки	44
Водоп'ян Д.В. Деякі проблемні питання організаційно-тактичної діяльності слідчо-оперативної групи на місці події	47
Грибан В.Г., Хрипко Л.В., Мельников В.Л. Законодавче забезпечення та управління охорони праці у США	49
Гарічев В.В. Удосконалення адміністративно-деліктного законодавства України як умова реалізації державою правоохоронної функції	52
Гринюк Д.В. До питання про реалізацію права поліцейського на відпочинок	55
Грузин В.А. Реформи Служби безпеки України як правоохоронного органу в умовах євроінтеграційних процесів	57
Гумбатов А.А. Зарубіжний досвід запобігання торгівлі жінками з метою їх сексуальної експлуатації	59
Дараган В.В. Деякі особливості здійснення етапу документування злочинних намірів особи щодо надання неправомірної вигоди працівнику Національної поліції	63

Діхтяренко А.Г.

Деякі проблемні питання навчання та вишколу кадрів
для Національної поліції України 66

Демідова В.В.

Види та форми взаємодії слідчого з іншими підрозділами
у процесі розслідування злочинів, пов'язаних із жорстоким
поводженням з тваринами 68

Добробог Л.М., Литвиненко Н.О.

Цифровий ресурс як інструмент аналізу
корисливо-насильницьких злочинів в Україні 71

Довгунь С.З.

Порівняльний аналіз правового регулювання
державного управління органами досудового розслідування
в Республіці Грузія (на прикладі МВС) 73

Дрозд О.Ю.

Основні види часу відпочинку поліцейських
за новим Законом України «Про Національну поліцію» 75

Жбанчик А.В.

Напрямки розвитку взаємодії Національної гвардії України
з Міжнародною асоціацією жандармерії
та воєнізованих сил поліції (FIEP) 78

Журавель О.А.

Роль держави у реалізації громадянами права на самозахист 80

Жушман І.М.

Розширення НАТО: перспективи та нові виклики для України 82

Захарова О.В.

Охорона суспільної моралі як складова
правоохоронної функції держави 87

Золотоноша О.В.

Деякі аспекти взаємодії органів місцевої влади
з правоохоронними органами 91

Зубко О.О.

Підстави тимчасового затримання транспортного засобу працівниками Національної поліції 94

Іваниця А.В.

Щодо деяких методологічних аспектів діяльності Національної поліції України 97

Ігнатська А.О.

Терміновий заборонний припис як інструмент запобігання домашньому насильству 100

Ісаєва С.А.

Колізії в законодавстві України: стан наукового дослідження та способи їх усунення 102

Іщенко О.В.

Межі обмеження конституційних прав людини під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій 104

Калініченко З.Д.

Інституційні реформи та модернізація органів державної служби в умовах європейської інтеграції 107

Клемпарський М.М., Колеснік Т.В.

Особливості дисциплінарної відповідальності поліцейських: проблемні аспекти 110

Коваленко А.В.

Окремі питання запобігання злочинності поліцією 113

Козар А.В.

Актуальні питання використання безпілотних літальних апаратів для запобігання незаконному вирощуванню снодійних маків чи конопель 115

Колінько Ц.В., Мкртчян К.В.

Адміністративно-правова охорона встановленого порядку управління 118

Колінько І.О.

Особливості законодавчого регулювання надурочних робіт поліцейських 121

Коломієць В.Ю.

Окремі питання відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень 123

Кононець В.П.

Актуальні питання щодо правомірності порядку зупинення транспортних засобів у діяльності Національної поліції 125

Корнякова Т.В.

Теоретичні та практичні засади реалізації правоохоронної функції державою у механізмі протидії відносинам 128

Коротась В.М.

Елементи механізму адміністративно-правового регулювання експертно-криміналістичних досліджень зброї 130

Кравченко А.В.

фактори, що впливають на рівень злочинності та боротьби з ними 132

Кривенко В.В.

Окремі напрямки запобігання корупційним правопорушенням серед представників органів місцевого самоврядування 135

Куцова А.С.

Проблеми регламентації застосування кайданок та інших засобів обмеження рухомості 137

Лакєєва Д.С.

Гігієнічні особливості умов праці в юриспруденції 139

Литвин І.І.

Окремі особливості діяльності Національної поліції у сфері забезпечення правопорядку в Україні 142

Логвиненко Б.О.

До проблеми практичного застосування «поліцейських» нормативно-правових актів превентивними підрозділами Національної поліції 144

Лошицький М.В., Журавльов Д.В.

Взаємодія поліції з органами місцевого самоврядування в процесі забезпечення публічного порядку 146

Любова Н.О.

Розшук особи, яка зникла безвісно:
законодавчий та практичний аналіз 149

Макуха І.О.

Наслідки чорнобильської катастрофи:
населення, інфраструктура, екологія 152

Малихіна В.В.

Проблеми функціонування адміністративних судів в Україні 155

Манжула А.А.

Вплив органів місцевого самоврядування
на забезпечення охорони громадського порядку 157

Миронюк Р.В.

Міжнародні стандарти громадського контролю за діяльністю поліції 159

Михайленко Р.В.

Філософські аспекти правоохоронної діяльності в державі 163

Михайлов В.О.

Інститут наставництва як елемент системи забезпечення
законності та дисципліни в діяльності поліції 165

Наливайко Л.Р., Книш С.В.

Становлення і сутність конституційної юстиції в Україні 168

Наріжний Ю.О.

Конституційні гарантії захисту прав громадян України 171

Нестерцова-Собакарь О.В.

Гендерний компонент реалізації правоохоронної функції держави 175

Орлова О.О., Страшко О.В.

Затримання особи як тимчасовий запобіжний захід
крізь призму забезпечення прав та свобод людини і громадянина 177

Очеретяний М.А.

нова парадигма взаємодії поліції та суспільства 181

Патерило І.В.

Адміністративний акт як інструмент діяльності публічної адміністрації .. 184

Полякова Т.С.

Охорона права власності: теоретико-методологічний та практичний аспекти 187

Прокопченко В.С.

Запобігання злочинності у Великобританії 190

Пугач А.В.

Перспекти вивикористання сучасних інформаційних технологій у заходах забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення 191

Резворович К.Р.

Правова природа суддівської помилки у цивільному процесі 194

Роговенко М.М.

Проблемні питання професійної етики поліцейських під час реалізації політики протидії злочинності на прикладі іноземних держав 196

Рябовол Л.Т.

Освітньо-професійна програма підготовки магістра за спеціальністю «правоохоронна діяльність» 199

Саєнко М.І.

Реалізація правоохоронної функції держави органами внутрішніх справ у системі захисту прав і свобод людини 202

Саєнко А.С.

Теоретико-правові підходи до розуміння поняття правоохоронної функції держави 205

Сахно А.О.

Порівняльний аналіз поняття співучасті за КК України 1960 та 2001 років 209

Сидорова Е.О.

Актуальні злочини у сфері платіжних систем в Україні 210

Собакарь А.О.

Професійна підготовка поліцейських кадрів як умова ефективної реалізації державою правоохоронної функції 213

Сокуренко О.А.

Соціальне забезпечення працівників поліції 216

Стасюк О.М.

Щодо вдосконалення правового забезпечення реалізації правоохоронної функції держави у сфері захисту майнових та особистих немайнових прав підрозділами патрульної поліції в Україні 219

Суботін С.Ю.

Поняття «інформаційний тероризм»: аналіз міжнародних та національних нормативно-правових актів 222

Терещенко Л.О.

Інформація у механізмі інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів України 225

Турчанікова Г.О.

Проблемні питання нормативно-правового регулювання форм службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку під час організації та проведення поліцейських операцій 228

Уваров В.Г.

Дотримання правових стандартів при застосуванні запобіжних заходів у кримінальному провадженні 230

Уварова Н.В.

Забезпечення прав представників сексуальних меншин та трансгендерних особистостей у провадженні у справах про адміністративні правопорушення 232

Фоменко А.Є.

Взаємодія національної поліції з громадськістю у процесі забезпечення правопорядку 236

Христов О.Л., Денисенко Є.М.

Особливості встановлення механізму вчинення незаконного заволодіння транспортними засобами, обладнаними сучасними системами захисту 238

Цибко В., Горгула Ю.О.

Окремі питання визначення об'єкта злочину в науці кримінального права 241

Чередніченко О.С., Мороз М.В.

Окремі питання відповідальності за ст.117 КК України 244

Чудновський О.В.

Свобода слова в контексті забезпечення
правоохоронної функції держави 246

Шаблистий В.В.

Незаконний обіг зброї в Україні: міф чи реальність? 249

Шевченко С.І., Тарасенко О.С.

Перспектива створення місцевої поліції
як напрям удосконалення правоохоронної функції держави 252

Штамбург В.В.

Актуальні питання запровадження інституту
кримінальних проступків в Україні 255

Южека Р.С.

Конституційно-правовий статус органів прокуратури
на сучасному етапі державотворчих процесів в Україні 257

Юзікова Н.С.

Окремі аспекти реалізації правоохоронної функції
державою у стратегії запобігання віктимізації 261

Юзіков Г.С.

Вплив процесів глобалізації на злочини на ґрунті ненависті 263

Юнін О.С., Юніна М.П.

Процедура медіації у врегулюванні медичних конфліктів 266

Яромій І.В.

Окремі особливості механізму запобігання
та протидії порушенням митних правил 268

Ярошенко А.С.

Нормативно-правові засади діяльності правоохоронних органів
щодо запобігання корупції в умовах євроінтеграції 270

Авдієнко В.В., Лавриненко О.А.

слухачі магістратури ННІ ЗНПК

ДДУВС;

Науковий керівник:

Шаблистий В.В. – д.ю.н., доцент,

професор кафедри кримінального права

та кримінології ДДУВС

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВІДМЕЖУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ВІД СУМІЖНИХ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ

Заслуговує на увагу питання співвідношення складів злочинів, передбачених статтями 149 КК України та 303 (сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією) КК України. Йдеться про два склади злочину: вербування людини з метою сексуальної експлуатації та втягнення особи в заняття проституцією.

Я. Лизогуб стверджує: «Текстуально різні діяння («вербування людини з метою сексуальної експлуатації» і «втягнення особи в заняття проституцією») концептуально становлять один єдиний злочин, який однозначно підпадає під дію двох статей – 149 і 303. Конкуренцією кримінально-правових норм таку ситуацію назвати не можна, адже змістовно вони абсолютно тотожні» [1].

Що стосується співвідношення складів злочинів, передбачених ст. 149 та ст. 303 КК України, то ці два поняття («вербування людини з метою сексуальної експлуатації» та «втягнення особи в заняття проституцією») майже тотожні, синонімічні. Але в контексті складів злочинів, що розглядаються у них, є різний суб'єктивний зміст. При вербуванні особа схиляє до заняття проституцією з метою подальшої передачі потерпілої третій особі, при цьому надання подальших послуг потерпілою особою є байдужим для винного, а при втягненні злочинець має на меті лише схилити особу до надання сексуальних послуг третім особам (тут бажанням для винного є саме досягнення результату – надання сексуальних послуг третім особам). З огляду на викладене, ми дозволимо собі погодитися з таким висновком з приводу співвідношення двох складів злочинів, оскільки, на нашу думку, Я. Лизогуб при формулюванні своїх висновків виходив саме з визначення дії (об'єктивної сторони) без з'ясування суб'єктивного змісту злочину.

У сучасному кримінальному законодавстві України відомі також інші діяння, які за своїми ознаками співвідносяться з вербуванням. До них належить найманство. Відповідно до диспозиції ч. 1 ст. 447 КК України, найманство визначається як вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання найманців з метою використання у збройних конфліктах інших держав або насильницьких діях, спрямованих на повалення державної влади чи

порушення територіальної цілісності, а також використання найманців у військових конфліктах чи діях. У зв'язку з цим можна стверджувати, що поняття найманства є значно ширшим, ніж вербування. Адже, відповідно до ч. 1 ст. 447 КК України, вербування є формою прояву найманства.

Що стосується торгівлі людьми, то, відповідно до ч. 1 ст. 149 КК України, вона вчиняється з метою експлуатації особи. У свою чергу, відповідно до примітки 1 до ст. 149 КК України, однією із форм прояву експлуатації є використання потерпілого у збройних конфліктах.

Для уникнення плутанини під час кваліфікації дії злочинця у разі вербування людини з метою використання у збройних конфліктах необхідно встановити спрямованість дій винної особи (хоча на практиці це дуже складно). Якщо вербування до збройних формувань відбувалося для повалення державної влади, порушення територіальної цілісності держави чи участі у збройних конфліктах і винний бажав досягти цього результату за допомогою завербованих найманців, то в такому випадку дії злочинця слід кваліфікувати за ст. 447 КК України. Таким чином, відмінність полягає у вольовій ознаці суб'єктивної сторони злочинної поведінки.

Є ще один істотний аспект, який заслуговує на увагу: ч. 1 ст. 447 КК України вказує на добровільність і усвідомлення дій найманців, спрямованих на участь у збройних конфліктах. Що ж стосується вербування людини для використання у збройних конфліктах, передбачене ч. 1 ст. 149 КК України, то таке діяння вважається злочином тільки при вчиненні цих дій за допомогою таких способів, як обман, шантаж або уразливий стан. У випадку добровільної згоди людини у процесі вербування на її подальше використання у збройних конфліктах, які ще не набули ніякої спрямованості або їх спрямованість не передбачає повалення державної влади чи порушення територіальної цілісності, склад злочину, передбачений ст. 447 та ст. 149 КК України, відсутній [2, с. 118].

При настанні внаслідок торгівлі людьми тяжких наслідків дії необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів за ч. 3 ст. 149 та відповідною статтею Особливої частини КК. Обов'язковим є з'ясування причинного зв'язку між вчиненими діями та тяжкістю наслідків, що настали. Тяжкими наслідками можуть бути тяжка хвороба, тілесні ушкодження, вбивство потерпілого, його самогубство тощо.

Отже, чинна редакція ст. 149 КК України потребує вдосконалення у зв'язку із конкуренцією із багатьма іншими статтями Особливої частини кримінального закону. Ми підтримуємо думку вчених, які пропонують віднести вчинення будь-якого діяння, передбаченого ст. 149 КК України, способом обману до кваліфікуючих ознак, адже таке діяння підвищує небезпеку злочину. Окрім того, необхідно віднести до об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 149 КК України (або взагалі окремої статті), діяння у формі купівлі людини та доповнити статтю приміткою з визначенням поняття «порнобізнес» задля правильної і обґрунтованої кваліфікації злочинних дій.

1. Лизогуб Я.Г. Об'єктивні ознаки основного складу злочину «торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини»: об'єкт і предмет злочину. URL: <http://>

2. Іскров К. Об'єктивна сторона складу злочину «торгівля людьми» або інша незаконна угода щодо людини (ст. 149 Кримінального кодексу України). *Підприємництво, господарство і право*. № 3. 2012 (195). С. 116-120.

Андрєєв А.В.

канд. юрид. наук, заступник декана
факультету підготовки фахівців для
органів досудового розслідування ДДУВС

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬ- НИХ ЗАКЛАДАХ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

У засобах масової інформації все частіше звертаються до теми про недоліки і прогалини у реалізації «поліцейської реформи». Приміром, у дослідженні ефективності діяльності поліції (2016 рік) зроблено висновок про те, що «...скільки б не передбачували прогресивних критеріїв оцінки ефективності роботи поліції, якщо в ній не працюватимуть суперфахові кадри, які постійно будуть покращувати свої знання та практику, нічого на краще в НПУ не зміниться» [1]. Слід погодитись із тим, що проблеми окремих служб і підрозділів є наслідком неефективної підготовки поліцейських кадрів, а тому основний акцент має бути зроблено саме на якості їх підготовки.

Слід погодитись із думкою В.В. Сокурєнка про те, що традиційні підходи до підготовки працівників правоохоронних органів не повністю забезпечують необхідну якість і професійну компетентність кваліфікованих кадрів поліції. А тому правильним є висновок про наявність об'єктивно існуючого протиріччя між зростаючими вимогами сучасного суспільства до діяльності поліції та традиційною системою підготовки поліцейських [2].

Набувають актуальності перспективи вирішення проблем застосування сучасних методик підготовки поліцейських у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, огляд яких запропоновано нами у даній праці.

Сьогодні, досліджуючи питання удосконалення підготовки кадрів для Національної поліції у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, можна впевнено казати про дуалізм відповідних трансформацій. Так, перспективи розвитку відомчої освіти правоохоронців в Україні залежать від двох факторів: по-перше, від розвитку вищої освіти в Україні, а по-друге, від тенденцій наближення діяльності Національної поліції до європейських стандартів.

Тут слушно навести позицію А.П. Пашкова, який пропонує власне бачення головних шляхів модернізації освіти: а) забезпечення якісної освіти у ВНЗ, які охоплюють всі стадії навчання – від університетського навчання, відбору абітурієнтів до їх випуску; б) якість освіти ВНЗ досягається не загальною кількістю студентів у ньому, а в першу чергу співвідношенням загальної кількості викладачів, які мають вчену та наукову ступінь, пройшли стажування за фахом за кордоном або є членами Міжнародних академій, до загальної кількості студентів у ВНЗ; в) для визнання українських дипломів про вищу освіту у світі пропонуємо створити Раду з якості вищої освіти із залученням до 50 % закордонних експертів (фахівців, вчених) [3, с. 246].

З іншого боку, А.В. Волохов слушно зазначає, що система освіти МВС включає у себе роботу 8 вищих навчальних закладів, які щороку здійснюють підготовку тисяч поліцейських у офіцерському званні та випускають їх у життєвий вирій практично не готовими протистояти злочинним проявам. Але якість їх відбору та підготовки має ряд суттєвих недоліків: на навчання до ВНЗ системи МВС не завжди йдуть мотивовані громадяни (значна кількість вступає на навчання через бажання батьків, можливість ухилитись від призову до армії, можливість отримати безкоштовну освіту та інше); зміст теоретичного матеріалу не завжди відповідає практичним потребам діяльності поліцейського; навіть найкращий рівень освіти не завжди підготує психологічно та практично готового поліцейського до реальної протидії злочинному світу; на навчання витрачається значна кількість часу та бюджетних коштів; поліцейський не завжди призначається на ту посаду, за якою спеціальністю він проходив навчання [4, с. 68-69].

Що стосується пошуку перспектив вирішення поточних проблем підготовки поліцейських, то насамперед потребують осмислення і впровадження конкретні кроки для виправлення ситуації на нормативному рівні: 1) визначення і чітке нормативно-правове закріплення статусу вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, в яких здійснюється підготовка поліцейських та має впроваджуватись підготовка цивільних фахівців для потреб МВС; 2) закріплення законодавчого визначення поняття «специфічні умови навчання» та стандартів (переліку) таких умов для конкретних видів державної служби; 3) затвердження документа про поступовий розвиток системи підготовки кадрів для Національної поліції з урахуванням положень Законів України «Про вищу освіту», «Про Національну поліцію» та досвіду держав Європейського Союзу.

Стосовно перспективних шляхів застосування сучасних методик у підготовці поліцейських варто акцентувати увагу на наданні широкої автономії в освітніх методиках вищим навчальним закладам із специфічними умовами навчання (насамперед заняття у малих групах, тренінги та рольові ігри) та забезпечення постійного обміну новачками в навчальному процесі. В цьому контексті варто погодитись із думкою про те, що виконання правоохоронних функцій перш за все залежить від якісної політики відбору майбутніх право-

охоронців, основне завдання якої полягає у створенні організаційно-правових, соціальних, виховних, психологічних, матеріально-технічних, фінансових, економічних та інших передумов для формування високопрофесійного персоналу органів, служб та підрозділів Національної поліції, здатного ефективно та на високому рівні вирішувати оперативно-службові завдання [5, с.106].

Зауважимо, що аналіз і запозичення зарубіжного досвіду підготовки кадрів для Національної поліції має відбуватися шляхом запровадження конкретних кроків, а не ознайомчих візитів чергових делегацій. Удосконалення підготовки кадрів для Національної поліції вищими навчальними закладами із специфічними умовами навчання можливе виключно за умови перенесення акценту на сучасні тренінгові методики у підготовці фахівців. Напрямок інновацій безліч, варто лише змінити підґрунтя діючої системи підготовки поліцейських кадрів.

Поступове впровадження новацій у навчальний процес дозволить суттєво поліпшити якість підготовки професійних поліцейських кадрів та сприятиме адаптації національної поліцейської інституції до європейських стандартів.

---

1. Гонта І. Наскільки ефективно працює Нацполіція? 7 зрозумілих схем і графіків // Checkpoint від 08:44 23 грудня 2016. URL: <https://ckp.in.ua/research/14960>.

2. Сокурєнко В.В. Реформа правоохоронної системи як уособлення практичної реалізації вектора безпеки Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2016-5/doc/4/06.pdf>.

3. А.П. Пашков. Забезпечення якості освіти у ВНЗ – головний крок до модернізації галузевих стандартів та поліпшення кваліфікації державних службовців. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2650/Sushchenko_Zabespechennya_yakosti_osvity.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

4. Волохов В.А. Проблеми відбору та підготовки працівників поліції та шляхи їх вирішення. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Харків, 20 трав. 2016 р. / МВС України, Департамент патрул. поліції України; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2016. С. 68-71.

5. Руколайніна І.Є., Леміш О.О. Формування та підготовка кадрів (персоналу) до органів Національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1. 2017. С.104-106.

Андруш Л.В.
слухач магістратури ННІ ЗНПК ДДУВС
Науковий керівник: Колінько Ц.В. –
канд. юрид. наук, заступник директора
ННІ ЗНПК із заочного навчання
цивільних осіб ДДУВС

ПРОБЛЕМАТИКА ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ПРИ ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИНАМ

З розвитком інформаційних технологій та глобалізації суспільства людство зробило великий крок вперед у своєму розвитку. Але у всього є зворотний бік. Так вийшло і з мережею Інтернет, яка стала не тільки корисним надбанням суспільства, але й великою площею для скоєння злочинів у цій мережі, а також за її допомогою.

Правовою основою для протидії комп'ютерній злочинності на національному рівні є Кримінальний кодекс України. Даний вид протиправних дій називається злочинами у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем і комп'ютерних мереж (ст. 361, 361, 363 ККУ) або, як їх прийнято називати, «кіберзлочини».

Даний вид злочинів є досить новим, але, за даними Інтерполу, за рівнем зростання він вже перегнав такі види злочинів як незаконний обіг зброї та торгівля наркотиками.

Такий швидкий розвиток даних кримінальних правопорушень зумовлений тим, що мережа Інтернет є доволі сприятливою для вчинення злочинів, адже їй притаманні глобальність, транскордонність, анонімність, взаємозамінність вузлів мережі.

Якщо такі підрозділи поліції, як кримінальна поліція та органи досудового розслідування, створені та функціонують вже дуже давно та мають певну методiku та напрацювання, які застосовують під час здійснення правоохоронної діяльності, то напрямок боротьби з кіберзлочинами є досить новим у правоохоронних органах України.

Тому створення такого структурного підрозділу Національної поліції як кіберполіція є дуже доречним і актуальним. Департамент кіберполіції був створений постановою Кабінету Міністрів України № 831 від 13 жовтня 2015 року «Про утворення територіального органу Національної поліції».

До завдань Департаменту кіберполіції належать такі: реалізація державної політики у сфері протидії кіберзлочинності, завчасне інформування населення про появу нових кіберзлочинців, впровадження програмних засобів для систематизації кіберінцидентів, реагування на запити зарубіжних партнерів, які будуть надходити по каналах Національної цілодобової мережі контактних пунктів.

Тобто виходить, що підрозділ кіберполіції покликаний здійснювати правоохоронну функцію в державі, протидію кіберзлочинності та захист прав громадян у кіберпросторі.

Незважаючи на масштабну реформу правоохоронних органів України та створення такого органу як кіберполіція, даних дій недостатньо для мобільної та компетентної роботи правоохоронців у кіберпросторі.

Першою і найголовнішою проблемою у функціонуванні кіберполіції є недостатня нормативно-правова база для її діяльності, колізії правових норм, які виникають між нормативно-правовими актами.

Так, постановою Кабінету Міністрів України № 831 від 13 жовтня 2015 року «Про утворення територіального органу Національної поліції» утворено Департамент кіберполіції, коли у ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію» регламентовано, що у складі поліції функціонують:

- 1) кримінальна поліція;
- 2) патрульна поліція;
- 3) органи досудового розслідування;
- 4) поліція охорони;
- 5) спеціальна поліція;
- 6) поліція особливого призначення.

Тобто підрозділ кіберполіції не передбачений Законом, і його діяльність є сумнівною з точки зору законності.

Також не прийнято Закон України «Про захист прав інтелектуальної власності в Інтернеті», Верховною Радою України лише розробляються та приймаються зміни та доповнення до вже існуючих нормативно-правових актів, коли було б доцільніше створити єдиний уніфікований закон, в якому б були регламентовані норми про захист прав авторів та інших суб'єктів права інтелектуальної власності, санкція за вчинення порушень цих прав та органи, які мають право проводити розслідування даних правопорушень. Це дало б змогу розширити правоохоронну функцію кіберполіції та її взаємодію із суб'єктами права інтелектуальної власності.

Не прийнято Закон України «Про кіберполіцію». Прийняття такого закону розширило б юрисдикційні та компетентні межі здійснення органом кіберполіції покладеної на неї правоохоронної функції, адже покладені на поліцію завдання є більш масштабними і глобальними і не повинні обмежуватися лише злочинами в мережі, поряд з цим було чіткіше організовано діяльність підрозділів кіберполіції, межі порушення прав та свобод осіб при проведенні гласних та негласних слідчих розшукових дій в межах розслідування, адже дані слідчі розшукові дії мають проводитися згідно з нормами Кримінально-процесуального кодексу, як і органами досудового розслідування, але вони будуть мати більш специфічний характер і існує необхідність захистити учасників кримінального провадження від зловживань з боку посадових осіб підрозділу кіберполіції.

Нагальною проблемою є напрацювання методик і алгоритмів діяльності

кіберполіції, вироблення науково обґрунтованих методичних рекомендацій в рамках вимог чинного КПК.

У висновку можемо сказати про те, що перешкодою для компетентної та мобільної роботи кіберполіції є недостатність нормативно-правового регулювання.

Причиною цього є легковажне ставлення законотворців до специфіки діяльності кіберполіції. Вважається, що якщо кіберполіція є структурним підрозділом Національної поліції України, то й норми, що забезпечують виконання правоохоронної функції, не мають відрізнятись. Якоюсь мірою це так. Але не варто забувати, що здебільшого розслідування злочинів кіберполіцією проводиться в межах кіберпростору, тому слідчі розшукові дії, оцінка і дослідження доказів будуть мати специфічний характер.

На нашу думку, такі заходи мають забезпечити компетентне та своєчасне здійснення правоохоронної функції кіберполіцією:

- Прийняття Закону України «Про захист прав інтелектуальної власності в Інтернеті».
- Прийняття Закону України «Про кіберполіцію».
- Напрацювання методик і алгоритмів діяльності кіберполіції, вироблення науково обґрунтованих методичних рекомендацій в рамках вимог чинного КПК.
- Створення механізму партнерства в інформаційному суспільстві для взаємодії та координації заходів щодо забезпечення кібербезпеки.
- Розробка регулюючих механізмів, що визначатимуть права, обов'язки та відповідальність учасників у сфері протидії кіберзлочинності.
- Створення єдиної системи обміну інформацією про випадки кіберзлочинів.
- Забезпечення підготовки висококваліфікованих ІТ-фахівців для запобігання будь-яким злочинам в інформаційному та комп'ютерному просторі.
- Налагодження міжнародної взаємодії у напрямку протидії кібератакам.

---

1. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>

2. Діордіца І.В. Кібербезпекова політика України: стан та пріоритетні напрями реалізації: монографія. Запоріжжя: Гельветика, 2018. 548 с.

3. Фатхутдінов В. Нова кіберполіція у світлі реалізації державної безпекової політики: наукова стаття. *Національний юридичний журнал*. 2016. Серпень. С. 100–103.

4. Артеменко О.В., Бідонько Р.В. Кіберполіція України. Організація діяльності та перспективи розвитку: наукова стаття. *Право і суспільство*. № 1. 2017. С. 116–119.

Бабанін С.В.,

канд. юрид. наук, доцент кафедри
кримінального права та криминології
ДДУВС

ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОКРЕМИХ ОСІБ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

В Україні прийнято ряд нормативно-правових актів, спрямованих на вирішення питання деокупації захоплених територій України, зокрема, Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 р. [1], Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 квітня 2018 року «Про широкомасштабну антитерористичну операцію в Донецькій та Луганській областях»» від 30 квітня 2018 р. [2] та ін.

Разом з тим після відновлення цілісності України постає питання притягнення до кримінальної відповідальності всіх осіб, винних за окупацію територій України, за злочини, вчинені цими особами з кінця 2013 р. (проти основ національної безпеки України, проти громадської безпеки, проти життя та здоров'я особи, проти власності тощо).

Оскільки у вчиненні цих злочинів, фактично, як різні види співучасників були і є задіяні тисячі (або десятки тисяч) громадян України, владі країни необхідно визначити концепцію притягнення цих осіб до кримінальної відповідальності. Притягнення абсолютно усіх винних до такої відповідальності, на наш погляд, є недоцільним і здатне призвести до чергової ескалації конфлікту в країні. Тому до відповідальності повинні притягуватись лише організатори та активні учасники окремих злочинів, а також виконавці тяжких та особливо тяжких злочинів проти основ національної безпеки, особи, власності, громадської безпеки.

Вирішення цього питання можливе, зокрема, шляхом застосування амністії до осіб, які не належать до зазначених.

Проте, за такі поширені злочини, вчинені з початку підготовки окупації території України, як «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади» (ст. 109 КК), «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України» (ст. 110 КК), «Державна зрада» (ст. 111 КК) та за ряд інших злочинів амністія за чинним законодавством України не може бути застосована.

Стаття 4 Закону України «Про застосування амністії в Україні», зокрема, встановлює, що «Амністія не може бути застосована до: ...г) осіб, яких засуджено за злочини проти основ національної безпеки України, терористичний акт, бандитизм, умисне вбивство при обтяжуючих обставинах» [3].

Вважаємо, що ефективність кримінально-правової політики держави на тимчасово окупованих територіях України після їх звільнення буде залежати й від розроблення концепції притягнення до кримінальної відповідальності всіх винних за окупацію території України осіб, однією зі складових якої є розробка і прийняття нового Закону України «Про застосування амністії в Україні».

1. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях: Закон України від 18 січня 2018 р. // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19> (дата звернення: 10.09.2018).

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 квітня 2018 року «Про широкомасштабну антитерористичну операцію в Донецькій та Луганській областях»: Указ Президента України від 30 квітня 2018 р. // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/2018> (дата звернення: 10.09.2018).

3. Про застосування амністії в Україні: Закон України від 1 жовтня 1996 р. // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.09.2018).

Барабаш О.

студент магістратури юридичного факультету Дніпровського національного університету ім. О. Гончара;

Науковий керівник: Юзікова Н.С. –

д-р юрид. наук, професор кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету ім. О. Гончара

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ»: У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ЗОВНІШНЬОДЕРЖАВНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Актуальність даної теми зумовлена інтеграцією України до міжнародного співтовариства та зростанням кількості злочинів у даній категорії. Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку розташовані у XX розділі Особливої частини Кримінального кодексу України в редакції від 06.10.2018. Законодавцем були розподілені злочини у даному розділі за об'єктом посягань, відповідно зазначені злочини складають 13 статей даного розділу – із ст. 436 до ст. 447 включно.

Загальний об'єкт розділу XX особливої частини Кримінального кодексу України становить мир, безпека людства та міжнародний правопорядок.

Окреслення та детальне дослідження загального об'єкта вищезазначеного розділу та його специфічних ознак сприяє розробці ефективного механізму боротьби зі злочинами такої категорії.

Даний інститут та суміжні склади злочинів із визначенням родового об'єкта досліджувались вітчизняними науковцями: І.В. Хохловою, О.П. Шем'яковим, С.І. Селецьким, В.Я. Тацієм, В.П. Ємельяновим, О.М. Бандуркою, О.М. Литвиновим, В.В. Шаблистим та іншими. Однак у зв'язку зі швидкою динамікою зміни даної категорії злочинів тема підлягає більшому дослідженню в сучасних реаліях.

Особливістю злочинів, що знаходяться в XX розділі Кримінального кодексу України, є посягання на інтереси не внутрішньодержавні, а зовнішньодержавні, тому імплементація та дотримання Україною таких міжнародних актів як статuti Нюрнберзького (1945 р.), Токійського (1946 р.) військових трибуналів, статuti міжнародних кримінальних трибуналів по Югославії (1993 р.), по Руанді (1994 р.), Римського Статуту, Міжнародного кримінального суду 1998 р., інших конвенцій та резолюцій ООН є невід'ємною частиною впровадження успішного механізму боротьби з міжнародними злочинами у цій сфері.

Відповідно до ст. 6 Статуту Міжнародного воєнного трибуналу, систему злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку становлять [1]:

– злочини проти миру: планування, підготовка, розв'язання або ведення агресивної війни або війни, яка порушує міжнародні договори, угоди, або участь у загальному плані чи змові, які спрямовані до здійснення кожної з вищевказаних дій;

– воєнні злочини: порушення законів або звичаїв війни. До цих порушень належать вбивства, катування чи поміщення в рабство або для інших цілей цивільного населення окупованої території; вбивства чи катування військовополонених або осіб, що знаходяться на морі; вбивства заручників; пограбування громадської чи приватної власності; безглузде руйнування міст чи сіл; розорення, не виправдане військовою необхідністю, та інші злочини;

– злочини проти людяності: вбивства, винищування, поневолення, заслання та інші жорстокі дії, вчинені щодо цивільного населення до або під час війни, або переслідування за політичними, расовими чи релігійними мотивами з метою здійснення або у зв'язку з будь-яким злочином.

Застосовуючи міжнародні стандарти до злочинів Розділу XX Кримінального кодексу України, можна виділити певні групи залежно від загального об'єкта:

1) мир виступає загальним об'єктом для таких злочинів: пропаганда війни та планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 436 та ст. 437 Кримінального кодексу України);

2) безпека людства виступає загальним об'єктом для таких злочинів: порушення законів та звичаїв війни (ст. 438), найманство (ст. 447); застосування

зброї масового знищення (ст. 439), розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення (ст. 440), екоцид (ст. 441), геноцид (ст. 442 Кримінального кодексу України);

3) міжнародний правопорядок виступає загальним об'єктом для таких злочинів: виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів (ст. 436¹), посягання на життя представника іноземної держави (ст. 443), злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист (ст. 444), незаконне використання символіки Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, Червоного Кристала (ст. 445), піратство (ст. 446 Кримінального кодексу України).

Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновки, що злочини, визначені у розділі XX Особливої частини Кримінального кодексу України, є особливо небезпечними в контексті міжнародного права, що обумовлює їх правове регулювання не тільки національним законодавством, а й міжнародним. Саме тому укріплення міжнародно-правових зв'язків шляхом укладання міжнародних угод та безпосередньою політичною співпрацею є важливим для боротьби зі злочинами проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

---

1. Статут Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання головних військових злочинців [...]: Міжнародний документ від 08.08.1945 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_201.

Біденчук Т.М.
курсант 3 курсу ФПФПКП ДДУВС;
Науковий керівник: Кононець В.П. –
канд. юрид. наук, доцент кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності ДДУВС

ПІДСТАВИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОБІГУ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ ТА ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ

На сьогоднішній день дуже актуальним питанням стала потреба у посиленні боротьби з незаконним обігом алкоголю та тютюнових виробів. Майже половина усіх тютюнових виробів та алкогольних напоїв, які виробляються в нашій країні та за її межами, є незаконно виготовленими [3]. Тобто такий товар реалізується без сплати податків, акцизного збору та інших платежів, які є обов'язковими, або без отримання ліцензії. Звичайно, влада не могла залишити без уваги таку реалізацію незаконного товару і внесла деякі зміни до законодавства України, а саме було врегульовано такі процедури: обіг техні-

чного спирту та спирту, виготовленого з нехарчової сировини; орган, який уповноважений видати ліцензію; видача ліцензій для випуску коньяку; видача ліцензії для виробництва тютюнових виробів; визначення порядку здійснення митних процедур, що є передусім передумовою для потрапляння на ринок недоброякісної продукції, тощо [1]. Через стрімкий розвиток зовнішньої економіки української держави дуже цікавим і важливим питанням стало здійснення експортно-імпортних операцій з алкогольними напоями та тютюновими виробами [5], а саме: який буде порядок видачі ліцензії для здійснення даного виду діяльності; орган, в компетенції якого буде таке право; які вимоги будуть висуватися до суб'єктів, що виявили бажання займатися цим видом господарської діяльності; який порядок декларування та митного оформлення; які документи подаються до митного органу тощо.

Мабуть, голову роль слід віддати українським митним органам, які найперші запобігають потраплянню на ринок України неякісних та незаконних тютюнових виробів і спиртних напоїв. Вони здійснюють захист інтересів споживача не тільки нашої країни, але й інших, слугують поштовхом для розвитку конкуренції саме якісних товарів та підтримують імідж вітчизняних товарів на арені іноземної торгівлі. Найважливіша їхня функція – постійний контроль за високою якістю продукції, що перетинає український митний кордон [7].

Адміністративна відповідальність у сфері обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів делегується нормами Закону України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів" [2].

Слід підкреслити, що алкоголізм в Україні молодшає. За даними ВООЗ, Україна є абсолютним лідером серед 40 країн Європи за кількістю підлітків 11–15 років, які регулярно вживають алкоголь. У цілому близько 40 % українських підлітків у віці від 14 до 18 років вживають алкоголь, на другому місці Ізраїль – 28 %. Росія знаходиться на 15 місці.

Водночас чинне законодавство не містить стратегічного документа, спрямованого на запобігання шкідливому вживанню алкоголю населенням України. У більшості популярних друкованих видань проявляється байдужість до стрімкого поширення алкогольної епідемії в Україні, замовчування фактів про шкідливість алкоголю. Українські видання справедливо не вважають своїм покликанням інформувати про проблеми охорони здоров'я, проте, коли йдеться про явища, які здатні суттєво вплинути на демографічну ситуацію, на економіку держави, варто такі явища брати до уваги [5].

Разом з тим Національна комісія ще у 2014 році провела дослідження реклами алкогольних напоїв, що розповсюджувалася на телеканалах України та у друкованих засобах масової інформації. Результати дослідження були винесені на засідання Національної комісії у серпні 2015 року, за результатами розгляду якого прийнято рішення про звернення до Комітетів Верховної Ради України та органів державної влади з пропозицією внесення змін до законодавства про рекламу у частині заборони реклами алкогольних напоїв у

засобах масової інформації [6]. На сьогоднішній день робота щодо вдосконалення чинного законодавства не завершена [1].

Відсутність у країні єдиної стратегії профілактичних дій, пов'язаних із вживанням алкоголю, недостатній рівень координації зусиль у даній сфері між державними інституціями та громадськими організаціями, недостатній рівень висвітлення у ЗМІ даної проблеми обумовили необхідність вжиття заходів, які будуть сприяти вирішенню питання недопущення вживання дітьми та молоддю алкогольних напоїв та в цілому покращать здоров'я громадян України.

1. Кодекс України «Про адміністративні правопорушення». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

2. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту, етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів: Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-вр>

3. Дєткова Л. А. Деякі питання державного регулювання виробництва та обігу алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. С. 295–299. URL: <http://www.apdp.in.ua/v24/44.pdf>.

4. Голик В. Що робити з акцизом. *Алкоголь і тютюн України*. 2000. Жовт.-листоп. С. 30–33.

5. Задихайло Д. В. Правові засади формування та реалізації економічної політики держави: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків, 2013. 38 с.

6. Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення регулювання виробництва та обігу пива, удосконалення окремих положень щодо продажу пива та інших алкогольних напоїв: законопроект від 17.06.2015 р. № 2971-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webp_r0c4_1?pf3511=55618.

7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28 грудня 2014 р. №71-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua.

Бідняк Г.С.

канд. юрид. наук, старший викладач
кафедри криміналістики, судової
медицини та психіатрії ДДУВС

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ ТРУПА

При дослідженні різного роду ушкоджень нерідко виявляються труднощі при визначенні їх характеру (рубані, різані, забиті рани), послідовності нанесення, знарядь, якими могли бути заподіяні ушкодження, тощо. При експертизах ушкоджень у живих осіб це пов'язано з тим, що первісна форма рани змінюється вже в процесі їх утворення в результаті розбіжності країв рани, а

в більш пізній термін – у результаті їх хірургічної обробки та внаслідок процесів загоєння. При судово-медичній експертизі ушкоджень на трупі основні утруднення пов'язані з розвитком трупних явищ.

Брак даних, одержуваних при дослідженні тіла потерпілого, може бути заповнений вивченням його одягу. Одяг, будучи штучним покривом, що захищає тіло людини від впливу зовнішнього середовища, перший сприймає дію ушкоджуючого фактора (тупого чи гострого знаряддя, кулі, високої температури й ін.). Тим самим наявність одягу змінює картину ушкодження на тілі потерпілого, у першу чергу на його шкіряних покриттях, у порівнянні з ушкодженнями відкритих ділянок тіла. Так, наприклад, при автотравмі сліди протектора шин автомобіля при переїзді потерпілих зустрічаються набагато частіше на їх одязі, ніж на тілі. При вогнепальних ушкодженнях наявність одягу має вирішальне значення для визначення дистанції пострілу, тому що одяг може цілком затримати сліди близького пострілу і на шкіряних покриттях потерпілого вони будуть відсутні.

Природно, що затримуюча дія одягу значною мірою залежить від його товщини і щільності. Чим більше шарів одягу, чим вони товщі і щільніші, тим більше виражена за інших рівних умов затримуюча дія одягу. Так, наприклад, при ушкодженнях рейковим транспортом наявність і виразність на трупі смуги тиску – основної ознаки переїзду колесом, цілком залежать від товщини і щільності одягу. Так, при пострілі дробовим зарядом багатошарова щільна одежа затримує частину дробин і ті не вражають тіло потерпілого. Одяг охороняє шкіряні покриття тіла і від впливу високої температури, однак у випадку його загоряння він сам може бути джерелом важких опіків у потерпілого.

Огляд одягу трупа на місці його виявлення слідчий проводить за участю судово-медичного експерта. Зовнішній стан одягу має суттєве значення для встановлення механізму події, тому після опису в протоколі огляду положення трупа відносно певних об'єктів, його пози, без її змінювання фіксуються тип, фасон, стан вбрання, наявність або відсутність на ньому окремих елементів, розривів, нашарувань, його відповідність розмірам потерпілого тощо. Особливо докладно описують основні частини одягу у випадках виявлення невідомого трупа; фіксують наскільки туго зав'язана краватка, пояс, наявність коштовних прикрас. Потім труп перевертається, одяг досліджується з протилежного боку, в тому числі й на наявність сторонніх мікрооб'єктів, вивчається вміст кишень, по черзі всі елементи вбрання знімають. Крім того, ще фіксують відповідність верхніх та нижніх елементів одягу, його запах, ступінь вологості, локалізацію, розміри та колір плям, ступінь просочення ними тканини, наявність бирок про місце виготовлення. У протоколі фіксується будь-який безлад в одязі. Коли одежа піднята, зім'ята, зміщена, це може вказувати на боротьбу (самозахист), передсмертні рухи пораненого, переміщення трупа. Якщо тіло волочили по землі, утворюються горизонтальні згини одягу, забруднені із зовнішньої сторони та цілком чисті у складках. Наявність вбрання, що не відповідає

зросту трупа, різка різниця в якості верхнього та нижнього одягу також зазначається у протоколі. Вказане може свідчити про певні факти, наприклад, про належність одягу іншій людині. Треба також фіксувати наявність на одязі слідів крові, сперми, сечі, слини, калу тощо, бо їх вид, форма, напрямок, розмір, колір, розташування, ступінь просочування ними тканини дозволяє зробити відповідні висновки. Сліди сперми можуть вказувати на наявність статевого акту; виділення калу, сечі характерні при асфіксії; розташування та напрямок слідів крові може вказувати на положення тіла при спричиненні ушкоджень; сильне просочування кров'ю окремих частин одягу та значна довжина таких потоків свідчить про тривале перебування тіла в певному положенні. Забруднення одягу потерпілого певними матеріалами, наявність тих або інших запахів іноді вказує на професійну приналежність її власника. Якщо окремі частини одягу зняті та знаходяться поряд з трупом, вони також ретельно оглядаються, оскільки це може дозволити з'ясувати окремі обставини події, наприклад, при вчиненні самогубства із застосуванням рушниць взуття з однієї ноги може бути знятим з метою натискання курка пальцем.

Умови, за яких відбувається огляд трупа і його одягу на місці події, як правило, не дозволяють виявляти всі деталі ушкоджень. Тому завданням судово-медичного експерта є завчасно зорієнтуватися стосовно розташування і характеру ушкоджень, а також кваліфіковано вилучити пошкоджені предмети одягу для направлення їх на детальне лабораторне дослідження.

Перш ніж знімати предмети одягу з трупа, необхідно встановити відповідність пошкоджень одягу ушкодженням на трупі, а також напрямок волокон у краях пошкоджень на одязі. У той же час огляд предметів одягу проводиться в тому порядку, в якій послідовності вона надіта на трупі. При цьому вживаються заходи запобігання втратам важливих речових доказів: стріляні кулі та їх частки, дробини, кісткові уламки, осколки скла тощо. У першу чергу це має значення при вогнепальних ушкодженнях, якщо вказані предмети можуть бути виявлені як навколо вхідних, так і вихідних отворів, як правило, найчастіше на предметах одягу зі щільних, товстих і особливо багат шарових матеріалів. Осколки скла іноді можна знайти при автотравмах.

В області вхідних вогнепальних отворів можуть бути виявлені осколки оболонки і сердечника кулі. Останні утворюються при ураженнях деякими кулями спеціального призначення, а також і при ураженнях звичайними кулями після попереднього подолання ними відповідної перешкоди, що веде до їх деформації і розриву на шматки. Такі осколки можуть знаходитися як на поверхні одягу навколо вхідного отвору, так і занурені в його структуру, а при ушкодженнях багат шарового одягу – розташовуватися в його внутрішніх шарах. При огляді одягу необхідно витягнути всі осколки кулі, тому що вони теж можуть стати окремими речовими доказами, описати розміри і розташування щодо центра основного вхідного отвору всіх ушкоджень від окремих осколків.

Порядок виявлення і вилучення вказаних об'єктів повинен бути зафіксований слідчим у описовій частині протоколу огляду місця події, що стосується огляду трупа. Для запобігання втрати осколків перед оглядом труп доцільно перемістити на брезент відповідних розмірів або інші придатні предмети (носилки, простирадла, ковдри). Ці самі предмети використовуються при транспортуванні трупа в секційну залу, для уникнення сторонніх забруднень.

Слід зауважити, для того щоб виявлені об'єкти набули статусу доказів, важливо правильно їх фіксувати. У протоколі доцільно вказувати такі дані: найменування наявних на трупі предметів одягу із вказівкою їх кольору; стан одягу на трупі (розстебнутий і т.д.); наявність забруднень чи виділень людини і їх розташування; наявність ушкоджень.

Серед розповсюджених помилок, які нерідко допускають особи при огляді трупа, можна виділити такі: по-перше, знятий після огляду одяг з ушкодженнями знову надягають на труп; по-друге, одяг оглядають безпосередньо на тілі трупа, при цьому не знімаючи його загалом. Зазначене неминуче призводить до втрати важливих деталей, забруднення одягу сторонніми речовинами, не пов'язаними з подією злочину, тощо, що може зумовити експертну помилку при подальшому огляді трупа в секційній залі.

У контексті даної проблематики викликає сумнів думка К.І. Татієва (1928) та І.В. Скопіна (1955) щодо транспортування оголеного трупа, яке призведе до повної зміни картини в області ушкоджень. Слід зауважити, що при транспортуванні одягненого трупа істотним змінам піддаються ушкодження на його одязі, а в другому випадку (транспортування трупа без одягу) – вони зберігаються на одязі у своєму первісному вигляді за умови правильного пакування. Водночас для запобігання ушкодженням на трупі після зняття одягу тіло може бути загорнуто у простирадло [2, с. 13].

Окрім того, якщо одяг не знято з трупа до моменту його дослідження в лабораторії, він може піддаватися численним механічним впливам, а саме: під час динамічної стадії огляду трупа на місці події; внаслідок зіткнення поверхні одягу зі стінками кузова автомобіля при транспортуванні; при перенесенні трупа в морг і роздяганні його перед судово-медичним дослідженням. Наприклад, легко руйнуються під час механічного впливу сліди протекторів шин автомобілів, утворені землистими накладеннями на одязі трупа, через те, що частини, які утворюють ці сліди, обсипаються. Сліди-відображення, що представляють велику цінність при різноманітних експертизах, у результаті маніпуляцій з трупом можуть бути втрачені цілком або частково (перетворюючись на сліди-мазки).

Розглядаючи питання щодо вогнепальних ушкоджень на одязі трупа, особливу увагу варто приділити порохом зернам та їх часткам. Тільки на місці події судово-медичний експерт бачить повну картину їх розташування навколо вхідного отвору. Велика частина пороху утримується на одязі немінно і надалі легко губиться (обсипається), що призводить до зміни первісного вигляду області вхідного вогнепального отвору.

Через відсутність надійних методів запобігання від опадання порохових зерен та їх часток з поверхні одягу при огляді його на місці події необхідно ретельно досліджувати поверхню навколо вхідних отворів та у випадку виявлення порохових відкладень вимірювати діаметр таких відкладень і сфотографувати загальний вид поверхні навколо вхідного отвору.

В даному випадку доцільно вилучити кілька зерен пороху, якщо вони неміцно тримаються на поверхні одягу. Таке вилучення залишків пороху відповідно відображається слідчим у протоколі огляду місця події, а самі вилучені зерна пороху направляються на лабораторне дослідження разом із предметами одягу. Водночас відкладення кіптяви від пострілу більш міцно утримуються на одязі, ніж залишки порохових зерен. Частковій зміні (змазуванню) може піддаватися зазвичай тільки кіптява димного пороху, що має вигляд шару пухких накладень. При цьому діаметр відкладень кіптяви, її колір, характер країв на одязі трупа обов'язково повинні відобразитися у протоколі огляду. Така оцінка ушкоджень одягу трупа у сукупності з іншими даними може надати можливість відновити картину події злочину.

З цього приводу наведемо приклад. Сусіди по квартирі почули звук глухого пострілу в кімнаті гр. С. і, зробивши спробу ввійти до неї, переконалися, що двері зачинені. Слідчий, який виїхав на місце події, змушений був зламати двері, які виявилися закритими на дверний гачок. Вікно кімнати було розкрито навстіж. На ліжку, розташованому біля стіни зліва від входу, знаходився труп гр. С.

Труп чоловічої статі лежав на спині, ноги звисали на підлогу. На білизні з правої сторони трупа лежав пістолет «ТТ», у вікні для викидання гільз якого знаходилась стріляна гільза. На трупі були одягнені штани і сорочка. Під трупом знаходився овчинний козушок. При огляді трупа було встановлено, що на 2 см вище лівого соска є вхідний вогнепальний отвір з ознаками пострілу в упор (отвір з дефектом тканини 0,9 см, з незначними надривами шкіри по краю і нальотом кіптяви шириною 1 см). На спині виявили два вихідних отвори розміром 0,5 x 0,7 см кожний. Один з них розташовувався в нижньому куті лівої лопатки, другий – по лівій задній пахвовій лінії, ліворуч, на рівні VII ребра. Сорочка була рясно просочена кров'ю, воріт її розстебнутий. На переді сорочки, відповідно вхідному отвору на шкірних покривах, ушкоджень не виявили, на спинці ж сорочки малися два вихідних отвори з локалізацією відповідно ушкодженням шкірних покривів трупа. При подальшому огляді виявилася наявність на трупі ще одного вхідного отвору, розташованого в області правого стегна по зовнішній його поверхні, на 5 см нижче гребеня клубової кістки. Навколо розташовувався інтенсивний темно-сірий наліт радіусом 2–2,5 см. При огляді знятих із трупа штанів на підкладці правої кишені були виявлені ознаки пострілу в межах механічної дії порохових газів (для пістолета «ТТ» не далі 1–3 см). Були наявні, зокрема, чотири, що виходили з одного центру, надриви матеріалу довжиною 1,5–3 см кожний, які утворювали типове хрестоподібне ушкодження. Зовнішня поверхня матеріалу по краях ушкодження була покрита темно-сірим нальотом. На витягнуто-

му з-під трупа кожушку був лише один отвір, що йшов зсередини назовні, розташований на спинці ліворуч. Вказане дозволило скласти уяву про деталі обставин події, що потім було підтверджено іншими матеріалами кримінального провадження. Встановлено, що було здійснено два постріли: один в упор в область серця, а інший майже в упор в область правого тазостегнового суглоба. При першому пострілі гр. С. сидів на ліжку спиною до лівої від входу стіни, біля якої стояло ліжко. На плечах у С. був накинутий кожушок. Постріл був зроблений при розстебнутому комірі сорочки. Куля пройшла крізь серце, вийшла в нижній кут лівої лопатки. Потім пробила сорочку і кожушок та повинна була вдаритися в ліву від входу стіну кімнати на висоті близько 150 см від підлоги (судячи з відповідності висот вхідного і вихідного отвору, якщо допустити, що С. сидів у природній позі, тобто не згинаючись вперед і не відкидаючись назад). Поранення було смертельним, і С. впав на ліжко. Кисть правої руки, у якій знаходився пістолет, конвульсивно зжала рукоятку і спусковий гачок пістолета, та відбувся другий постріл. При цьому в момент конвульсивного згинання м'язів кисть правої руки була повернена всередину і дуловий зріз пістолета виявився спрямованим в область тазостегнового суглоба, у положенні ствола майже знизу догори. При подальшому огляді місця події було знайдено відстріляну гільзу та дві стріляні кулі. Одна з них знаходилася на ліжку. На лівій від входу стіні була виявлена свіжа вм'ятинка від кулі, розташована на висоті 152 см від підлоги. Друга куля була виявлена на підлозі біля правої стіни. Отримані дані дозволили зробити висновок, що ушкодження були нанесені власною рукою С. У подальшому цей висновок був підтверджений результатами слідчих дій.

Таким чином, кваліфіковано проведений огляд предметів одягу трупа на місці їх виявлення може дати важливі дані для з'ясування обставин події. У той же час недоліки, допущені при огляді одягу, нерідко надалі виявляються невиправними і можуть унеможливити відповідь на ряд питань, що цікавлять слідство. Це пояснюється тим, що при подальшому дослідженні одягу в морзі і лабораторії експерту нерідко представляється вже змінена в порівнянні з первісною картина наявних на ньому ушкоджень.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». Харків. Одіссей, 2012. 360 с.

2. Медико-криміналістична експертиза при розслідуванні злочинів, пов'язаних з тілесними ушкодженнями чи смертю особи: навч. посібник / К.М. Пантелєєв, О.В. Лускатов; заг. ред. С.І. Мінченко. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ, 2015. 351 с.

3. Судово-медична експертиза у кримінальних справах: навч.-практ. посібник / В.В. Войченко, В.Д. Мішалов, К.М. Пантелєєв, А.Г. Шиян. 2-ге вид., доп. і перероб. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ ун-т внутр справ, 2010. 344 с.

4. Тагаєв М.М. Судова медицина: підручник; за заг. ред. О.М. Бандурки. Харків: Факт, 2003. 1253 с.

Большаков С.В.
ад'юнкт кафедри ТСП ДДУВС

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ В УМОВАХ ВИНИКНЕННЯ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ, ЩО ЗАГРОЖУЮТЬ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

В умовах поглиблення економічної кризи, дезінтеграційних процесів, що дестабілізують державний устрій, посилення протиріч між інтересами різних соціальних груп та верств населення створюються передумови для виникнення кризових ситуацій, що ускладнюють оперативну обстановку, в якій доводиться діяти підрозділам Національної поліції, вирішуючи при цьому відповідні завдання із забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії злочинності, охорони прав і свобод людини. Постають додаткові задачі, різко зростає обсяг роботи, виникає необхідність особливої організації управління.

Загострення проблеми захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз, що зумовлено появою нових і збільшенням рівня традиційних явищ, тенденцій і чинників, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та забезпечення національних цінностей України, деструктивно впливає на наявні можливості забезпечення національної безпеки. Їх нейтралізація згідно з чинним законодавством покладається на сили безпеки та оборони [1]. Водночас їх діяльність регулюється законодавчими актами, які неповною мірою враховують специфіку умов кризових ситуацій певної генези. Це обумовлено, насамперед, відсутністю належного науково-методичного забезпечення такої діяльності, недостатньою організацією та координацією наукових досліджень сектора безпеки і оборони, несформованістю відповідної галузі науки та її системного функціонування, яка передбачає міждисциплінарну інтеграцію окремих напрямків у систему наук з проблем забезпечення національної безпеки України.

Службово-бойова діяльність сил охорони правопорядку, як вид правоохоронної діяльності, яка притаманна військовим формуванням і правоохоронним органам спеціального призначення сектора безпеки і оборони держави, реалізується шляхом виконання правоохоронних завдань переважно через службову діяльність правоохоронними методами, а при загостренні обстановки – виконанням спеціальних службових завдань, що виконуються, у тому числі, територіальними органами Національної поліції України, їх структурними і відокремленими підрозділами при реагуванні на надзвичайні ситуації, проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, відпрацюванні та уведенні в дію планів реагування на надзвичайні ситуації та/або при виконанні визначених законодавством України службових завдань у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, а також вико-

нанні завдань територіальної оборони та цивільного захисту в особливий період [2, п. 2, Р. 1].

Належне виконання зазначених завдань неможливо уявити без професійного, комплексного використання оперативних підрозділів для одержання інформації, яка забезпечувала б прийняття оптимального та своєчасного рішення.

Правовими засадами оперативно-розшукової діяльності зазначених підрозділів є норми, які безпосередньо регламентують її організаційні і тактичні основи або визначають певні умови, за яких стає можливим і необхідним застосування негласних сил, засобів та методів цієї діяльності.

У зв'язку з цим актуалізується питання оперативно-розшукового забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку загалом та Національної поліції зокрема під час виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці. Оперативно-розшукова та службово-бойова діяльність органічно поєднані, що, на наш погляд, найповніше враховує зміни в поглядах на характер виконання спеціальних службових завдань та здійснення поліцейських функцій в умовах кризових ситуацій. А необхідність гармонізації нормативно-правового та організаційно-тактичного забезпечення службово-бойової діяльності Національної поліції та відсутність належного теоретико-методологічного й науково-прикладного підґрунтя реалізації нових форм і методів оперативно-розшукового забезпечення службово-бойової діяльності Національної поліції є, на наш погляд, ключовим елементом реформування сектора безпеки та сил безпеки України.

Слід погодитися з думкою М.В. Стацака про те, що термінологією «оперативно-розшукове забезпечення» в різних інтерпретаціях послуговуються вчені, але й до сьогодні не запропоновано єдиного визначення змісту наведеного формулювання.

Аналізуючи дослідження у даній сфері наукового пошуку слід зазначити, що проблематика визначення, змістовного наповнення та інтерпретації концепту «оперативно-розшукове забезпечення» підіймалась лише в рамках забезпечення кримінального провадження, доказування, безпеки учасників кримінального провадження, проведення слідчих дій. Питанням оперативно-розшукового забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку загалом та Національної поліції зокрема достатньої уваги не приділено і мають місце лише поодинокі спроби дослідження цього явища в рамках проведення певних спеціальних службових завдань.

Ми повністю підтримуємо позицію М.В. Стацака, що оперативно-розшукове забезпечення слід розглядати як одну з організаційно-тактичних форм оперативно-розшукової діяльності.

Спираючись на вищевикладене, під оперативно-розшуковим забезпеченням службово-бойової діяльності Національної поліції слід розуміти комплекс гласних і негласних пошукових, розвідувальних і контррозвідувальних заходів, що здійснюються суб'єктами оперативно-розшукової діяльності та особами, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової дія-

льності, та спрямовані на ефективне, повне і об'єктивне виконання службово-бойових завдань, поставлених перед підрозділами Національної поліції.

Організаційно-правовою основою оперативно-розшукового забезпечення службово-бойової діяльності підрозділів Національної поліції є нормативно-правові акти, які регламентують діяльність сил охорони правопорядку в особливих умовах та спеціальні плани заходів, що розроблюються на їх основі.

Але в зазначених нормативно-правових актах ні завдань, які ставляться перед особовим складом оперативних підрозділів для організації оперативно-розшукового забезпечення службово-бойової діяльності, ні форм, ні оперативно-розшукових заходів, ні взаємодії з іншими силами, що залучаються для проведення спеціальних операцій, не прописано.

Оперативно-розшукове забезпечення службово-бойової діяльності Національної поліції являє собою пряме продовження виконання завдань повсякденної оперативно-розшукової діяльності, але зі зміщенням пріоритетів на вирішення попереджувальних, активно-протидіючих та завершальних завдань поліцейських операцій.

У подальшому пропонуємо під оперативно-розшуковим забезпеченням службово-бойової діяльності Національної поліції розуміти комплекс гласних і негласних пошукових, розвідувальних і контррозвідувальних заходів, що здійснюються суб'єктами оперативно-розшукової діяльності та особами, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, та спрямовані на ефективне, повне і об'єктивне виконання спеціальних службових завдань.

Вирішення питання організаційно-правового регламентування оперативно-розшукового забезпечення службово-бойової діяльності підрозділів Національної поліції вбачається у необхідності доповнення підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують їх діяльність під час проведення поліцейських (спеціальних поліцейських) операцій, окремим розділом: «Оперативно-розшукове забезпечення». У зазначеному розділі прописати завдання, які ставляться перед особовим складом оперативних підрозділів для організації оперативно-розшукового забезпечення службово-бойової діяльності; форми; оперативно-розшукові заходи та організаційні і процедурні засади їх застосування; порядок взаємодії з іншими силами, що залучаються для проведення поліцейських (спеціальних поліцейських) операцій.

---

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

2. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації у випадку введення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: наказ МВС України від 31.10.2016 р. № 1129, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 19 січня 2017 р. за № 85/29953. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17>

3. Стацак М.В. Теоретична інтерпретація концепту «оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження». *Бюлетень з обміну досвідом роботи*. 2014. № 199. С. 60-68.

Бондар О.С.,

канд. юрид. наук, старший викладач ДДУВС

ЩОДО ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Після прийняття Конституції України в державі розпочався якісно новий етап розвитку суспільства, головними ознаками якого є демократія, політична та економічна стабільність. Першочерговим напрямом діяльності органів державної влади в сучасних умовах стало завдання по забезпеченню прав і свобод людини та громадянина, що, в свою чергу, вимагає оновлення всієї правової системи держави та приведення її у відповідність до норм Конституції, як Основного Закону України, та вимогам міжнародного співтовариства.

Вдалою є думка О. А. Теличка, який вмотивовано довів важливість питання адаптації трудового законодавства України у сфері охорони праці до вимог європейських стандартів на шляху України до Євросоюзу і захисту соціально-трудова прав громадян України [4, с. 3–4].

Державна політика з питань охорони праці в Україні регулюється законодавчими та нормативно-правовими актами, а саме: Конституцією України, Законом України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 р., Кодексом законів про працю України та іншими нормативно-правовими актами та міжнародними угодами, які були прийняті державою або ратифіковані на її території.

Відповідно до ч. 4 ст. 43 Конституції України, кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці. Це означає, що одним із першочергових завдань нашої держави є гарантування безпечних і здорових умов праці, мінімізація нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань, ліквідація або зменшення будь-яких шкідливих факторів виробництва та їх вплив на здоров'я й працездатність працівників. І саме це питання є пріоритетним у державній політиці з охорони праці. А для втілення цього питання в реальному житті повинен бути задіяний головний інститут трудового права – інститут охорони праці, який має системний характер і охоплює широку низку складних питань щодо створення безпечних умов праці працівників у різних напрямках їх трудової діяльності [1, ч. 4 ст. 43].

Законом України «Про охорону праці» визначено основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці, регулювання за участю відповідних органів державної влади відносин між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлення єдиного порядку організації охорони праці в Україні.

Згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України «Про охорону праці», охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності [2, ч. 1 ст. 1].

Окрім зазначеного, питання щодо охорони праці в Україні регулюються

цілою главою (XI) Кодексу законів про працю України, яка так і звучить – «ОХОРОНА ПРАЦІ». Це говорить про те, що законодавець намагається на усіх рівнях врегулювати суспільні відносини, які виникають з приводу питань охорони праці. Зміст ст. 153 КЗпП України говорить про те, що в нашій державі на усіх підприємствах, в установах, організаціях створюються безпечні і нешкідливі умови праці. Забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці покладається на власника або уповноважений ним орган. Власник або уповноважений ним орган повинен впроваджувати сучасні засоби техніки безпеки, які запобігають виробничому травматизмові і забезпечують санітарно-гігієнічні умови, що запобігають виникненню професійних захворювань працівників [3, ч. 1, 2, 4 ст. 153].

Перехід суспільства до ринкових відносин, що, в свою чергу, сприяло виникненню різноманітних форм власності, потребує розроблення нових підходів до побудови механізму управління охороною й безпекою праці на національному, регіональному й виробничому рівнях. У суспільстві, де економіка має соціально орієнтований характер, охорона праці має бути одним із найважливіших завдань соціально-економічної політики як держави в цілому, так і кожного підприємства та організації.

Охорона праці – проблема складна і багатогранна. У сучасній юридичній науці особливо підкреслюється багатоаспектність феномена охорони праці, який сприймається водночас як соціальне та економічне явище, яке має важливе значення для забезпечення гідного розвитку кожного працівника, процвітання суспільства і держави. Але теперішній рівень науково-технічного прогресу та соціально-економічні напрями розвитку сучасного суспільства не спроможні створити сприятливі умови для забезпечення добробуту людини, збереження її здоров'я. Особливо гостро ця проблема існує на промислових підприємствах, де зберігається переважно застаріла матеріально-технічна база на виробництві при бажано більших обсягах фінансування заходів з охорони праці. Усе це призводить до вкрай високого рівня травматизму і, як наслідок, до збільшення видатків підприємства та держави на виплати й компенсації потерпілим. Тому наразі необхідним є вдосконалення системи охорони праці як важливого інституту права та фактора підвищення ефективності виробництва на підставі ретельного дослідження економічних і соціальних її аспектів [5, с. 222-223].

---

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 49. Ст. 668.

3. Кодекс законів про працю Української РСР від 10 грудня 1971 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. № 50. Ст. 375.

4. Теличко О. А. Адаптація трудового законодавства України у сфері охорони праці до європейських стандартів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Луганськ, 2011. 20 с.

5. Романів Л. В., Бабух І. Б. Охорона праці в Україні: проблеми, досвід, перспективи. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 4. С. 222-228.

Бондаренко А.О.,

студентка юридичного факультету
ДДУВС

Науковий керівник: Наливайко Л.Р.

– д-р юрид. наук, професор, заслужений
юрист України, проректор ДДУВС,

ПРАВА І СВОБОДИ ДИТИНИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА РЕАЛІЇ

На сьогоднішній день в Україні діє низка нормативно-правових актів, які регулюють та закріплюють механізм захисту та дотримання прав та свобод дитини. Даний механізм в Україні, в цілому, відповідає вимогам міжнародного законодавства, закріпленим у відповідних конвенціях.

Україна – демократична держава, вона намагається піклуватися про права своїх громадян, робити все задля усунення чинників, які можуть негативно впливати на розвиток суспільства або становлять загрозу для життя людини. Це є основою, головним стрижнем у регламентації основних прав та свобод усіх категорій людей: дітей, жінок, громадян, осіб без громадянства та ін. [1].

Але діти – це особлива категорія людей, вони мають здатність рости, дорослішати. Вони повинні мати гідні умови для фізичного, інтелектуального, культурного розвитку їх особистості. Тому проблема захисту прав та свобод дитини залишається відкритою.

Дана проблематика досліджувалася як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, серед яких, зокрема: В. Абрамов, Н. Крестовська, Н. Опольська, О. Скакун та ін.

Українська політика щодо захисту прав та свобод дитини відображена та закріплена в Конституції України, Сімейному кодексі України, у Законах України «Про освіту», «Про охорону дитинства». Зокрема, у статті 2 Закону України «Про охорону дитинства» говориться про те, що законодавство про охорону дитинства ґрунтується на Конституції України, Конвенції ООН про права дитини, міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і складається з цього Закону, а також інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері [2].

Але, незважаючи на регламентацію та закріплення даних принципів, вони поки що не стали пріоритетними у нашій країні. Українське законодавство, а саме значна його частина, потребує доопрацювання, або і зовсім не реалізується; правові норми, що безпосередньо стосуються дітей, не мають узгодженого, систематизованого характеру [3].

Існує нагальна потреба у впровадженні відповідних заходів, які б могли покращити становище сімей та дітей, забезпечити контроль за дотриманням житлових та майнових прав дітей, створити ефективний механізм звернень

дітей по факту порушення їх прав та свобод.

Безперечно, Україна проводить законодавчу роботу у даній сфері, зокрема були запроваджені програми «Програма планування родини» (1995 р.) і «Діти України» (1996 та 2000 рр.), «Довгострокова програма поліпшення становища жінок, охорони материнства та дитинства» (1992 р.). Але, варто звернути увагу на дату їх запровадження. Суспільство розвивається, змінюються відносини, прогрес не стоїть на місці, тому треба змінювати підхід до даної проблеми, модернізувати його під сучасне суспільство. Варто зазначити, що економічний стан, в якому зараз знаходиться Україна, теж гальмує процес втілення принципів, які закладено у програмах та нормативно-правових актах.

На жаль, Україна входить до переліку тих країн, в яких постає проблема демографічної кризи та соціального сирітства. За останні 10 років рівень народжуваності в Україні знизився на 42 %, зростає кількість дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування, кількість соціальних та біологічних сиріт у будинках-інтернатах та подібних закладах, порівняно із 1995 р., збільшилася у 1,5 раза; певна частина дітей, які виховуються у будинках-інтернатах, мають біологічних батьків, які не позбавлені права батьківського піклування, але не можуть здійснювати це право через брак соціальної підтримки з боку держави.

Окреме питання – це діти-інваліди. За останні роки кількість дітей-інвалідів в Україні зросла майже на чверть. На сьогоднішній день статус дітей-інвалідів мають 175 тис. дітей. Ця проблема лише частково врегульовується Законом України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні». Також, проаналізувавши дослідження ЮНІСЕФ щодо ставлення суспільства до дітей із уразливих груп, варто зазначити, що 96 % соціуму стверджують, що діти з інвалідністю заслуговують на рівноправне місце і підтримку в суспільстві. Тобто можна зробити висновки, що суспільство усвідомлює, що до дітей-інвалідів повинно бути позитивне ставлення. Але на практиці лише 13 % населення готові реально сприймати їх як друзів, родичів, однокласників. Це дуже велика дистанція, і саме цей розрив говорить про те, що в Україні дуже низький рівень толерантності до дітей-інвалідів.

Саме через загрозу майбутньому поколінню держава вживає заходів щодо запобігання асоціального розвитку дітей, їх захисту та опіки. Але лише цими заходами існуючі проблеми вирішити неможливо. Економічна криза, яка торкнулася більшості українських сімей, є однією із найсерйозніших передумов неефективної дії механізму захисту дітей. Тому можна констатувати, що основною першочерговою проблемою на шляху вдосконалення та реалізації правого механізму захисту прав дитини в Україні є проблема матеріального забезпечення та вдосконалення гарантій особистих, культурних і економічних прав людини [3, с. 1]. Лише за посередництвом громадян держави та дорослих осіб можна реально та на належному рівні забезпечити спектр потреб дитини, такі як якісне харчування та медичне обслуговування,

культурний та духовний розвиток, освітні послуги тощо.

Залишається відкритою також проблема захисту неповнолітніх на рівні сім'ї. Адже саме на рівні сім'ї, а не дитячого притулку, дитина повинна отримувати все потрібне для життя. Держава може створити сприятливі умови для народження та подальшого виховання дитини, захистити права та свободи дітей, але цей захист повною мірою залежить не тільки від держави, а й від усього суспільства в цілому. Проблеми забезпечення, охорони та захисту прав дитини потребують комплексного підходу до їх вирішення, що базується на тісній взаємодії відповідних суб'єктів: держави в особі відповідних владних органів, сім'ї, в якій виховується дитина, та, власне, самої дитини як самостійної особистості, яка поступово формується та соціалізується під впливом багатьох чинників [1, с. 1].

Отже, на сьогоднішній день існує нагальна потреба у цілеспрямованих діях Української держави щодо захисту прав та свобод дитини, дана сфера має стати пріоритетом у державній політиці. Про забезпечення належних умов для виховання дітей мають дбати як держава, так і суспільство. Реформування нормативно-правової бази, налагодження механізму захисту прав та свобод дитини, врегулювання економічного становища України, створення сприятливих умов для виховання дитини – такі зміни сприятимуть належному захисту та реалізації прав дитини.

1. Лаврик Г.В. Людиномірність політики сприяння розвитку кооперації. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 13-17.

2. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст.142.

3. Коталейчук С.П. Правова захищеність неповнолітніх в Україні: міф чи реальність. *Наукові записки НаУКМА*. 2003. Т. 21. С. 47-51.

Борисенко В.К.

слухач магістратури
ННІ ЗНПК ДДУВС;

Науковий керівник: Шевченко С.І. –
канд. юрид. наук, заступник директора
ННІ ЗНПК ДДУВС

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

25 жовтня 2017 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України за № 779-р схвалено Стратегію комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки, основною метою якої є утвердження в українському суспільстві свідомої підтримки членства України в Європейському Союзі, інтег-

рації в європейській економічній, культурній та політичній простір та здійснення процесу внутрішніх реформ і перетворень у бік більш вільного, справедливого, демократичного, успішного і прозорого суспільства.

На сучасному етапі проблема модернізації правоохоронних органів України в умовах євроінтеграції є особливо значущою, оскільки ст. 3 Конституції України визначено, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Таким чином, саме держава в особі правоохоронних органів покликана захищати права людини.

За час незалежності спостерігалися спроби реформування правоохоронної системи з метою максимального її наближення до стандартів світових країн, але низку саме концептуальних змін у принципах діяльності та структурі правоохоронних органів 2014–2015 років можна максимально ототожнювати з модернізацією.

Зокрема, М. Михальченко тлумачить модернізацію як синонім усіх процесів удосконалення суспільств, розглядаючи її як творчо-перетворюючу функцію розвитку, що є необхідною умовою соціального існування, оскільки за припинення модернізації суспільство занепадає і зникає.

За даними офіційного сайту Національної поліції, за останні п'ять років у цілому по країні досягнуто позитивної динаміки у розкритті крадіжок, грабежів та шахрайств, підвищилася ефективність протидії розбоям і незаконним заволодінням автотранспортом.

Упродовж усього досліджуваного періоду (2013–2017) кількість розкритих справ у 2017 р. із вчинених грабежів збільшилася на 18,8 % у порівнянні з 2013 р.; в той же час динаміка розкриття грабежів та угонів свідчить лише про стабілізацію роботи з цього напрямку.

Таким чином, система послуг у створенні сфери безпеки в Україні потребує подальшого розвитку, про що свідчить досвід реформування поліцейської системи в країнах Центральної та Східної Європи (Німеччини, Угорщини, Польщі, Словенії, Чехії, Болгарії, балканських країн, Росії), який підтверджує значущість впливу міжнародних стандартів, принципів та норм на реформаційні процеси в поліції, на саму сферу управління органами внутрішніх справ загалом, оскільки його результатом стали процеси демілітаризації, демократизації, деполітизації поліцейських органів. Прагнення до ефективності та забезпечення якості послуг, що надаються населенню, поліпшення їхньої організації та розподілу між владними суб'єктами характеризують сьогодні стратегічні напрями розвитку поліції в багатьох країнах світу. Зокрема, на конгресі у визначенні основних підходів до створення нової моделі діяльності поліції було зазначено, що вона має існувати для громадян і тому вважається сервісною службою, яка надає послуги громадянам на окремій території.

Факт досягнення одного з найвищих показників з розкриття вбивств за останні 5 років, а саме: з кожних 10 убивств, вчинених у 2017 році, у 9 особу

злочинця встановлено та притягнуто до кримінальної відповідальності, та зменшення вчинення умисних вбивств у 2017 р. на 64,7 % у порівнянні з 2014 р., свідчить про результативність встановлення та укріплення міжнародної співпраці, в основу якої покладено обмін досвідом у межах європейського простору.

Таким чином, результати проведеного дослідження загалом свідчать про наявність позитивної динаміки в області модернізації правоохоронних органів на території нашої держави в умовах євроінтеграції. В той же час в основу сучасної системи відповідної підготовки працівників правоохоронних органів повинно бути покладено відповідні знання, які дозволять ефективно виконувати обов'язки щодо захисту прав людини в умовах глобалізації суспільного розвитку.

Поміркване залучення передового міжнародного досвіду є необхідною передумовою стабільного функціонування і розвитку правоохоронних органів України на гідному рівні в умовах європейської інтеграції.

Брутман В.В.

магістр 5 курсу кафедри адміністративного кримінального права Дніпровського національного університету ім. О. Гончара

Науковий керівник: Юзікова Н.С. –

д-р юрид. наук, професор кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету ім. О. Гончара

ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОТИДІ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ

Внутрішня та зовнішня політика держави впливає на загальну обстановку в країні, на процеси, які торкаються усіх соціальних інститутів. Сьогодні спостерігається нестабільність внутрішньої загальнополітичної обстановки в державі, яка пов'язана із загостренням протистояння гілок влади; корумпованістю усіх рівнів державної служби, одночасним процесом бюрократизації державного апарату та не виправданим зростанням чисельності чиновників різних ланок; відчуженням значної частини соціуму від інститутів влади та системи соціального управління; відсутністю науково обґрунтованої, зрозумілої для населення політики щодо різних аспектів національної безпеки та її складових (кримінальної політики, загальнодержавної політики, спрямованої на забезпечення гідного розвитку і захисту прав осіб, морального здоров'я людей в Україні).

Центральне місце у процесі нормального існування суспільства займає функція держави, спрямована на виконання завдань по забезпеченню правопорядку та законності, протидії злочинності. Але при всій різноманітності форм організації влади, політичних режимів, політико-територіального устрою, злочинність не тільки не зникає, але зростає й урізноманітнюється.

Професійна діяльність журналістів, виходячи з особливостей професії, за певних обставин має підвищений ризик та небезпеку. Саме з огляду на деякі конкретні обставини виконання журналістами своїх професійних обов'язків, протидія злочинам проти професійної діяльності журналістів є дуже актуальною темою дослідження.

В силу можливості чинити істотний вплив на суспільно-політичні події й надані законодавчі гарантії щодо гласності й захисту від посягань інколи професійна діяльність журналістів використовується політичними й іншими опонентами для оприлюднення або спростування певної важливої інформації, часто навіть на замовлення. Іноді ініціативні дії самих журналістів можуть бути «невигідними» тим суб'єктам суспільних відносин, що ведуть протиправний спосіб життя або професійної діяльності.

Одним із завдань сучасної поліції, відповідно до ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію», є надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави та протидії злочинності. Це безпосередньо пов'язано із тим, що Національна поліція України виступає центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку (ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію»).

Відповідно до ст. 24 Закону України «Про інформацію», забороняються втручання у професійну діяльність журналістів, контроль за змістом поширюваної інформації, зокрема з метою поширення чи непоширення певної інформації, замовчування суспільно необхідної інформації, накладення заборони на висвітлення окремих тем, показ окремих осіб або поширення інформації про них, заборони критикувати суб'єкти владних повноважень, крім випадків, встановлених законом, договором між засновником (власником) і трудовим колективом, редакційним статутом. Крім того, умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів або їх переслідування за виконання професійних обов'язків, за критику тягне за собою відповідальність, у тому числі й кримінальну.

Проведення проголошених Президентом України радикальних реформ в усіх сферах суспільного життя стимулює професійну діяльність не тільки журналістів, а й населення країни з надією на забезпечення його соціальної та правової захищеності, нейтралізації криміногенних факторів, що є підґрунтям учинення багатьох злочинів.

Очевидно, що завдання негативного криміногенного впливу на соціальні процеси в суспільстві, створення передумов для зміцнення антикриміноген-

ного потенціалу суспільства може бути досягнуто тільки за допомогою системи заходів, реалізованих на рівні держави в цілому.

Цілком природною виглядає потреба у створенні комплексу соціально-економічних, правових, організаційно-управлінських, каральних, превентивних заходів, які прямо чи опосередковано спрямовані на недопущення злочинів проти професійної діяльності журналістів. Сутність таких заходів, принципи їх формування та реалізації, мета, завдання, механізми та очікувані результати використання повинні визначатися концептуальним документом (Концепцією), що дозволило б створити ефективну правову базу для протидії злочинам проти професійної діяльності журналістів.

Бурдакова С.О.

здобувач вищої освіти
ННІ ЗНПК ДДУВС;

Науковий керівник: Шаблистий В.В. –

д-р юрид. наук, доцент, професор
кафедри кримінального права
та кримінології ДДУВС

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ХУЛІГАНСЬКІ ДІЇ, ЩО СУПРОВОДЖУЮТЬСЯ ОПОРОМ ПРЕДСТАВНИКОВІ ВЛАДИ

Якщо переглянути історію вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність за хуліганство в цілому, то з'ясується, що громадський порядок, який є об'єктом цього злочину, регламентувався не тільки нормами кримінального права, а й нормами інших галузей.

В.М. Шинкарук проаналізував найвідоміші правові пам'ятки: Литовські статuti, Права, за якими судиться малоросійський народ, Руську Правду, акти козацького періоду, законодавство Російської імперії, і дійшов висновку, що в них відсутні норми, згідно яких би наставляла кримінальна відповідальність за хуліганство [1, с. 149-153].

Разом з тим слід звернути увагу не просто на таке явище як хуліганство, а зосередитись на відповідальності за цей злочин, що ще й супроводжується вчиненням опору представникові влади, а саме працівнику міліції. І в цьому є своя необхідність, враховуючи сьогоденню ситуацію в країні.

Для початку хотілося б зазначити, що походження самого терміна «хуліганство», до якого ми так звикли, точно не є з'ясованим, але відомо, що вже з 1898 р. він застосовувався лондонськими поліцейськими в рапортах. Існує також версія, що він пішов від імені Патріка Хулігена, ірландського громили XIX століття. Як злочинне діяння хуліганство вперше було закріплене в КК

РСР в 1922 р.

Сьогодні ж відповідальність за хуліганство закріплена в ст. 296 КК України та деяких інших статтях, для яких громадський порядок виступає об'єктом злочину. Такі ознаки, як здоров'я потерпілого, власність та авторитет органів влади є факультативними. Інші не менш важливі ознаки: «грубе порушення громадського порядку», «явна неповага до суспільства». Але, говорячи про об'єкт цього правопорушення, необхідно пам'ятати, що, крім громадського порядку, злочинець посягає ще й на гідність людини. Шкода неодмінно заподіюється знайомим і в більшості випадків незнайомим людям, особам, які ці дії припиняють, і звичайно ж працівникам правоохоронних органів.

Згідно з ч. 3 ст. 296 КК, хуліганством будуть визнані дії, передбачені ч. 1 або 2 цієї статті, якщо вони, зокрема, були пов'язані з опором представникові влади або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку [2, с.177]. Опір, як ознака хуліганства, проявляється в активній протидії представникові влади щодо виконання ним службових обов'язків або в активній протидії представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, чи громадянину у виконанні ним громадського обов'язку щодо припинення хуліганських дій. Під поняття опору підпадають такі дії винного, як відштовхування, спроба втекти при затриманні, погроза побиття у відповідь на вимогу представника влади або громадськості припинити хуліганські дії, нанесення цим особам побоїв, тілесних ушкоджень тощо [3, с. 47]. Тож такі дії караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

Не все так просто, як може здатися на перший погляд. Річ у тім, що у ст. 342 КК також встановлено відповідальність за опір представникові влади або працівникові правоохоронного органу під час виконання ними службових обов'язків. За погрозу або насильство щодо працівника правоохоронного органу у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків покарання передбачено у ст. 345. Це свідчить про наявність колізії в кримінальному праві, що призводить часто до помилок у правозастосовній практиці при кваліфікації цього злочинного діяння. А це, у свою чергу, свідчить про те, що за одні й ті самі дії вирок суду може бути м'якший, ніж той, на який дійсно заслуговує порушник, та й навпаки.

Отже, в такому випадку було б доцільно прийняти одну статтю замість цих трьох, в якій було б передбачено покарання за опір представнику влади в усіх його можливих варіантах. Обґрунтування наведеного положення потребує свого окремого комплексного дослідження.

---

1. Шинкарук В.М. Хуліганство: историко-социальные аспекты / *Общественная безопасность и ее законодательное обеспечение: материалы Всероссийской науч.-практ. конф.*, г. Астрахань, 19–20 апреля 2001 года. – Астрахань: Изд-во АГГУ, 2001. С. 149-153.

2. Налуцишин В. В. Хуліганство: питання відповідальності та кваліфікації. Теоретико-прикладні проблеми протидії організованій злочинності: матеріали Всеукраїнської

конф., м. Львів, 8–9 квітня, 2005 р. Львів, 2005. Ч. 1. С: 175-179.

3. Налуцишин В. В. Питання кваліфікації хуліганства. *Прокуратура. Людина. Держава*. 2005. № 7. С: 44-52.

Веріго І.М.

канд. філол. наук, завідувач наукової лабораторії соціологічного моніторингу ННІ заочного навчання та підвищення кваліфікації ДДУВС

СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЩОДО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КОРОТКОСТВОЛЬНОЇ ЗБРОЇ ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ

Обговорення необхідності та можливості дозволу на вільний продаж короткоствольної вогнепальної зброї у відчизняному інформаційному полі виникають останнім часом доволі регулярно. У межах загальнонаціональних опитувань громадян було зроблено спробу з'ясувати, як ставляться українці до легалізації такої зброї, до головних аргументів прихильників та опонентів, чи сприймають легалізацію як засіб забезпечення особистої безпеки. Результати соціологічного дослідження, проведеного у лютому-березні 2018 року аналітичною групою Sociostream, свідчать про те, що 56 % опитаних українців проти легалізації зброї, з них 47 % повністю відкидають цю ідею, а 9 % – скоріше не підтримують. Усього в дослідженні взяли участь 1286 респондентів за репрезентативною для дорослої аудиторії Інтернет ЗМІ (від 18 років) вибіркою. Повністю підтримують легалізацію вогнепальної зброї 18 % респондентів [1].

Мотивація противників легалізації базується на тому, що вона, на їхню думку, призведе до прямо протилежних результатів – зростання злочинності, агресивності та зниження рівня безпеки громадян: зростання випадкової загибелі людей. Прихильники легалізації, навпаки, обґрунтовують свою позицію тим, що вона надасть змогу дійсно реалізувати право громадянина на особистий захист життя та майна. Тобто перші акцентують увагу на зниженні громадської безпеки, а другі – на зростанні особистої. Отже, дискусія про легалізацію короткоствольної зброї є фактично спором про наслідки прийняття відповідного рішення: збільшує чи зменшує безпеку у суспільстві доступ його громадян до такого виду зброї.

Легалізація забороненого певною мірою підвищує його привабливість, провокує розширення та відкритий прояв інтересу. Багато хто захоче придбати зброю не тому, що відчуває загрозу нападу зараз, а тому, що зброя може з'явитися в інших, і це стане соціальною нормою. Частіше схильні проявляти

готовність до придбання зброї молоді чоловіки 18–24 років, а ця категорія населення, як відомо, відрізняється найбільшою схильністю до наслідувального типу поведінки. Аналіз даних соціологічних опитувань показує відсутність зв'язку між готовністю придбати зброю та побоюванням загроз вуличного пограбування або нападу із застосуванням зброї. Тобто і ті громадяни, що побоюються загроз, й ті, що не відчують занепокоєння, практично виявляють однакову неготовність придбавати вогнепальну зброю та однаково низький рівень схвалення ідеї вільного її продажу. Відчуття небезпеки не є для респондента суворим аргументом на користь лібералізації продажу зброї та не стимулює його придбання як засобу захисту.

Слід зазначити, що питання легалізації короткоствольної зброї належить саме до тих, які влада не прагне вирішувати виключно «зверху», не враховуючи громадської думки. Існує ряд специфічних обставин, що конструюються саме із соціологічного аналізу громадської думки і дозволяють спрогнозувати можливі наслідки лібералізації обігу вогнепальної зброї. У засобах масової інформації періодично наводяться дані різних соціологічних опитувань українців з цього питання. Ці дані жодним чином не прояснюють ситуацію щодо суспільного ставлення до проблеми. «Точных данных по этому вопросу не существует, а результаты социологических исследований оказываются диаметрально противоположными. Например, по данным опроса «TNS-Украина», проведенного в 2016 году, 19 % жителей Украины выступают за легализацию оружия, а 81 % – против. Примерно такие же цифры называет и Президент Украины – 11 % за свободное владение оружием и 82 % – против. Однако этим цифрам противоречат результаты исследований центра «SPHERA»: за принятие закона про оборот оружия для самозащиты выступают 93 % украинцев, против – 2 %» [3]. Уявляється, що ніякого протиріччя тут немає, адже негативна реакція пересічного громадянина на слова «легалізація зброї» та позитивна на формулювання «обіг зброї для самозахисту» у запитанні є цілком природною. Отримані результати обумовлені характером запитань.

«Этот вопрос, а именно легализация короткоствольного оружия, настолько важен для Украины, что я считаю нужным сделать из него консультативный референдум. Так и напишите, что Антон Геращенко предлагает во время президентских или парламентских выборов провести референдум, на котором определится, нужно ли легализовать короткоствольное оружие. И вот если народ Украины определится и скажет, что он готов к легализации, то тогда будем позволять. А до того никаких шансов быть принятыми у соответствующих проектов нет» [2]. Виникає питання: яким чином визначитиметься народ України, тобто під яким саме формулюванням громадянин має поставити своє «за» чи «проти», і чи має він у масі своїй достатньо компетентним для цього?

Незважаючи на реалії українського сьогодення, не можна стверджувати, що пересічні українці засвоїли психологію «озброєної нації». Більшість гро-

мадян не бажає мати зброю у власності, що пов'язано як із тенденцією сподіватися на державу у питаннях боротьби зі злочинністю, так і з відсутністю у більшості навичок користування такою зброєю, неготовність нести відповідальність в разі неправомірного її застосування.

В умовах кризи суспільства суперечки вирішуються силою частіше, ніж за інших умов. Можна передбачити, що вільний доступ до вогнепальної зброї спричинить катастрофічні наслідки, зростання злочинних зазіхань у першу чергу для жінок, які здебільшого не мають досвіду користування зброєю та не збираються її купувати. Тож саме жінки, а також особи, які не досягли повноліття і не мають доступу до зброї за віком, опиняться у зоні ризику як легка «здобич».

Необхідним є проведення опитувань фахівців у галузі кримінального, цивільного та адміністративного права для отримання експертної думки щодо припустимості обговорення питання вільного обігу вогнепальної зброї в умовах зростання соціальної напруженості, а також контент-аналізу форумів у соціальних мережах, де користувачами обговорюються перспективи легалізації вогнепальної зброї, тобто громадська думка виявляється у дискусії.

Кризовий стан суспільства та масовий стрес може змусити «дійти краю» навіть психологічно здорових людей. Ураховувати експертну думку не тільки фахівців у галузі права, але й медиків, психологів, проводити аналіз стану соціальної напруженості.

До того, як пропонувати громадянам на референдумі голосувати за чи проти положень законопроекту про використання короткоствольної зброї для особистого захисту, доцільно вивчити стан готовності суспільства до таких зважених рішень. Уявляється, що можливості соціології тут повинні використовуватися ширше, не обмежуючись опитуваннями громадян. Останні взагалі повинні мати на меті не виявлення ставлення до легалізації як такої, а скоріше, ступеня особистої готовності до придбання та використання в разі потреби з обов'язковим врахуванням можливого відхилення реальної поведінки від декларативно можливої в обидва боки. Під час соціологічних опитувань респондентам обов'язково слід пропонувати змодельовати певні наслідки, оцінивши імовірність застосування ними зброї в разі, якщо вона була би в них цілком легально, з відповідним офіційним дозволом. Також важливим уявляється аналіз показників кореляцій між «готовністю придбати» та «готовністю застосувати», відстеження динаміки зростання/зниження цієї готовності залежно від впливу повідомлень ЗМІ про події, що підвищують рівень тривожності населення, адже гіпотеза щодо інформаційної природи чинника руху громадської думки у бік підтримки легалізації зброї має під собою основу. Нарешті виявлення кореляції негативного досвіду зіткнення зі злочинцями, коли за наявності зброї в респондента, він її застосував би, необхідне для прогнозування різкого збільшення кількості випадків застосування зброї в разі прийняття відповідного законопроекту.

1. Большинство украинцев против легализации оружия – опрос: Интернет-портал. Корреспондент.net, 28 марта 2018. URL: <https://korrespondent.net/ukraine/3955869-bolshynstvo-ukraintsev-protyv-lehalyzatsyy-oruzhyia-opros> (дата звернення – 23.10.2013).

2. В Раде придумали как легализовать огнестрельное оружие – опрос: Аналітичний портал. Слово и дело, 26 января 2018. URL: <https://ru.slovoidilo.ua/2018/01/26/novost/bezopasnost/rade-pridumali-kak-legalizovat-ognestrelnoe-oruzhie> (дата звернення – 23.10.2013).

3. Легализация оружия в Украине: мифы и манипуляции обеих сторон. URL: <https://nakipelo.ua/legalizatsiya-oruzhiya-v-ukraine-mify-i-manipulyatsii-obeih-storon/> (дата звернення – 23.10.2013).

Водоп'ян Д.В.,
курсант 3 курсу ФПФПКП ДДУВС
Науковий керівник: Лопасва О.М. –
викладач кафедри ТСП ДДУВС

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНОЇ ГРУПИ НА МІСЦІ ПОДІЇ

На даному етапі реформування правоохоронних органів виникають проблеми організаційно-тактичної діяльності та яскраво вираженою проблемою на наш час є діяльність слідчо-оперативної групи (далі – СОГ) під час прибуття на місце вчинення кримінального правопорушення. Дії СОГ чітко визначено наказом МВС України від 07.07.2017 № 575 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» (далі – наказ № 575) у розділі II «Організація взаємодії при надходженні до органу, підрозділу поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них», котрий, у свою чергу, визначає коло осіб, що входять до складу СОГ. Однак слід виділити два безпосередніх суб'єкта, від дій яких залежить ефективність та швидкість розслідування кримінального правопорушення та встановлення особи підозрюваного – це слідчий і працівник оперативного підрозділу (далі – оперуповноважений) [1].

Яскраво вираженою проблемою є те, що хоча наказом № 575 визначено дії слідчого та оперуповноваженого на місці події, однак немає посилання на законодавчу базу, яка може визначити методи та способи такої діяльності, що, у свою чергу, полегшить виконання завдань даним працівникам. Та якщо розглядати це питання в аспекті підготовки даних працівників у вищих навчальних закладах системи МВС, можна звернути увагу, що дана діяльність СОГ не вивчається курсантами на заняттях з тактико-спеціальної підготовки (далі – ТСП), хоча дана методика буде лише сприяти розвитку професійних

якостей та здобуттю професійних якостей курсантами вищих навчальних закладів системи МВС. Навіть якщо взяти елементарний обов'язок оперуповноваженого на місці події згідно з наказом № 575 «здійснює поквартирний чи подвірний обхід з метою виявлення свідків учиненого кримінального правопорушення, збору відомостей, що можуть бути використані як докази», ця функція реалізується за допомогою превентивних поліцейських заходів, які визначені ст. 31 ЗУ «Про Національну поліцію». І під час ТСП слід організувати проведення теоретичних та практичних занять, спрямованих на вивчення вищевказаних нормативних документів і закріплення теоретичних знань практичними навичками [1, 2].

Ще однією важливою проблемою, що стосується безпосередньої діяльності слідчого на місці події, яка також закріплена наказом № 575, є реалізація даного обов'язку «керує діями інших членів СОГ та відповідає за якість проведення огляду місця події; разом з іншими членами СОГ, залученими спеціалістами, запрошеними потерпілими, свідками та іншими учасниками кримінального провадження в установленому КПК України порядку фіксує відомості щодо обставин учинення кримінального правопорушення; вилучає речі і документи, які мають значення для кримінального провадження, та речі, вилучені з обігу, у тому числі матеріальні об'єкти, придатні для з'ясування обставин, що підлягають доказуванню, забезпечує в установленому порядку їх належне зберігання для подальшого направлення для проведення судової експертизи; має право заборонити будь-якій особі перебувати на місці огляду або залишати його до закінчення огляду та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню огляду». Під час ТСП слід реалізувати даний процес, щоб кожен курсант міг організувати роботу СОГ на місці події, наприклад, під час збору доказів слідчий може провести поверхневу перевірку та вилучити докази згідно зі ст. 237 КПК України. Даний процес потрібно детально розбирати під час практичних занять із ТСП, адже потім під час виконання своїх обов'язків у практичних підрозділах випускники вищих навчальних закладів МВС не знають як це робити та можуть стикатися з певними проблемами комунікації з учасниками кримінального провадження та організації роботи СОГ [3, 4].

З вищевказаного можна зробити висновок, що на даному етапі розвитку правоохоронних органів потрібно звернути увагу на підготовку курсантів вищих навчальних закладів системи МВС до роботи у складі СОГ. Адже організація роботи даної групи безпосередньо забезпечує правоохоронну функцію нашої держави та пов'язана зі швидким, повним та неупередженим розслідуванням кримінальних правопорушень. Для усунення проблем, з якими можуть зустрітися поліцейські на місці події, потрібно реалізувати проведення практичних занять у межах тактико-спеціальної підготовки для курсантів вищих навчальних закладів системи МВС з детальним вивченням нормативної бази, яка регулює їх діяльність, і практичним закріпленням вивченого матеріалу.

1. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 № 575. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 14.10.2018 2587-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

3. Мельник М. І., Хавронюк М. І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність: навч. посіб. Київ: Атіка, 2002. 576 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 46. Ст. 2046. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Грибан В.Г.

доктор біологічних наук, професор кафедри
фізичного виховання ДДУВС;

Хрипко Л.В.

кандидат наук з фізичного виховання
і спорту, доцент, завідувач кафедри
фізичного виховання ДДУВС;

Мельников В.Л.

кандидат біологічних наук,
доцент кафедри педагогіки
Західно-Казахстанського державного
університету

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ У США

Розглянуто сучасний стан правового регулювання та особливості охорони праці в США. Проаналізовано обов'язки роботодавця в американській системі охорони праці та охарактеризовано статистичний облік травматизму в США.

Державна система охорони праці, страхування від нещасних випадків на виробництві та від професійних захворювань є одним із невід'ємних елементів сучасного індустріального суспільства. В усіх розвинених країнах ці системи пройшли довгий шлях розвитку, зокрема в США, де в даний час діє ефективна державна система управління охороною праці і адекватна система соціального захисту та допомоги потерпілим. Становлення цих систем зайняло десятки років. Державний нагляд за додержанням законодавства про охорону праці здійснює Міністерство праці США.

Правовою основою нині чинної державної системи охорони праці в США є закон про безпеку праці на виробництві, прийнятий в 1970 р. Законом

було засновано незалежне федеральне агентство під назвою Управління по безпеці праці на виробництві, яке стало основним виконавським органом, що забезпечує контроль закону на усій території США. Крім того, в кожному штаті ухвалено свої закони і створено виконавські органи у сфері безпеки праці.

Стандартні заходи по забезпеченню безпеки праці, що закріплюються федеральним і місцевим законодавством, в першу чергу передбачають, що кожен підприємець зобов'язаний використовувати безпечні устаткування і технології, застосовувати спеціальний одяг і взуття, забезпечувати безпечні умови праці для працівників і в цілому робити все можливе, щоб захистити життя, здоров'я, безпеку і добробут працівників, що відповідає вимогам 155 статті конвенції МОПС.

Управління безпеки праці на виробництві і відповідні департаменти праці штатів випускають детальні розпорядження, що передбачають, зокрема, обмеження по використанню небезпечних матеріалів, вимоги до вентиляції виробничих приміщень, до водопостачання, зберігання виробничих відходів, забезпечення працівників душовими кабінами тощо. Крім того, підприємці зобов'язані інформувати працівників про існуючі небезпеки виробничих процесів і вивчати дотримання техніки безпеки. Підприємці також зобов'язані фіксувати будь-які, навіть дрібні, випадки виробничого травматизму і втрати робочого часу в результаті нещасних випадків на виробництві.

Будь-який працівник має право звернутися в Управління безпеки праці на виробництві з приводу наявних проблем з охороною праці на конкретному робочому місці.

Ця інформація служить основою для ухвалення рішень Управлінням безпеки праці на виробництві щодо вибору компаній і конкретних виробництв для проведення перевірок. Якщо на виробництві мав місце випадок із смертельним результатом, Управління безпеки праці на виробництві бере участь у розслідуванні в обов'язковому порядку. Щорік Управління безпеки праці на виробництві проводить десятки тисяч перевірок і накладає десятки мільйонів доларів штрафів на підприємців, які порушують вимоги закону [1].

Охорона праці і допомога постраждалим від виробничого травматизму в рамках державної системи страхування – два взаємозалежних питання. Зрозуміло, що зниження рівня виробничого травматизму та створення ефективною системи охорони праці – першорядне завдання. В той же час у сучасному індустріальному суспільстві неможливо уникнути значної кількості нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Цим викликається необхідність автоматично діючої системи надання допомоги потерпілим.

Охорона праці у США починається зі статистичного обліку. Найбільший обсяг інформації представляє Бюро трудової статистики (БТС) при Міністерстві праці США. Щорічно БТС публікує огляд нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. За даними Інституту США і Канади, цей огляд узагальнює дані у приватному секторі промисловості і охоплює

408 млн. осіб (стан на 2011 рік). Для випадків зі смертельним результатом БТС публікує щорічно окремий огляд, який іменується як Перелік нещасних випадків на виробництві зі смертельним результатом. Перелік охоплює не тільки працівників приватного сектора, але й службовців федерального уряду і місцевих органів влади, а також працівників не за наймом загальною чисельністю понад 130 млн. осіб. У той же час Перелік враховує тільки смертельні випадки від виробничого травматизму, але не від професійних захворювань. Постраждали від нещасних випадків на виробництві в США діляться на три категорії. Перша категорія включає менш серйозні випадки, які не пов'язані ні з втратою робочих днів, ні з втратою нормальної трудової активності. Друга – це випадки, пов'язані з обмеженням звичайної трудової здатності. Третя категорія – це більш серйозні випадки, які призводять до втрати працездатності на один робочий день чи більше.

За даними Інституту США і Канади, в 2011 році загальна кількість нещасних випадків, зафіксованих БТС, становило більше 10 млн., з них 6 млн. належали до першої, 3 млн. – до другої і 1 млн. – до третьої категорії. У випадках, що належать до третьої категорії, середня тривалість втрати працездатності становила п'ять днів.

Травматичні ушкодження, що призвели до втрати працездатності на один день і більше, розташувалися таким чином у порядку спадання: розтягнення суглобів і сухожилів, забиті місця і контузії, порізи і рвані рани, переломи, множинні травматичні ушкодження, опіки, кистьові травми, розриви сухожилів, ампутації.

У 2011 році сталося 11 023 випадки зі смертельним результатом. З них 4125 випадків склали фатальні випадки на транспорті. Випадки насильницької смерті на роботі, переважно вбивства і самогубства, склали 14,8 %. Третьою з найпоширеніших причин випадків зі смертельним результатом були падіння – 3012 випадків.

Загальний рівень травматизму на виробництві в США в 2000–2011 роках постійно знижувався, за даними БТС, з 10 до 6,7 млн. Число випадків, пов'язаних із втратою працездатності на один робочий день і більше, за той самий період зменшилося з 2,6 до 1,7 млн., або з 3,4 до 1,9 випадку на 100 зайнятих повний робочий день. Число випадків зі смертельним результатом скоротилося з 4125 у 2000 році до 1253 в 2011 році.

За дослідженням О.В. Савчука, вирішення проблеми охорони праці слід починати із забезпечення безпеки при розробці нових технологій і устаткування, організації виробничих процесів і контролю за поведінкою людини. Особлива увага повинна приділятися розробкам охорони праці на малих та середніх підприємствах [2].

Україна, на відміну від США, є країною, в якій найбільші втрати відбуваються серед працездатного чоловічого населення. Високий рівень виробничого травматизму поповнює цей сумний список [3].

Отже, окреслені проблеми правового регулювання охорони праці є

комплексними і вирішення їх можливе при підвищенні соціальної відповідальності роботодавців, поліпшення взаємодії державних та місцевих органів влади, підвищення загального рівня керованості в країні.

1. Бойко Р.В. Правовий аспект охорони праці: міжнародний досвід для України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 3.
2. Соловьев А. Охрана труда и защита пострадавших на производстве в США. *Служба кадров. Социальное страхование*. 2010. № 2.
3. Керб Л.П. Основи охорони праці: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 215 с.

Гарічев В.В.,

начальник відділу аналізу та планування
Управління превентивної діяльності
ГУНП у Дніпропетровській області

ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВОЮ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ

У загальній структурі протиправних вчинків особливе місце займають адміністративні правопорушення (адміністративні делікти), адже доводиться констатувати, що їх кількість з року в рік принципово не зменшується. Так, наприклад, упродовж 2017 року тільки до місцевих загальних судів надійшло на розгляд 716,6 тис. справ про адміністративні правопорушення, що на 9,4 % більше, ніж 2016 року. Загалом до адміністративної відповідальності було притягнуто 383,7 тис. осіб. При цьому справи про порушення Правил дорожнього руху, що підвідомчі судам, становлять переважну більшість справ про адміністративні правопорушення (37,9 %), за розглядом яких лише у 2016 році було винесено постанов про накладення адміністративного стягнення стосовно 183 тис. осіб. Окрім зазначених правопорушень, поширеними також є дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП) та вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису (ст. 173-2 КУпАП), порушення порядку правил адміністративного нагляду (ст. 187 КУпАП) та невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184 КУпАП) [1].

Така ситуація свідчить про неадекватність вжитих суб'єктами адміністративної юрисдикції заходів із протидії адміністративним правопорушенням та необхідність розв'язання багатьох наявних проблем, що мають місце в українському адміністративно-деліктному законодавстві, а це й застарілість багатьох його норм, слабка ефективність їх реалізації, невідповідність значної частини передбачених КУпАП проступків реаліям сьогодення, непоодинокі випадки помилкової кваліфікації адміністративних проступків тощо.

Серед багатьох проблем реалізації положень адміністративно-деліктного законодавства найбільш виразно виділяються такі:

– наявність багатьох так званих «неробочих» норм, яскравим прикладом чому може слугувати норма, яка передбачає відповідальність водіїв за недотримання безпечної дистанції руху (ч. 2 ст. 122 КУпАП). Протягом останніх років за вказаною нормою не було складено жодного протоколу. І це не дивно, оскільки чинні Правила дорожнього руху покладають вибір безпечної дистанції на розсуд водія. Будь-яка дистанція вважається безпечною, поки вона не призвела до створення аварійної обстановки або аварії. А якщо це сталося, то порушення має кваліфікуватися вже за іншими положеннями КУпАП (ч. 4 ст. 122 або ст. 124). Або, наприклад, та сама ч. 2 ст. 122 КУпАП щодо відповідальності водіїв за недотримання під час руху безпечного інтервалу – тобто відстані між боковими частинами транспортних засобів. З огляду на відсутність об'єктивних вимог до безпечного інтервалу (кожен водій сам вирішує питання про його відстань) застосування цієї норми виглядає проблематичним [2, с. 90–94];

– невідповідність санкцій адміністративно-деліктних норм сучасним соціально-економічним умовам. Як приклад, не зрозуміло чим керувався законодавець, коли встановлював санкцію за ч. 4 статті 121 КУпАП, яка передбачає адміністративний арешт (!) за повторне керування водієм транспортним засобом, що підлягає обов'язковому технічному контролю, але своєчасно його не пройшов. Водночас за перевищення водіями транспортних засобів встановлених обмежень швидкості руху більш як на 50 км/г (ч. 3 статті 122 КУпАП) передбачено стягнення лише у вигляді штрафу в розмірі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. А таке порушення (особливо в населених пунктах) може призвести до тяжких наслідків;

– проблема виконання постанов про накладення адміністративних стягнень. Від того, наскільки своєчасно і повно органи адміністративної юрисдикції виконують постанови, значною мірою залежить ефективність зазначеного провадження, всього інституту адміністративної відповідальності. Невиконання накладених стягнень робить всю попередню процедуру малоефективною, призводить до дискредитації рішень відповідних органів, а у правопорушників виникає почуття безкарності, в результаті чого вони нерідко стають на шлях скоєння нових правопорушень, у тому числі й злочинів;

– наявні проблеми застосування заходів адміністративного примусу під час затримання особи. Зокрема, КУпАП необхідно доповнити нормами, які визначатимуть строк для направлення протоколу до органу чи посадової особи, уповноважених розглядати справу про адміністративне правопорушення;

– недосконалість механізму застосування такого заходу адміністративного примусу як доставлення порушника, яке регламентується статтею 259 КУпАП. Це, зокрема, полягає у відсутності законодавчого закріплення поняття «доставлення»; відсутності чіткого визначення мети доставлення; помилковому розміщенні статті 259 КУпАП у главі 19 «Протокол про

адміністративне правопорушення», а не у главі «Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення»; проблемах чіткого законодавчого визначення термінів доставлення порушника (у ч. 8 ст. 259 КпАП зазначено лише, що воно має бути проведено в можливо короткий строк) тощо;

– невизначеність місця та ролі понятого під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. Зокрема, окремі норми КУпАП містять посилення на присутність під час учинення окремих адміністративно-процесуальних дій такого учасника адміністративного провадження, як понятий. А саме, в ч. 2 ст. 264 КУпАП зазначено, що особистий огляд може проводити уповноважена на те особа однієї статі з оглядуванням у присутності двох понятих тієї самої статі. У ч. 4 ст. 264 КУпАП ідеться про те, що огляд речей, ручної поклажі, багажу, знярядь полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюється зазвичай у присутності особи, у власності (володінні) якої вони перебувають. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети може бути піддано огляду за участі двох понятих у разі відсутності власника (володільця). В результаті бачимо, що понятий усе ж виступає учасником провадження у справах про адміністративні правопорушення, при цьому немає вказівки, хто може бути понятим, за винятком того, що під час особистого огляду такими учасниками мають бути особи тієї самої статі, що і оглядуваний. Як вихід з цієї ситуації вважаємо за необхідне доповнити КУпАП статтю 272¹ «Права та обов'язки понятого» [3];

– наявність у КУпАП «неробочих» адміністративних стягнень, що застосовуються за вчинення адміністративних правопорушень. Зокрема, мова йде про «штрафні бали», які згідно зі ст. 24 КУпАП є стягненням, що накладається на громадян за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, тощо;

– відсутність у КУпАП законодавчо закріплених підстав порушення справи про адміністративне правопорушення, якими, на нашу думку, є наявність достатніх даних, що вказують на вчинення особою адміністративного правопорушення, якими є факти вчинення адміністративно-караних діянь, безпосереднє виявлення посадовою особою факту вчинення протиправних дій, матеріали правопорушення, які надійшли від правоохоронних органів та інших органів виконавчої влади, повідомлення та заяви про порушення, що надійшли від фізичних та юридичних осіб, а також повідомлення в засобах масової інформації.

Розв'язанням означених проблем вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства та практики його реалізації, безумовно, не вичерпується. Потребують законодавчого врегулювання основоположні засади провадження у справах про адміністративні правопорушення, зокрема доцільним також вбачаємо доповнити КУпАП статтю 245-1 «Поняття та принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення» та статтю 245-2

«Мова провадження у справах про адміністративні правопорушення».

Таким чином, викладені пропозиції щодо розв'язання проблем реалізації адміністративно-деліктного законодавства сприятимуть підвищенню ефективності діяльності органів адміністративної юрисдикції та ефективній реалізації державою правоохоронної функції.

---

1. Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2017 році. URL: https://court.gov.ua/userfiles/file/DSA/2018_DSA_NAKAZY/ogl_2017_copу.pdf

2. Гуржій Т.О. Актуальні проблеми законодавчого регулювання адміністративно-деліктних відносин у сфері безпеки дорожнього руху. *Право України*. 2009. № 3. С. 90-94.

3. Мердова О.М., Собакарь А.О. Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, вчинені особами, що перебувають у стані алкогольного сп'яніння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». Ч. II. 2012. Вип. 20. С. 182-185.

Гринюк Д.В.

інспектор сектору реагування патрульних
поліції № 3 Бердянського ВП ГУНП
в Запорізькій області;

Науковий керівник: Кравченко І.С. –

канд. юрид. наук, доцент кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності ДДУВС

ДО ПИТАННЯ ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВА ПОЛІЦЕЙСЬКОГО НА ВІДПОЧИНОК

Ефективність діяльності правоохоронних органів знаходиться в прямій залежності від рівня соціального захисту їх працівників. На теперішній час значна увага приділяється працівникам Національної поліції України, а точніше реформам, які відбуваються у цій сфері. Україна – соціальна держава, політика якої спрямована на створення умов, що забезпечують гідне життя і вільний розвиток людини. Специфічним напрямом реалізації соціальної політики Української держави є сфера внутрішніх справ, суб'єктом управління якої виступає працівники Національної поліції. Міністерство проводить свою відомчу соціальну політику, яка стосується як безпосередньо співробітника, так і членів його сім'ї, це особливо важливо. Соціальний захист – це система економічних, соціальних, правових, організаційних заходів, яка надає працездатним громадянам відповідні умови для поліпшення свого добробуту за рахунок особистого трудового внеску, а непрацездатним та соціально уразливим верствам працездатного населення – гарантії у користуванні суспільними фондами споживання, пряму матеріальну підтримку, зниження подат-

ків [2, с. 75]. Питання соціального захисту поліцейських врегульовано нормами Закону України «Про Національну поліцію» (Розділ IX «Соціальний захист поліцейських») [1]. Зупинимося на окремих проблемних моментах, пов'язаних з реалізацією права на соціальний захист поліцейського на практиці. Необхідно наголосити на недотриманні керівництвом Національної поліції положення Закону України «Про Національну поліцію» (ст. 91), яке стосується робочого часу поліцейських. Відповідно до Закону, для поліцейських встановлено п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними. Вихідні, святкові та неробочі дні є днями відпочинку для усіх поліцейських, крім залучених до виконання службових обов'язків. Поліцейським, які виконували службові обов'язки у вихідні, святкові та неробочі дні, крім поліцейських, які працюють у змінному режимі, відповідний час для відпочинку в порядку компенсації надається протягом двох наступних місяців [1]. Проведене нами опитування поліцейських, а також моніторинг інформації, яка перебуває у відкритому доступі в Інтернеті, дозволяє зробити такі висновки: поліцейські постійно залучаються до виконання службових обов'язків понад нормою (перевищення норм робочого дня, перевищення норм робочого тижня, перевищення норм годин за зміну, робота у святкові та вихідні дні тощо); компенсація за перевищення норм роботи не надається (ні у вигляді грошової допомоги, ні у вигляді додаткових вихідних); залучення патрульних поліцейських, які працюють позмінно, до занять зі службової підготовки у вихідні дні. Така ситуація свідчить про неналежну реалізацію відповідного положення Закону України «Про Національну поліцію» та потребує зміни ставлення керівництва до цієї норми Закону. У будь-якому разі поліцейський, права якого порушені, має право на звернення до суду для їх поновлення за умови підтвердження факту такого порушення. Соціальний захист працівників Національної поліції – це функція держави, яка повинна бути направлена на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечує задоволення професійних та матеріальних потреб працівника. Отже, можна сказати, що у даний час у МВС України проводиться робота по вдосконаленню нормативно-правової бази з питань соціального захисту співробітників поліції. Механізм соціального захисту поліцейських необхідно модернізувати з метою надання соціальної допомоги максимально адресно і оперативно. Необхідно створити такі умови, при яких сам поліцейський, а також працездатні члени його сім'ї самі могли б ефективно вирішувати свої соціальні, організаційні та інші побутові проблеми.

---

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

2. Гриненко А.М. Соціальна політика: сутнісно-концептуальний аспект. *Вісник соціальних досліджень*. 2008. № 32.

Грузин В.А.

студентка 3 курсу юридичного
факультету ДДУВС;

Науковий керівник: Полонська О.Л.

– викладач кафедри загальноправових
дисциплін ДДУВС

РЕФОРМИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Відповідно до Закону України "Про Службу безпеки України" (розд. 1, ст. 2), вона є державним правоохоронним органом спеціального призначення, що забезпечує державну безпеку України. У межах своєї компетенції, котра визначена законодавством, виконує функції захисту конституційного ладу, державного суверенітету, законних інтересів держави та громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку організацій, осіб чи угруповань, забезпечує охорону державної таємниці [1].

У своїй діяльності СБУ керується Віденською конвенцією про дипломатичні зносини 1961 року, Конституцією України, положеннями статті 16 Закону України "Про Службу безпеки України", Законами України "Про контррозвідувальну діяльність", "Про боротьбу з тероризмом", "Про основи національної безпеки України", "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", "Про державну таємницю", "Про боротьбу з корупцією", Указами Президента України "Про Концепцію реформування Служби безпеки України", постановою КМУ «Про затвердження Положення про порядок укладення, виконання та денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру», іншими нормативно-правовими актами, законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Служба безпеки України взаємодіє більше ніж із 100 спеціальними правоохоронними органами та службами у більше ніж п'ятдесятьох країнах світу та різними профільними структурами у складі міжнародних організацій на підставі договорів, угод та норм міжнародного права. Під час взаємодії здійснюється обмін оперативною важливою інформацією, здійснюється пошук розширення шляхів співпраці з партнерськими спецслужбами та міжнародними правозахисними організаціями, наприклад, з Північноатлантичним альянсом, Європейським Союзом, Організацією з безпеки і співробітництва в Європі, Організацією Об'єднаних Націй, Радою Європи [2].

На даному етапі СБУ переймає політико-правові моделі діяльності спецслужб країн-членів Євросоюзу. У рамках реформування використовується консультування іноземними радниками, фахівцями у справах правоохоронної

діяльності зарубіжних країн, зокрема через роботу Консультативної місії ЄС з реформування цивільних структур безпекового сектору України (КМЕС). Курс євроінтеграції поклав початок імплементації відповідних національних планів та вивченню моделі функціонування секторів безпеки в країнах Європейського Союзу. Такі дії сприятимуть відповідності нормам передових західних демократій, зокрема, через розробку відповідної законодавчої бази [3].

Також на даний час триває співпраця Служби безпеки України з Місією ЄС з прикордонної допомоги Україні та Молдові (EUIBAM), яка спрямована на вдосконалення взаємодії з прикордонними та правоохоронними органами на українсько-молдовському кордоні. Такі дії дозволяють покращити взаємодію між країнами у сфері боротьби з тероризмом, протидії контрабанді та нелегальній міграції [4].

Євроінтеграційні прагнення України, посилення внутрішніх і зовнішніх загроз її безпеці зумовлюють необхідність подальшого реформування Служби безпеки України як одного з основних суб'єктів забезпечення державної безпеки з урахуванням позитивного досвіду функціонування відповідних органів безпеки країн Європейського Союзу.

Постанова питання про реформування Служби безпеки України не є новою, адже, відповідно до Концепції реформування Служби безпеки України, затвердженої Указом Президента України № 249/2008 від 20.03.2008, упродовж останнього часового періоду було проведено низку певних правових та організаційних заходів з удосконалення правового статусу Служби безпеки України. Дане дослідження у своїх працях проводили О.Ф. Белов, В.Г. Пилипчук, М.О. Будаков, В.М. Гірич та інші відомі учені [5].

Взагалі основною метою реформування СБУ саме Концепція визначає створення ефективності в управлінні, високої професійності фахівців даної правоохоронної сфери, оснащення сучасними технічними засобами, тобто реформування тих методів, котрі забезпечать державну безпеку на європейському високому рівні, захистять суспільство та державу, людину та громадянина від внутрішніх та зовнішніх загроз у контексті реалізації державної політики національної безпеки та інтегрування в європейські безпекові структури.

Отже, щоб зрозуміти які саме проблеми потрібно вирішити найближчим часом, слід уточнити сферу суспільних відносин, врегулювання яких покладається на Службу безпеки України та її органи. Так, відповідно до статті 1 Закону України “Про Службу безпеки України”, СБ України є державним правоохоронним органом спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України [6]. Водночас визначення понять “державна безпека”, “забезпечення державної безпеки”, “суб'єкт забезпечення державної безпеки”, “система забезпечення державної безпеки” відсутнє у зазначеному вище законі та інших нормативно-правових актах України. Тобто проблемою є те, що дані терміни мають бути закріплені у новому Законі України “Про Службу безпеки України”. Така визначеність дозволить створити необхідну законодавчу основу для уточнення компетенції Служби безпеки України, більш

точніше розмежує її з компетенцією інших державних органів. Ще однією з проблем є те, що владні органи стурбовані контролем за спецслужбою, але зовсім не думають про заходи боротьби з корупцією, яка стала основою функціонування державної системи, тобто те, що гальмує основне завдання правоохоронної функції в цілому [7].

Отже, реформа Служби безпеки України, котра повинна відповідати європейським стандартам, має здійснюватися на основах комплексної, детально розбудованої та цільової програми реформування Служби безпеки України, яка буде розроблена з урахуванням положень цієї Концепції.

Отже, проаналізувавши внутрішньодержавні та зовнішньодержавні реалії у правоохоронній сфері України, можна зробити висновок, що позитивними факторами в наближенні до умов євроінтеграції є те, що з початку проголошення незалежності Україна прагнула увійти до спільноти цивілізованих демократичних країн і посісти гідне місце на міжнародній арені. Тому вона встановила певні методики у своїй діяльності, де рішуче відмовилась від глобального та всеохоплюючого підходу у своїй діяльності без використання нецивілізованих і негуманних методів роботи.

1. Про Службу безпеки України: Закон України. *Відомості Верховної Ради*.
2. Басай В.Д. Судові та правоохоронні органи України. Івано-Франківськ, 2002. 820 с.
3. Литвак О.М. Служба Безпеки України. Київ: Юрінком-Інтер, 2000.
4. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Суд та інші правоохоронні органи // Правоохоронна діяльність: закони і коментарі: навч. посібник. Київ: Атіка, 2000. 512 с.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року “Про Концепцію реформування Служби безпеки України”: Указ Президента України від 20 березня 2008 року № 249. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>.
6. Основні напрями реформування органів внутрішніх справ України в контексті досвіду зарубіжних країн та європейських стандартів діяльності поліції: аналітичний огляд / Гусарев С.Д., Авакян Т.А., Чернявський С.С. та ін. Київ: НАВС, 2015. 168 с.

Гумбатов А.А.
здобувач вищої освіти
юридичного факультету ДДУВС;
Науковий керівник: Шаблистий В.В. –
д-р юрид. наук, доцент, професор кафедри
кримінального права та кримінології ДДУВС

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ТОРГІВЛІ ЖІНКАМИ З МЕТОЮ ЇХ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Торгівля людьми для промислової експлуатації – один із найтяжчих злочинів у світі. Постраждалих від торгівлі людьми називають сучасними рабами. Це ті, кого ошукали злочинці та примусили працювати, пообіцявши добрі

заробітки далеко від дому. В Україні потрапити в неволю може будь-хто, незалежно від віку чи статі.

На сьогодні заборона торгівлі людьми передбачена в багатьох міжнародно-правових актах, серед яких: Міжнародний договір про боротьбу з торгівлею білими рабнями 1904 р.; Міжнародна конвенція про боротьбу з торгівлею білими рабнями 1910 р.; Міжнародна конвенція про боротьбу з торгівлею жінками і дітьми 1921 р.; Женевська конвенція відносно рабства 1926 р.; Міжнародна конвенція про боротьбу з торгівлею повнолітніми жінками 1933 р.; Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами 1950 р.; Додаткова конвенція про заборону рабства, роботи-торгівлі, а також аналогічних рабству інститутів і практики 1956 р.; Протокол про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р., тощо. Це свідчить про непослабну увагу світового співтовариства до проблеми «білого рабства», яка набула транснаціонального характеру.

Комісія ООН з питань боротьби з міжнародною злочинністю вважає торгівлю людьми третьою за своїми масштабами категорією злочинності, що поступається лише нелегальній торгівлі наркотиками і зброєю. За оцінками комісії, щорічні прибутки цього транснаціонального бізнесу становлять близько \$ 12 млрд. В Україні за перше п'ятиріччя XXI ст. кількість вчинених злочинів досліджуваної категорії збільшилась приблизно в 2,5 рази, що створило реальну загрозу національним інтересам нашої держави [1, с. 136–137].

Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми була встановлена в Україні 1998 року з доповненням Кримінального кодексу (далі – КК) ст. 124-1 «Торгівля людьми». З прийняттям 2001 року нового КК у нього також включено норму, яка встановлює відповідальність за торгівлю людьми – ст. 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини».

На міжнародному рівні Україна, на жаль, визначена як країна-постачальниця «живого товару» на світові ринки інтимного бізнесу. Якщо десятиріччями центром торгівлі жінками були азійські країни (Таїланд, Філіппіни), то з розпадом СРСР відкрився «доступ» до мільйонів жінок з України, Білорусії та Росії, які на сьогодні є основними постачальниками жінок та дітей для секс-індустрії з усього світу [2, с. 67].

Злочинці діють незаконно, купуючи та продаючи людей. У ланцюжку торгівлі задіяні різні виконавці: вербувальники, перевізники та експлуататори.

Існують різні шляхи, якими відбувається торгівля жінками, але майже всі сьогодні погоджуються, що жінки, яких продають для заняття проституцією, зазнають сексуальної експлуатації, цей процес порушує багато прав людини. Існують чотири основні шляхи:

Повний примус через викрадення. Оманливі обіцянки законного працевлаштування та проживання – жінки вірять, що працюватимуть в офісах, рес-

торанах, барах, або що вони там одружаться.

Частковий обман, наприклад, жінкам повідомляють, що вони будуть працювати у сфері розваг, танцюристками або навіть стриптизерками.

Хоча багато жінок знають, що вони їдуть, щоби займатися проституцією, вони не усвідомлюють масштабу цього процесу [3, с. 140].

Зазвичай такі фактори, як бідність, обмежені можливості працевлаштування, штовхають жінок до рук торговців. Жінки, які перебувають у скрутному становищі, живучи за принципом «гірше вже не буде», шукають кращого життя за кордоном.

Засоби вербування жінок до такої «праці» є різноманітними і водночас традиційними для цієї сфери. Перш за все – це оголошення про працевлаштування за кордоном. Їх можна знайти в усіх газетах, які пропонують роботу для громадян України, а також в Інтернеті.

На сьогоднішній день ті фірми, які займаються працевлаштуванням українських громадян за кордоном, повинні отримати ліцензію Міністерства соціальної політики [4, с. 66]. Потрібно знати, що перед тим як готуватися до подорожі за кордон, необхідно дотримуватися порад із безпечної міграції. Треба перевіряти ліцензію тієї агенції, через яку влаштовуєшся. Цю інформацію можна перевірити, звернувшись за допомогою до міжнародних та громадських організацій, які займаються протидією торгівлі жінками в Україні. Так, відомими організаціями, що започаткували та провели в Україні безліч програм, спрямованих на протидію торгівлі людьми, є міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла-Страда – Україна», Благодійний фонд «Карітас – Україна», «Вінтрок Інтернешнл» та багато інших. Ці організації мають велике значення у боротьбі та протидії торгівлі жінками, захисті жертв відповідних злочинів.

Здебільшого міжнародні та неурядові організації виконують такі функції: збільшення обізнаності громадськості шляхом поширення відповідної інформації; сприяння державним органам влади в ефективній протидії торгівлі людьми; захист і реінтеграція жертв злочинів, що включає в себе надання допомоги потерпілим, які повертаються на Батьківщину [5, с. 14].

Ще одним шляхом «вивозу» українських жінок за кордон є шлюбні оголошення та контракти. Багато жінок звертаються до шлюбних агенцій з наміром одружитися, особливо з іноземцем. Але яка доля чекає на наших співвітчизниць – золоті гори чи рабська праця – нікому це не відомо. Покористувавшись товаром, чоловіки можуть продати або повернути його назад.

На сьогоднішній день багато думок різних науковців існують стосовно питання протидії торгівлі людьми.

Так, наприклад, В.М. Бесчастний, пропонує встановлення обов'язкового страхування осіб, що виїздять працювати за кордон, за рахунок структур, які займаються таким працевлаштуванням. Також він вважає, що слід прийняти закони про регулювання діяльності у сфері розваг, які б передбачали вжиття заходів контролю за діяльністю виробників, які поширюють в Інтернеті порног-

рафічні та інші непристойні матеріали, та необхідно заборонити вміщення в засобах масової інформації рекламних оголошень сумнівного змісту [2, с. 69].

Також ми схилиємося до думки Д.В. Лебедева, який вважає, що велику увагу треба приділяти безпеці потерпілого та свідка при розслідуванні кримінальних справ про торгівлю жінками з метою їх сексуальної експлуатації. Він пропонує використовувати відеозв'язок при проведенні окремих слідчих дій під час розслідування торгівлі жінками, що було б важливою гарантією безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві [6, с. 135–136].

Одним із прикладів застосування за кордоном у судових засіданнях режиму віддаленої присутності осіб є досвід судочинства Італії, де з 1996 року діє система, яка дозволяє під час судових слухань отримати зображення одного з більш як 1200 свідків, до яких застосовуються заходи безпеки, до того ж усім, за винятком судді, його видно зі спини [6, с. 136].

Отже, бачимо, що ситуація, яка склалася на території нашої країни стосовно торгівлі жінками, є неприпустимою. Заходи, що вживає держава по запобіганню торгівлі жінками, є дієвими, але недосконалими. Створення в Україні розгалуженої системи відеоконференцзв'язку потребує законодавчої регламентації можливості використання такого способу віддаленого проведення слідчих дій. Також необхідно узгодити дії з іншими державами для зміни ситуації на краще. Даний факт торгівлі жінками є надзвичайно небезпечним для загальної національної безпеки.

---

1. Політова А. С. Кримінологічна ситуація щодо протидії торгівлі жінками в Україні. *Актуальні проблеми боротьби з торгівлею жінками: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Донецьк, 12 квітня 2012 р.). Донецьк, 2012. С. 136-139.

2. Бесчастний В. М. Особливості імплементації міжнародно-правових норм у сфері боротьби з торгівлею жінками в національне законодавство України. *Боротьба з торгівлею людьми: матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції* (м. Донецьк, 26 червня 2008 р.). Донецьк, 2008. С. 66-70.

3. Келлі Л. Насильство щодо жінок і дітей. Новий погляд на міліцейську діяльність, її інноваційність та професіоналізм: посібник. Львів: Астролябія, 2011. 176 с.

4. Черненко В. В. Адміністративно-правові заходи держави щодо протидії торгівлі жінками. *Науковий вісник Київського нац. ун-ту внутр. справ.* 2006. Вип. 6. С. 64–72.

5. Бесчастний В. М. Роль міжнародних та громадських організацій у протидії торгівлі жінками в Україні. *Актуальні проблеми боротьби з торгівлею жінками: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Донецьк, 12 квітня 2012 р.). Донецьк, 2012. С. 13-16.

6. Лебедев Д. В. Тактичні особливості забезпечення безпеки потерпілого та свідка при розслідуванні кримінальних справ про торгівлю жінками з метою їх сексуальної експлуатації. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. праць.* 2004. Вип. 21. С. 131-137.

Дараган В.В.,

д-р юрид. наук, доцент, професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки ДДУВС

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЕТАПУ ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИННИХ НАМІРІВ ОСОБИ ЩОДО НАДАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ ПРАЦІВНИКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Небезпека отримання та надання неправомірної вигоди як складової корупції полягає у викривленні державним апаратом соціально-економічної політики країни, що призводить до неможливості реалізовувати певну діяльність чесним громадянам і водночас сприяє масовому залученню до неї представників злочинного світу [1, с. 88].

Незважаючи на те, що за результатами прозорого конкурсу набрано новий склад працівників Національної поліції, орієнтованих на нетерпимість до проявів корупції, значна кількість таких осіб слабо орієнтується у питанні як діяти у разі отримання пропозиції надання їм неправомірної вигоди. Більш гостро це питання постає у випадку, коли такі дії мусять документувати працівники оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції, які не мають відповідного досвіду, адже їх некомпетентність може негативно вплинути на результати розслідування таких фактів.

Враховуючи викладене, на сьогодні важливим питанням залишається розроблення дієвих алгоритмів дій працівників оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції у разі надходження інформації про наміри надання неправомірної вигоди працівнику Національної поліції.

Аналіз наукової літератури та практики діяльності оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції показав, що процес документування надання неправомірної вигоди працівнику Національної поліції умовно поділяється на декілька етапів, зокрема: етап надходження інформації; підготовчий етап; етап документування злочинних намірів; етап закріплення доказової бази.

Спробуємо розкрити особливості здійснення підготовчого етапу документування надання неправомірної вигоди працівнику Національної поліції.

Документування злочинних намірів особи на надання неправомірної вигоди службовій особі Національної поліції здійснюється шляхом проведення комплексу слідчих (розшукових) дій. Важливе значення при цьому відіграють негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД), контроль за вчиненням злочину у формі спеціального слідчого експерименту та обшук.

Контроль за вчиненням злочину у формі спеціального слідчого експерименту проводиться, як правило, у два етапи.

У процесі першого етапу проведення контролю за вчиненням злочину у формі спеціального слідчого експерименту працівник Національної поліції, якому пропонують неправомірну вигоду, діє відповідно до попереднього інструктажу. Важливим питанням при цьому є вилучення та отримання відповідної доказової інформації.

Що стосується другого етапу проведення контролю за вчиненням злочину у формі спеціального слідчого експерименту, то тут важливим є питання конспірації дій, а також розстановки залучених осіб відповідно до поставлених задач, зокрема перекриття оперативними працівниками можливих шляхів відходу.

Слідчому, як керівнику слідчо-оперативної групи (далі – СОГ), слід пам'ятати, що СОГ входить до кабінету працівника Національної поліції, якому пропонують неправомірну вигоду, одразу після передачі предмета неправомірної вигоди.

Прибувши на місце, оперативний працівник вказує фігуранту на те, щоб він залишався на місці та нічого не чіпав. Після цього слідчий повідомляє фігуранту про проведення слідчих (розшукових) дій.

При цьому слідчий повинен представитися та оголосити, які саме слідчі (розшукові) дії (далі – СРД) проводяться. Та пропонує представитися усім учасникам СРД та фігуранту.

Після цього слідчому необхідно встановити мету перебування фігуранта у кабінеті працівника Національної поліції, якому було надано неправомірну вигоду. Та повідомити фігуранту про те, що до завершення СРД він не має права користуватися засобами зв'язку.

Потім слідчий повідомляє присутнім, що ним на підставі ухвали слідчого судді буде проведено обшук працівника Національної поліції. Та надає для ознайомлення відповідну ухвалу працівнику Національної поліції, якому було надано неправомірну вигоду. При цьому слідчому слід пам'ятати, що, відповідно до положень ст. 236 КПК України, незалежно від стадії цієї слідчої дії слідчий або інша службова особа, яка бере участь у проведенні обшуку, зобов'язані допустити на місце його проведення захисника чи адвоката, повноваження якого підтверджуються:

- 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю;
- 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги [2].

Після цього слідчому необхідно звернути увагу, що слідча дія проводиться за участі двох понять, яким попередньо роз'яснено їх права та обов'язки, а саме про те, що поняті повинні бути присутніми під час проведення усіх дій, що проводяться в межах слідчої дії та після її завершення зобов'язані своїми підписами зафіксувати відповідність відомостей, внесених до протоколу, фактично здійсненим діям. Також слід наголосити, що учасники слідчої дії мають право робити будь-які зауваження, які підлягають обов'язковому внесенню до протоколу.

Після цього працівник оперативного підрозділу приступає до проведення обшуку. Слідчий тим часом складає протокол обшуку. Зазначений обшук не передбачає використання окремих тактичних прийомів, оскільки учасникам обшуку відомо, де знаходиться предмет неправомірної вигоди, його лише необхідно вилучити.

Після вилучення предмета неправомірної вигоди, оперативний працівник звертає увагу присутніх на індивідуальні ознаки такого предмета. Зокрема, якщо предметом неправомірної вигоди були грошові кошти, звертається увага на їх номінали, назву валюти, серію, номер та рік випуску кожної купюри. Усі вказані відомості вносяться до протоколу обшуку. Якщо предмет неправомірної вигоди знаходився у пакуванні, воно також описується. Предмет неправомірної вигоди та його пакування вилучаються та поміщаються у спецпакети або поліетиленові пакети, які опечатуються та скріплюються підписами понятих та присутніх.

Після проведення обшуку слідчому необхідно ознайомити присутніх зі змістом протоколу та запропонувати учасникам слідчої дії поставити у ньому свої підписи. У разі, якщо фігурант відмовиться ставити свій підпис у протоколі та/або конвертах, про це робиться відповідний запис у протоколі, який засвідчується підписами понятих.

Також слід врахувати те, що запис, здійснений за допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів під час проведення слідчим обшуку, є невід'ємним додатком до протоколу. Дії та обставини проведення обшуку, не зафіксовані у записі, не можуть бути внесені до протоколу обшуку та використані як доказ у кримінальному провадженні [2].

Крім того, слідчому необхідно пам'ятати, що у разі тимчасового вилучення майна під час обшуку, здійснюваних на підставі ухвали слідчого судді, передбаченої статтею 235 КПК України, клопотання про арешт такого майна повинно бути подано слідчим протягом 48 годин після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, в якій його було вилучено.

Важливим моментом проведення вказаного етапу документування є затримання фігуранта. Таке затримання, у разі можливості, необхідно проводити після завершення СРД, оскільки це дозволить не включати до загального часу затримання час, витрачений на проведення СРД (у разі, якщо таке затримання відбудеться одразу після прибуття СОГ, відлік часу затримання розпочнеться до проведення СРД).

Під час затримання слідчий повинен повідомити фігуранту за підозрою у вчиненні якого злочину його затримано, а саме злочину, передбаченого ст. 369 Кримінального кодексу України. Також слідчий повинен вручити фігуранту пам'ятку про його процесуальні права та обов'язки у якості підозрюваного, повідомити про право скористатися правовою допомогою адвоката, а також право відмовитися від давання будь-яких пояснень до зустрічі з адвокатом.

1. Жовтан П. В. Документування як засіб забезпечення оперативними підрозділами доказування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2014. № 4. С. 87-93.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. №11-12. №13. Ст.88.

Діхтяренко А.Г.
курсант 3 курсу ФПФПКП ДДУВС;
Науковий керівник: Волков Ю.М. –
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки ДДУВС

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НАВЧАННЯ ТА ВИШКОЛУ КАДРІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Актуальність даної теми полягає в тому, що з кожним роком зростають вимоги до працівників поліції, до їхніх знань та професійних обов'язків. Тому з кожним роком переглядаються питання навчання працівників Національної поліції України та їхній результат.

Згідно з Концепцією розвитку сектора безпеки і оборони України реформування системи відбору на службу та професійної підготовки працівників Національної поліції України повинно стати невід'ємною складовою її перетворення на правоохоронне відомство європейського зразка, основною метою якого є служіння українському суспільству шляхом надання поліцейських послуг. У зв'язку із цим заслуговує на увагу бачення експертів Національної академії внутрішніх справ (м. Київ) щодо розбудови вітчизняної системи підготовки кадрів для Національної поліції України. На їхню думку, у трирівневій системі професійної відомчої освіти, що повністю узгоджується із Законом України «Про Національну поліцію», має бути враховано:

- принцип стабільності й послідовності кадровому забезпеченню поліції;
- поступове нарощування та ускладнення знань, умінь, навичок у міру просування по службі та необхідності реагування на мінливі умови службової діяльності;
- всі види професійної освіти, включаючи підготовку, спеціалізацію та підвищення кваліфікації, мають бути взаємопов'язані з практичним навчанням [1].

Як свідчить практика, цивільні ВНЗ об'єктивно не володіють особливостями підготовки спеціалізованих кадрів поліції, їх освітні програми не враховують специфіку поліцейської служби та не передбачають вивчення цілої низки необхідних для майбутнього правоохоронця дисциплін, зокрема, адміністративної поліцейської діяльності, забезпечення публічного порядку й безпе-

ки, оперативно-розшукової і тактико-спеціальної діяльності, проведення спеціальних операцій із складовими ведення бою тощо [2]. На користь необхідності спеціальних умов навчання для кадрів поліції свідчить і той факт, що курсанти із числа цивільної молоді з моменту зарахування до відомчих навчальних закладів вже знаходяться на службі в поліції: приймають присягу; перебувають на казарменому положенні (протягом перших курсів – без винятку), знаходяться під керуванням і контролем командирів, що дозволяє прищеплювати готовність до несення служби, формує колективізм, взаємні підтримку та відповідальність поліцейських; поряд з профілюючими та спеціальними дисциплінами протягом усього терміну навчання розвивають морально-психологічні і вольові якості, навички фізичної та бойової підготовки, адаптуються до умов служби; постійно закріплюють і поглиблюють набуті теоретичні знання шляхом проходження різних видів позанавчальних і навчальних практик та стажувань у територіальних підрозділах і при залученні до заходів із забезпечення публічного порядку.

Функціонування навчальних закладів у структурі Національної поліції має й інші безперечні переваги:

по-перше, досягається взаємодія із замовниками (територіальними підрозділами), отримання від них фахової, з урахуванням інтересів практики, консультативної та експертної допомоги, наочних посібників та матеріалів для усіх видів занять, залучення висококваліфікованих фахівців в якості викладачів, тренерів та інструкторів;

по-друге, зберігається можливість потенційно впливати на резерв поповнення і при потребі завчасно маневрувати ним відповідно до кадрової ситуації;

по-третє, постійний і перемінний склад таких закладів є резервом, який у будь-який час готовий бути залучений до забезпечення публічного порядку під час масових заходів та в екстремальних ситуаціях, а також при відпрацюванні територій, проведенні масштабних операцій, зокрема оперативно-профілактичного та рятувального характеру.

Серед актуальних завдань розбудови системи кадрового забезпечення кримінальної поліції для Національної поліції пріоритетними є такі:

1. Збалансувати кадрові потреби у фахівцях і реальну спроможність їхньої підготовки в існуючих навчальних закладах.

2. Для якісної підготовки кадрів, належного методичного забезпечення загальної і фахової підготовки юристів-правознавців визначити оптимальну кількість та дислокацію поліцейських центрів підготовки, які за своїм потенціалом здатні забезпечувати виконання таких функцій.

3. Особливу увагу приділити підвищенню професійного рівня викладацького складу спеціалізованих навчальних закладів.

4. Доцільно організаційно й професійно вдосконалити систему післядипломної освіти усіх груп кадрів за посадами, рівнями і спеціалізаціями.

5. Як у низці європейських країн, варто передбачити перебування під

патронатом Національної поліції відповідних професійно орієнтованих ліцеїв, коледжів, шкіл для молоді, яка планує у майбутньому працювати у поліції.

З вищенаведеного можна зробити такі висновки, що навчання кадрів працівників Національної поліції України знаходиться у процесі покращення. Проходить процес реформування та прагне перейняти досвід інших закордонних країн. Опановуються нові методики навчання та підвищення своїх професійних навичок.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 14.10.2018 2587-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Про затвердження Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, та вищого військового навчального закладу Національної гвардії України: наказ від 15.04.2016 № 315. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0668-16>.

Демідова В.В.

ад'юнкт кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИДИ ТА ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ У ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЖОРСТОКИМ ПОВОДЖЕННЯМ З ТВАРИНАМИ

У роботі сучасної Національної поліції України належна організація взаємодії слідчого з іншими органами у процесі розслідування жорстокого поведження з тваринами потребує постійного вдосконалення. Адже саме від взаємодії слідчого з іншими підрозділами залежить виконання завдань кримінального судочинства для використання дієвих сил та засобів для попередження, виявлення та розслідування злочину, притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. Особливе місце посідає процес розслідування жорстокого поведження з тваринами, адже даний вид злочину має значну кількість способів вчинення злочину та великий рівень латентності.

Дослідженням змісту визначення, форм і принципів взаємодії слідчих з іншими підрозділами займалися такі вчені: В. Ф. Усенко, В. В. Іванов, С. М. Володіна, К. В. Антонов, Р. С. Белкін, В. П. Хомколов, Є. Д. Лук'янчиков, Б. А. Вікторов, І. П. Козаченко, Д. Й. Никифорчук, М. Є. Шумило, В. В. Топчій та інші.

У науковій літературі існують різноманітні точки зору щодо визначення поняття взаємодії. Так, А. Я. Хитра визначає взаємодію слідчого із співробіт-

никами оперативних підрозділів під час здійснення кримінального провадження – це заснована на законі і спільності завдань у кримінальному судочинстві погоджена колективна діяльність, яка передбачає ефективне використання правових заходів і сил слідчих, обумовлена їх компетенцією і формами діяльності і спрямована на розслідування і попередження злочинів [1, с. 6]. Погоджуємося з думкою В. Д. Пчолкіна, який вважає, що взаємодія – це спільність цілей і завдань, погоджених за часом, місцем і змістом, а також визначена законодавством діяльність компетентних суб'єктів щодо раціонального застосування наявних сил, засобів та методів для своєчасного виявлення, розкриття та розслідування злочинів [2, с. 99].

Суб'єктів взаємодії С. О. Книженко поділяє на спеціалізовані та неспеціалізовані. Так, спеціалізовані – це ті суб'єкти, для яких основним завданням є виявлення, розслідування й попередження злочинів, наприклад, оперативні підрозділи, контрольно-наглядові органи. До неспеціалізованих суб'єктів належать державні та недержавні структури, для яких протидія злочинності не є їх головним завданням (підприємства, установи, організації, засоби масової інформації, громадськість) [3, с. 96].

В. М. Кукушин запропонував розрізняти процесуальну та організаційну взаємодії. Перша передбачена кримінальним процесуальним законодавством і обумовлюється наявністю чітко визначених кримінальним процесуальним законом правовідносин, а друга – відомчими нормативними актами [4, с. 47].

У свою чергу, Л. В. Борисова визначає, що однією з найважливіших форм взаємодії слідчого з оперативними підрозділами є сумісне планування, яке полягає у тому, що слідчий висуває необхідні версії, визначає шляхи й засоби їх перевірки, після чого здійснює планування розслідування. Оперативні підрозділи також складають план підготовки та здійснення заходів, які необхідні для розкриття злочину. Так, при взаємодії замість розрізненого проводиться сумісне планування, що має більш ефективний характер. Також для забезпечення скоординованих дій при плануванні обов'язковим є обмін інформацією (взаємне спілкування та консультації) [5, с. 123].

Оскільки аналізований злочин не належить до тяжких чи особливо тяжких злочинів, слідча група для розслідування не створюється. В даному випадку розслідування може бути затримано, оскільки слідчий скеровує свої доручення на оперативний підрозділ та не знає хто конкретно буде виконавцем та строки виконання.

Під час розслідування злочинів, пов'язаних із жорстоким поведінням з тваринами важливе місце посідає використання спеціальних знань у процесі доказування. Це пов'язано з тим, що аналізоване кримінальне правопорушення є специфічним злочином у зв'язку з чим слідчі, не маючи спеціальних знань та відповідної освіти, не можуть самостійно, без консультації експертів (спеціалістів) розслідувати такий вид кримінального правопорушення. Ще на початковому етапі розслідування, а саме під час проведення огляду місця події, експерт-криміналіст надає слідчому консультації з питань, що потребу-

ють спеціальних знань та навичок, науково-технічних засобів і спеціального обладнання, звертає увагу слідчого на фактичні дані, що мають значення для розслідування обставин кримінального правопорушення, несе персональну відповідальність за якісну фіксацію всієї слідчої інформації, повноту відображених даних у протоколі огляду та схемі (плану) до нього [6].

Щодо визначення поняття «спеціальні знання» криміналістами формується різні точки зору. Так, Н. І. Клименко спеціальні знання визначає як професійні знання, навички і вміння у сфері криміналістичних досліджень, інженерної техніки, медицини, мистецтва, необхідні для вирішення питань, що виникають під час розслідування та розгляду в суді матеріалів кримінального провадження [7, с. 57]. У свою чергу, М. В. Треушніков під терміном «спеціальні знання» розуміє знання, які знаходяться за межами правових знань, загальновідомих узагальнень, що вбачаються з досвіду людей [8, с. 205].

Фундаментальне значення має взаємодія слідчого з експертом (спеціалістом) у процесі розслідування жорстокого поводження з тваринами, адже без висновку експерта про причину смерті тварини, спричинені їй тілесні ушкодження або встановлення неналежного утримання тварин дані факти не можуть бути кваліфіковані за ст. 299 КК України.

Таким чином, при взаємодії з оперативними підрозділами доцільно розділяти обов'язки, спільне планування проведення слідчих (розшукових) дій та постійне інформування для оперативного внесення змін у план розслідування. Щодо взаємодії слідчого з експертом (спеціалістом), то даний вид взаємодії є фундаментальним для розкриття злочину, так як призначення та проведення експертиз є пріоритетним напрямком роботи слідчого. Адже йому необхідно з'ясувати внаслідок яких дій у тварини настала смерть або з'явилися тілесні ушкодження.

---

1. Хитра А.Я., Кучер В.О. Взаємодія слідчого та органу дізнання при провадженні кримінальних справ: курс лекцій. Львів: Держ. ун-т внутр. справ, 2009. 100 с.

2. Пчолкін В.Д. Взаємодія слідчих та працівників оперативних підрозділів у ході розслідування злочинів. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Харків: Право, 2009. Вип. 9. С. 99.

3. Книженко С.О. Субъекты взаимодействия при расследовании преступлений против правосудия. *Legia si Viata*. 2014/ Martie. С. 94-97

4. Кукушин В. М. Твоя профессиональная этика. Москва: МП «Кодекс»; Объединен. ред. МВД РФ, 1994. 209 с.

5. Борисова Л.В. Щодо взаємодії слідчих і оперативних підрозділів при розслідуванні наркозлочинів в умовах подолання протидії. *Форум права*. 2011. № 1. С. 121-125.

6. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: аказ МВС України від 14.08.2012 № 700.

7. Клименко Н.І. Зміни у правовому регулюванні судово-експертної діяльності. *Криміналістичний вісник*. 2005. № 1. С. 56–60.

8. Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва: Городец, 2005. 288 с.

Добробог Л.М.,
д-р юрид. наук, доцент, старший
науковий співробітник НЛ соціологіч-
ного моніторингу ДДУВС;

Литвиненко Н.О.,
слідчий слідчого відділення
Новокодацького ВП ДВП ГУ НП
в Дніпропетровській області

ЦИФРОВИЙ РЕСУРС ЗМІ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІЗУ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ

В умовах формування інформаційного суспільства актуальним стає питання комунікації. Одним із видів комунікації науковців є цифрові ресурси засобів масової інформації (ЗМІ). Разом з тим самі цифрові ресурси ЗМІ можуть виступати як інструмент аналізу тих чи інших суспільних явищ. Наразі доречним є пригадати пророчі слово головного редактора тижневика «Дзеркало тижня» Юлії Мостової в інтерв'ю засновнику інтернет-видання «Гордон» Дмитру Гордону, що більшість людей читають цю газету в Інтернеті [1]. Активне входження цифрових ресурсів ЗМІ у наукове життя пов'язане із розширенням та збагаченням комунікацій. В даному контексті ми маємо на увазі правову комунікацію. Загальні питання щодо цифрових ресурсів правових комунікацій останнім часом стали предметом дослідження багатьох науковців [2].

Метою даного дослідження є висвітлення проблеми можливого використання науковцями цифрових ресурсів ЗМІ як одного із інструментів аналізу злочинності в Україні. За визначенням О. Романової, правова комунікація – заснований на юридичних нормах порядок взаємодії об'єктів, пов'язаний з обміном правовою та іншою інформацією, спрямований на задоволення їхніх законних інтересів і потреб [3]. В теорії права цифровий ресурс ЗМІ відносять до вторинних джерел. Первинними, на нашу думку, слід вважати: Конституцію України, Закони України, постанови тощо. Для встановлення тенденцій вчинення корисливо-насильницьких злочинів в Україні нами проаналізовано цифровий ресурс ЗМІ «Українська правда», «День» та «Факти» у період 2013–2017 рр. (див. табл.). Два цифрових засоби мають аналітично-інформативний характер («День», «Правда України»), а один – інформативний («Факти»). Слід зазначити, що динаміка висвітлення корисливо-насильницьких злочинів у засобах масової інформації не суперечить офіційній статистиці досліджуваної злочинності. Показник висвітлення тематики корисливо-насильницьких злочинів у пресі виростає майже вдвічі з 2013 р. по 2017 р. (2013 р. – 152 рази, 2017 р. – 308 разів).

Динаміка висвітлення вчинення корисливо-насильницьких злочинів у ЗМІ України свідчить про зростання інтересу у суспільстві до правової інфо-

рмації.

Аналіз цифрового ресурсу ЗМІ дає можливість досліднику простежити інтенсивність скоєння основних корисливо-насильницьких злочинів у період 2013–2017 років (Див. діаграму). Так, наприклад, ми наочно бачимо, що загальна кількість корисливо-насильницьких злочинів, за матеріалами ЗМІ, протягом зазначеного періоду зростає. Як ми спостерігаємо із даних діаграми, перше місце серед інших корисливо-насильницьких злочинів займають грабежі. Фіолетовий стовпчик, що в діаграмі позначає грабежі, стрімко виріс за період з 2015 р. по 2017 р. На другому місці щодо висвітлення в періодиці знаходиться бандитизм. В період з 2013 р. по 2017 р. матеріалу в ЗМІ щодо бандитизму збільшилось у три рази. Кількість вчинених розбоїв протягом трьох років, з 2013 по 2015, трималась приблизно однакової позначки, а в 2017 р. значно збільшився цей показник.

Отже, цифровий ресурс ЗМІ створює новий специфічний інтелектуальний інформаційно-аналітичний продукт, який дає осмислення тенденціям, що виникають у суспільстві та його підсистемах, і рекомендації для втілення останніх у практичну діяльність, з метою налагодження процесу суспільної взаємодії у правовій комунікації із залученням різних підходів для забезпечення зв'язку між суб'єктами права і законодавцем. Саме через активне впровадження в цей процес аналітичної складової інформаційний супровід правової комунікації, здійснюваний ЗМІ, набуває своєї значущості.

Окрім зазначених у тезах двох маркерів: динаміки висвітлення проблеми вчинення корисливо-насильницьких злочинів у ЗМІ України у період з 2013 р. по 2017 р. та інтенсивності скоєння цих злочинів, завдяки такому інструменту як цифровий ресурс ЗМІ можна дослідити системоутворюючі фактори корисливо-насильницьких злочинів; проаналізувати динаміку допоміжних злочинів, які спрямовані на підготовку і забезпечення умов корисливо-насильницької діяльності; географічні характеристики контенту (локальність); аналіз обставин, що підлягають встановленню у справах про бандитизм, розбійні напади та грабежі; способи вчинення бандитських нападів, розбоїв та грабежів тощо.

Цифрові ресурси ЗМІ можуть виступати як інструмент аналізу тенденцій злочинності в країнах світу, зокрема в Україні. Цей ресурс дає можливість науковцю дослідити загальні тенденції рівня злочинності, хоча з обережністю необхідно говорити про ймовірну точність (математично-статистичну) вчинення злочинів.

---

1. Мостовая: Разумеется, газетам конец. В Украине еще, может, лет пять продержатся. URL: <https://gordonua.com/news/politics/mostovaya-razumeetsya-gazetam-konec-v-ukraine-eshche-mozhet-let-pyat-proderzhatsya-430567.html>.

2. Горовий В. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / наук. ред. Л.А. Дубровіна. 360 с. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/nauk-mon/MonGor.pdf>.

3. Козюк М. Правовое пространство и правовые коммуникации. URL: [Электронный ресурс] М. Козюк. – М. Козюк. – Режим доступа: – Загл с экрана.

4. Коломийцев В. Социология права и правовая культура. *Гражданин и право*. 2006. № 6. URL: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1169559>.

5. Романова Е. Правовая коммуникация: общетеоретический анализ. *Вестник Саратов. гос. акад. права*. 2009. № 4(68). С. 29-31.

Довгунь С.З.

канд. юрид. наук, заступник начальника
Головного СУ Національної поліції України

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В РЕСПУБЛІЦІ ГРУЗІЯ (НА ПРИКЛАДІ МВС)

Наразі все більш актуальним стає дослідження адміністративного законодавства закордонних країн, що певною мірою стосується сфери державного управління внутрішніми справами. Особливий інтерес становить законодавство держав зі схожими історико-правовими передумовами. Зокрема, це законодавство пострадянських республік з європейським вектором розвитку, де відбулась реформа поліції, результатом якої стала підвищена довіра населення, а органи досудового розслідування (далі – ОДР) утворені у складі поліції МВС. Однією з таких країн є Республіка Грузія, де, як і в Україні, наука адміністративного права вивчає державне управління внутрішніми справами, частина території була анексована, а реформа поліції отримує позитивні відгуки з боку закордонних вчених [1].

В Республіці Грузія, як і в Україні, розслідування злочинів, віднесено до сфери державного управління внутрішніми справами. Серед органів, що здійснюють управління у сфері розслідування злочинів, можна навести такі: Міністерство юстиції Грузії (ст.ст. 3–5 та 15); Міністерство внутрішніх справ Грузії; Міністерство оборони Грузії; Міністерство виконання покарань та пробації Грузії; Міністерство фінансів Грузії (ч. 1 ст. 3 Закону Республіки Грузія); Служба державної безпеки Грузії.

У вказаних державних інституціях утворено слідчі органи. З огляду на структуру, чисельність особового складу та кількість підслідних складів правопорушень відносно найвагомішими є слідчі органи МВС Республіки Грузії, що аналогічно масштабам МВС України.

На відміну від України, в системі МВС Республіки Грузія у якості слідчих органів можуть виступати підрозділи Центрального Департаменту кримінальної поліції, Департаменту патрульної поліції чи територіальні підрозділи поліції у вигляді поліцейських управлінь Автономної Республіки Абхазії, Аджарії, Тбілісі, Мцхета-Мтіанеті, Шіда Картлі, Кахетії, Самцхе-Джавахеті, Рача-Лечхумі, Гурія, Самегрело і т.п. Відповідно в кожному управлінні є підрозділи детективів чи дільничних, як-то в Управлінні поліції

Тбілісі [2], а експертні підрозділи взагалі виведено зі складу слідчих органів і підпорядковано МВС Республіки Грузія.

Звертає на себе увагу рівень інформаційно-правового забезпечення слідчих органів МВС Республіки Грузія. Так, незалежно від того, у складі якого підрозділу перебуває посадова особа, що займається розслідуванням правопорушень, вона через особистий електронний ключ має доступ до Єдиного електронного реєстру кримінальних справ. Обслуговування даного реєстру здійснює Міністерство юстиції Грузії, а не прокуратура, як в Україні. Для потреб слідства надано більше 5 тис. грузинських портативних пристроїв “PolicePad” – аналогів iPad, завдяки яким з'явилась ще й можливість доступу до відомчих баз даних, фіксації місця події та ідентифікації особи [3].

В Україні тільки розпочався законодавчий процес врегулювання безпосередніх доступів слідчих до різних реєстрів органів виконавчої влади, а в Республіці Грузія цей процес майже завершено. Так, за повідомленням О.Ю. Татарова, підрозділи слідства мають доступ до 30 електронних баз даних, що існують у країні як на загальнодержавному рівні, так і на рівні окремих відомств, зокрема, до єдиного державного громадського реєстру (аналог системи паспортного обліку в Україні), з обліку автотранспорту, зброї, предметів антикваріату, дактилоскопічного обліку, зареєстрованих правопорушень та осіб, які їх учинили, прикордонного контролю (персональні дані та фотографія будь-якої особи, яка перетинає кордон Грузії), громадянства та обліку біженців, колишніх працівників поліції, податкового обліку (дані про реєстрацію юридичних осіб, суб'єктів підприємництва, доходи фізичних осіб, відкриті банківські рахунки), реєстру обтяжень рухомого та нерухомого майна тощо [4, с. 397].

Не менш цікавим є досвід запровадження в Республіці Грузія реєстру таємних слідчих дій, що дещо нагадує український державний єдиний реєстр судових рішень. Верховний Суд Грузії з 2014 року формує реєстр таємних слідчих дій. Загальному щорічному оприлюдненню підлягає статистична інформація (щодо постанов, ухвал та рішень суду: інформація про надійшовші в суди клопотання з приводу таємних слідчих дій та прийняті судами ухвали по них, а також інформація про знищення матеріалів, здобутих у результаті оперативно-розшукових заходів, що не стосувалися злочинної діяльності особи, але містили відомості про особисте життя особи або інших осіб).

У напрямку забезпечення персоналом ОДР профільним закладом стала Поліцейська академія та її оперативно-слідчий факультет, де вивчення спеціального курсу є спеціальною умовою проходження служби в поліції. З метою зменшення суб'єктивного фактора та корупційних ризиків запроваджено автоматизоване тестування слідчих.

На завершення хотілось би оговорити питання можливості запозичення грузинського досвіду у частині якщо не нормативно-правовій, то нормативній, яка за механізмом метаморфоз є оперативнішою в управлінні.

Дослідження зазначених документів дає підстави говорити про те, що

традиційний для радянських республік правовий інститут державного управління слідчими підрозділами ліквідовано. Адже взагалі не передбачено інститут слідчих, а їх функції покладено на представників інших підрозділів – детективів або дільничних, що паралельно займаються адміністративною діяльністю. Значна частка державного регулювання діяльності цих органів підпадає під дію нормативних актів. Натомість, схожою лишилась регламентація того, що слідчі органи не централізовані, а поліція перебуває у складі МВС.

1. Семенов А.О. Правовое положение полиции Грузии. *Полицейская и следственная деятельность*. 2014. № 2. С.15-29.

2. 21-04-2017 შსს-მ მკვლელობის ფაქტი გახსნა // Офіційний сайт МВС Республіки Грузія. URL: <http://police.ge/ge/shss-m-mkvlelobis-faqt-gakhsna/10564> (дата звернення: 22.04.17).

3. 05-01-2012 2012 წლიდან შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლებს სავლე კომპიუტერები დაურიგდებათ // Сайт МВС Республіки Грузія. URL: <http://police.ge/ge/2012-tslidan-shinagan-saqmeta-saministros-tanamshromlebs-savele-kompiuterebi-daurigdebat/3545> (дата звернення: 04.04.17).

4. Татаров О.Ю., Чернявський С.С. Досвід Грузії щодо реалізації нового кримінального процесуального законодавства в діяльності органів внутрішніх справ. *Науковий вісник Нац. акад. внутр. справ*. 2013. № 2. С. 390-400.

Дрозд О.Ю.

д-р юрид. наук, доцент, т.в.о. завідувача
докторантури та аспірантури НАВС

ОСНОВНІ ВИДИ ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗА НОВИМ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ»

Загальновідомо, що право на відпочинок гарантоване Конституцією України, ст. 45 якої проголошує, що кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час [1]. Водночас, незважаючи на той факт, що право працівників на відпочинок закріплено на найвищому рівні, ні Конституція, ні КЗпПУ, ні новий Закон України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) [2] не дають йому офіційного пояснення, на відміну від юридичної літератури, де цьому питанню приділено досить багато уваги.

Проаналізувавши різноманітні наукові джерела, ми сформулювали *авторське визначення часу відпочинку поліцейських*. Зокрема, під таким слід розуміти *визначений законом або на його підставі час, упродовж якого полі-*

цейський є вільним від виконання покладених на нього службових обов'язків і має право використовувати його на власний розсуд для відновлення працездатності та задоволення власних інтересів.

Дослівний аналіз статті 91 Закону, яка встановлює загальні засади правового регулювання службового часу та часу відпочинку поліцейських, дає підстави стверджувати, що законодавець виділяє такі види часу відпочинку поліцейських: вихідні, святкові та неробочі дні, які є днями відпочинку для усіх поліцейських, крім залучених до виконання службових обов'язків (ч. 4) [2]. Якщо порівняти цей перелік із тим, що закріплений у трудовому законодавстві, то можна помітити, що поза увагою законодавця залишились такі основні види часу відпочинку поліцейських, як перерви впродовж робочого дня чи зміни; щоденний відпочинок між робочими днями (чи змінами) та відпустки (хоча про відпустки згадується в інших статтях Закону). Проаналізуємо більш детально усі вказані вище види відпочинку поліцейських.

1. *Перерви протягом робочого дня чи зміни.* Згідно зі ст. 66 ЗКпПУ [3], працівникам надається перерва для відпочинку і харчування тривалістю не більше двох годин, яка не включається в робочий час. Перерва для відпочинку і харчування повинна надаватись, як правило, через чотири години після початку роботи, а час її початку і закінчення встановлюється правилами внутрішнього розпорядку.

2. *Щоденний відпочинок між робочими днями (змінami).* Робоча зміна – це тривалість робочого часу працівника поліції протягом доби відповідно до графіка чи розкладу роботи. Графіки змінності роботи працівників поліції можуть бути дво- або тризмінними, а при необхідності безперервного виконання оперативно-службових завдань – і чотиризмінними. П. 21 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом ОВС встановлено, що при змінній роботі (службі) і безперервному чергуванні встановлюється однакова тривалість денної, вечірньої та нічної зміни [4]. Щоденний відпочинок між робочими днями (змінami) не може бути меншим за 12 годин. Ст.ст. 58–59 КЗпПУ встановлюють загальні правила режиму роботи працівників при змінному графіку роботи. Так, при змінних роботах працівники мають чергуватися у змінах рівномірно в порядку, встановленому правилами внутрішнього трудового розпорядку. Перехід з однієї зміни в іншу, як правило, має відбуватися через кожен робочий тиждень у години, визначені графіками змінності та, як правило, після вихідного дня. Тривалість перерви в роботі між змінами має бути не меншою подвійної тривалості часу роботи в попередній зміні (включаючи і час перерви на обід). Призначення працівника на роботу протягом двох змін підряд забороняється.

3. *Щотижневі вихідні дні.* Згідно зі ст. 67 КЗпПУ, при п'ятиденному робочому тижні працівникам надаються два вихідних дні на тиждень, а при шестиденному робочому тижні – один вихідний день. Загальним вихідним днем є неділя. Другий вихідний день при п'ятиденному робочому тижні, якщо він не визначений законодавством, визначається графіком роботи органу (закла-

ду, установи) поліції, погодженим з виборним органом первинної профспілкової організації і, як правило, має надаватися підряд із загальним вихідним днем. Тривалість щотижневого безперервного відпочинку повинна бути не менш як сорок дві години. У випадку, коли святковий або неробочий день збігається з вихідним днем, вихідний день переноситься на наступний після святкового або неробочого.

4. *Щорічні святкові та неробочі дні.* Згідно зі ст. 73 КЗпПУ, святковими та неробочими днями вважаються такі: 1 січня – Новий рік; 7 січня – Різдво Христове; 8 березня – Міжнародний жіночий день; 1 і 2 травня – День міжнародної солідарності трудящих; 9 травня – День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні (День перемоги); 28 червня – День Конституції України; 24 серпня – День незалежності України; 14 жовтня – День захисника України; один день (неділя) – Пасха (Великдень); один день (неділя) – Трійця.

Як правило, робота у вихідні та святкові дні забороняється. Залучення поліцейських до роботи у ці дні може бути обумовлено лише службовою необхідністю. Згідно з наказом МВС України від 31.12.2007 р. № 499, підставою для залучення працівників ОВС до понаднормової служби чи в дні щотижневого відпочинку та святкові дні є: а) письмові накази керівників ОВС; б) графіки нарядів чергувань, затверджені керівниками ОВС [5].

Ч. 5 коментованої статті передбачає певну компенсацію для поліцейських, які виконували службові обов'язки у вихідні, святкові та неробочі дні. Таким поліцейським, крім поліцейських, які працюють у змінному режимі, відповідний час для відпочинку в порядку компенсації надається протягом двох наступних місяців. Наказ МВС України від 31.12.2007 р. № 499 також передбачає можливість грошової компенсації служби у дні щотижневого відпочинку та святкові дні за згодою працівника [5].

5. *Відпустки.* Відпустки поліцейських – це встановлена законом певна кількість календарних днів звільнення поліцейського від виконання службових обов'язків, які надаються йому в календарному році з оплатою або без оплати їх із збереженням за поліцейським посади на цей час. Аналіз КЗпП України та Закону України «Про відпустки» [6] дає підстави для висновку, що поліцейським можуть надаватись такі види відпусток: а) щорічні відпустки: основна відпустка; додаткова відпустка за роботу із шкідливими та важкими умовами праці; додаткова відпустка за особливий характер праці; інші додаткові відпустки; б) додаткові відпустки у зв'язку з навчанням; в) творча відпустка; г) відпустка для підготовки та участі у змаганнях; д) соціальні відпустки: відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами; відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку; відпустка у зв'язку з усиновленням дитини; додаткова відпустка працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину – інваліда з дитинства підгрупи А І групи; е) відпустки без збереження заробітної плати.

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 63. Ст. 2075.
3. Кодекс законів про працю України: прийнятий 10 груд. 1971 р.; в ред. станом на 01 січня 2016 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
4. Про затвердження Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом ОВС: постанова Кабінету Міністрів України від 29 лип. 1991 р. № 114. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/show /114-91-%D0%BF>
5. Про впорядкування структури та умов грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ: наказ МВС України від 31 груд. 2007 р. № 499. URL: <http://zakon4.rada.gov. ua/laws/show/z0205-08>
6. Про відпустки: Закон України від 15 лист. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 2. Ст. 4.

Жбанчик А.В.

канд. юрид. наук, декан факультету
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності ДДУВС

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ТА FIER

Процеси євроінтеграції України зумовлюють необхідність налагодження взаємодії окремих її органів виконавчої влади та міжнародних організацій. Сьогодні Національна гвардія України активно продовжує співпрацю та обмін досвідом з різними міжнародними спорідненими структурами, зокрема FIER.

FIER – це Міжнародна асоціація сил жандармерії та поліції у статусі військової установи. У даний час до FIER входять сили жандармерії та поліції в статусі військової установи Франції, Італії, Іспанії, Португалії, Туреччини, Нідерландів, Марокко, Румунії, Йорданії, Тунісу, Палестини та України. Також деякі правоохоронні формування Аргентини, Чилі, Катару та Бразилії, які не відповідають географічним вимогам, є асоційованими членами. Національна жандармерія Джибуті має тимчасовий статус спостерігача.

Національна гвардія України має статус повноправного члена Міжнародної асоціації сил жандармерії та поліції у статусі військової установи (FIER), який отримала у жовтні 2017 року.

Як член Міжнародної асоціації сил жандармерії та поліції у статусі військової установи Національна гвардія України отримує:

- посилену підтримку іноземних партнерів у процесі реформування Національної гвардії України та приведення її діяльності до норм та стандар-

тів аналогічних правоохоронних формувань країн-членів Асоціації;

- активізацію співробітництва з колегами по всьому світові, розвиток та зміцнення міжнародних зв'язків з країнами-членами та партнерами Асоціації FIER;

- розширені можливості обміну досвідом у галузях, що становлять спільний інтерес для структур-членів Асоціації, а також участь у заходах для обговорення спільних викликів та загроз національній та міжнародній безпеці;

- можливість іншим членам FIER отримати досвід Національної гвардії України щодо виконання службово-бойових завдань у кризовий період, зокрема з питань врегулювання внутрішніх конфліктів та реагування на загрози (у тому числі «гібридні»);

- можливість впроваджувати інновації та нові технології у сферу забезпечення безпеки.

В основі цієї співпраці є вироблення рекомендацій, дієвих підходів та практик для вчасного та ефективного реагування на сучасні виклики та загрози не тільки національній безпеці в кожній окремій країні, але й у світі в цілому.

Завдяки налагодженню тісної співпраці Національної гвардії України зі спорідненими структурами, які входять до Асоціації FIER, за останній рік зросла інтенсивність міжнародних контактів Національної гвардії України із закордонними партнерами.

Перспективними, на наш погляд, є такі напрямки співробітництва Національної гвардії України та FIER:

- Вироблення Національною гвардією України каталогу спроможностей спецпризначенців, що дозволить об'єктивно оцінювати спроможності кожного спецпризначенця та спецпідрозділу для конкретного завдання і планувати індивідуальну та колективну підготовку.

- Підготовка співробітників Національної гвардії України відповідно до міжнародних стандартів (програми навчання, методи та форми навчання, розробка спецкурсів тощо) у навчальних закладах та центрах.

- Безпосередня участь представників Національної гвардії України у практичних навчаннях, які проводять за програмами та на базі держав-учасниць Асоціації.

- Обмін досвідом у питаннях навчання та підготовки особового складу шляхом реалізації програм стажування, практики курсантів, викладачів та інструкторів у спецпідрозділах держав-учасниць Асоціації.

- Обмін досягненнями щодо розробки та виробництва техніки та озброєння.

- Національна гвардія України, у свою чергу, може поділитися досвідом припинення внутрішньодержавних конфліктів.

Як підсумок, слід зазначити, що Національна гвардія України є основною силовою структурою України, яка має можливості для припинення як

внутрішньо-, так і зовнішньодержавних конфліктів, та прагне до самовдосконалення шляхом співробітництва з подібними структурами зарубіжних держав. Особливість її полягає у можливостях проводити стабілізаційні правоохоронні операції як у мирний час, у кризовий період, так і під час війни, не потребуючи багато часу при переході від одного стану до іншого. Міжнародна асоціація сил жандармерії та поліції у статусі військової установи надає можливості для Національної гвардії України розвиватися та провадити свою діяльність на світовому рівні.

1. FIEP є ефективною платформою для зміцнення безпеки та стабільності у світі.
URL: <http://ngu.gov.ua/ua/news/fiep-ye-efektyvnoyu-platformoyu-dlya-zmicnennya-bezpeky-ta-stabilnosti-u-sviti-allerov-0>

Журавель О.А.

аспірант кафедри адміністративного
права, процесу та адміністративної
діяльності ДДУВС

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОМАДЯНАМИ ПРАВА НА САМОЗАХИСТ

Найважливішим компонентом комплексної багатопланової системи захисту прав і свобод людини і громадянина є природне і невід'ємне право на самозахист. При цьому це право, як і інші конституційні права і свободи, гарантуються державою і не можуть бути скасовані (стаття 22 Конституції України [1]).

Відповідно до цієї концепції, для держави захист прав і свобод людини є обов'язком, що підтверджується Конституцією України, а для людини – це право, тобто можливість, яку вона використовує чи ні на свій розсуд.

Державний захист прав і свобод – це діяльність уповноважених державних органів і посадових осіб щодо дотримання, забезпечення та охорони конституційних прав і свобод. Обов'язок щодо захисту прав і свобод громадян покликані виконувати як держава в цілому, так і всі уповноважені нею суб'єкти. Вони діють у межах своїх повноважень притаманними їм методами, проте досить часто виникають ситуації, коли влада не може сама захистити. До того ж людина досить часто змушена захищатися від самої влади, а точніше – від незаконних дій суб'єктів публічного адміністрування.

Крім того, сама людина повинна співвідносити здійснювані нею права і свободи з правами і свободами інших осіб. Іншими словами, кожному надається свобода вибору шляхів і способів реалізації своїх групових та індивідуальних інтересів у певних межах наявної свободи. Інші правила привели б до

зіткнення інтересів і конфліктів. Звідси постає завдання захисту прав, свобод і законних інтересів особи не тільки від влади, але і від інших фізичних осіб та юридичних осіб.

Безумовно, держава об'єктивно не може передбачити і запобігти кожному окремому правопорушенню (неправомірній поведінці). Воно не може навіть ставити своїм завданням охорону кожного індивідуума, його прав і свобод. Тому демократична влада зацікавлена і заохочує активний характер відповідної діяльності фізичних осіб, що і утворює право на самозахист.

На жаль, відповідний захист залишається неможливим і через органи державної влади та місцевого самоврядування, діяльність яких у відповідній сфері нерідко призводить до ще гіршого становища учасників правовідносин, ніж те, що було до звернення за захистом. Відповідний стан речей зумовлює необхідність приділення значної уваги забезпеченню незалежного від різноманітних зовнішніх чинників захисту прав й інтересів та реалізації відповідного права на захист особисто. Передусім саме самозахист є первинним видом такого незалежного, позасудового захисту прав та інтересів громадян. Власне через самозахист можливе як недопущення виникнення конфлікту та спору чи їх подальшого розвитку, так і врегулювання вже існуючого. Відповідне врегулювання можливе й самостійно, і через різноманітні інші шляхи, що втілюються комплексно. Однак єдиного розуміння серед науковців поняття самозахисту не існує.

Не містить конкретики й законодавство України, в якому хоча й закріплено основні положення про самозахист, наприклад у нормах частини п'ятої статті 55 Конституції України, статті 19 Цивільного кодексу України [2], статті 20 Господарського кодексу України [3], однак є досить неточним.

Кодекс України про адміністративні правопорушення також не визначає поняття «самозахист», але говорить про необхідну оборону та крайню необхідність при захисті громадського порядку, власності, прав і свобод людини від протиправного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди [4].

У кримінальному законодавстві право на самозахист реалізується безпосередньо у нормах Розділу VIII Загальної частини КК України: у праві на необхідну оборону як спосіб захисту від суспільно небезпечних посягань (ст. 36), у праві заподіяти шкоду суспільним інтересам у стані крайньої необхідності як єдиний спосіб захисту від небезпеки правоохоронюваних інтересів держави, суспільства чи особи (ст. 37); право на затримання особи, яка вчинила злочин (ст. 38); право на заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам під впливом фізичного чи психічного примусу (ст. 40); право відмовитися від виконання злочинних наказів (розпоряджень) (ст. 41); право на вчинення ризикованого діяння (ст. 42) (зокрема, загроза захоплення території супротивником при воєнному ризику) [5; 6, с. 320; 7, с. 107]. Право на самозахист є складним поняттям, що за своєю сутністю передбачає можливість людини власними силами захищати від протиправних посягань життя, здоров'я, права та свободи як свої, так і інших осіб, а також інтереси суспільства

та національну безпеку держави.

Отже, юридичне поняття самозахисту складається з двох елементів: по-перше, діяльність уповноваженої особи щодо захисту суб'єктивного права чи законного інтересу; по-друге, обов'язок держави створити правові гарантії для реалізації права на самозахист. Останнє положення є визначальним, адже саме держава в особі уповноважених суб'єктів має визначити найбільш сприятливе для реалізації захисної функції права поняття самозахисту, детальну класифікацію способів самозахисту, забезпечити законодавче визначення поняття «самозахист», а також меж, умов та способів його реалізації.

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (із змінами та доп.).
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: [/http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-17/page](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-17/page)
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. № 19-20. № 21-22. Ст. 144.
4. Кодекс про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. URL: [/http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-17/page](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-17/page)
5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Офіційний вісник України*. 2001. № 21. Ст. 920.
6. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / В.І. Борисов, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2015. 528 с.
7. Кваша О. Реалізація права особи на самооборону в контексті захисту основ національної безпеки України. *Історико-правовий часопис*. 2017. №1(9). С. 104-109.

Жушман І.М.,
студент юридичного факультету ДДУВС;
Науковий керівник – Наливайко Л.Р.,
д-р юрид. наук, професор, проректор ДДУВС

РОЗШИРЕННЯ НАТО: ПЕРСПЕКТИВИ ТА НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

На Бухарестському саміті 2008 р. члени Альянсу погодились, що Грузія та Україна стануть членами НАТО в майбутньому. Саме цей саміт і став відправною точкою України до членства в Альянсі. Розширення НАТО – це можливість, яка надана міжнародною спільнотою Альянсу усім сусіднім країнам. Україна задекларувала у 2017 р. свій курс на НАТО і чітко дотримується послідовності дій у цьому напрямі.

Дослідженість теми українськими вченими, юристами-міжнародниками, істориками є недостатньою, оскільки події знаходяться у постійній динаміці та потребують аналізу підписаних документів, промов, подій у світовій спі-

льності. Серед останніх досліджень було «Україна у міжнародних відносинах. Цілі інструменти перспективи» Фонду ім. Фрідріха Еберта, деякі українські праці Г. Головіна, Т. Брежнєвої, І. Грицяка та інші, що датуються 2007–2013 роками. Зарубіжні дослідження значно краще розкривають тему розширення Альянсу, вагому роль відіграють Дослідницький центр НАТО, дослідження Pew Research Center та East European Security Research Initiative, які є більш актуальними. Також важливе місце у транслюванні інформації на цю тему займають ЗМІ, в тому числі зарубіжні: BBC [1], Deutsche Welle [2] та інші.

Двері НАТО залишаються відкритими для будь-якої європейської країни, яка здатна взяти на себе відповідальність та зобов'язання членства, сприяти безпеці в Євроатлантичному регіоні. З 1949 р. кількість членів у НАТО зросло з 12 до 29 країн через сім раундів розширення. На сьогодні чотири країни-партнери заявили про свої прагнення до вступу в НАТО: Боснія та Герцеговина, Грузія, Македонія та Україна.

Політика «відкритих дверей» НАТО базується на статті 10 її основоположного договору. Будь-яке рішення запросити країну вступити до Альянсу приймається Північноатлантичною радою на основі консенсусу між усіма країнами-союзниками. Жодна третя країна не має нічого спільного з такими міркуваннями. Постійний процес розширення НАТО не становить жодної загрози для будь-якої країни. Він спрямований на сприяння стабільності та співпраці, побудові цілісної та вільної Європи, демократії та спільним цінностям. Будучи запрошеною розпочати переговори про приєднання до Альянсу в грудні 2015 р., Чорногорія стала новим членом НАТО 5 червня 2017 р.

У 1995 р. Альянс опублікував результати дослідження «Розширення НАТО» [3], в якому розглянуто переваги прийому нових членів і як їх слід залучити. Він дійшов висновку, що закінчення «холодної війни» стало унікальною можливістю для покращення безпеки на всьому Євроатлантичному просторі, і що розширення НАТО сприятиме підвищенню стабільності та безпеки для всіх. Дослідження також виокремило інструменти для реалізації стратегії розширення: заохочення та підтримка демократичних реформ, включаючи створення цивільного та демократичного контролю над військовими силами; сприяння моделям та звичкам співпраці, консультацій та формування консенсусу, характерних для відносин між членами Альянсу; заохочення добросусідських відносин.

Це збільшить прозорість у плані оборонного планування та військових бюджетів, тим самим посилюючи довіру між державами, і посилить загальну тенденцію до більш тісної інтеграції та співпраці в Європі. Розширення зміцнить спроможність Альянсу сприяти європейській та міжнародній безпеці, зміцнювати та розширювати трансатлантичне партнерство.

Згідно з дослідженням, країни, які бажають членства в НАТО, повинні мати можливість продемонструвати, що вони виконують певні вимоги. До них належать: дієздатна демократична політична система, заснована на ринковій економіці; справедливе ставлення до населення меншин; зобов'язання

до мирного врегулювання конфліктів; здатність та готовність зробити військовий внесок у операції НАТО; прихильність демократичним відносинам між цивільними та військовими та інституційними структурами [3].

Як тільки країну буде визнано, новий член Альянсу буде користуватися усіма правами та брати на себе всі зобов'язання членства. Це включатиме усі принципи, політику та процедури, прийняті раніше членами Альянсу.

НАТО надала Україні статус країни-претендента, яка наближає країну до повного членства в Альянсі. Цей новий виклик Україна прийняла на себе, як логічний розвиток відносин Україна-НАТО з 2008 року, у час, коли вперше заговорили про можливість членства в НАТО. Країнам, які задекларували свою зацікавленість у вступі до Альянсу, спочатку пропонується взяти участь у Інтенсифікованому діалозі з НАТО щодо їхніх бажань до членства та відповідних реформ.

Інтенсифікований діалог включає періодичні зустрічі з Північноатлантичною радою на рівні послів (до 2 на рік), Групою експертів Міжнародного секретаріату НАТО (до 3 на рік) та, у разі запиту країни-учасниці, з іншими органами НАТО. До складу Групи експертів НАТО, яка є основним партнером країни-учасниці під час Інтенсифікованого діалогу, входять представники підрозділів Міжнародного секретаріату та інших структур Альянсу, що мають відношення до питань, пов'язаних із набуттям членства. Очолює таку групу помічник Генсекретаря з політичних питань і політики безпеки. З боку країни-партнера під час консультацій на цьому рівні очікується участь експертів відповідних міністерств і відомств на чолі із заступником міністра закордонних справ або оборони. Засідання, як правило, проводяться у Брюсселі. Засідання в рамках Інтенсифікованого діалогу охоплюють широке коло політичних, військових, фінансових та безпекових питань, пов'язаних з питаннями членства в НАТО. Вони спрямовані на те, щоб дати можливість країнам, які претендують на членство, роз'яснити реальний зміст їх намірів та надати додаткову інформацію з відповідної проблематики. Прозорість процесу Інтенсифікованого діалогу стосовно інших країн-партнерів забезпечується шляхом оглядових брифінгів з цього приводу під час регулярних засідань у форматі Ради євроатлантичного партнерства (РЄАП) (на рівні послів, Політкомітету або Політико-військового керівного комітету) або, у разі необхідності, засідань для зацікавлених партнерів [3].

Членство в НАТО за статтею 10 Північноатлантичного договору залишається відкритим. План дій щодо членства (Membership Action Plan) на основі Інтенсифікованого індивідуального діалогу з питань членства покликаний посилити відданість подальшому розширенню шляхом створення програми дій, спрямованої на допомогу країнам-претендентам у підготовці їх до можливого майбутнього членства. Слід розуміти, що рішення, зроблені претендентами на основі отриманих консультацій, залишатимуться національними рішеннями, які приймаються та виконуються за виключної відповідальності певної країни. Програма пропонує претендентам перелік заходів, з яких вони

можуть вибирати ті, котрі вони вважають найбільш цінними, щоб допомогти їм у підготовці. Активна участь у механізмах «Партнерство заради миру» та «РСАП» залишається важливою для країн, що прагнуть продовжувати поглиблювати свою політичну та військову участь у роботі Альянсу.

Підписання спільної заяви Президентом, Прем'єр-міністром та Головою Верховної Ради України – це важливий позитивний крок, в результаті якого, окрім іншого, має бути запроваджено інтенсифіковану інформаційну кампанію щодо євроатлантичної інтеграції України. Більше того, буде розширено дебати в суспільстві щодо досягнення європейських стандартів в усіх сферах життя держави і пошуку консенсусу в реалізації національних інтересів. Позитивна відповідь та схвалення Північноатлантичною радою – вищим органом Альянсу – приєднання України до ПДЧ надасть істотний поштовх системним реформам в Україні, спрямованим на розбудову ефективної демократичної держави, конкурентоздатної економіки, обороноздатної армії та відкритого суспільства європейського взірця. ПДЧ не гарантує членство в НАТО, однак робить можливою постановку питання про членство в перспективі, якщо відповідна програма реформ буде належним чином виконана. На практиці ПДЧ охоплює політичні та економічні, оборонні та військові питання, питання ефективності витрачання бюджетних ресурсів, питання безпеки, а також правові питання [4].

В разі приєднання до ПДЧ Україна мала б здійснити низку конкретних кроків, серед яких: скласти звіт про відповідність політики держави принципам демократії і особистої свободи, включаючи верховенство права, захист прав людини, зокрема прав національних меншин, забезпечити ефективність демократичного громадського контролю над збройними силами, а також економічної свободи, соціальної справедливості та екологічної відповідальності.

Країни-кандидати можуть тоді бути запрошені для участі у Плані дій щодо членства для підготовки до потенційного членства та продемонструвати їх здатність виконувати зобов'язання та зобов'язання щодо можливого майбутнього членства. Участь у ПДЧ не гарантує членства, але це є основним механізмом підготовки. Країни, що прагнуть вступити до НАТО, повинні продемонструвати, що вони здатні дотримуватися принципів Вашингтонського договору 1949 р. та сприяти безпеці в Євроатлантичному регіоні.

Наступним викликом для України у рамках розширення НАТО стане подальше погіршення відносин з Росією. Оскільки Російська Федерація неодноразово негативно реагувала на кроки України на шляху до Альянсу. Прес-секретар Росії Дмитро Песков відреагував на рішення України щодо інтеграції до НАТО, заявивши, що Москва традиційно зустрічає розширення НАТО на російські кордони недовірою та стурбованістю. «Ми вважаємо, що це загрожує нашій безпеці та рівновазі влади в Євразійському регіоні. Звичайно, російська сторона вживає всіх необхідних заходів для протистояння ситуації та захисту власних інтересів та безпеки», – сказав він 8 червня 2017 р. [5]. У минулому Росія часто висловлювалась рішуче проти потенційного членства України в НАТО.

Головною перспективою у розширенні НАТО є можливість України стати повноправним членом Альянсу. Наразі консультації та співробітництво між НАТО та Україною охоплюють широке коло питань, включаючи операції з підтримання миру, реформу сектора оборони та безпеки, військово-цивільну співпрацю, озброєння, планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру, науку та навколишнє середовище, публічну дипломатію. Співпраця у багатьох сферах інтенсифікується, щоб зміцнити здатність України забезпечувати власну безпеку через конфлікт з Росією та її зусилля щодо здійснення широкомасштабних реформ. Для України важливим постає демонстрація готовності вступу, тобто відповідності усім зазначеним критеріям: обороноздатність, дієздатність політичної системи, розвинені інституційні структури та інше. Тому, як зазначив генсекретар НАТО Єнс Столтенберг: «Україна також має право обирати та вирішувати для себе, чи вона хоче набути членства, чи ні. В кінцевому результаті це будуть вирішувати 29 союзників – чи буде Україна запрошена, чи буде Україні надано статус країни з ПДЧ. Меседж такий, що більше ніхто – тільки країна, яка бажає набути членства, і 29 союзників будуть вирішувати шлях вперед» [4].

Отже, значний розвиток відносин між Україною та НАТО із вступу, що фактично почались у 2008 р., а зараз набирають своєї найвищої точки. Все це завдяки бажанню влади та народу приєднатися до Альянсу, а також загострення відносин з Росією як в Україні, так і у НАТО. У відповідь на російсько-український конфлікт НАТО підсилила свою підтримку розвитку можливостей та розбудови потенціалу в Україні.

Також потрібно погодитись з тим, що потреба у розширенні відносин є не тільки в Україні, а і в самому Альянсі. Україна стає стратегічно важливою країною з адаптованою під агресора армією. Тому НАТО продовжує підтримку України не тільки через політичний тиск на Росію, а також у військовому плані, через надання планів реформ, озброєння та професійних військових. Пріоритет надається підтримці всеохоплюючих реформ сектора безпеки та оборони, що є життєво важливим для демократичного розвитку України та зміцнення його здатності до самозахисту.

Тому збіг інтересів, що відбувся у відносинах між НАТО та Україною, надає значну кількість можливостей, які Україна зможе використати та відчутти результат найближчим часом. Постає важливе питання: чи зможе Україна використати ці можливості та підняти рівень країни та військових сил до стандартів НАТО? Альянс взяв на себе зобов'язання підтримати зусилля українського уряду щодо здійснення широкомасштабних реформ для задоволення прагнень українського народу, щоб їх країна міцно закріпилася серед європейських демократій.

Важливо, щоб український уряд та Альянс інформували населення про відносини між Україною та НАТО та про переваги співпраці з точки зору програми реформ у країні. Альянс співпрацює з національними органами влади України з метою підвищення обізнаності про те, що сьогодні є НАТО, та роз'яснення відносин Україна-НАТО. Тенденції підтверджують, що підт-

римка народу присутня, влада взяла курс на НАТО, але вкрай необхідною стає імплементація та виконання усіх вимог Альянсу.

1. НАТО зарахував Україну до держав, що прагнуть членства. BBC Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/press-review-43355673>.

2. Розширення НАТО на Схід: як це було. Deutsche Welle Europe. URL: [http://www.dw.com/uk/HYPERLINK \"http://www.dw.com/uk/розширення-нато-на-схід-як-це-було/a-17528941\"/a-17528941](http://www.dw.com/uk/HYPERLINK \).

3. Enlargement of the North Atlantic Treaty Organization. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49212.htm?#.

4. НАТО взяли до уваги лист Порошенка з проханням надати Україні ПДЧ. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/03/12/7078650/>.

5. У Кремлі бажання України вступити в НАТО назвали загрозою для безпеки Росії. УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/politics/1965036-u-kreml-bajannya-ukrajini-vstupiti-v-nato-nazvali-zagrozoju-dlya-bezpeki-rosiji.html>.

Захарова О.В.

перший заступник начальника
Головного територіального управління
юстиції у Дніпропетровській області

ОХОРОНА СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ ЯК СКЛАДОВА ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Розбудова демократичної правової держави неможлива без утвердження у суспільстві високодуховних та моральних цінностей. Безперечно, нормативне закріплення принципів поділу влади, верховенства права, політичного та ідеологічного плюралізму, а також курсу на формування громадянського суспільства несуть вагоме моральне навантаження.

В Україні, як у правовій демократичній державі, законодавчі норми повинні не тільки відображати суспільні відносини, а й водночас коригувати їх у напрямі розвитку та все більшої відповідності суспільній моралі. Саме остання домінує на стадії розвитку суспільства, значною мірою відбиває світоглядні цінності. Разом з тим динаміка глобалізаційних процесів, формування нової системи суспільних орієнтирів спричинила наростання негативних тенденцій нехтування громадянами етичних норм, відмови від традиційних моральних і духовних орієнтирів.

Внаслідок нівелювання духовних, моральних та сімейних цінностей та пропагування через ЗМІ алкоголю, паління, аморальності, насилля, всюдозволеності за останні роки в Україні катастрофічно посилюються негативні явища в суспільстві, які викликають серйозну тривогу за майбутнє держави та майбутнє нинішнього покоління.

Під час посягань на суспільну моральність порушується злагоджений механізм життєдіяльності суспільства, відбувається дезорганізація його

об'єктивної сторони – моральнісних відносин – і в той же час завдається певна шкода його суб'єктивній стороні, індивідуальній свідомості, душевному стану людей як суб'єктів суспільних відносин. Це може стосуватися як невеликої групи людей, так і більш широкої просторової сфери певного району, місцевості, наприклад, при руйнуванні пам'ятників історії і культури, масовому знищенні або пошкодженні місць поховання.

Протидія цим негативним явищам завжди була одним із державних пріоритетів, підтвердженням чому є Указ Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя», де наголошено, що захист моральності, утвердження в суспільстві загальнолюдських гуманістичних цінностей, здорового способу життя, докорінне вдосконалення системи духовного, морально-етичного, патріотичного, правового, естетичного та екологічного виховання перш за все молоді та дітей, забезпечення реалізації відповідних конституційних прав і свобод людини і громадянина, захист прав та інтересів дитини, підвищення суспільного значення сім'ї, утвердження шанобливого ставлення до жінки, постійна турбота про підростаюче покоління, його виховання, широке залучення до цієї загальнонародної справи творчих спілок, органів місцевого самоврядування, всієї громадськості є на сучасному етапі одним із найпріоритетніших напрямів діяльності Кабінету Міністрів України, всіх центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, навчальних закладів, засобів масової інформації та правоохоронних органів [1].

Разом з тим цей нормативно-правовий акт є, скоріше, винятком ніж правилом, адже був підписаний ще у 2002 році. Після його прийняття, безумовно, вживалися заходи щодо охорони суспільної моралі, проте вони були епізодичними та непослідовними.

Результатом зараз маємо катастрофічну ситуацію в досліджуваній сфері. Проголошення широкого кола свобод, наданих громадянам – слова, думки, совісті, поширення інформації тощо на сучасному етапі супроводжується багатьма негативними тенденціями, що за певних умов перешкоджають досягненню належного рівня розвитку суспільства та є причиною його духовної та моральної деградації і культурного занепаду. Такі явища продукуються самим суспільством, і за своєю природою мають матеріальну форму – друковані видання, кінопродукція, преса та інші. Безперечно, не всі члени суспільства сприймають ці явища однаково та є споживачами такої продукції, проте попит на неї існує. Найбільш серйозна, на наш погляд, і прихована небезпека при цьому полягає в тому, що суспільство, в якому панує терпимість до проявів аморального, бездуховного та загалом беззмістовного й некорисного, стає відкритим і для усіх інших впливів і різного роду маніпулювань; стаючи вразливою до завуальованого нав'язування тих чи інших ідей, котрі подаються як «цінності», така важлива складова соціуму, як суспільна свідомість, руйнується із середини [2, с. 392].

Зазначені вище негативні явища безпосередньо пов'язані із легкодоступ-

ністю до низькопробної теле-, радіо-, відеопродукції, музичних та художніх творів, друкованих матеріалів, іншої інформації, насиченої захопленням силою, надмірною, часто патологічною увагою до проявів жорстокості та актів насилля, повною незалежністю від етичних табу, нав'язуванням обивательсько-нігілістичного ставлення до загальнолюдських норм, що негативно впливає на психічний розвиток особистості. Внаслідок цього такі споконвічні цінності як добро, честь та справедливість нівелюються і відходять на другий план. Прихована реклама на телебаченні, пропаганда пияцтва у кіно, реклама у друкованих виданнях – все це сприяє поповненню рядів алкогольно залежних. Результати дослідження Всесвітньої організації охорони здоров'я, проведеного у 40 країнах світу, демонструють, що українські діти вживають алкоголь більше, ніж у будь-якій іншій країні світу.

Всесвітня організація здоров'я називає ще сумнішу статистику: 57 % дітей у віці до 13 років вживають алкоголь, 40 % молодих людей у віці від 14 до 18 років систематично п'ють, і їм вже потрібна реабілітація і спеціалізоване лікування алкоголізму або лікування наркоманії [3].

Щотижнево алкоголь вживають майже 22 % 11-річних жителів України (для порівняння: у Ізраїлі – 17,32 %, у Росії – 8,46 %), близько 32 % 13-річних підлітків (на Мальті – 24,9 %, у Росії – 17,34 %) та 52,7 % 15-річних (в Уельсі – близько 40 %, у Росії – 23,5 %). Алкоголь є причиною передчасної смерті майже 30 % українських чоловіків, такі цифри наводять у Всесвітній організації охорони здоров'я. На думку вітчизняних медиків, наразі в Україні нараховується 700 тисяч лише офіційно зареєстрованих алкоголіків [4].

Надзвичайно поширеним явищем в Україні є тютюнопаління, зараз в Україні палить 32 % дорослого населення. За кількістю курців Україна посідає 17 місце в списку країн-лідерів. Щорічно до числа курців долучаються не менш 100000 українців, при цьому кожен четвертий підліток в Україні викурює першу сигарету у віці 10 років. Україна є другою країною у світі (після Чилі), де у віці 13–15 років курять більш 30 % юнаків і дівчат, а також займає II місце за кількістю викурених цигарок на одного громадянина. Розрахунки Всесвітнього банку свідчать про те, що економічні збитки України від тютюну складають близько 2 млрд. доларів щорічно. За офіційною статистикою, в Україні щороку від хвороб, пов'язаних з курінням, помирає 120 тис. осіб [5].

Викликає занепокоєння поширення в Україні наркоманії, що останнім часом набуває ознак епідемії. Щорічно кількість наркоманів в Україні зростає, за даними експертів, приблизно на 10 %.

Надзвичайну загрозу суспільній моралі несе мережа Інтернет. Доступність до мережі зростає, а правових механізмів убезпечення і захисту суспільства, особливо дітей, немає. Набуває розмаху інформаційна війна, що спрямована на руйнування історико-світоглядних основ українства, на розпалювання в соціумі національної й релігійної ворожнечі. Сьогодні інформаційна війна, разом із позитивним сприйняттям корупції, ксенофобії, расизму, насильства, набуває інших обрисів – через приниження державних символів,

виправдання збройних посягань на територіальну цілісність України.

Не сприяє збереженню та відновленню морального здоров'я нації і стан правового забезпечення охорони суспільної моралі, адже більшість норм відповідного закону, прийнятого ще у 2003 році, фактично не діють, оскільки є недосконалими та не охоплюють увесь спектр продукції, що негативно впливає на суспільну мораль, зосереджуючись лише на продукції сексуального чи еротичного характеру, що не дає можливості належним чином здійснювати охорону та захист суспільства від негативного впливу такої продукції.

Не принесли допоки бажаних результатів і зусилля держави щодо протидії зростанню адміністративної деліктності у сфері захисту суспільної моралі. Зростає кількість вчинюваних адміністративних деліктів, поглиблюються тенденції демонстративної зневаги до норм моралі та права, а це свідчить про певну «адаптацію суспільства», своєрідне «звикання населення» до цих антигромадських проявів, роблячи їх як би «звичними», «соціально схвалюваними» або, принаймні, «не засуджуваними» в суспільстві. Разом з тим адекватних механізмів адміністративно-правової охорони суспільної моралі в Україні дотепер не вироблено.

Отже, суспільна мораль виступає невід'ємною складовою правоохоронної функції держави та важливим об'єктом адміністративно-правової охорони, необхідність постійного та цілеспрямованого здійснення якої полягає у такому:

- визнання моральності та її охорони як одного із пріоритетів серед завдань публічної адміністрації та системоутворюючих елементів національної інформаційної безпеки;

- наявність окремої важливої групи суспільних відносин щодо охорони суспільної моралі, яка потребує регулювання з боку держави;

- соціальний запит суспільства на регулятивну роль держави в охороні моральних цінностей;

- наявність системи нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини, пов'язані із охороною суспільної моралі;

- здійснення керівного впливу на галузі, функціонування яких пов'язане із охороною суспільної моралі (управління культурою, освітою, наукою, охороною здоров'я, а також у галузі інформатизації, видавничої справи, діяльності засобів масової інформації тощо), які найбільш повно і всебічно можуть бути забезпечені виключно за допомогою державно-владного регулювання;

- наявність системи органів державної влади та інститутів громадянського суспільства, здатних забезпечити реалізацію функції держави, пов'язану із охороною суспільної моралі;

- здійснення державного контролю та нагляду за додержанням чинного законодавства й вимог відомчих нормативно-правових актів у сфері охорони суспільної моралі, а також за обігом продукції, що може негативно впливати на фізичний, розумовий або моральний розвиток громадян України;

- установа умов і порядку обігу продукції, що негативно впливає на суспільну мораль;

– застосування заходів державного примусу, в тому числі адміністративної відповідальності, до порушників законодавства у сфері охорони суспільної моралі.

1. Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя: Указ Президента України від 15.03.2002 р. за № 258/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 12. Ст. 555, код акта 21864/2002.

2. Мудрость тысячелетий: энциклопедия / сост. Н. Березин; под общей ред. А. Янак. Москва: ОЛМА-ПРЕСС, 2006. 830 с.

3. Алкоголізм в Україні, статистика і цифри. URL: <https://moi-vybor.com.ua/uk/article/alkogolizm-v-ukrayini-statystyka-i-cyfrы>

4. Захист суспільної моралі – запорука безпеки молодого покоління. URL: http://gorenychi.edukit.kiev.ua/bezpeka_ditej_v_interneti/_zahist_suspiljnoi_morali/

5. «Тютюнова» статистика України. URL: <https://sites.google.com/site/tutunopalinna/-tutunova-statistika-v-ukraieni>

Золотоноша О.В.,

канд. юрид. наук, докторант
докторантури та аспірантури ДДУВС

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

В останні роки відбувається реформування правоохоронних органів України. Метою такого реформування був остаточний перехід системи органів Міністерства внутрішніх справ від каральних до соціально-сервісних функцій та досягнення основних організаційних і правових параметрів моделі, здатної найефективніше забезпечити права, свободи і законні інтереси особи, протидію злочинності та корупції, громадську безпеку, виконання інших завдань, покладених на правоохоронні органи. Досягнення такої мети неможливе без ефективної взаємодії органів публічної влади в усіх галузях функціонування [1]. Зауважимо, що здійснення будь-якої діяльності повинно відбуватись послідовно, у чітко визначеному порядку, адже лише тоді може бути досягнута кінцева мета такої діяльності.

Дослідженню взаємодії різних органів державної влади приділяли увагу такі вчені: В.В. Голіна, О.Н. Ярмаш, В.О. Серьогін, Ю.М. Фролов, О.І. Миколенко, А.В. Щерба, В.В. Галуцько, В.І. Олефір, М.П. Пихтін, Н.В. Галіцина, Р.С. Алімов, О.В. Кузьменко, В.Г. Гончаренко та інші.

Публічна влада на місцевому рівні, як різновид державної влади, обмежена територією окремих регіонів, областей, міст (районів міст) та інших населених пунктів. Органами публічної влади на місцевому рівні є місцеві державні адміністрації, головні управління, управління та інші органи виконавчої влади на рівні регіонів, областей, міст, районів тощо.

Учені висловлюють різні точки зору щодо сутності взаємодії. Зокрема Т. Л. Маркелов підкреслює, що «взаємодія – це глибоке поняття, до якого входять спілкування, зв'язок і взаємодопомога у вирішенні спільних завдань» [1, с. 110]. В енциклопедичній літературі, термін «взаємодія» відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, взаємозв'язки між різними об'єктами, характеристику форм людської діяльності й пізнання, їх взаємну обумовленість, зміну стану, взаємовплив, а також породження одним об'єктом іншого [2, с. 199]. З точки зору філософської науки, взаємодія – це універсальна форма руху, становлення, розвитку процесу, що визначає існування й структурну організацію будь-якої матеріальної системи [3, с. 135]. З точки зору науки управління, взаємодія – це одна із форм спрямованого впливу для досягнення конкретної мети, а також процесу обміну інформацією [4, с. 12].

Варто погодитися з думкою В. П. Півненко в тому, що взаємодія – це «заснована на об'єктивно існуючих між державними органами взаємних зв'язках, ініціативі та зацікавленості сторін, узгоджена діяльність, що здійснюється у формі співробітництва, взаємної допомоги і підтримки за відсутності єдиного керівництва, у процесі якої забезпечується раціональне та комплексне вирішення загальних завдань щодо зміцнення законності» [5, с. 10].

Систему нормативно-правових актів, що регулюють взаємодію правоохоронних органів з органами місцевої влади, утворюють у більш узагальненому розумінні закони та підзаконні нормативно-правові акти. Залежно від того, які відносини регулює той чи інший закон, їх можна класифікувати так: 1) закони, що регулюють діяльність правоохоронних органів; 2) закони, що регулюють діяльність органів виконавчої влади; 3) закони, що безпосередньо спрямовані на протидію злочинності.

Проаналізуємо деякі з них. До першої групи законів ми відносимо Закони України «Про Національну поліцію», «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України». Особливо слід зупинитись на Законі України «Про Національну поліцію». Його детальний аналіз дозволяє стверджувати, що питання взаємодії органів внутрішніх справ з державними органами влади в ньому недостатньо чітко прописані. Зокрема лише ст. 5 та ст. 88 Закону України «Про Національну поліцію» містять положення про взаємодію з органами місцевої влади. Згідно зі ст. 5, «Поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів» і, відповідно, у ст. 88 зазначено, що «Керівники територіальних органів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах обговорюється діяльність поліції, визначаються поточні проблеми та обираються найефективніші способи їх вирішення. Керівники територіальних органів поліції з метою підвищення авторитету та довіри насе-

лення до поліції систематично інформують громадськість про стан правопорядку, заходи, які вживаються щодо попередження правопорушень» [7].

Таким чином, аналізуючи Закон України «Про Національну поліцію», слід зазначити, що чіткої процедури взаємодії не закріплено. Отже, з метою посилення акценту на питанні правового врегулювання взаємодії поліції з органами державної влади у Законі України «Про Національну поліцію» необхідно передбачити окрему статтю за назвою «Взаємодія працівників поліції з органами державної влади та органами місцевої влади».

До другої групи законів ми відносимо Закони України «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні» тощо. Щодо взаємодії з органами внутрішніх справ, то у відповідних законах закріплено повноваження органів влади щодо протидії правопорушенням. Наприклад, згідно зі ст. 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать: а) власні (самоврядні) повноваження: 1) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо створення відповідно до закону про поліцію, що утримується за рахунок коштів місцевого самоврядування, вирішення питань про чисельність працівників такої поліції, про витрати на їх утримання, здійснення матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, створення для них необхідних житлово-побутових умов; 2) сприяння діяльності органів суду, прокуратури, юстиції, служби безпеки, внутрішніх справ, адвокатури і Державної кримінально-виконавчої служби України. Отже, якщо виходити з норми зазначеного Закону, то в питаннях взаємодії органи місцевого самоврядування сприяють діяльності органів внутрішніх справ. Проте, на жаль, процедурні питання відповідного сприяння в Законі не визначено [8].

До третьої групи законів ми відносимо Закони України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» тощо. Слід зазначити, що з названих законів найбільш повно порядок взаємодії органів внутрішніх справ з іншими органами влади прописано в Законі України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю». Так, у розділі V Закону закріплено взаємодію спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю та інших державних органів. Зазначений розділ містить три статті, в яких чітко врегульовано механізм взаємодії спеціальних підрозділів з органами прокуратури, Служби безпеки України, Національним банком України, Антимонопольним комітетом України, спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у справах охорони державного кордону України та іншими міністерствами і відомствами.

У свою чергу, систему підзаконних нормативно-правових актів з питань взаємодії органів внутрішніх справ з органами державної влади утворюють нормативні акти Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств та відомств.

Отже, з моменту проголошення України незалежною державою прийнято низку спільних наказів щодо взаємодії органів державної влади та органів внутрішніх справ з питань законності та правопорядку. Слід зазначити, що такі накази мають вузьку спрямованість і направлені, насамперед, на підвищення якості взаємодії між державними органами та органами внутрішніх справ лише по окремих питаннях.

1. Маркелов Т. Л. Взаимосвязь органов прокуратуры с общественностью в борьбе с правонарушениями // Проблемы участия общественности в борьбе с преступностью. Москва: МЮИ, 1978. С. 100-142.

2. Большой энциклопедический словарь / под ред. А. М. Прохорова. 2-е изд. Москва: Большая Рос. энцикл.; СПб.: Норинт, 1998. С. 145.

3. Современный философский словарь / под общ. ред. В. Е. Кемерова. 2-е изд. Минск [и др.]: Панпринт, 1998. 1064 с.

4. Терещенко В. И. Организация и управление. Опыт США. Москва: Экономика, 1965. 47 с.

5. Пивненко В. П. Организация взаимодействия районной (городской) прокуратуры с местными Советами народных депутатов в укреплении социалистической законности: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1989. 24 с.

6. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ: підручник / за заг. ред. Ю. Ф. Кравченка. Київ: НАВСУ, 1999. 702 с.

7. Про Національну поліцію: Закон України № 580-VIII від 02.07.2015 р. // *Офіційний вісник України*. 2015. № 63. Ст. 2075.

8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. *Офіційний вісник України*. 1997. № 24. Ст.170.

Зубко О.О.

ад'юнкт кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
ДДУВС;

Науковий керівник: Голобородько Д.В. –
канд. юрид. наук, доцент кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності ДДУВС

ПІДСТАВИ ТИМЧАСОВОГО ЗАТРИМАННЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Відповідно до норм Кодексу України про адміністративні правопорушення, поліція в межах своєї компетенції з метою збору і закріплення доказів по справі про адміністративне правопорушення, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справи та припинення адміністративних правопорушень застосовує заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Заходи адміністративно-процесуального забезпечення створюють необ-

хідні умови для встановлення істини у справі, розгляду справи про адміністративне правопорушення по суті, виконання прийнятої у справі постанови.

Одним із таких заходів є тимчасове затримання транспортних засобів. Основні засади застосування заходу тимчасового затримання транспортного засобу закріплено в Законі України «Про Національну поліцію». Порядком тимчасового затримання та зберігання транспортних засобів на спеціальних майданчиках і стоянках врегульовано саму процедуру затримання та вилучення транспортних засобів. Кодексом України про адміністративні правопорушення визначено підстави затримання транспортного засобу поліцейським.

Актуальність даної теми полягає у тому, що науковцями не досліджено дану тему та відсутні будь-які наукові дослідження, які б узагальнювали підстави тимчасового затримання транспортного засобу працівниками Національної поліції.

Необхідно зазначити, що тимчасове затримання транспортного засобу поліцейським проводиться у випадках, передбачених статтями 265-2 та 265-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема у разі, коли неможливо усунути причину затримання на місці виявлення адміністративного правопорушення, і передбачає примусове припинення використання такого транспортного засобу шляхом його блокування за допомогою технічних пристроїв або доставлення на спеціальний майданчик чи стоянку, якщо транспортний засіб створює значні перешкоди дорожньому руху, а саме: 1) поставлено на проїзній частині у два і більше рядів; 2) розташовано у заборонених Правилами дорожнього руху місцях зупинки або стоянки, таких як: а) на залізничних переїздах; б) на трамвайних коліях; в) на естакадах, мостах, шляхопроводах і під ними, у тунелях; г) на пішохідних переходах і ближче 10 метрів до них з обох боків, крім випадків зупинки для надання переваги в русі; г) на перехрестях та ближче 10 метрів від краю перехрещуваної проїзної частини за відсутності на ній пішохідного переходу, за винятком зупинки для надання переваги в русі та зупинки проти бокового проїзду на Т-подібних перехрестях, де є суцільна лінія розмітки або розділювальна смуга; д) на проїзній частині, де відстань між суцільною лінією розмітки чи протилежним краєм проїзної частини і транспортним засобом, що зупинився, менше 3 метрів; е) ближче 30 метрів від посадкових майданчиків для зупинки маршрутних транспортних засобів, а за їх відсутності – ближче 30 метрів від дорожнього знака такої зупинки з обох боків; є) ближче 10 метрів від позначеного місця виконання дорожніх робіт і в зоні їх виконання; ж) у місцях, де буде неможливим зустрічний роз'їзд або об'їзд транспортного засобу, що зупинився; з) ближче 10 метрів від виїздів з прилеглих територій і безпосередньо в місці виїзду; 3) своїм розташуванням робить неможливим рух інших транспортних засобів або створює перешкоду для руху пішоходів, у тому числі осіб з інвалідністю на спеціальних засобах пересування та пішоходів із дитячими колясками; 4) розташовано на виділеній смузі для руху громадського маршрутного транспорту; 5) розташовано на позначеній відповідними доро-

жніми знаками та/або дорожньою розміткою велодоріжці; 6) перешкоджає руху або роботі снігоприбирального та іншого технологічного комунального транспорту у разі запровадження надзвичайного стану або у разі оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації; 7) порушує схему паркування транспортних засобів таким чином, що він блокує проїзд по двох або більше смугах руху [1].

Тимчасове затримання транспортного засобу здійснюється також у разі виявлення транспортного засобу боржника, оголошеного в розшук відповідно до статті 36 Закону України «Про виконавче провадження» [2].

При тимчасовому затриманні транспортного засобу місце розташування такого транспортного засобу має бути обов'язково зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису).

Після тимчасового затримання транспортного засобу працівник відповідного уповноваженого підрозділу Національної поліції зобов'язаний надати особі можливість повідомити про тимчасове затримання транспортного засобу та його місцезнаходження іншу особу за власним вибором і вжити заходів щодо повернення автомобіля до місця постійної дислокації, а також забороняє експлуатацію транспортного засобу до усунення несправностей, виявлених у процесі його огляду, або до демонтажу спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв [3].

Уповноважені працівники Національної поліції зобов'язані невідкладно інформувати про тимчасове затримання транспортного засобу відповідні підрозділи Національної поліції із зазначенням державного номера затриманого транспортного засобу, точного часу його затримання та місця зберігання (адреса та телефони спеціального майданчика чи стоянки), розміщувати цю інформацію на офіційному веб-сайті виконавчого органу відповідної місцевої ради, а також передавати повідомлення про тимчасове затримання транспортного засобу на абонентський номер рухомого (мобільного) зв'язку та адреси електронної пошти, зазначені належними користувачами або особами (від імені осіб), за якими зареєстровані транспортні засоби, відповідно до статті 279-4 КУпАП [1].

Отже, законодавство передбачає виключний перелік підстав для тимчасового затримання транспортного засобу шляхом блокування або доставки його для зберігання на спеціальний майданчик чи стоянку. Однак для доставки транспортного засобу для зберігання на спеціальний майданчик потрібна додаткова умова – розміщення затриманого транспортного засобу суттєво перешкоджає дорожньому руху. Здійснювати тимчасове затримання транспортного засобу може лише працівник уповноваженого підрозділу України, що забезпечує безпеку дорожнього руху (спеціальний підрозділ Національної поліції).

---

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Верховна Рада УРСР. 07.12.1984. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#n583>.

2. Порядок тимчасового затримання та зберігання транспортних засобів на спеціальних майданчиках і стоянках: постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008

р. № 1102. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-%D0%BF#n13>.

3. Порівняння редакцій статті 265-2 «Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 213–330). *Юрист-UA.Net*. 2018. URL: https://urist-ua.net/кодекси/купап_2/стаття_265-2/зміни/?d1=26.10.2017&d2=31.12.2018

Іваниця А.В.

канд. юрид. наук, начальник відділу
кадрового забезпечення ДДУВС

ЩОДО ДЕЯКИХ МЕТОДОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Усі ми знаємо, що методологія є характерним елементом будь-якої наукової галузі в цілому. Фахівці, застосовуючи систему певних методів у процесі наукового пошуку, розширюють науковий інструментарій, який, у свою чергу, формує унікальну конкретну методіку. Саме такий процес охоплює дослідження Національної поліції України [1].

Таке дослідження в першу чергу повинно базуватися на основі використання в пізнавальній діяльності досягнень науки герменевтики, соціопсихолінгвістики, синергетики, які направлені на глибоке вивчення функціональних, адаптаційних та творчих потенціалів державно-юридичних інструментів [2, с. 188].

Що стосується процесу вивчення науки про правоохоронні органи, то слід сказати, що відбувається процес зміни об'єкта та предмета загальнотеоретичної юриспруденції. Саме до такого процесу можемо віднести глобалізацію, антропологізацію і деформалізацію [3, с. 4]. Тенденції новелізації діяльності Національної поліції України, мають не тільки теоретичний характер, але й показують напрями діяльного праксіологічного пізнання. Це означає вибір орієнтирів, які використовуються в теоретичних дослідженнях для цілей практичної діяльності Національної поліції України. На сьогоднішній день, ми бачимо, що антропологічний, деформалізований та глобалістичний аспекти повинні розкривати чітку мету методологічного забезпечення діяльності Національної поліції України.

При цьому Національна поліція України під час свого функціонування може використовувати як позитивні методи соціального регулювання, наприклад, метод заохочення та ін., так і негативні методи, наприклад, накладення адміністративних стягнень у вигляді штрафних санкцій та ін. Зазначимо, що Національною поліцією більше використовується останній метод, що обумовлюється специфікою поліцейської діяльності [4, с.17].

Методологічний інструментарій діяльності Національної поліції базується на основі багатьох факторів, зокрема на наукових працях таких вчених: В.А. Бачинін, К.К. Жоль, Н.М. Оніщенко, В.М. Кравець, П.С. Пацурківський,

О.В. Петришин, Л.О. Петрова, П.М. Рабінович, О.Ф. Скакун, М.В. Цвік, Р.М. Шевчук та багато інших правознавців.

Так, П.М. Рабінович розумів під сутністю антропологізації методології вітчизняної правоохоронної діяльності людину, яка стає головним об'єктом загальнотеоретичного праводержавознавства, а природні правові властивості і закономірності їх державно-юридичного забезпечення поступово перетворюються в найважливішу складову предмета цієї науки [3, с. 4]. Забезпечення безпеки громадян – це система заходів державного й недержавного характеру, спрямованих на обмеження, блокування криміногенних чинників, що визначають процеси причинності злочинних проявів, а також заходів, що стосуються людського поведіння й надання допомоги особам, які стали жертвами злочинних посягань [5, с. 7].

Слід виділити також таку класифікацію методології, як загальнонаукові та філософські методи, які складають основу діяльності Національної поліції України. До них ми віднесемо системний підхід, структурно-функціональний підхід, метод аналізу, метод синтезу, класифікаційний метод. Системний підхід – це спільна стратегія дослідження, що передбачає врахування усієї сукупності аспектів щодо координації діяльності Національної поліції України. Тільки будучи системно організованою, діяльність Національної поліції України спроможна задовільно йти в напрямі, визначеному суб'єктом, реалізовувати його правові цінності, а тому й спрямовувати та формувати розвиток суспільних відносин згідно з принципом верховенства права. Системний підхід полягає в дослідженні діяльності Національної поліції як системи. Саме тому визначальна роль у діяльності Національної поліції належить системному підходу, так як він надає вирішення проблем на міждисциплінарному рівні в усій сукупності системних взаємозв'язків.

Структурно-функціональний підхід забезпечує опрацювання умов функціонування Національної поліції України, її розвиток, шляхи вдосконалення діяльності. Використання структурно-функціонального методу дозволяє розглянути взаємодію складових елементів поліцейської діяльності й визначити їх стійкість до різноманітних чинників впливу. Структурно-функціональний метод забезпечує аналіз діяльності Національної поліції як окремого елемента, який має власну структуру.

Метод аналізу – це фіктивне розділення цілісного предмета на складові частини, такі як сторони, ознаки та властивості, з метою його вивчення. Аналіз надає перспективу на дослідження моделі діяльності Національної поліції України щодо складових, їх ознак, зокрема інституалізації цінностей права, принципів та норм.

Метод синтезу допускає підсумовувати наявні знання про правові явища та робити певні висновки. Синтез сприяє поєднанню понять «норма» та «творення» у єдиній концепції процесу нормотворення. Вивчаючи процес поліцейської діяльності, варто зазначити, що в ньому синтезується не тільки норма права, але й воля компетентного органу, який приймає цю норму.

Класифікаційний метод використовується для поділу відомчих нормативно-правових актів Національної поліції України за чіткими ознаками, що, врешті-решт, має визначне як теоретичне, так і практичне значення, адже дає змогу визначити вимоги до кожної групи нормативно-правових актів Національної поліції України, розробити заходи із вдосконалення їх змісту, порядку прийняття, організації виконання й контролю за їх реалізацією.

Так, дійсно методологія сучасної правової науки має бути спрямована на практику, приміром реалізацію певних правових норм, дійове функціонування державно-правових інститутів.

Отже, методи дослідження діяльності Національної поліції України – це, в першу чергу, система заснованих на світоглядно-філософських принципах пізнання відповідного предмета наукових досліджень, правил, прийомів і способів, що допускають розкрити юридичні особливості удосконалення організації та функціонування правоохоронних систем, відповідних органів та посадових осіб, уповноважених на реалізацію правоохоронної функції, а також сформулювати перспективи удосконалення їх статусу, підвищення ефективності правоохоронної діяльності й розвитку законодавства в даній сфері.

Тому початковими принципами діяльності Національної поліції України повинні бути орієнтири, що визначають процеси новелізації методології сучасної науки, а до них ми відносимо: антропологізацію, глобалізацію, деформалізацію. Отже, діючий Кримінальний процесуальний кодекс України повинен стати ключовим аспектом у забезпеченні антропологізації реформування правоохоронної діяльності, орієнтованим на забезпечення прав і свобод людини, розширення сучасної системи соціального контролю, обмеження злочинності в нашій країні.

---

1. Білас А.І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; МВС України, Національна Академія внутрішніх справ. URL: http://www.lp.edu.ua/sites/default/files/dissertation/2016/3019/dysertaciya_na_zdobuttya_naukovogo_stupenya_kandydata_yurydychnyh_nauk_bilas_a.i.pdf

2. Жоль К.К. Философия и социология права: учебное пособие. Киев: Юринком Интер, 2000. 480 с.

3. Рабінович П.М. Методологія вітчизняного праводержавознавства. *Юридичний вісник України*. № 45 (385). 2002. С. 4-5.

4. Кобзар О.Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект: монографія. Харків; Дніпропетровськ: Панов, 2015. 316 с.

5. Албул С.В. Новелізація методології оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ в контексті реалізації розвідувальної функції. *Оперативно-розшукова діяльність та кримінальний процес: теоретикопрактикологічний дискурс щодо їх співвідношення в умовах реформування органів внутрішніх справ України: матеріали Міжнародної науково-практ. конф.* (Одеса, 22–23 квітня 2015). Одеса: ОДУВС, 2015. С. 5-7.

Ігнатська А.О.

ад'юнкт АДАС-841 ДДУВС;

Науковий керівник: Голобородько Д.В. –

канд. юрид. наук, доцент кафедри

адміністративного права, процесу

та адміністративної діяльності ДДУВС

ТЕРМІНОВИЙ ЗАБОРОННИЙ ПРИПИС ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Застосування домашнього насильства, із врахуванням попереднього історичного досвіду, стало нормою для українського суспільства. І якщо раніше такий стан речей сприймався як належний, то з проголошенням України незалежною державою, визнанням людини найвищою суспільною цінністю, забезпеченням і гарантією її прав і свобод, створенням демократичного, гуманного, правового і громадянського суспільства і держави, визнанням сім'ї первинним осередком суспільства, від якого залежить подальше формування, розвиток і становлення повноцінної особистості – тема домашнього насильства набула особливої актуальності для українського суспільства. На сьогоднішній день існує 4 види спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству:

- 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника;
- 2) обмежувальний припис стосовно кривдника;
- 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
- 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Відповідно до п. 16 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», терміновий заборонний припис – це спеціальний захід протидії домашньому насильству, що вживається уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України як реагування на факт домашнього насильства та спрямований на негайне припинення домашнього насильства, усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та недопущення продовження чи повторного вчинення такого насильства [1]. Тобто цей припис виноситься тільки у разі безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства та недопущення його повторного вчинення.

До заходів термінового заборонного припису входять такі дії:

- Зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи.
- Заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи.
- Заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

При цьому заборона перебувати разом кривднику і постраждалій особі не залежить від того, кому належить помешкання – постраждалому, кривднику, є їхньою спільною власністю чи власністю третіх осіб. У разі, якщо терміновий заборонний припис передбачає зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, а кривдник чинить опір, то працівники уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України можуть застосувати до нього поліцейські заходи примусу. Припис залишити не та перебувати у житлі разом із постраждалою особою не застосовується лише до неповнолітніх кривдників. Якщо особа на момент винесення припису не досягла вісімнадцятирічного віку, то до неї застосовується захід взяття на профілактичний облік, відповідно до п. 5 ст. 2 III розділу «Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» [3].

Працівник уповноваженого підрозділу органу Національної поліції України виносить терміновий заборонний припис за заявою постраждалої особи або за власною ініціативою, добре оцінивши всі ризики [2].

Метою термінового заборонного припису є забезпечити повноцінну безпеку постраждалій особі.

Терміновий заборонний припис виноситься строком до десяти діб та може бути оскарженим у суді в загальному порядку, передбаченому для оскарження рішень, дій або бездіяльності працівників уповноважених підрозділів органів Національної поліції України.

Аналізуючи ефективність такого спеціального заходу з протидії домашньому насильству, як винесення термінового заборонного припису, слід зазначити, що його застосування досить проблематичне. На жаль, досі не існує належної практики його застосування. На сьогоднішній день у Дніпропетровській області тільки починають формувати спеціальні підрозділи, які будуть на практиці застосовувати термінові заборонні приписи. А також, на нашу думку, термінові заборонні приписи будуть ефективними лише тоді, коли партнери мешкають окремо, але вони зовсім не мають сенсу, коли партнери живуть разом, тому що не існує положень про окремі помешкання для вивуватців.

---

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.01.2018 № 2229-VIII.

2. Про затвердження порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдникаб наказ МВС України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#n14>.

3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32138.html.

Ісаєва С.А.

здобувач вищої освіти другого курсу
магістратури ННІЗНПК ДДУВС;

Науковий керівник: Юніна М.П. –
канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільного
права та процесу ДДУВС

КОЛІЗІЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ: СТАН НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА СПОСОБИ ЇХ УСУНЕННЯ

На сучасному етапі становлення правової системи України досить значний вплив мають європейські правові стандарти, але незважаючи на позитивний вплив міжнародного законодавства, правова система України й досі не змогла мінімізувати таке явище, як колізії, які є результатом юридичних недоліків. Ще на початку становлення незалежності України науковці намагалися подолати колізійність радянського законодавства, бо саме воно лягло в основу законодавства незалежної України. Саме не вирішене питання подолання колізій в сучасному законодавстві України робить дану тему актуальною.

Щоб знайти шляхи вирішення та подолання колізій в сучасному законодавстві України, необхідно перш за все мати чітке розуміння значення даного терміна. Д. Лилак розуміє колізію як стан і дію кількох правових актів чи їх норм, як правило, нормативного характеру, що прийняті одним або різними суб'єктами правотворчості, які спрямовані на регулювання одних і тих самих суспільних відносин, а застосування кожного з них окремо дає різний, часто протилежний, результат [5].

Актуальне питання проблеми колізій норм права розглядалося досить поверхнево. Але деякі науковці висвітлювали питання колізій у своїх працях, наприклад: К. Волинка, Н. Давидов, В. Єрмоменко, В. Коваль, В. Копейчиков, В. Криволапчук, О. Майстренко, М. Матузов, А. Мірошніченко, О. Москалюк, П. Рабінович, В. Семчук, О. Скакун, С. Теньков, Ю. Тихомиров, Ю. Тодика, І. Толчкова, М. Ус, А. Черданцев, Ю. Шемшученко, О. Ющик та інші.

Вчений Ю. Тихомиров досліджував природу колізії, яка вбачається ним у суперечностях між існуючим правопорядком та намірами і діями щодо його зміни, а саме: різкі розходження у праворозумінні, зіткнення між нормами права і нормативними актами, неправомірні дії між державними й іншими органами та інститутами, розбіжності між нормативними приписами зарубіжних законодавств, суперечності між нормами національного і міжнародного права тощо.

Для юридичної колізії характерні такі ознаки:

- юридична колізія – це «зіткнення» норм права;
- юридична колізія – це відносини між нормами, що виникають з приво-

ду регулювання одних і тих самих відносин;

– для колізії необхідно, аби на врегулювання одних відносин претендували як мінімум дві правові норми;

– в колізії між собою знаходяться норми, які перебувають між собою у відносинах відмінності або суперечності.

До причин породження колізій в законодавстві можна виділити судові помилки, недосконалість законів та інших нормативно-правових актів тощо.

Як правило, науковці виділяють три способи розв'язання колізій у законодавстві: попередження, подолання та усунення. Хоча Ю. Тихомиров виділяє таку класифікацію: жорсткі та м'які правові засоби вирішення колізій. До жорстких він відносить призупинення дії колізійного акта, його відміну або визнання недійсним, до м'яких – приведення колізійних актів у відповідність один з одним.

На нашу думку, попередження є найбільш діючим способом подолання колізій у законодавстві. Оскільки для попередження виникнення колізії необхідно затратити набагато менше сил та засобів, ніж на їх усунення.

Д. Лилак виокремлює такі необхідні передумови уникнення колізій в законодавстві: «чітке визначення умов дії нормативно-правових актів у часі, просторі і за колом осіб, належна організація їх виконання, фінансове, матеріально-технічне, правове та організаційне забезпечення виконання актів, чіткий систематичний контроль і перевірка діючих актів, чітке розмежування нормотворчих повноважень суб'єктів правоутворення».

Для запобігання утворенню такого явища, як колізії, в законодавстві України необхідно:

- виробити жорстку процедуру обговорення законопроектів, тобто прийняття законів, в якій буде чітко визначено процедуру розробки, розгляду та прийняття нових нормативно-правових актів, визначено логічні етапи прийняття нормативно-правових актів, компетенцію суб'єктів правоутворення, проведення правової експертизи, тобто вдосконалити юридичну техніку;

- включати до розгляду суб'єктів, які мають відповідну правову компетенцію, наприклад, якщо мова йде про створення норм, які будуть регулювати суспільні відносини у сфері адміністративних правопорушень, то необхідно для розгляду законопроекту створити комісію з осіб, які мають спеціальні знання з адміністративного права, осіб, які працювали у практичних підрозділах і у своїй професійній діяльності використовували знання саме з адміністративного права, тобто для того щоб прийняти той чи інший нормативно-правовий акт, треба розуміти, як він буде реалізований. Прийняти закон на папері це одне, а його реалізація в діяльності – це зовсім інша справа. В законодавстві України, на жаль, на папері все гарно, але коли справа доходить до реалізації закону на практиці одразу виникає багато питань. Саме через відсутність спеціальних знань у суб'єктів правоутворення в більшості випадків це призводить до колізій в законодавстві;

- виробити якісну систематизацію законодавства. В законодавстві Украї-

ни дуже багато загальних та спеціальних норм, які регулюють одне й те саме питання, тому раціональніше було б розміщувати їх в одному нормативно-правовому акті.

Враховуючи вищевикладене, ми можемо дійти таких висновків, що колізійне становище в законодавстві України може припинити своє існування, якщо буде вироблено систему заходів, що сприятимуть попередженню виникнення усіх видів колізій в українському законодавстві.

1. Майстренко О.В. Теоретико-правові аспекти колізій у законодавстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків: ХНУВС, 2008. 20 с.

2. Москалюк О.В. Поняття та ознаки юридичної колізії. *Держава і право: зб. наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Вип. 50. 2010. С. 82–87.

3. Тихомиров Ю.А. Коллизии между правовыми актами: способ преодоления. Колізії у законодавстві України: проблеми теорії та практики: матеріали Міжнародної науково-практ. конф. (м. Київ, 23–24 жовтня 1995 р.). Київ: Генеза, 1996. С. 14-20.

4. Лилак Д.Д. Проблеми колізій у законодавстві України (теорія і практика): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. Київ, 2004. 175 с.

5. Лилак Д.Д. Колізія і конкуренція законів. *Право України*. 2001. № 4. С. 19–21.

Іщенко О.В.

здобувач вищої освіти ННІ ЗНПК
ДДУВС;

Науковий керівник: Шевченко С.І. –
канд. юрид. наук, заступник директора
ННІ ЗНПК

МЕЖІ ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

У 2012 році з метою забезпечення конституційних прав та свобод громадян Україна прийняла новий Кримінально-процесуальний кодекс. Враховуючи вимоги Конституції та міжнародних нормативних актів у сфері забезпечення прав людини, новий Кримінально-процесуальний кодекс України у ст. 2 одними із першорядних завдань кримінального провадження визначає захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження [7, с. 65].

Таким чином, наша держава зробила перший крок до прозорості діяльності правоохоронних органів. Але все ж таки залишила право здійснювати процесуальні дії, які порушують конституційні права громадян, а саме негласні слідчі (розшукові) дії.

Відповідно до ч. 1 ст. 246 Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК), негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК [2]. Негласні слідчі (розшукові) дії є специфічними, відмінними від інших пізнавальних дій, бо найбільше втручаються у охоронювані Конституцією права громадян та є особливими засобами пізнання, що максимально наближені до ОРД, окрім того, рішення про їх проведення приймається одним суб'єктом кримінально-процесуальної діяльності, а проводить їх, як правило, у більшості випадків, інший суб'єкт такої діяльності.

Систему негласних слідчих (розшукових) дій складають:

1. Втручання у приватне спілкування (ст. 258 нового КПК).

Різновидами втручання в приватне спілкування є такі:

1) аудіо-, відеоконтроль особи;

2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції;

3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж;

4) зняття інформації з електронних інформаційних систем (ч. 4 ст. 258 нового КПК);

2. Аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 нового КПК);

3. Накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 нового КПК);

4. Огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262 нового КПК);

5. Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 нового КПК);

6. Зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 нового КПК);

7. Дослідження інформації, отриманої при застосуванні технічних засобів (ст. 266 нового КПК);

8. Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 нового КПК);

9. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 нового КПК);

10. Спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 нового КПК);

11. Аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 нового КПК);

12. Контроль за вчиненням злочину (ст. 271 нового КПК). Відповідно до ч. 1 ст. 271 нового КПК, контроль за вчиненням злочину проводиться в таких формах:

1) контрольована поставка;

2) контрольована та оперативна закупка;

3) спеціальний слідчий експеримент;

4) імітування обстановки злочину.

13. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 нового КПК);

14. Негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослі-

дження (ст. 274 нового КПК);

15. Використання конфіденційного співробітництва (ст. 275 нового КПК).

Тож, як ми бачимо, законодавець надав слідчому та прокурору можливість залежно від обставин кримінального провадження обрати ту з них, яка у цій ситуації з найменшим втручанням через обмеження конституційних прав людини здатна максимально забезпечити ефективність досудового розслідування.

Також законодавець чітко визначив загальні правила провадження даних дій, а саме:

1. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб і проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

2. Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених цим Кодексом, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором.

3. Виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину.

4. У рішенні про проведення негласної слідчої (розшукової) дії зазначається строк її проведення.

5. Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи.

6. Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим главою 5 нового КПК.

7. Особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження.

8. Законодавець чітко визначив, що втручання у приватне спілкування захисника, священнослужителя з підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, виправданим заборонено [2].

З вищевикладеного ми можемо зробити висновок, що однією з найбільш революційних новел нового КПК України є введення слідчого судді. Після цього нововведення суд набуває першорядного значення, і цілком природно,

що слідчий суддя стає однією з ключових фігур у кримінальному процесі, а особливо на стадії досудового розслідування. Прогресивність цього інституту полягає у тому, що відтепер усі слідчі дії, пов'язані з обмеженням прав і свобод громадян, контролюватимуться слідчим суддею [3]. Раніше слідчий виносив постанови про проведення тих самих обшуків, виїмок, про накладення арешту на кореспонденцію та ін., і ці дії не передбачали процедури оскарження та захисту від зловживань. Після прийняття нового кодексу подібні питання вирішуватимуться у судовому засіданні – за присутності усіх сторін. Особи, відповідно до яких проводяться ці дії, отримали право оскаржити їх. Для простого громадянина головний плюс – це відкритість, публічність процедури.

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний Процесуальний Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI.
3. За матеріалами сайту Ліга-Закон. URL: http://legal-shield.od.ua/noviy_ugolovniy_protseessualniy_kodeks_upk.html;
4. Лігостаєва Н. Новий КПК – плюси та мінуси. URL: <http://blogs.korrespondent.net/users/blog/vmusatenko/a59048>;
5. Карпюк Г. Новий КПК прискорить реформу слідства. URL: <http://www.imzak.org.ua/articles/article/id/1526>;
6. Кім Ю. Після набуття чинності новим кодексом жити громадянам стане легше, але можуть з'явитися проблеми в слідчих. *Закон і Бізнес*. URL: zib.com.ua/ua/9199-noviy_kriminalniy_procesualniy_kodeks_ukraini_plyusi_y_minus.html.
7. В.О. Глушков, О.А. Білічак. Гарантії дотримання конституційних прав особи у провадженні негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні проблеми держави і права*. Вип. № 67. 2013. С. 65-75.

Калініченко З.Д.,
канд. екон. наук, доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін ДДУВС

ІНСТИТУЦІЙНІ РЕФОРМИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Україна є одним із лідерів серед країн, що беруть участь в ініціативі ЄС «Східне Партнерство» стосовно впровадження європейських інструментів інституційної розбудови. Орієнтиром є визначені переваги європейських інструментів інституційної розбудови, а також основні результати їх реалізації протягом останніх десяти років в Україні.

У дослідженні розглянуто актуальні питання модернізації органів державного управління в контексті реалізації політики європейської інтеграції. На засадах аналізу українських та європейських нормативно-правових актів та інших документів, кращих національних та зарубіжних практик дослідже-

но питання впровадження європейських інструментів інституційної розбудови (TWINNING, TAIEX, SIGMA та інших).

Сучасна теорія адміністративно-державного управління розглядає різні класифікації адміністративних органів. Зазвичай виділяють три категорії організацій і служб:

- 1) оперативні служби, що надають послуги безпосередньо населенню;
- 2) допоміжні служби – не мають самостійних кінцевих цілей, надають іншим службам матеріальне і нематеріальне сприяння, різні послуги;
- 3) штабні служби. На осіб, які працюють у них, покладено виконання завдань, які виникають у зв'язку з прийняттям важливих рішень [1].

Виділяють такі напрямки їх роботи, як консультування; вироблення гіпотез про вплив внутрішніх та зовнішніх факторів; підготовка проектів програм і планів заходів; контроль за результатами. На практиці іноді важко провести чітку межу, оскільки окремі підрозділи виконують завдання двох-трьох типів служб.

Американські дослідники (Дж. Роскін, Р. Корд, Боб Джонс) виділили шість основних напрямків діяльності державного адміністрування:

- 1) виконання рішень – це і є власне адміністрування. Проведення в життя законів і політики влади. Крім адміністративних обов'язків, департаменти часто створюють компанії з рекламування своєї роботи;
- 2) обслуговування, тобто ті агентства, що спеціально створюються для обслуговування населення (охоронні служби, освіта, працевлаштування);
- 3) регулювання, що потрібне для підтримання добробуту населення (інспекція з праці, екологічні служби);
- 4) ліцензійна діяльність. Уряд встановлює стандарти і мінімальні обмеження в певних областях (право на водіння автомобілем, продаж нерухомості, статус викладачів, лікарів тощо), де необхідно відповідати певним державним стандартам;
- 5) збір інформації, що здійснюється заради двох основних цілей – визначити, чи був порушений закон, і прийняти політичні рішення;
- 6) комунальне господарство [2].

Крім цих базових функцій, останнім часом з'являються нові, зокрема, експертиза (технічна допомога фахівців) і дискреційна діяльність (можливість виносити рішення, коли закони точно не описують всю процедуру діяльності бюрократії і тоді бюрократи самі приймають його в рамках обраної стратегії).

Серед багатьох державних органів правоохоронні органи мають певні юрисдикційні та організаційні відмінності. Тому в Законі України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» подано перелік правоохоронних органів [3].

Юрисдикцію державних правоохоронних органів становлять взаємопов'язані елементи, а саме: охорона та захист права, відновлення порушеного права, припинення або розгляд порушення права, виявлення або розслідування злочинів. За законом, до правоохоронного органу належить державний

орган, предмет діяльності якого законодавчо фіксується як його завдання або функції. Мотивація правопорушень, зокрема незнання правових норм, враховується у суворому характері реагування, але вона не може визнаватися підставою для невжиття відповідних заходів щодо припинення правопорушень. У процесі діяльності з припинення правопорушень здійснюється, як правило, правомірний вплив (реагування на умови та причини правопорушень, роз'яснення процесуальних прав та обов'язків, інформування правопорушника та його мікросередовища про наслідки правопорушення). При цьому неприпустимими є протиправні дії щодо правопорушників з боку працівників правоохоронних органів у вигляді погроз, залякувань, побоїв тощо.

Правоохоронні функції або завдання, як правило, залежать від участі того чи іншого органу в охороні (підтриманні) правопорядку. Правопорядок – об'єктивна необхідність розвитку держави і суспільства. Його забезпечення має відбуватися у межах законності. Підтримується правопорядок повсякденним додержанням, виконанням, використанням та застосуванням норм права учасниками правових відносин. Участь у таких відносинах уповноваженого органу накладає на нього важливу відповідальність. Для правоохоронного органу правопорядок вже сам по собі становить вищий рівень необхідності.

Кадри правоохоронних органів формуються, як правило, з юристів або осіб, які мають спеціальну підготовку. На замовлення правоохоронних органів щорічно влаштовується на роботу значна кількість громадян з вищою юридичною освітою. Підвищення ефективності правоохоронної діяльності багато в чому залежить від становлення сучасної системи виховної і соціально-психологічної роботи з особовим складом правоохоронних органів.

Сучасні концепції державного управління, «неоменеджеризму» повинні бути адекватні особливостям розвитку держави і суспільства. Управління знаходиться в пошуку свого місця у спільноті, спрямовуючи вибір на європейське співтовариство. Концепція «неоменеджеризму» відображає взаємодію громадянського суспільства і держави через політичні структури. Незважаючи на те, що вона підпадає під критику, все ж має суттєві можливості щодо моделювання альтернативних ринку та ієрархії моделей публічного управління та публічного адміністрування.

Таким чином, правоохоронна діяльність – це державна правомірна діяльність, що полягає у впливі на поведінку людини або групи людей з боку уповноваженої державою посадової особи шляхом охорони права, відновлення порушеного права, припинення або розгляду порушення права, його виявлення або розслідування з обов'язковим додержанням встановлених у законі процедур для цієї діяльності.

Накопичений позитивний досвід з питань упровадження згаданих інструментів інституційної розбудови, безперечно, корисний для забезпечення реформування системи державного управління в Україні з урахуванням європейських стандартів врядування. Беручи до уваги пріоритети Угоди про

асоціацію між Україною та ЄС, підготовлено пропозиції та рекомендації з питань подальшого впровадження європейських інструментів інституційної розбудови, зокрема в умовах модернізації діяльності органів державного управління в Україні та забезпечення стандартів самоврядування.

1. Офіційний сайт Представництва Європейської Комісії в Україні. URL: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm 14

2. Офіційний сайт Національного Агентства України з питань державної служби. URL: www.nads.gov.ua

3. Грицяк І. А. Twinning як механізм співробітництва між державними службовцями України та Європейського Союзу. *Стратегічна панорама*. 2007. № 1. С. 114–120.

4. Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах / за ред. В. С. Куйбіди, А. Ф. Ткачука, В. В. Толкованова. Київ, 2010. 317 с.

5. Мікула Н. А., Толкованов В. В. Транскордонне співробітництво: посібник. Київ, 2011. 259 с.

6. Derzhavne upravlinnya v umovakh hlobal'noyi ta yevropeys'koyi intehratsiyi [«Governance in the global and European integration»] / Hrytsyak, I.A., Surmin, Yu.P. Kyiv, 2017.

Клемпарський М.М.,

д-р юрид. наук, доцент, професор
кафедри загальноправових дисциплін
Донецького юридичного інституту
МВС України;

Колеснік Т.В.,

д-р юрид. наук, доцент,
професор кафедри цивільноправових
дисциплін Донецького юридичного
інституту МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Процес реформування правоохоронних органів, зокрема створення нового органу МВС Національної поліції та її структурних підрозділів, в умовах сьогодення не втрачає актуальності. Головна мета діяльності правоохоронних органів полягає в охороні правопорядку, захисті прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, забезпеченні громадської безпеки та боротьбі з правопорушеннями на усій території держави. Ця стратегічна мета деталізується у відповідних нормативних актах: Законі України «Про Національну поліцію», «Положенні про Національну поліцію», «Положенні про патрульну службу МВС». Окремі цілі, яких потрібно досягти для отримання головного результату діяльності, становлять зміст завдань, поставле-

них перед поліцейськими: забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1].

Що окреслено основними функціями: профілактична, адміністративна, оперативно-розшукова, кримінально-процесуальна, виконавча, охоронна. Виконання цих функцій вимагає від поліцейського сумлінного дотримання службової дисципліни і законності.

О.І. Процевський свого часу зазначав, що дисциплінарна відповідальність спрямована на приведення дій працівника у відповідність до правил поведінки, що встановлені суспільством або колективом, якщо порушується та чи інша локальна норма [2, с. 142]. Отже, порушення локальних норм, таких як внутрішній трудовий розпорядок чи дисциплінарний статут, призводить до застосування до працівника дисциплінарних заходів, які мають виправити його поведінку. Адже локальними нормами не лише встановлюються правила поведінки учасників трудового процесу, а також визначається або конкретизується процедура притягнення до відповідальності працівників.

Дисциплінарна відповідальність поліцейського – це спеціальний вид відповідальності, що регламентується не положеннями КЗпП України [3], а нормами Законів України «Про Національну поліцію», «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України».

Службова дисципліна ґрунтується на створенні необхідних організаційних та соціально-економічних умов для чесного, неупередженого і гідного виконання обов'язків поліцейського, поваги до честі і гідності поліцейського, виховання сумлінного ставлення до виконання обов'язків поліцейського шляхом зваженого застосування методів переконання, заохочення та примусу.

Дисциплінарним проступком визнається протиправна винна дія чи бездіяльність поліцейського, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків поліцейського або виходить за їх межі, порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також у вчиненні дій, що підривають авторитет поліції. За порушення службової дисципліни поліцейські незалежно від займаної посади та спеціального звання несуть дисциплінарну відповідальність. За вчинення адміністративних правопорушень поліцейські несуть дисциплінарну відповідальність, крім випадків, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення. Заходи стягнення закріплено у ст. 13 Дисциплінарного статуту Національної поліції України: зауваження, догана, сувора догана, попередження про неповну службову відповідність, пониження у спеціальному званні на один ступінь, звільнення з посади, звільнення із служби в поліції [4].

Слід зазначити, що, відповідно до норм вітчизняного законодавства, дисциплінарна комісія з розгляду дисциплінарних справ утворюється з метою

визначення ступеня вини, характеру і тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку. Але, на відміну від перших дисциплінарних комісій, які розглядали питання притягнення до відповідальності працівників правоохоронних органів, на сьогодні вони мають інший склад. Так, відповідно до ст. 15 Дисциплінарного статуту Національної поліції України, дисциплінарні комісії формуються з поліцейських та працівників поліції, які мають відповідні знання та досвід, необхідні для ефективного проведення службового розслідування. До складу дисциплінарних комісій можуть також включатися представники громадськості, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

Слід підкреслити, що раніше участь громадських активістів також допускалося на засіданнях дисциплінарних комісій, але активістам найчастіше відмовляли в таких можливостях. У п. 10 ст. 15 Статуту зазначено, що за рішенням керівника, який призначив службове розслідування, розгляд справи може здійснюватися дисциплінарною комісією у відкритому засіданні [4].

Це положення є дискусійним. Справа в тому, що дисциплінарна комісія може розглядати інформацію, не призначену для широкого кола громадськості, але новий закон ніяк не регулює відповідальність за розголошення конфіденційної інформації. Цим законом не визначено відповідальність члена комісії за розголошення певних даних і інформації, яку він отримує у зв'язку з цією роботою. Якщо раніше до складу комісії входили працівники поліції, то відповідно, вони несли відповідальність за розголошення службової інформації. Оскільки в законі чітко визначено, що громадські активісти можуть бути включені в цю комісію, то вони отримують доступ до персональної інформації, до багатьох даних, які можуть бути оприлюднені. Окреслене нововведення має як великий позитив, так і недосконалість в тому, що не регулюється відповідальність члена комісії за розголошення інформації. Службове розслідування проводиться та має бути завершено не пізніше одного місяця з дня його призначення керівником. Загальний строк проведення службового розслідування не може перевищувати 60 календарних днів [4].

У підсумку вищезазначене обґрунтовує, що забезпечення поліцейськими дисципліни та законності вимагає високої організації та виховання персоналу у дусі чіткого дотримання вимог законодавчих та підзаконних актів, яке перш за все спрямоване на формування у працівників поліції високих моральних та ділових якостей, свідомого ставлення до виконання службових обов'язків.

---

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

2. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

3. Процевский А. И. Предмет советского трудового права. Москва: Юрид. лит., 1979. 222 с.

4. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 29. Ст. 233.

Коваленко А.В.,
докторант докторантури
та аспірантури НАВС,
канд. юрид. наук, доцент

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ПОЛІЦІЄЮ

Проблема запобігання злочинності постала перед цивілізацією з давніх часів, але з урахуванням консолідації суспільства у держави, створення нормативних актів як соціальних регуляторів поведінки кожного індивіда стало неприйнятним вчинення ряду діянь, що визначаються сьогодні як злочини. Поряд із безпосередньою протидією злочинності, що визначається як складне соціально-правове явище та поняття про нього, в якому відображається теорія і практика специфічної соціально-управлінської діяльності та суспільних і приватних ініціатив, а також кримінально-юстиційних зусиль, спрямованих на перешкоджання вчиненню кримінальних правопорушень та реагування на їх вчинення [1].

Існує також і близьке за значенням поняття запобігання злочинності, яке вчені визначають як діяльність, що перешкоджає вчиненню кримінальних правопорушень, не допускає їх вчинення. Запобігати – означає «не допускати чогось заздальгідь, відвертати» [2, с. 89]. Такий результат досягається шляхом застосування заходів профілактики, що «запобігають, відвертають щось» [3, с. 827], попередження, тобто «застереження проти чого-небудь» [3, с. 569], або припинення розпочатих правопорушень, що тлумачиться як «змушування перестати щось вчиняти» [3, с. 717].

Оскільки кримінологія являє собою комплексну науку про закономірності злочинності та її окремі прояви, про особу злочинця, причини й умови, що породжують та обумовлюють злочинність і окремі злочинні посягання, а також про форми і методи соціального і нормативного впливу на них з метою контролю за цими негативними явищами [4], в даному контексті необхідно здійснити кримінологічну характеристику поліції та її діяльності в контексті запобігання вчиненню злочинів.

Запобігання злочинності поліцією як одним із органів охорони правопорядку України визначаються рядом основних положень, що визначені Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами.

Проголошення у ст. 3 Конституції України [5] того, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, вимагає від останньої утворення відповідних органів, що і здійснюють функції із забезпечення правами і свободами, а також охороняють та захищають їх.

Разом із тим Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015

№ 580-VII визначено завдання відповідного органу, серед великої кількості яких є положення, що орієнтовані на запобігання злочинам, а саме: здійснення превентивної та профілактичної діяльності, що спрямована на запобігання вчиненню правопорушень; виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вжиття у межах своєї компетенції заходів для їх усунення та ін. [6].

Поряд з цим необхідно зазначити, що Національна поліція України здійснює запобіжну діяльність не ізольовано, а у різних видах взаємодії з органами: 1) які визначають державну політику у сфері боротьби зі злочинністю (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України); 2) які здійснюють координацію діяльності у сфері запобігання та протидії злочинності (Генеральний прокурор України та підпорядковані йому прокурори; Рада національної безпеки і оборони України); 3) які провадять правоохоронну діяльність у сфері боротьби зі злочинністю (серед суб'єктів даної групи варто виділяти дві підгрупи: а) органи, для яких боротьба зі злочинністю є однією з основних функцій (наприклад, Департамент карного розшуку Національної поліції України, Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю СБУ України та ін.); 4) які здійснюють контролюючу та інші види управлінської діяльності (громадські організації, об'єднання, органи державного контролю, преса) [7, с. 154–162].

Поряд із вищезазначеним, на думку Р. Шая, до головних правоохоронних функцій слід віднести такі: 1) профілактична (профілактика правопорушень, які тягнуть за собою юридичну відповідальність у сфері публічного права); 2) захисна (захист життя, здоров'я, прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб); 3) охорона публічного порядку і безпеки й власності; 4) ресоціалізаційна (ця функція є найбільш характерною для органів і служб у справах неповнолітніх; служб, що здійснюють адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі); 5) оперативно-розшукова; 6) розслідування злочинів; 7) судовий розгляд справ; 8) розгляд справ про адміністративні правопорушення; 9) розгляд справ про фінансові та адміністративно-господарські правопорушення (тобто розгляд справ про адміністративні правопорушення, вчинені юридичними особами або громадянами-підприємцями); 10) виконання вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів досудового слідства та прокурорів [8, с. 10–16].

Враховуючи вищевикладене, автором досягнуто консенсусу, що Національна поліція України, спираючись на теорію та практику правоохоронної діяльності, є одним із основних правоохоронних органів держави, що уповноважена, в межах чинного законодавства, здійснювати діяльність, яка безпосередньо пов'язана із запобіганням злочинності. Необхідно зауважити на тому, що Національна поліція України в межах своїх повноважень, має право здійснювати широке коло функцій із запобігання злочинності в Україні, що визначено у профільному законі та регламентується ним. Саме широка діяльність поліції з протидії в усіх різноманітних сферах, де можливе вчинення

злочинів, вирізняє останню з-поміж інших правоохоронних органів. До компетенції поліції можна віднести протидію у сфері економічної, майнової, організованої злочинності, а також злочинності у сфері життя і здоров'я людини і громадянина, а також честі і гідності особи.

1. Куц В. Протидія злочинності: сутність і зміст. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4(12). С. 103–112. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/12-2016/kuts.pdf>
2. Новий тлумачний словник української мови: у 4-х т. Т. 2. Київ: Аконіт, 2001. 911 с.
3. Новий тлумачний словник української мови: у 4-х т. Т. 3. Київ: Аконіт, 2001. 927 с.
4. Кримінологія. Особлива частина: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищих закладів освіти / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, О.Г. Кальман; за ред. І.М. Даньшина. Харків: Право, 1999. 232 с.
5. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
7. Тичина Д.М. Національна поліція України в системі суб'єктів запобігання злочинам. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2016. № 2 (13).
8. Шай Р.Я. Природа та сутність правоохоронної діяльності. *Наше право*. № 5. 2014.

Козар А.В.,

ад'юнкт кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ВИРОЩУВАННЮ СНОДІЙНИХ МАКІВ ЧИ КОНОПЕЛЬ

Одним із завдань Національної поліції, відповідно до ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію», є надання поліцейських послуг у сфері протидії злочинності. Безумовно, що одним із пріоритетних напрямів протидії злочинам є протидія незаконному обігу наркотичних засобів.

Першою стадією незаконного обігу наркотиків рослинного походження (виробництва, перевезення, збуту, придбання тощо) і головною передумовою існування переважної його частини виступають незаконні посів чи вирощування снодійного маку чи конопель.

Цей вид суспільно небезпечної діяльності на сьогодні перетворився в один із домінуючих видів сільської злочинності, що характеризується високим рівнем латентності та значним впливом на наркотизацію суспільства [1, с. 1].

Тому розробка дієвих заходів протидії такому негативному явищу, з урахуванням сучасних досягнень науки і техніки, зокрема, є актуальним і

своєчасним завданням для органів Національної поліції України.

В цьому контексті позитивним нововведенням є створення Відділу аеророзвідки при Управлінні моніторингу та аналітичного забезпечення Департаменту патрульної поліції. У своїй діяльності відповідний підрозділ буде використовувати безпілотні літальні апарати (безпілотники, дрони або квадрокоптери, як їх ще називають), тобто невеликі літальні апарати, керовані людиною із землі.

Можливості моніторингу територій, що надають безпілотні літальні апарати, надзвичайно високі: професійні квадрокоптери можуть розвивати швидкість до 100 км/год, набирати висоту до 500 м, записувати 4К-зображення і передавати його в HD-якості. Дальність польоту новітніх масових безпілотників досягає 5 кілометрів. Використання безпілотників для патрулювання територій і пошуку людей – популярна світова практика. Вона розповсюдилась останнім часом разом із розвитком подібних апаратів. Квадрокоптер здатен швидко і ефективно облетіти територію, що спрощує виявлення порушень правопорядку, економить сили співробітників поліції, а також кошти: кожен раз запускати вертоліт для патрулювання надзвичайно дорого. Так, поліцейським з німецького міста Дрездена вдалося за допомогою дронів дуже швидко запобігти масовим заворушенням після футбольного матчу. А прикордонна служба Австралії успішно використовує безпілотники для контролю морських кордонів країни [2].

У країнах Європейського Союзу поліцейські постійно експериментують з безпілотниками: обладнують їх пристроями для розпилення сльозогінного газу або влаштовують навчальну погоню за злочинцем у міських умовах. Стосовно переслідування підозрюваних, то копи за кордоном дійшли висновків, що використання безпілотника набагато вигідніше вертольота. А якщо злочинець відстрілюється, то і допоможе зберегти життя поліцейському. Важливим є те, що дрон часто непомітний для правопорушника. Це дає можливість поліцейському патрулю оперативно затримати злочинця. Крім того, в деяких країнах дрони часто використовують для патрулювання периметра охоронюваного важливого об'єкта [3].

У Національній поліції України з 2017 р. дрони почали, зокрема, використовувати і з метою виявлення незаконних посівів маку та конопель. Для цього оперативні працівники залучали працівників відділу аеророзвідки Департаменту патрульної поліції.

Наприклад, на Одещині під вирощування конопель наркоаграрії використали острів, що межує по лінії Дунаю з Румунією. Виявити замаскований нелегальний посів стало можливим лише за допомогою аеророзвідки [3]. А у Дніпропетровській області поліцейські з підрозділу з боротьби з наркозлочинністю за допомогою безпілотників знайшли 36 ділянок, засіяних коноплями. Встановлено і затримано 37-річного громадянина, який організував цей процес [3].

Тому цей напрямок роботи по виявленню незаконних посівів маку чи

конопель є дуже перспективним і повинен розвиватись. Отже, очевидною є потреба у створенні відділів аеророзвідки при кожному обласному управлінні патрульної поліції з їх відповідним оснащенням.

Крім того, нормативна база щодо використання відповідними підрозділами Національної поліції України квадрокоптерів також має бути приведена до належного правового забезпечення.

Для цього, зокрема, доречним буде закріпити у ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію» «Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису» можливість використання безпілотних літальних апаратів для здійснення фото- і кінозйомки, відеозапису.

Також на сьогодні у Державній авіаційній службі України розробляються Авіаційні правила України. До того часу, як ці правила буде розроблено, Державна авіаційна служба України оприлюднила Тимчасовий порядок використання повітряного простору України, який хоч і має рекомендаційний характер, проте покладений в основу проекту Авіаційних правил.

Для цього Тимчасового порядку поширюється на юридичних і фізичних осіб незалежно від форми власності та відомчої підпорядкованості, діяльність яких пов'язана з організацією використання повітряного простору та використанням повітряного простору України, до моменту набрання чинності відповідними Авіаційними правилами України [5]. Відповідно до вищевказаного, логічним буде передбачити, що норми Авіаційних правил розповсюджуватимуться і на відповідну службову діяльність органів Національної поліції України.

Відповідно до Тимчасового порядку, якщо ви плануєте запускати дрон, що разом із камерою чи спеціальним устаткуванням важить більше від двох кілограмів, – слід подати заявку на використання повітряного простору. А за потреби – ще і отримати відповідні дозволи від Повітряних сил Збройних Сил України, органів Державної прикордонної служби України, органів об'єднаної цивільно-військової системи організації повітряного руху України, органів обслуговування повітряного руху та управління повітряним рухом тощо. Легшу техніку, до двох кілограмів, можна використовувати лише вдень. Зйомка мітингів, акцій (повітряний простір міста), регіональних та національних доріг, центральних вулиць міста, залізниць, над і вздовж ліній електропередачі (якщо немає дозволу власника) – заборонена. Не вдасться зняти без узгодження промислові зони, електростанції, залізничні станції, морські порти, сховища пального, нафти, газу, інших небезпечних речовин. Є обмеження і щодо відстаней. Скажімо, виконувати польоти можна в межах прямої видимості, але не далі ніж 500 метрів від зовнішнього пілота. Максимальна висота – не вище 50 метрів над рівнем земної (водної) поверхні. Не можна літати ближче за 30 метрів від людини, не ближче як 50 метрів від груп людей до 12 осіб. І не ближче 150 метрів від груп людей кількістю понад 12 осіб [6].

Проте ці правила у такій редакції значно ускладняють використання дронів для службових потреб як Національної поліції України, так і інших правоохоронних органів. Наприклад, у суді може бути оскаржено законність отримання доказів за допомогою використання квадрокоптерів.

Тому, на нашу думку, в Авіаційних правилах України слід передбачити окремий розділ щодо можливості використання безпілотних літальних апаратів підрозділами Національної поліції України та інших правоохоронних органів. В цьому розділі, зокрема, бажано розробити спрощену процедуру отримання права на політ, а також розширити межі використання квадрокоптерів.

1. Бабенко А.М. Запобігання органами внутрішніх справ незаконному культивуванню нарковмісних рослин: дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2007. 221 с.

2. Українська поліція використовуватиме безпілотні літальні апарати для патрулювання територій. Інформація Всеукраїнської федерації власників безпілотників від 14.05.2018. URL: <http://bpla.org.ua/?p=38>

3. Українська поліція почала ловити злочинців з повітря. Segodnya.ua від 08.09.2017. URL: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/policiya-nachala-lovit-prestupnikov-s-vozduha-1053821.html>

4. Андрій Кіхтенко: у 2017 році поліція викрила 143 наркоугруповання розповсюджувачів наркотиків через інтернет. Інформація Департаменту комунікації Національної поліції України від 26.01.2018. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/11845_Andriy_Kihtenko_U_2017_roci_policiya_vikrila_143_narkougrupuvannya_rozpovsyudzhuvachiv_narkotikiv_cherez_Internet_FOTO.htm

5. Тимчасовий порядок використання повітряного простору України. URL: https://avia.gov.ua/wp-content/.../TYMCHASOVYJ-poryadok-VPPU_31.05.18-2.doc

6. В Україні різко обмежили використання дронів – деталі. Радіо свобода від 12.06.2018. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zaborona-droniv-ukraina/29287052.html>

Колінько Ц.В.,

канд. юрид. наук, заступник директора
ННІ ЗНПК з заочного навчання
цивільних осіб ДДУВС;

Мкртчян К.В.,

провідний фахівець ННІ ЗНПК ДДУВС

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ВСТАНОВЛЕНОГО ПОРЯДКУ УПРАВЛІННЯ

Побудова прозорої системи публічного управління, створення професійного інституту державної служби передбачає створення ефективної, прозорої, відкритої та гнучкої структури публічної адміністрації із застосуванням новітніх інформаційно-комунікативних технологій, яка здатна виробляти

і реалізовувати цілісну державну політику, спрямовану на суспільний сталий розвиток і адекватне реагування на внутрішні та зовнішні виклики. Досягнення омріяної мети неможливе без підтримання в належному стані суспільних відносин, що забезпечують законно встановлений і регламентований державою порядок управління.

Нормальна діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, повинна розумітися як сукупність відносин, що складаються між органами державного управління та інституціями громадянського суспільства, з приводу здійснення першими адміністративно-розпорядчих функцій суворо в межах закону, а з боку громадян – підпорядкованості, обов'язковості виконання та дотримання законних рішень і вимог даних органів. Посягання на порядок управління не лише порушують нормальну діяльність органів державного управління, а й підривають авторитет влади та її представників в очах громадськості, що в сучасній Україні і так викликає особливе занепокоєння. До того ж подібного роду діяння нерідко ставлять під загрозу заподіяння шкоди особистій безпеці представників влади, їх життю, здоров'ю, честі і гідності, а також відповідні блага їхніх близьких.

Вказане переконує в необхідності застосування широкого спектра засобів адміністративно-правової охорони відповідних суспільних відносин. Однак складність належної охорони та захисту встановленого порядку управління полягає в тому, що коло відносин, які потребують регулювання з боку держави, постійно зростає. Тому вдосконалення теоретичних засад функціонування та розвитку суспільних відносин у сфері встановленого порядку управління, поліпшення діяльності інститутів державної влади та місцевого самоврядування є однією із найактуальніших проблем науки адміністративного права.

Під порядком управління, на думку деяких учених, розуміється «сукупність правил, що закріплюють і регулюють організацію та компетенцію органів влади та управління і громадських організацій, а також їх відносини з громадянами» [1, с. 433]. Інші визначають порядок управління як «правильну діяльність державного апарату», розуміючи при цьому її у вигляді діяльності органів влади та управління [2, с. 385].

Порядок управління являє собою складну соціальну систему з усіма властивими їй ознаками, включаючи сукупність елементів, що утворюють її структуру, їх внутрішні взаємозв'язок і взаємодію з такими соціальними системами, як державний і громадський порядок, громадська безпека та інші. Свідомо приречені на невдачі спроби розкрити сутність порядку управління без розгляду його в якості системи суспільних відносин. Попередній висновок про те, що елементами порядку управління є суспільні відносини, а в кінцевому рахунку, дії і вчинки людей, має принципове значення, проте, до кінця не вирішує проблем порядку управління як об'єкта правової охорони.

Адміністративно-правова охорона порядку управління включає в себе комплекс різноманітних організаційно-правових, профілактичних заходів,

здійснюваних органами державної влади при безпосередній участі громадян та їх об'єднань, які реалізуються за допомогою різних форм контролю та нагляду за виконанням чинного законодавства у даній сфері, забезпечення порядку управління, захисту прав і законних інтересів суб'єктів управлінських відносин, виявлення і припинення правопорушень, притягнення винних до адміністративної відповідальності і реалізації засобів адміністративно-правового та громадського впливу на правопорушників.

Отже, забезпечення порядку управління і пов'язану з цим сукупність суспільних відносин можна розглядати в широкому і вузькому сенсі. Забезпечення порядку управління, в широкому сенсі, включає комплекс політичних, економічних, ідеологічних, організаційних, правових та інших заходів, призначених і використовуваних в рамках відповідної компетенції органами законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, Президентом України та його апаратом, прокуратурою, іншими державними структурами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями для збереження сформованих управлінських відносин, подальшого вдосконалення та стимулювання прогресивних тенденцій їх розвитку.

Порядок управління у вузькому сенсі, забезпечується сукупністю (системою) державних органів, що реалізують правотворчі, правозастосовні, правоохоронні та забезпечувальні функції, а також громадських об'єднань за умови надання їм владних повноважень.

Важливість адміністративно-правової охорони встановленого порядку управління, на нашу думку, зумовлено: необхідністю забезпечення ефективності функціонування всього державного механізму; значним спектром відносин, які підлягають охороні; найбільшою кількістю правопорушень, які розташовані не тільки у главі 15 КУпАП, а й в інших главах Кодексу; різноманітністю родового об'єкта посягання; значною кількістю нормативних приписів, які регулюють відповідну сферу державно-управлінських відносин, тощо.

---

1. Уголовное право. Часть Особенная: учеб. для вузов / под. ред. И.Я. Козаченко, З.А. Незнамовой. Москва, 1968. 550 с.

2. Меньшагин В.Д. Иные преступления против порядка управления: учебник по Особенной части. Москва, 1957. 600 с.

Колінько І.О.
здобувач вищої освіти ННІ ЗНПК
ДДУВС

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДУРОЧНИХ РОБІТ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Під час виконання трудових обов'язків важливим аспектом для працівників є тривалість робочого часу та оплата праці. Для різних категорій професій встановлюються різні робочі тижні та різний графік роботи, також у багатьох професіях застосовується робота в нічний та надурочний час. Норма тривалості робочого часу є загальною для усіх і встановлюється трудовим договором, але вона не може перевищувати 40 годин на тиждень (ст. 50 КЗпП України). Робота понад цю норму вважається надурочним робочим часом, за яку, за загальними положеннями, законодавець передбачає додаткову надбавку в оплаті та встановлює граничні норми надурочних робіт. Для поліцейських встановлюються окремі положення, які певним чином відокремлюють їх від загальних норм.

Раніше дану тему вивчали такі науковці: Р.Г. Валєєв, В.В. Гончарук, М.І. Гордієнко, А.В. Коваленко, І.М. Коваленко, К.Ю. Мельник, Л.В. Могілевський, І.М. Троян, І.В. Шруб та інші.

Так, за загальними положеннями, згідно зі ст. 50 КЗпП, тривалість робочого часу може встановлюватися менше норми в 40 годин на тиждень, якщо це прописано в колективному договорі підприємств і організацій.

Але відповідно до Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, для осіб рядового і начальницького складу встановлюється 41-годинний робочий тиждень [3]. Отже, на законодавчому рівні поліцейським встановлено одну годину надурочних робіт.

Також, відповідно до ч. 3 ст. 91 ЗУ «Про Національну поліцію», для поліцейських установлено п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями, тобто 8-годинний робочий день плюс одна година на тиждень.

Окрім цього, часто трапляється так, що для своєчасного виконання своїх службових обов'язків із розслідування злочинів або охорони громадського порядку працівники поліції вимушені працювати понад встановлену законом норму.

За загальними положеннями, відповідно до ст. 62 КЗпП України, надурочні роботи, як правило, не допускаються і лише у виняткових випадках, що визначаються законодавством, власник або уповноважений ним орган може їх застосовувати [1].

Проте для працівників поліції встановлено, що у необхідних випадках

вони несуть службу понад установлену тривалість робочого часу, а також у вихідні та святкові дні. Оплата праці в понадурочний, нічний час, у вихідні та святкові дні здійснюється відповідно до законодавства [4].

Також особливістю є те, що загальними положеннями ст. 106 КЗпП передбачено, що за погодинною системою оплати праці робота в надурочний час оплачується в подвійному розмірі годинної ставки, за відрядною системою оплати праці за роботу в надурочний час виплачується доплата у розмірі 100 відсотків тарифної ставки працівника відповідної кваліфікації, оплата праці якого здійснюється за погодинною системою, – за всі відпрацьовані надурочні години, а компенсація надурочних робіт шляхом надання відгулу не допускається [1].

На відміну від загальних положень, відповідно до наказу МВС № 260 від 06.04.2012, грошове забезпечення поліцейським за виконання службових обов'язків понад установлений службовий час, у вихідні, святкові та неробочі дні не виплачується [4]. Проте поліцейським, які виконували службові обов'язки у вихідні, святкові та неробочі дні, крім поліцейських, які працюють у змінному режимі, відповідний час для відпочинку (у порядку компенсації) надається протягом двох наступних місяців [3].

Також, за загальними правилами, надурочні роботи не повинні перевищувати для кожного працівника чотирьох годин протягом двох днів підряд і 120 годин на рік [1].

Отже, можна зробити висновок, що головними відмінностями надурочних робіт для цивільних працівників та для працівників органів Національної поліції є такі:

Для поліцейських встановлено обов'язок виконувати свої службові обов'язки у надурочний час у необхідних випадках, тоді як до інших працівників надурочні роботи застосовуються лише у виняткових випадках.

За загальними положеннями, за виконання своїх службових обов'язків виплачується погодинна грошова доплата у розмірі 100 % виконуваної роботи, а компенсація шляхом відгулу не допускається, тоді як поліцейським грошове забезпечення за надурочну роботу не виплачується, а, навпаки, надається відповідний час для відпочинку.

---

1. Кодекс законів про працю України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

2. Про Національну поліцію: Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

3. Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ від 29 липня 1991 р. № 114. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/114-91-п>

4. Наказ МВС від 06.04.2016 № 260. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0669-16>

Коломієць В.Ю.,
ад'юнкт кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАПОДІЯННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ

Одним із основних завдань держави в галузі кримінально-правової охорони прав людини є захист її життя і здоров'я. Конституція України в ст. 3 проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Заборона заподіяння тілесних ушкоджень – надзвичайно важлива справа сучасної соціальної правової, європейської демократичної держави. Здоров'я є природним благом і цінністю людини, що передається їй генетично і належить до найважливішого об'єкта кримінально-правової охорони. Право на охорону здоров'я – одне з основних прав людини, закріплене і гарантоване Конституцією України. Згідно зі ст. 49 Конституції України, це право забезпечується громадянам безкоштовною медичною допомогою, що надається державними і муніципальними установами охорони здоров'я, фінансуванням державних програм охорони здоров'я населення, розвитком державної, муніципальної, приватної охорони здоров'я і т.д. Держава гарантує охорону здоров'я кожної людини й іншим законодавчими актами, зокрема, кримінальним законом, що передбачає кримінальну відповідальність за злочини проти життя та здоров'я.

У ст. 1 Кримінального кодексу України передбачено, що основним завданням кримінального закону є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина (життя, здоров'я) від злочинних посягань, зокрема ст.ст. 121,122,123,124,125, КК України Розділу II Особливої частини «Злочини проти життя та здоров'я особи».

Чинний Кримінальний кодекс України не містить визначення поняття тілесного ушкодження. Акцентуючи увагу на доцільності проведення комплексного монографічного дослідження проблеми кримінальної відповідальності за заподіяння тілесного ушкодження, просто неможливо оминати таке.

Мова йде про бланкетність кримінально-правових норм. У нашому випадку для з'ясування ступеня тяжкості тілесного ушкодження слід звертатися до Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень (далі – Правила), затверджених наказом МОЗ № 6 від 17.01.1995. Таким чином, тілесні ушкодження – це порушення анатомічної цілості тканин, органів та функцій, що виникає як наслідок дії одного чи кількох зовнішніх ушкоджуючих факторів – фізичних, хімічних, біологічних, психічних. Дане

поняття тілесного ушкодження правильно по суті, однак, на наш погляд, має деякі неточності. На наше суб'єктивне переконання, якісно новий зміст Правил однозначно має отримати форму закону. Це буде відповідати Конституції України і потребам правозахисників. Більше того, тут потрібно звернути увагу не тільки на моральну застарілість цього нормативно-правового акта, тобто зміст, а і його форму. Шкода здоров'ю людини (найважливішим соціальним цінностям в державі) визначається на підставі наказу Міністерства, а не постанови Уряду.

Будь-яке тілесне ушкодження незалежно від ступеня його тяжкості в першу чергу заподіює шкоду здоров'ю людини. Законодавець, розкриваючи поняття «тілесне ушкодження», поза увагою залишає насильницькі дії, удари, побої, що пов'язані із заподіянням фізичного болю, при якому завдається шкода здоров'ю людини, але в таких випадках відсутні тілесні ушкодження, тому шкоду спеціалісти не можуть констатувати. Принципово правильним буде виключити з визначення тілесних ушкоджень насильницькі дії: удари, побої та інші дії, які заподіюють фізичний біль та моральні страждання. Поняття шкоди здоров'ю не міститься в чинному кримінальному законодавстві.

Шкода здоров'ю – це юридичний термін, що використовується в кримінальному законодавстві та інших галузях загального права різних країн. Визначення поняття «здоров'я» є фундаментальною проблемою сучасної кримінально-правової науки. Оскільки це поняття має багато аспектів і обумовлене багатьма чинниками, то вимагає для свого розв'язання комплексного підходу.

Вперше про здоров'я, як об'єкт невідчужуваних соціально-економічних прав людини, вперше було офіційно заявлено на міжнародній конференції ООН у Сан-Франциско в 1945 р. Так, у ст. 55 Статуту ООН здоров'я згадано у числі міжнародних економічних, соціальних та суміжних проблем, що пізніше отримали назву прав і свобод людини і громадянина, вирішенню яких зобов'язалася сприяти ця всесвітня організація.

У преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) говориться, що здоров'я – це не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів, а стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя.

Здоров'я всіх народів є основним фактором у досягненні миру і безпеки і залежить від самого повного співробітництва окремих осіб і держав. Досягнення будь-якої держави в галузі покращення та охорони здоров'я представляють цінність для усіх.

Положення даних міжнародних договорів про право на здоров'я знайшли своє відображення в ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Так, у ст. 1 даного Закону закріплюються державні гарантії на охорону здоров'я кожної людини відповідно до Конституції України і складається з цих основ та інших прийнятих відповідно до них актів законодавства, що регулюють суспільні відносини у сфері охорони здоров'я. У ст. 3 даного закону фактично дублюється поняття здоров'я, яке міститься в статуті ВООЗ, –

стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад.

У сучасній кримінально-правовій науці здоров'я розуміється дещо інакше, ніж у медичному сенсі.

Соціальне благополуччя, як частина здоров'я особистості, не є об'єктом кримінально-правової охорони. У певних випадках, при заподіянні шкоди здоров'ю певної тяжкості, дане благо може піддаватися порушенню, наприклад, у результаті непоправного знівечіння обличчя, позбавлення працездатності. В таких ситуаціях мова йде про порушення соціального благополуччя як наслідку, яке безпосередньо не впливає із суспільно небезпечного посягання, і, відповідно, знаходиться за межами складу злочину. Суспільство і держава завжди приділяли велику увагу проблемі здоров'я людини як об'єкта захисту від суспільно небезпечного посягання.

Тому правильне визначення поняття та змісту шкоди здоров'ю актуальне і в даний час. Таким є далеко неповний перелік підстав проведення дослідження відповідальності за посягання на здоров'я людини. Проте вже зараз однозначно можна стверджувати про те, що кількість подібних наукових праць повинна перерости у реальну якість кримінально-правового забезпечення життя та здоров'я людини.

Кононець В.П.,

канд. юрид. наук, доцент кафедри
адміністративного права, процесу та
адміністративної діяльності ДДУВС

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРАВОМІРНОСТІ ПОРЯДКУ ЗУПИНЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Відповідно до норм Закону України "Про Національну поліцію", поліція в межах своєї компетенції з метою охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення застосовує превентивні заходи.

Превентивний захід застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень та має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним.

Одним із превентивних заходів є зупинення транспортного засобу.

Закон передбачає чіткий перелік підстав для зупинення транспортного засобу поліцейським і здійснюється лише у разі:

- 1) якщо водій порушив Правила дорожнього руху;
- 2) якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транс-

портного засобу;

3) якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;

4) якщо транспортний засіб перебуває в розшуку;

5) якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;

6) якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод;

7) якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху;

8) якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху;

9) порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.

Крім цього, відповідно до пункту 14 прикінцевих та перехідних положень ЗУ «Про Національну поліцію», до створення, укомплектування спеціально підготовленими поліцейськими та забезпечення функціонування на всій території України патрульної поліції тимчасово, до 31 грудня 2016 року, дозволяється функціонування у складі поліції Державної автомобільної інспекції та підрозділів громадської безпеки, на які покладаються обов'язки з охорони публічного порядку та забезпечення безпеки дорожнього руху в окремих регіонах та населених пунктах, де тимчасово відсутня патрульна поліція.

Під час виконання повноважень з охорони публічного порядку та забезпечення безпеки дорожнього руху підрозділи державної автомобільної інспекції та громадської безпеки керуються положеннями цього Закону та інших законів України і підпорядковуються відповідним керівникам територіальних органів поліції.

Так, працівники державної автомобільної інспекції, крім зазначених вище підстав, мають право зупинити транспортний засіб у разі:

1. Відсутності номерного знака на транспортному засобі або наявності номерного знака, який не відповідає встановленим вимогам, закріплений не у встановленому для цього місці, закритий іншими предметами чи забруднений, що не дозволяє чітко визначити символи номерного знака з відстані двадцяти метрів.

2. Наявності даних про використання транспортного засобу з протиправною метою.

3. Проведення цільових заходів (операції, відпрацювання, оперативні плани) для перевірки документів на право користування і керування транспортним засобом, документів на транспортний засіб.

Зазначені підстави передбачені п.13.1. Інструкції з питань діяльності підрозділів дорожньо-патрульної служби Державтоінспекції МВС, яка затверджена наказом МВС України від 27.03.2009 №111 (далі – Інструкція).

На жаль, у Законі України "Про Національну поліцію" детально не прописано порядок зупинки транспортного засобу, а тому можливо під час здійснення даного превентивного заходу застосовувати порядок, який передбачений у наведеній вище Інструкції (п.п. 14.1), а саме: у разі прийняття поліцейським рішення про зупинку транспортного засобу останній повинен врахувати всі його наслідки (причину зупинки, дорожні умови, інтенсивність руху, освітлення або видимість ділянки дороги, можливий досвід водія).

Сигнал про зупинку транспортного засобу повинен бути поданий у зрозумілій для водіїв формі (сигналів), за допомогою жезла регулювальника, свистка чи рукою.

Місце для зупинки транспортного засобу після його повної зупинки повинне знаходитися попереду патрульного автомобіля, поліцейського автомобіля чи поста на відстані до 20 метрів.

Працівник поліції зобов'язаний привітатися, чітко й зрозуміло назвати свою посаду, звання та прізвище, повідомити про причину зупинки транспортного засобу, суть скоєного правопорушення у випадку його вчинення та висловити вимогу про пред'явлення водієм для перевірки посвідчення на право керування транспортним засобом, реєстраційного документа на транспортний засіб та поліса (сертифіката) обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (пункт 14.7 вказаної Інструкції).

Крім цього, працівник поліції зобов'язаний бути культурним і ввічливим у спілкуванні з громадянами, неухильно дотримуватися законності та не допускати її порушень іншими працівниками.

Під час здійснення вищезазначеного превентивного заходу поліцейський зобов'язаний бути в однострої (стаття 20 даного Закону), на якому повинно бути розміщено нагрудний знак із чітким зазначенням його спеціального жетона. Закон забороняє поліцейському знімати з однострою чи приховувати нагрудний знак, а також будь-яким іншим чином перешкоджати прочитанню інформації на ньому або фіксуванню її за допомогою технічних засобів.

Поліцейським підрозділу спеціального призначення номер нагрудного знака додатково зазначається на однострої і на шоломі таким чином, щоб його було можна прочитати або зафіксувати за допомогою технічних засобів.

Як підсумок, можна зазначити, що підстави й порядок зупинення транспортних засобів регулюються двома нормативно-правовими актами, які є чинними на даний момент і кожен водій, задля уникнення неприємних ситуацій, має з ними ознайомитися. Працівникам правоохоронних органів також

слід керуватися лише положеннями цих законів для виключення можливості порушення конституційних прав та свобод людини.

1. Конституція України зі змінами від 01 січня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

3. Про затвердження Інструкції з питань діяльності підрозділів дорожньо-патрульної служби Державтоінспекції МВС: наказ МВС України від 27.03.2009 № 111. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 40-41. Ст. 379.

Корнякова Т.В.,
д-р юрид. наук, завідувач кафедри
адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного
університету ім. О. Гончара

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВОЮ У МЕХАНІЗМІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ВІДНОСИНАМ

Сьогодні ми вирішуємо проблему створення правової держави. Слід зазначити, що ці процеси призвели до таких явищ, як посилення рівня злочинності та криміналізації економіки, на підґрунті послаблення державної політики, політичної та економічної нестабільності поширилися корупційні відносини. Очікування суспільства й держави щодо протидії корупції знаходяться у стадії незадоволення. Ефективні правові механізми боротьби з цим явищем у повному обсязі не відповідають сучасним реаліям і, на жаль, залишаються лише наголошеними намірами. У той же час реальна мінімізація корупції є необхідною умовою належного соціального та економічного розвитку держави.

Кримінологічне уявлення корупції розглядається через корупційну злочинність як сукупність злочинів, які мають корупційний характер з використанням соціальної складової у вигляді підкупів державних службових та посадових осіб, лобіювання корпоративних інтересів та інших можливостей, пов'язаних із займаною посадою.

Головною ознакою корупційності відносин є протиріччя такої поведінки з існуючими моральними, правовими нормами, що встановлені у суспільстві й державі. У цьому контексті корупція є явищем, притаманним будь-якій державі та різним епохам. Проте, рівень корупціогенності відносин може бути різним. Його визначають безліч факторів, зокрема, стан економіки, право, політика та мораль.

Корупційні відносини розглядаються як відносини осіб, які мають пов-

новаження публічної влади, та інших осіб, що виникають з приводу неправомірного використання державних і суспільних ресурсів, владних повноважень, метою яких є досягнення особистих, групових або корпоративних інтересів. Інтерес є головним мотивом корупційних відносин і виступає у якості суб'єктивного фактора. Неформальний характер корупційних відносин є найвагомішою ознакою, яка відрізняє їх від правовідносин.

Формування правової держави – сучасної України – супроводжується створенням правових інститутів, практичним задоволенням інтересів особи, суспільства і держави, які на сьогоднішній день потребують значної модернізації задля забезпечення умов реалізації прав і інтересів особи та безпеки громадян. Розробка та прийняття нормативно-правових актів, у яких регламентовано правовідносини, створення нових органів не вирішує нагальних проблем – протидії корупції. Головним має бути прагнення держави до вирішення проблем протидії корупції, яке ґрунтується на інтересах суспільства та громадянина, реалізується через систему політичних, економічних, правових, соціальних, ідеологічних заходів. При цьому результативність превентивних заходів має повною мірою відповідати засадам протидії корупційній злочинності. Крім того, законодавство, яке формує правовий порядок у сфері протидії корупції та корупційних відносин, базується на принципах і нормах міжнародного права, які регламентують діяльність суб'єктів протидії корупції і корупційних відносин.

Засади протидії корупційній злочинності реалізуються шляхом застосування норм матеріального та процесуального права у різних сферах суспільного життя з метою подолання корупції в державі та суспільстві.

До них належать: принцип законності та верховенства права; принцип комплексного здійснення правових, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів; принцип пріоритетності запобіжних заходів; принцип невідворотності відповідальності за вчинення корупційних правопорушень; принцип відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування; принцип участі громадськості у заходах щодо запобігання і протидії корупції, державного захисту осіб, які надають допомогу у здійсненні таких заходів; принцип забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, шкоди, завданої корупційними правопорушеннями.

Підсумовуючи викладене необхідно зазначити, що протидією корупції та корупційним відносинам виступає діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, громадян, спрямована на виявлення запобіжних заходів та усунення причин корупції та мінімізацію її наслідків, що ґрунтується на відповідних засадах протидії їй.

Останні роки свідчать, що Україна досягла певних позитивних змін у протидії корупційним відносинам на рівні розкриття публічних фінансів, створення нетерпимого ставлення громадян до корупції, нового антикорупційного законодавства.

Коротаєв В.М.,
директор Дніпропетровського
Науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України

ЕЛЕМЕНТИ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗБРОЇ

Сучасний стан політичних перетворень і розбудови України як демократичної правової держави та впровадження в життя основних положень адміністративної реформи в умовах інтеграції України до європейської спільноти зумовлюють необхідність вдосконалення державних органів, а саме формування більш дієвих, ефективних підрозділів. Вимоги сьогодення потребують постійного розвитку зазначеного наукового напрямку та формулювання пропозицій щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання та адміністративної діяльності у сфері експертно-криміналістичних досліджень зброї. У даному контексті першочергове значення має визначення теоретико-методологічних засад експертно-криміналістичних досліджень зброї.

Кожній стадії правового регулювання відповідають специфічні елементи механізму правового регулювання, місце яких у механізмі правового регулювання зумовлене їх функціональною роллю. Закріплення правових норм є вихідною, основною стадією процесу правового регулювання. Відповідно, належна якість правових норм є базовою, необхідною умовою ефективності механізму правового регулювання.

Як зазначає С. Рудницький, під механізмом представники правової науки розуміють сукупність форм, методів та інструментів; систему засобів, способів і форм; систему засобів та чинників або просто комплекс (систему) засобів [1, с.113].

А.М. Вітченко до елементів механізму правового регулювання відносить норми права різного призначення, акти застосування права і діяльність організацій та посадових осіб по втіленню їх у життя. На його думку, представлену структуру механізму можна вважати класичною, оскільки означені елементи в сукупності утворюють довершену систему правового забезпечення [2, с. 509].

З.С. Гладун, розглядаючи механізм адміністративно-правового регулювання, виділяє в ньому елементи механізму та функціональні складові частини механізму. До елементів належать норми права – загальнообов'язкові правила поведінки, установлені з метою регулювання суспільних відносин; акти реалізації норм права – процес фактичного втілення в життя приписів правових норм через поведінку суб'єктів адміністративного права; правові відно-

сини – вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права. До функціональних складових частин механізму адміністративно-правового регулювання належать юридичні факти; правова свідомість і правова культура; законність; акти тлумачення норм права; акти застосування норм права [3, с. 117].

Отже, механізм адміністративно-правового регулювання є однією з провідних категорій адміністративного права, за допомогою якої здійснюється ефективний вплив на поведінку суб'єктів права.

У свою чергу, механізм правового регулювання та механізм адміністративно-правового регулювання є базовими поняттями відносно механізму адміністративно-правового регулювання експертно-криміналістичних досліджень зброї.

Отже, механізм адміністративно-правового регулювання експертно-криміналістичних досліджень зброї – це процес вноормування суспільних відносин, що складаються в даній сфері суспільного життя, і являє собою систему певних правових засобів, за допомогою яких держава визначає поведінку суб'єктів цих відносин.

Об'єктом адміністративно-правового регулювання досліджень зброї є діяльність, спрямована на проведення законної, незалежної, об'єктивної і повної судової експертизи зброї на основі спеціальних знань, а також організаційно-правова діяльність публічної адміністрації стосовно забезпечення діяльності експертів та експертних установ, що здійснюють дослідження зброї.

При цьому до елементів механізму адміністративно-правового регулювання досліджень зброї слід віднести:

1) норми права різного призначення, такі як Закон України «Про судову експертизу», Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України тощо;

2) акти застосування права і діяльність організацій та посадових осіб зі втілення їх у життя (форми та методи), як, наприклад, ухвала про призначення експертизи;

3) принципи права, серед яких у сфері дослідження зброї можна виділити принцип законності; принцип об'єктивності, всебічності та повноти проведення експертизи; принцип незалежності експерта тощо;

4) тлумачення адміністративних приписів у цій сфері як процес доведення та уточнення їх змісту;

5) адміністративно-правові відносини, які базуються на адміністративно-правових нормах та виникають і здійснюються на їх основі;

6) адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюють адміністративно-правове забезпечення експертних досліджень зброї;

7) адміністративні процедури діяльності суб'єктів публічної адміністрації у сфері експертного дослідження зброї.

Таким чином, механізм адміністративно-правового регулювання експертно-криміналістичних досліджень зброї є складним теоретико-правовим поняттям, до складу якого входять норми права; акти застосування права; принципи права; індивідуальні акти публічної адміністрації; адміністративно-правові відносини; форми адміністративного права; методи адміністративного права; тлумачення норм адміністративного права; адміністративні процедури.

1. Рудницький С. Категорія «механізм» у суспільних науках. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. 2011. № 4. С. 111-120.

2. Слабунова Ю.В. Структура адміністративно-правового механізму забезпечення прав громадян органами прокуратури. *Форум права*. 2013. № 2. С. 508-512.

3. Корсун С.І. Механізм адміністративно-правового регулювання запобігання фінансуванню тероризму. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція : зб. наук. пр.* Одеса: МГУ, 2010. С.116-118.

Кравченко Н.М.,

старший офіцер навчально-методичного
відділення Київського факультету
Національної академії Національної
гвардії України, майор
(аспірантка ДДУВС)

АКТУАЛЬНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Службова діяльність правоохоронних органів традиційно належить до складних видів професійної діяльності, вона супроводжується значними психофізіологічними й фізичними навантаженнями на працівників, багатьма чинниками ризику для їх життя та здоров'я, необхідністю протидіяти кримінальному оточенню, застосовувати заходи фізичного впливу, зброю, спеціальні засоби тощо.

За роки незалежності України дещо збільшився інтерес до наукового дослідження окремих елементів і напрямів морально-психологічного забезпечення правоохоронних органів. Наукові погляди з даного напрямку вийшли на якісно новий рівень у розвитку теорії та практики, що потребує більш глибокого наукового усвідомлення та обґрунтування. Про це свідчить значна кількість наукових праць з розгляду цієї проблеми.

Психологічне забезпечення – це комплекс психодіагностичних, психоформуєчих, психопрофілактичних і психокорекційних заходів, спрямованих на вивчення, формування та розвиток у правоохоронця професійно важливих психічних якостей, підтримання та відновлення оптимальних психічних ста-

нів, необхідних для успішного виконання службових завдань, збереження високого рівня психологічної безпеки та психологічного стану, запобігання виникненню професійної деформації.

Відповідно до вимог керівних документів, систему психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів визначають як сукупну узгоджену діяльність спеціальних підрозділів психологічного забезпечення, науково-дослідних установ, навчальних закладів, практичних підрозділів, яка спрямована на підвищення ефективності їх оперативно-службової діяльності та боєздатності шляхом цілеспрямованого використання науково обґрунтованих форм, методів і засобів професійної психології.

Дана система являє собою комплекс організаційно-психологічних і психолого-правових заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для оперативно-службової діяльності поліцейських, найкращих можливостей для досягнення максимальних організаційних результатів, задоволення роботою поліції населення й самих поліцейських – власною діяльністю [1].

Питання психологічного забезпечення в системі Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України досліджували чимало вітчизняних науковців, а саме: Д. Александров, В. Андросюк, М. Ануфрієв, О. Бандурка, В. Барко, Л. Бурлачук, І. Голосніченко, О. Іванова, Л. Казміренко, Я. Кондратьєв, М. Костицький, В. Кривуша, О. Мартиненко, Н. Матюхіна, А. Москаленко, В. Медведєв, О. Морозов та ін.

Безумовно, ефективне здійснення правоохоронної діяльності, у тому числі з допомогою активного впровадження психологічних знань, залежить від характеристики її суб'єктів. Саме тому реалізація психологічних засобів і технологій розпочинається ще на момент добору кандидатів на посади до правоохоронних структур. Основні завдання професійного психологічного добору працівників правоохоронних органів охоплюють: надання допомоги громадянам у виборі конкретної спеціальності шляхом професійного консультування на основі вивчення індивідуально-психологічних характеристик і професійних інтересів майбутніх працівників; визначення ступеня відповідності (невідповідності) психологічних даних кандидата на службу чи навчання вимогам спеціальності; розроблення пропозицій з раціонального розподілу працівників на первинні посади.

Згідно з наказом МВС України «Про затвердження Порядку відбору кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів МВС України» від 15 січня 2015 року № 29, кандидати мають проходити співбесіду щодо визначення рівня готовності до навчання та проходження служби (професійного психологічного відбору). Результати цієї співбесіди долучають до особової справи кандидата на навчання до вищих навчальних закладів МВС України зі специфічними умовами навчання. Вони впливають на конкурсний відбір осіб, які вступають на навчання [2].

У наказі МВС України «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» від 26 січня

2016 року № 50 зазначено, що службова підготовка поліцейських спрямована на закріплення й оновлення необхідних знань, умінь, навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності, формування морально-психологічної стійкості до виконання службових завдань в особливих умовах [3].

Одним із напрямків системи психологічного забезпечення є психологічне супроводження проходження служби особовим складом служб і підрозділів. Він зводиться до комплексу психологічно обґрунтованих заходів, який забезпечує підвищення ефективності службової діяльності, працездатності та кваліфікаційного зростання. На сучасному етапі кваліфіковане супроводження проходження служби персоналом має забезпечуватися переважно за рахунок: підтримання належного соціально-психологічного клімату в колективах; індивідуальної психологічної допомоги працівникам і членам їх сімей; первинної психопрофілактики серед особового складу; підготовки психологічних висновків на фахівців, які переводилися до інших служб, входили в резерв на висунення, атестувалися, призначалися на посаду з більшим обсягом роботи та ін.

Загалом можна стверджувати, що цей напрям психологічного забезпечення професійної діяльності правоохоронців має достатню наукову та нормативну підтримку. Зарубіжний досвід також окреслює достатній обсяг повноважень фахівця-психолога щодо психологічного супроводження проходження служби працівниками поліції. Так, зокрема, у США використання засад поліцейської психології у цій галузі спрямоване, передусім, на проведення психопрофілактичних заходів серед особового складу; надання психологічної допомоги офіцерам поліції, що зазнали впливу стресових або екстремальних ситуацій, членам сімей загиблих під час виконання своїх службових обов'язків; оцінювання схвалених рішень про службове просування у структурі правоохоронних органів та ін. [4].

У країнах Західної Європи фахівці-психологи беруть активну участь у навчанні слухачів поліцейських академій, зокрема, щодо ефективних методів взаємодії з громадянами, формування навичок самоконтролю і розуміння групової поведінки, діагностики психологічних особливостей суб'єктів злочину та їх поведінки тощо [5].

Психолог служби психологічного забезпечення системи МВС України має втілювати новітні досягнення психологічної науки не лише в роботу з персоналом, а й у вирішення повсякденних питань щодо посилення охорони правопорядку, протидії злочинності, забезпечення профілактичних заходів у подоланні деструктивних психологічних явищ, зокрема професійної деформації [6].

Досвід роботи поліцейських менеджерів і психологів розвинутих країн свідчить про зростання уваги до вивчення психологічних чинників ефективності роботи поліції, створення належних умов для збереження фізичного та психологічного здоров'я персоналу, проведення психологічного супроводу

роботи поліцейських.

Таким чином, у зв'язку зі змінами в концепції правоохоронної діяльності в останні роки знадобилося підвищення уваги до психологічного забезпечення професійної діяльності працівників правоохоронних органів. Виникла необхідність озброєння працівників глибокими психологічними знаннями, що стосуються взаємодії з населенням і вирішення конфліктів, методами надання психологічної допомоги. Також слід визначити перспективні напрями теоретичної та практичної реалізації засад психологічного забезпечення. Основними напрямками психологічного забезпечення правоохоронних органів мають бути: науковий; навчальний; прикладний.

1. Актуальні проблеми сучасної науки і правоохоронної діяльності: тези доп. учасників XXV наук.-практ. конф. курсантів та студентів (м. Харків, 17 травня 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. т-во студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів, докторантів і молодих вчених. Харків, 2018. 196 с.

2. Про затвердження Порядку відбору кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів МВС України: наказ МВС України від 15 січ. 2015 р. № 29. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0116-15>.

3. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: наказ МВС України від 26 січ. 2016 р. № 50. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16>.

4. Юридическая психология: хрестоматия / сост. Т. В. Курбатова. СПб.: Питер, 2001. 480 с.

5. Еникеев М. И. Юридическая психология: учебник для вузов. 3-е изд., перераб. и доп. СПб.: Питер, 2006. 501 с.

6. Шевченко О. М. Напрями та засоби забезпечення професійної захищеності практичних психологів ОВС України: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.0. Київ, 2006. 199 с.

Кривенко В.В.
здобувач МАУП

ОКРЕМІ НАПРЯМКИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ СЕРЕД ПРЕДСТАВНИКІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Конституція України у ч. 2 ст. 6 проголосила, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України. Наведене положення Основного Закону держави однозначно є головною загальною засадою, визначальним чинником діяльності посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування виключно у рамках правового поля, жодне їх рішення не може суперечити закону.

Розпочата у 2014 році реформа децентралізації передбачає передачу від

органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. Відповідальність в тому числі включає дотримання вимог антикорупційного законодавства, що є неможливим без незалежного рівня обізнаності про свої права та обов'язки. Нехтування ними дуже часто приводить до включення винуватих осіб до «реєстру корупціонерів».

Так, за даними Держаної судової адміністрації України, протягом 2015 року про порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності судами розглянуто 179 справ, у 2016 – 252, у 2017 – 122; про порушення вимог фінансового контролю у 2015 році – 965 справ, у 2016 – 264, у 2017 – 2950; про порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів у 2015 році – 1048 справ, у 2016 – 1988, у 2017 – 1917.

Результати інтерв'ювання працівників правоохоронних органів та судів, вивчення сотень рішень судів про притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень показав, що досить часто саме представників органів місцевого самоврядування та голів з членами виборчих комісій під час проведення виборів через банальне незнання або нехтування вимогами антикорупційного законодавства суди визнають винуватими у вчиненні адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Під час виборів у сільській місцевості найпоширенішим є конфлікт інтересів, коли члени виборчих комісій є родичами голови виборчої комісії.

Закон України «Про запобігання корупції» передбачає, що особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, до 1 квітня кожного року подають за минулий рік електронну декларацію про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру.

Найчастіше до адміністративної відповідальності притягують осіб, які не повідомили у десяти денний термін про суттєву зміну матеріального стану – на 2018 рік ця сума становить 88100 гривень (більше 50 прожиткових мінімумів для працездатних осіб станом на 01 січня 2018 року згідно із ст. 7 закону України «Про державний бюджет на 2018 рік»).

Також далеко непоодинокими є випадки порушення обмежень щодо подарунків – мало кому відомо, що особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, дозволено приймати подарунки виключно від близьких осіб.

Дуже часто при заповненні електронної декларації допускаються помилки, доведення факту необережності яких займає багато часу і, як наслідок, призводить до неналежного виконання своїх посадових обов'язків.

Проведене нами дослідження проблеми запобігання корупційним злочинам та іншим подібним правопорушенням серед представників органів місцевого самоврядування показало, що отримані результати можуть бути спрямовані на сприяння нормальному функціонуванню об'єднаних територіальних громад України; на непритягнення голови та членів виборчих комісій під

час проведення чергових виборів до органів влади різного рівня за незнання або ігнорування вимог закону щодо недопущення конфлікту інтересів.

Розпочата у 2014 році реформа децентралізації матиме успіх в тому числі тоді, коли обрані лідери на місцях матимуть своєрідний «імунітет» до недотримання вимог антикорупційного законодавства. Саме фахове доведення інформації зрозумілою неюридичною термінологією сприятиме формуванню правової культури та правової свідомості, а тому головним загальносоціальним заходом запобігання корупційним злочинам та іншим подібним правопорушенням серед представників органів місцевого самоврядування є широка просвітницька кампанія, яку мають реалізовувати фахівці з необхідними знаннями та навичками.

Куцова Анастасія Сергіївна
курсант 3 курсу, факультету № 1
ДЮІ МВС України, рядовий поліції

Науковий керівник:
Цуркан Олексій Петрович
викладач кафедри спеціальних
дисциплін та фізичного виховання
Донецького юридичного інституту
МВС України, майор поліції

ПРОБЛЕМИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ЗАСТОСУВАННЯ КАЙДАНОК ТА ІНШИХ ЗАСОБІВ ОБМЕЖЕННЯ РУХОМОСТІ

Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Проблеми застосування спеціальних засобів, а саме кайданок та інших засобів обмеження рухомості, є актуальними і характерними для поліції усіх країн світу. Особливого значення ця проблема набула щодо законного застосування інших засобів обмеження рухомості, а також необхідності їх додаткового правового регулювання та роз'яснень (уточнень).

У чинному Законі України «Про Національну поліцію», а саме у п. 1 ч. 3 ст. 45, чітко визначено загальні правила застосування кайданок та інших засобів обмеження рухомості. Так, загальні правила, відповідно до закону, дозволяють застосовувати вищевказані спеціальні засоби:

- до особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та чинить опір поліцейському або намагається втекти;
- під час затримання особи;
- під час конвоювання (доставляння) затриманого або заарештованого;
- якщо особа своїми небезпечними діями може завдати шкоду собі і оточуючим;
- проведення процесуальних дій з особами у випадках, коли вони можуть створити реальну небезпеку оточуючим або собі [2].

Необхідно зазначити, що у п. 3 ч. 4 ст. 42 ЗУ «Про Національну поліцію» були визначені засоби обмеження рухомості, до яких відносяться кайданки, зі згадкою про сітку для зв'язування тощо, які можуть використовувати поліцейські для виконання своїх повноважень.

До того ж слід звернути увагу, що якщо до застосування кайданків передбачено певні обмеження, зокрема поліцейському заборонено застосовувати кайданки більш ніж на 2 години безперервного використання або без послаблення їх тиску, то щодо інших засобів обмеження рухомості таких правил не передбачено. В даному контексті також звертає на себе увагу питання регламентації та фіксації факту послаблення тиску кайданків. Дане питання також не має чіткої правової регламентації, що може призводити до зловживань з боку поліцейських та, як наслідок, завдання шкоди здоров'ю затриманих осіб [3].

У деяких країнах світу, а також і в Україні, існують випадки, коли поліцейські у зв'язку з відсутністю кайданок, використовують мотузку, брючні ремені, краватку, шнурки, тобто підручні засоби для затримання правопорушника.

Звідси виникають два питання: чи будуть інші засоби обмеження рухомості законно використані поліцейськими в Україні до громадян, якщо не існує точного їх переліку, правил застосування та регулювання; а також чи будуть відноситись ці підручні предмети як «інші засоби обмеження рухомості» до спеціальних засобів?

Відповідно до ч. 5 ст. 42 ЗУ «Про Національну поліцію», поліцейський за жодних обставин не може застосувати заходи примусу, не визначені цим Законом. А згідно з ч. 3 ст. 42 ЗУ «Про Національну поліцію» спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин [2].

З вищезазначеного можна дійти висновку, що мотузка, брючні ремені, краватка, шнурки, пластикові будівельні хомути тощо – це предмети, що не є

конструктивно призначеними й не виготовлені спеціально для захисту чи обмеження волі людини.

Таким чином, регламентація даного питання потребує наукового та системного підходу у вирішенні цих завдань. Ми пропонуємо здійснити такі кроки:

1. Проведення ретельного дослідження закордонного досвіду застосування поліцейськими підручних засобів як засобів обмеження рухомості в рамках європейського законодавства.

2. Відділити поняття «інші засоби обмеження» від «підручних засобів обмеження рухомості», оскільки до першого можуть відноситись кайданки як спеціальний засіб, а всі інші – до «підручних засобів».

3. На наше глибоке переконання, вкрай необхідним є закріплення на нормативному рівні виключного переліку засобів обмеження рухомості, які можуть застосовуватись на рівні з кайданками.

4. Зазначити точний перелік використання «інших засобів обмеження рухомості» та «підручних засобів», які не шкодять життю і здоров'ю людини.

5. Підготувати пропозиції до методичних рекомендацій для працівників поліції щодо використання підручних засобів, де будуть точно вказані методи, прийоми зв'язування, час тримання, а також протипоказання.

---

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 26.09.2018).

2. Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. База даних (БД) «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 26.09.2018).

3. Ковальова О.В. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України*. Харків, 2018, С. 16-19.

Лакєєва Д.С.

студентка 1 курсу
навчальної групи ЮД-847
юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник: Грибан В.Г.

доктор біологічних наук,
професор кафедри фізичного виховання ДДУВС

ГІГІЄНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УМОВ ПРАЦІ В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Важливим елементом робочого місця юриста є комп'ютерна техніка. Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 23 березня 2010 року № 65 затверджено Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин.

У приміщеннях із персональними комп'ютерами слід щоденно проводити вологе прибирання. Також у цих приміщеннях повинні бути медичні аптечки першої допомоги та система автоматичної пожежної сигналізації із димовими пожежними оповіщувачами та переносними вуглекислотними вогнегасниками.

Якщо користування ПК є основним видом діяльності, то ПК і його периферійні пристрої (принтер, сканер тощо) розміщуються на основному робочому столі, як правило, з лівого боку. Якщо використання ПК є періодичним, то він, як правило, розміщується на приставному столі, переважно з лівого боку від основного робочого столу. Монітор та клавіатура мають розташовуватися на оптимальній відстані від очей користувача, але не ближче ніж 600 мм з урахуванням розміру алфавітно-цифрових знаків та символів.

Облаштування робочих місць, обладнаних персональними комп'ютерами, повинно забезпечувати:

- належні умови освітлення приміщення і робочого місця, відсутність відблисків;

- оптимальні параметри мікроклімату (температура, відносна вологість, швидкість руху, рівень іонізації повітря);

- належні ергономічні характеристики основних елементів робочого місця.

Також під час роботи з персональними комп'ютерами потрібно враховувати такі небезпечні і шкідливі фактори: наявність шуму та вібрації; м'яке рентгенівське випромінювання; електромагнітне випромінювання; ультрафіолетове й інфрачервоне випромінювання; електростатичне поле між екраном і оператором; наявність пилу, озону, оксидів азоту, аероіонізації.

Сьогодні практично всі види юридичної діяльності тісно пов'язані з використанням інформаційних і комп'ютерних технологій.

Робота з персональними комп'ютерами зумовлює необхідність дотримання умов електробезпеки. Електробезпека – це система організаційних та технічних заходів і засобів, що забезпечують захист людей від шкідливого та небезпечного впливу електричного струму, електричної дуги, електромагнітного поля і статичної електрики.

Основними причинами електротравматизму є: випадкове доторкання до неізольованих струмопровідних частин електроустаткування; використання несправних ручних електроінструментів; застосування нестандартних або несправних переносних світильників напругою 220 чи 127 В; робота без надійних захисних засобів та запобіжних пристосувань; доторкання до незаземлених корпусів електроустаткування, що опинилися під напругою внаслідок пошкодження ізоляції; недотримання правил улаштування.

Діяльність працівників юридичних професій, як і будь-яка інша розумова праця, потребує зосередження уваги під час сприйняття, аналізу, опрацювання та оцінки інформації. За даними різних досліджень, шум підвищеної інтенсивності значно знижує продуктивність праці.

Для зменшення шуму застосовують посадки дерев і чагарників із гус-

тою і дрібнолистою кроною, з великою кількістю гілок.

Крім того, під час обладнання стаціонарного робочого місця юриста необхідно мати на увазі, що суворість, утилітарність і офіційність обстановки його службового кабінету мають сполучатися із дотриманням естетичних вимог, сприяти створенню спокійної атмосфери.

Під час обладнання та оформлення кабінету треба враховувати й те враження, котре він може справити на людей, з якими в ньому доведеться працювати. Кабінет повинен мати офіційний вигляд. Надлишковими слід вважати різні картини, плакати, статуетки, оскільки вони відвертають увагу відвідувачів, не дають їм зосередитися. Водночас обладнання та оформлення кабінету повинно сприяти продуктивній розумовій праці, вивченню документів, самостійним заняттям із підвищення кваліфікації.

Правильний світловий режим у приміщенні насамперед необхідний для оптимального функціонування зорового аналізатора. У разі недостатнього освітлення навантаження на орган зору зростає, створюються умови для виникнення короткозорості. Хороше освітлення впливає на центральну нервову систему, поліпшує функції інших аналізаторів, сприяє бадьорому настрою, підвищує працездатність

У різних формах трудової діяльності частка механічного і психічного компонентів неоднакова. Так, під час фізичної роботи переважає м'язова діяльність, а під час розумової активізуються процеси мислення. Що стосується працівників більшості юридичних професій, то під час їхньої трудової діяльності переважає розумова активність, хоча, наприклад, специфіка роботи співробітників ОВС подекуди зумовлює виконання і фізичної роботи, коли йдеться про переслідування, затримання злочинця, пошук речових доказів, патрулювання території тощо.

Розумова праця людини, на відміну від фізичної, супроводжується меншими витратами енергетичних запасів (витрати енергії складають від 2500 до 3000 ккал на добу), але це не означає, що вона є легкою. Розумова праця забезпечується активністю головного мозку: під час розумової діяльності значно активуються аналітичні та синтетичні функції центральної нервової системи, ускладнюється прийом і переробка інформації, виникають функціональні зв'язки між окремими нервовими центрами, нові комплекси умовних рефлексів, зростає роль уваги, пам'яті, зорового та слухового аналізаторів.

Інтенсивна розумова праця викликає значне зростання потреб мозку в кисні. Будь-яка розумова діяльність супроводжується певним нервово-психічним напруженням, малорухливістю, вимушеною позою тощо. Розумова праця характеризується напруженістю, яка визначається обсягом інформаційного навантаження.

---

1. <https://znaj.ua/popcorn/chornobylska-avariya-zhahlyvi-fakty-pro-yaki-vy-ne-znaly>.

2. <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/tm.pl?Month=04&Day=26>.

3. Михайлюк О.Л. Енергетична безпека України в Чорноморському регіоні: аналіт. доп. / О.Л. Михайлюк, О.Є. Калашнікова / Нац. ін-т стратег. дослідж., Регіон. філ. у м. Оде-

сі. О.: Фенікс, 2011. 72 с.

4. Мхитарян Н.М. Энергетика и комфорт: монография / Нац. акад. наук Украины, Ин-т возобновляемой энергетики. Киев: Наукова думка, 2011. 438 с.

Литвин І.І.

д.ю.н., доцент,
директор Кропивницького інституту
державного та муніципального
управління

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ В УКРАЇНІ

Установлення охоронюваного правом та стабільного порядку є одним із основоположних завдань держави та легітимною підставою монополії державної влади. Загроза безпеці нормального суспільного співіснування виникає тоді, коли окремі особи ставляться з неповагою до загального правопорядку або окремих прав інших членів суспільства, поводяться всупереч принципам громадського співіснування або спричиняють шкоду нормальному функціонуванню державних органів. Відвернення цих загроз безпеці суспільства та запобігання порушень правопорядку є одним із основних завданням поліції.

Еволюційний розвиток держави обумовив виокремлення поліцейського аспекту її діяльності, що спричинено прагненням до упорядкування суспільних відносин з метою забезпечення правопорядку та безпеки громадян, створення належних умов для реалізації кожним з них суб'єктивних прав і свобод. Одним із найважливіших завдань держави донині залишається розбудова ефективної правоохоронної системи, суб'єкти якої наділені повноваженнями застосування легітимного примусу при охороні суспільного блага та протидії існуючим загрозам (небезпекам) [1].

Зазначимо, що відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» поліція – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2].

Забезпечення правопорядку пов'язане із наявністю системи правових норм, що створюють базу для його підтримки. Ці норми у сфері державної діяльності регулюють усю сукупність зовнішніх і внутрішньорганізаційних взаємозв'язків. У зовнішній сфері вони встановлюють правові вимоги до поведінки людей та їх відповідальність за невиконання встановлених правил. У внутрішньорганізаційних відносинах правовими нормами встановлюються завдання і визначається компетенція відповідних органів і організацій, їх

структурних підрозділів, посадових осіб, форми і методи їх діяльності. У цьому контексті погоджуємось, що за умов розвитку демократичної правової держави, при належному правовому регулюванні, органи Національної поліції України мають набути статусу авторитетної, суто правоохоронної структури з чіткою, злагодженою, прогресивною організацією роботи, оскільки їх ефективне функціонування є основою стабільної життєдіяльності суспільства і держави.

Завдання забезпечення правопорядку, як зазначає Ф.Є. Колонтаєвський, у тій чи іншій формі виконують державні органи, громадські об'єднання, трудові колективи, культурно-виховні та інші соціальні структури суспільства. За цільовою спрямованістю поняття забезпечення публічного порядку збігається з поняттям його охорони, і в цьому значенні воно охоплює охорону публічного порядку, що здійснюється правоохоронними органами [3].

Вважаємо за необхідне зазначити, що якщо акцент у забезпеченні правопорядку Національною поліцією має ставитися на меті підтримання та зміцнення публічного порядку – збереження існуючих відповідних суспільних відносин, що відповідають встановленим нормам (нормам права, моралі тощо), та охороні публічного порядку – на притягнення винних до відповідальності.

Отже, Національна поліція є специфічною ланкою в загальнодержавній системі забезпечення правопорядку. У цьому аспекті її діяльність спрямована, головним чином, на організацію та здійснення заходів, що мають на меті зміцнення публічного порядку в громадських місцях та попередження його порушень. Необхідність зміни акцентів у відносинах між населенням та органами Національної поліції зумовлює потребу посилення через здійснення цієї діяльності запобіжно-превентивної ролі поліції, а не каральної. У такому разі критеріями оцінки такої діяльності буде стан правопорядку на певній території та рівень довіри населення, яке на ній проживає та працює.

---

1. Проневич О.С. Поліцейська діяльність як вид державно-поліцейської діяльності // Форум права. 2009. № 2. С. 350-356. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/2009-2/09pocdud.pdf>.

2. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.

3. Колонтаевский Ф.Е. Организационные основы охраны общественного порядка в современных условиях: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02 / Академия МВД РФ. М., 1996. 58 с.

Логвиненко Б.О.

д.ю.н., доцент, завідувач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності ДДУВС

ДО ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ «ПОЛІЦЕЙСЬКИХ» НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ПРЕВЕНТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Новостворена Національна поліція є органом, на який покладаються надії як суспільства, так і уряду щодо налагодження ефективної протидії правопорушенням, зокрема зменшення рівня злочинності та належної охорони публічного порядку і безпеки.

Реальними проблемами становлення Національної поліції є кадровий голод у практичних підрозділах, неналежно проведена переатестація діючих працівників та недосконале національне законодавство, що часто виступає ключовою проблемою поряд із іншими.

У діяльності поліції найбільш тісно взаємодіють із населенням саме підрозділи превентивної діяльності. Не торкаючись недоліків організаційної структури Національної поліції, що стосуються виокремлення складовими елементами системи саме «патрульної поліції» [1], а не «превентивної» або «адміністративної», пропонуємо визначити недоліки «поліцейського» нормативно-правового масиву. Часто саме від можливості оперативного застосування норм правових актів залежить успіх подальших дій поліцейського. На жаль, існуючі методичні рекомендації та запропоновані алгоритми дій не можуть повною мірою компенсувати недоліки чинного правового масиву, через які поліція сприймається громадянами як неефективна інституція.

За даними соціологічних досліджень Центру Разумкова, найбільшу довіру громадян серед інститутів держави та суспільства отримала Національна гвардія – це 52,6 %. Державній службі з надзвичайних ситуацій довіряють 50,5 % громадян України, Державній прикордонній службі – 46,4 %, добровольчим батальйонам – 43,9 %, патрульній поліції – 40,9 %, Національній поліції – 39,3 % [2].

Цікаво, що в системі Національної поліції населення довіряє саме патрульній службі, що більшою мірою порівняно з іншими складовими реалізує адміністративно-юрисдикційні повноваження.

Незважаючи на позитивну оцінку, можна відзначити такі проблемні моменти практичного застосування відомчого нормативно-правового масиву поліцейськими превентивних підрозділів:

1) застарілість КУпАП. Замість пояснення даної проблеми наведемо окремі положення з чинного Кодексу. За вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років можуть бути застосовані

заходи впливу, зокрема зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого (ст. 24-1); носіння особою, яка не має на те права, державних нагород тягне за собою штраф від 17 до 36 гривень (ст. 186-1); розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях тягне за собою попередження або штраф від 17 до 85 гривень (ст. 173) [3];

2) недостатня інформативність підзаконних актів. Приміром, у Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції [4] розглядається загальний алгоритм оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення. Проте як бути у випадках мовчання особи, яку затримано за вчинення адміністративного правопорушення? Як діяти у окремих випадках, коли особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, виявляється суддя, військовослужбовець, іноземець?

На представлені важливі питання немає відповіді у вигляді позиції Національної поліції або МВС. Все це призводить до неоднозначності у виборі тих чи інших форм і методів застосування норм «поліцейських» нормативно-правових актів. Як наслідок, численні оскарження незаконних, з точки зору громадян, поліцейських дій та рішень.

Вихід вбачається нами у проведенні узгоджених дій на трьох рівнях: Перший. Анонс та проведення всеукраїнської науково-практичної конференції поліцейських з проблем застосування норм адміністративного деліктного законодавства в практичній діяльності. Другий. Оформлення результатів конференції у вигляді змін та доповнень до діючого законодавства. Третій. Направлення законопроекту до Верховної Ради України, лобіювання прийняття змін та доповнень з боку МВС України та профільного комітету.

Ми переконані, що без практично орієнтованих дій ефективність роботи поліції так і залишиться на посередньому рівні, а застосування відомчого правового масиву не буде одностайним.

---

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 2.07.2015 // Відомості Верховної Ради України від 09.10.2015. № 40-4, стор. 1970, стаття 379.

2. Нацгвардія очолила рейтинг довіри громадян – заступник глави МВС. URL: <https://prm.ua/natsgvardiya-ocholila-reyting-doviri-gromadyan-zastupnik-glavi-mvs>.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

4. Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15/print1445876883230724>.

Лошицький М.В.

д.ю.н., професор,
ректор Національної академії
прокуратури України,
Заслужений діяч науки і техніки України

Журавльов Д.В.

д.ю.н., професор, перший заступник
директора інституту права та післядипломної освіти
Міністерства юстиції України,
Заслужений юрист України

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

Забезпечення публічної безпеки та порядку має важливе значення для демократичного державного й суспільного розвитку, формування громадянського суспільства та його інститутів. Діяльність у цій сфері є одним із різновидів державної управлінської діяльності, яка здійснюється органами державної влади та місцевого самоврядування, а також недержавними громадськими формуваннями. Ефективність діяльності поліції значною мірою залежить від співпраці її співробітників із органами місцевого самоврядування саме у сфері забезпечення публічного порядку. На жаль, показники соціологічних досліджень громадської думки вказують на те, що лише 60% громадян України налаштовані на допомогу в роботі поліції. Зважаючи на це, покращання взаємовідносин поліції із органами місцевого самоврядування залишається одним із основних завдань при реформуванні правоохоронної системи, категоричним імперативом при розбудові довірливої, консолідуючої взаємодії Національної поліції, органів влади та суспільства на сучасному етапі розвитку державності в Україні.

Процес взаємодії, як уявляється, – складний, багатогранний і безперервний. Будь-який орган чи працівник поліції так чи інакше взаємодіє як з іншими структурними підрозділами, так і з органами місцевого самоврядування, тому налагодження більш тісних зв'язків між зазначеними суб'єктами може надати значну допомогу в процесі забезпечення публічного порядку [1].

Місцеве самоврядування є проявом децентралізації виконавчої влади. Конституція та чинне законодавство України служать правовою підставою для формування системи нормативних актів, які визначають питання спільної діяльності поліції і органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення публічного порядку.

Правоохоронні органи є сферою суспільних відносин, що складаються в процесі діяльності державних і громадських організацій, головною метою

яких забезпечення суспільства від злочинних та інших протиправних дій, забезпечити в країні належний публічний порядок і надійну публічну безпеку. Організація управління в поліції, зокрема, полягає в забезпеченні практичного виконання зазначених завдань, що реалізуються державними органами за участю громадськості, шляхом виконання відповідного комплексу взаємозалежних заходів політичного, правового, організаційного, матеріально-технічного і морально-психологічного характеру. Безумовно, поліція повинна брати участь у забезпеченні правопорядку. Саме поняття правопорядок немислиме без поняття поліція [2, с. 148].

Сам же правопорядок можна визначити як ототожнення реальної поведінки громадян та теоретичною моделлю такої поведінки. Для того щоб дані моделі були адекватні, необхідні певні умови й обставини сприятливі цьому. Однією із таких умов можна визначити функціонування поліцейських органів і органів місцевого самоврядування. А спільна діяльність цих двох незалежних органів впливає на стан публічного порядку. Така взаємодія неможлива без її чіткої правової регламентації.

Однак на даний момент практично не існує системи законодавства, що регулювало би питання взаємодії поліції і місцевого самоврядування. Дослідження питань взаємодії дозволяє дійти висновку, що правоохоронні органи, і поліція зокрема, зобов'язані вирішувати визначене коло завдань разом з органами місцевого самоврядування. Взаємодія цих суб'єктів могла б бути більш ефективною та впорядкованою, якби можна було б розмежувати їхні повноваження в усіх сферах громадського життя. На практиці виконати це складно, адже і органи місцевого самоврядування і поліція, виконують низку функцій державного рівня так само як і місцевого.

Потреба у безпеці є однією з базових потреб людини, а співпраця поліції та громади – найкращий спосіб її забезпечити. Адже цей підхід ґрунтується на взаємодії між усіма, від кого залежить безпека: між громадою, поліцією та місцевою владою. Це знайшло своє відображення і в Законі України «Про Національну поліцію», чим фактично було законодавчо закріплено принцип реалізації концепції «community policing». Відповідно до нього робота поліції побудована на принципах постійної комунікації, за якої поліція та місцева громада відчують спільну відповідальність за безпеку; поліція реагує на місцеві потреби й вимоги, які визначає громада; застосовується індивідуальний підхід до вирішення місцевих проблем у взаємодії з населенням та відповідальними органами влади [3].

З цього можна дійти висновку, що налагодження партнерських відносин між поліцейськими, громадою та місцевою владою, де кожен усвідомлює відповідальність за власну безпеку, а поліція у своїй діяльності відштовхується від конкретних потреб громадян, є основним завданням поліцейської діяльності в Україні.

Партнерські відносини між різними суб'єктами взаємовідносин передбачають довіру та взаєморозуміння. Довіра – одна з найвищих цінностей будь-

якого суспільства. Чим вищий рівень взаємної довіри, тим легше й ефективніше дається співробітництво, тим менше ресурсів витрачається на засоби контролю і примусу до виконання взаємних зобов'язань. Але не менш важливим для ефективного розвитку суспільства є і показник рівня довіри громадян до владних інституцій [4].

Також маємо зазначити, що партнерські відносини поліції та громади врегульовані не лише національним законодавством нашої країни, а й нормами міжнародного права. Так, зокрема, в Рекомендаціях ОБСЄ з питань поліцейської діяльності в багатонаціональному суспільстві розділ 5 «Взаємодія з етнічними громадянами» зазначено, що «перед поліцією повинно бути поставлено завдання вироблення методів і практики взаємодії і співробітництва з меншинами, а також спільного створення атмосфери довіри на місцевому, регіональному та загальнодержавному рівнях [5].

Все це дозволяє дійти висновку про необхідність розробки систематизованої методології щодо організації взаємодії поліцейських підрозділів з органами місцевого самоврядування та громадськістю, в якій першочергово необхідно закріпити мету й завдання, окремі поняття та аспекти такої взаємодії, її принципи, напрямки щодо забезпечення публічного порядку та безпеки, а саме: суб'єктів та керівників органів взаємодії; види взаємодії, особливості взаємного інформування; канали передачі інформації; особливості використання спеціальних засобів та сил поліції, які є у підрозділах; способи та строки перевірки результативності взаємодії.

---

1. Процких О.Ю. Інформаційна взаємодія національної поліції України з органами публічної влади та громадськістю // *Право і безпека*. 2015. № 4. С. 50-55.

2. Ковальська В.В. Організаційно-правові засади діяльності міліції в системі правоохоронних органів держави: монографія. Харків: ТД «Золота миля», 2008. 504 с.

3. Skogan W.G. Community Policing, Chicago Style / Wesley G. Skogan, Susan M. Hartnett. New York; London: Oxford University Press, 1997. 258 p.

4. Анатомія українського алармизма // *Українська правда*. 12 верес. 2015 р. URL: <http://2015/09/12/7080989/>.

5. Процких О.Ю. Інформаційна взаємодія Національної поліції України з органами публічної влади та громадськістю // *Право і безпека*. 2015. № 4. С. 50-55.

Любова Н.О.

слухач 2-го курсу магістратури
факультету ННІ ЗНПК ДДУВС

Науковий керівник: Філянina Л.А. –

д.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії
та історії держави і права ДДУВС

РОЗШУК ОСОБИ, ЯКА ЗНИКЛА БЕЗВІСНО: ЗАКОНОДАВЧИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ

«Вийшов із дому та досі не повернувся...». Повідомлення з таким змістом надходять до органів поліції кожного дня. Одні зниклі повертаються додому самостійно, інших – шукають по декілька років, не маючи ніяких зачіпок про можливе їх місце перебування. Наразі у нашій державі гостро стоїть питання розшуку зниклих безвісно, адже аналіз нещодавно прийнятого Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісно» та кримінально-процесуального законодавства лише підтверджує відсутність в нашій державі дієвого механізму розшуку зниклих безвісно.

Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», що набув чинності 2 серпня 2018 р., законодавчо закріпив поняття «особа, яка зникла безвісти». Отже, такою особою визнається фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук. Також ст. 1 даного Закону визначає поняття «заявник» – особа, яка подала заяву про розшук особи, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування [1]. Тобто дану норму ми можемо трактувати так, що кожна особа (громадянин України, іноземець, біпатрид, апатрид) може подати заяву про безвісне зникнення іншої особи. Для цього також не обов'язково, щоб заявника і безвісно зниклого пов'язували сімейні чи родинні зв'язки. Часто на лінію 102 чи із письмовою заявою до поліції звертається особа, яка є просто знайомим, другом чи колегою по роботі безвісно зниклого. На жаль, така група заявників володіє доволі малим обсягом інформації про зниклого. У таких випадках, у працівника поліції, який здійснює розгляд даної заяви, недостатньо інформації про спосіб життя, особливі прикмети, звички, у чому востаннє був одягнений зниклий. Переважно у таких заявників відсутня навіть фотокартка безвісно зниклого, без якої оперативно відреагувати на заяву просто не можливо.

Також ст. 18 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісно» чітко зазначає, що заява про розшук особи, зниклої безвісти, може бути подана родичем такої особи, представником військового формування, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, об'єднанням громадян або будь-якою іншою особою, якій стало відомо про зникнення [1].

Водночас у ст. 6 даного Закону законодавець веде мову лише про родичів осіб, які зникли безвісно. Так ч. 2 цієї статі визначається, що *родичі* безвісно зниклих реалізують свої права, шляхом можливості подати заяву про безвісне зникнення та отримувати достовірну інформацію про хід та результати проведення її розшуку [1]. Тобто, відповідно до даної норми, законодавець позбавив права осіб, які не є родичами, але подали заяву про безвісне зникнення іншої особи, права отримувати інформацію про хід розшуку зниклого. Адже про права осіб, які не є родичами зниклого, в законі нічого не зазначено, тобто призводить до дисонансу норм про те, що заявником може бути кожен, але не кожен наділений, відповідно до цього закону, правами.

На нашу думку, беззаперечним є твердження Р. Козьякова, що успішність розшукової діяльності стосовно осіб, які зникли безвісно можна забезпечити лише в разі оперативного та належного реагування на кожну заяву і повідомлення про безвісну відсутність особи [3]. Адже відомо, що частина осіб, які зникли безвісно, стають жертвами кримінальних правопорушень, а саме розбоїв, вбивств, викрадень, незаконних позбавлень волі тощо. Тому швидке реагування на повідомлення чи заяву, висока якість здійснення початкового етапу розслідування про зникнення особи, взаємодія між слідчим і оперативним підрозділами може врятувати людині життя.

Саме тому, напевне, в національному кримінальному процесуальному законодавстві закріплено норму, що дозволяє проводити єдину слідчу розшукову дію до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а саме огляд місця події. Під час проведення огляду місця проживання безвісно зниклої особи, слідчий може отримати додаткову інформацію та будувати на її основі, версії про зникнення. Так, відсутність одягу, грошей, документів може свідчити про те, що зниклий міг самостійно прийняти рішення про від'їзд та не повідомити про це родичів і знайомих, а безлад в квартирі, розкидані речі, відсутність цінних речей, наявність ознак боротьби, крові – що зникла особа могла стати жертвою злочину.

Також слід зазначити, що слідчий для проведення огляду помешкання в якому проживала зникла особа, відповідно до законодавства України, повинен взяти письмовий дозвіл у родичів чи інших осіб, які володіють даним житлом, про проведення таких дій. Разом з там постає питання, що робити коли зниклий проживає сам та є одноособовим власником і користувачем квартири чи будинку. Як слідчому потрапити у помешкання та провести огляд? Адже, відповідно до ст. 233 КПК України, ніхто не має права проникнути до житла чи іншого володіння особи з будь-якої метою, інакше як лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді. А отже буде втрачено дорогоцінний час для визначення можливих шляхів пошуку зниклої особи. Водночас ч. 3 цієї статті зазначає, що слідчий, прокурор має право до постанови ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб,

які підозрюються у вчиненні злочину. У такому випадку прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді [2].

Отже, доходимо висновку, що слідчий, прокурор має право зайти до житла особи лише у двох випадках: пов'язаних з врятуванням життя людей та майна і безпосереднім переслідуванням особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення. Тобто у випадку, якщо безвісно зникла особа є єдиним власником та користувачем квартири, слідчий не може зайти до житла, адже законодавцем надано вичерпний перелік випадків, коли поліція може проникнути до житла без добровільної згоди особи, у володінні якої знаходиться квартира чи будинок. У таких випадках зайти до володіння особи можливо тільки після звертатися до суду для отримання відповідного дозволу.

Таким чином, на теперішній час національне законодавство, яке є правовою основою розшуку осіб, які зникли безвісно, має свої недоліки, які впливають на якість та оперативність роботи на практиці. За допомогою внесення змін до законів та кодексів України, злагодженої співпраці науковців та практиків ми можемо створити той дієвий механізм розшуку безвісно зниклих, який допоможе поліції швидко реагувати на заяви та повідомлення про безвісне зникнення, реалізувати в повному обсязі свої повноваження та виконувати основне завдання нашої держави – забезпечувати дотримання прав та свобод кожної людини.

---

1. Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісно»: станом на 11.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19>.

2. Кримінально процесуальний Кодекс України: станом на 05.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19>.

3. Козьяков Р. Актуальні питання криміналістичної методики розслідування безвісного зникнення особи // Вісник Національної академії прокуратури України. 2015. № 3. С. 112-118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2015_3_19.

Макуха І.О.

студент 1 курсу
навчальної групи ЮД-847
юридичного факультету ДДУВС

Науковий керівник: Грибан В.Г.

доктор біологічних наук,
професор кафедри фізичного виховання ДДУВС

НАСЛІДКИ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ: НАСЕЛЕННЯ, ІНФРАСТРУКТУРА, ЕКОЛОГІЯ

Внаслідок чорнобильського вибуху в Україні було радіаційно забруднено більше ніж 2300 населених пунктів, розташованих на території 12 областей. Чорнобильська катастрофа порушила нормальну життєдіяльність і виробництво в багатьох регіонах України, Білорусі і Росії, призвела до зниження виробництва електроенергії для потреб економіки. Істотні збитки було завдано сільськогосподарським і промисловим об'єктам, постраждали лісові масиви і водне господарство. Але ніякими фінансовими розрахунками не виміряти людське горе, пов'язане зі смертю чи втратою здоров'я ліквідаторів аварії, із хворобами дітей, зі страхом згубних наслідків катастрофи.

У 1986 р. було евакуйовано майже 116 тис. чоловік, унаслідок чого виникла проблема додаткового будівництва житла для переселенців. У 1986-1987 роках для них було збудовано близько 15 тис. квартир, гуртожитків для більш ніж тисячі чоловік. Замість відселеного міста Прип'ять для персоналу Чорнобильської АЕС побудовано нове місто Славутич.

Згідно з державною статистикою загальна сума прямих збитків унаслідок аварії на Чорнобильській АЕС у 1986-1989 роках становила близько 12,6 млрд. доларів США. Втрати матеріально-майнових комплексів і окремих об'єктів економіки в зоні відчуження на території України 1,4 млрд. доларів. Сумарні прямі втрати матеріальних об'єктів та об'єктів за межами зони відчуження становлять 0,8 млрд. доларів. Аналіз непрямих збитків показав, що втрати від невикористання сільськогосподарських, водних і лісових ресурсів, вартість недоотриманої електроенергії, збитки від мораторію на введення в дію нових потужностей на об'єктах атомної енергетики становили сумарно понад 160 млрд. доларів.

Держави і народи, котрі пережили чорнобильське лихо, зустрілися з безпрецедентним комплексом соціальних, технологічних, інформаційних і правових проблем.

Органами державної влади та населенням багато зроблено, щоб звести до мінімуму наслідки катастрофи на Чорнобильській АЕС. Прямі витрати на пом'якшення наслідків Чорнобильської катастрофи за період 1986-1991 років склали близько 6 млрд. доларів США, а з 1992 по 2005 роки витрати становили

понад 7 млрд. доларів США. Допомога потерпілим областям була зосереджена на заходах з відновлення життєдіяльності уражених радіацією регіонів, проведення дезактивації, соціальної підтримки населення, яке залишилося проживати в забруднених областях, організації медичного обслуговування.

За даними Міжнародної організації «Лікарі проти ядерної війни», у результаті аварії лише серед ліквідаторів померли десятки тисяч осіб, в Європі зафіксовано 10 000 випадків вроджених патологій в новонароджених, 10 000 випадків раку щитоподібної залози і очікується ще 50 тисяч. За даними організації Союз «Чорнобиль», з 600 000 ліквідаторів 10 % померло і 165 000 стало інвалідами.

Рівень радіації в деяких місцях після аварії був близько 5.6 Р/сек, тобто 20 000 Р/год. Смертельною вважається доза, яка дорівнює 500 Рентген за 5 годин. Тобто в деяких місцях незахищені працівники могли отримати смертельну дозу радіації за декілька хвилин.

Екологічні проблеми. В результаті аварії з сільськогосподарського користування виведено близько 5 млн га земель, довкола АЕС створено 30-кілометрову зону відчуження, знищені і поховані (закопані важкою технікою) сотні дрібних населених пунктів.

Перед аварією в реакторі четвертого блоку знаходилося 180-190 тонн ядерного палива (діоксиду урану). За оцінками, які в наш час вважаються найбільш достовірними, в навколишнє середовище було викинуто від 5 до 30% від цієї кількості. Деякі дослідники ставлять під сумнів ці дані, посиляючись на наявні фотографії і спостереження очевидців, які показують, що реактор практично порожній. Слід, проте, враховувати, що об'єм 180 тонн діоксиду урану становить лише незначну частину від об'єму реактора. Реактор в основному був заповнений графітом; вважається, що він згорів в перші дні після аварії. Крім того, частина вмісту реактора розплавилася і перемістилася через розломи внизу корпусу реактора за його межі.

Окрім палива, в активній зоні у момент аварії містилися продукти ділення і трансуранові елементи – різні радіоактивні ізотопи, що накопичилися під час роботи реактора. Саме вони становлять найбільшу радіаційну небезпеку. Велика їх частина залишилася усередині реактора, але найбільш леткі речовини були викинуті назовні, у тому числі: всі інертні гази, що містилися в реакторі; приблизно 55 % йоду у вигляді суміші пари і твердих часток.

Забрудненню піддалося понад 200 000 км², приблизно 70 % — на території Білорусі, Росії і України. Радіоактивні речовини поширювалися у вигляді аерозолів, які поступово осідали на поверхню землі.

Інертні гази розсіялися в атмосфері і не вносили вкладу до забруднення прилеглих до станції регіонів. Забруднення було дуже нерівномірним, воно залежало від напрямку вітру в перші дні після аварії. Найсильніше постраждали області, в яких в цей час пройшов дощ. Велика частина стронцію і плутонію випала в межах 100 кілометрів від станції, оскільки вони містилися в основному в більших частках. Йод і цезій поширилися на ширшу територію.З

точки зору дії на населення в перші тижні після аварії найбільшу небезпеку становив радіоактивний йод, що має порівняно малий період напіврозпаду (вісім днів) і телур. В наш час і в найближчі десятиліття найбільшу небезпеку становлять ізотопи стронцію і цезію з періодом напіврозпаду близько 30 років. Найбільші концентрації цезію-137 виявлені в поверхневому шарі ґрунту, звідки він потрапляє в рослини і гриби. Зараженню також піддаються комахи і тварини, які ними харчуються. Радіоактивні ізотопи плутонію і америцію зберігаються в ґрунті протягом сотень, а можливо і тисяч років, проте їх кількість не становить загрози. У містах основна частина небезпечних речовин накопичувалася на рівних ділянках поверхні: на лугах, дорогах, дахах. Під впливом вітру і дощів, а також в результаті діяльності людей, ступінь забруднення сильно знизився і зараз рівні радіації в більшості місць повернулися до фонових значень. У сільськогосподарських районах в перші місяці радіоактивні речовини осідали на листі рослин і на траві, тому зараженню піддавалися травоядні тварини. Потім радіонукліди разом з дощем або опалим листям потрапили в ґрунт, а рослини, в основному, через коріння.

Сьогодні рівень забруднення в сільськогосподарських районах значно знизився, проте в деяких регіонах кількість цезію в молоці ще може перевищувати допустимі значення. Це стосується, наприклад, Гомельської і Могильовської областей в Білорусі, Брянської області в Росії, Житомирської і Рівненської областей в Україні. Значному забрудненню піддалися ліси. Через те, що в лісовій екосистемі цезій постійно циркулює, а не виводиться з неї, рівні забруднення лісових продуктів, таких як гриби, ягоди і дичина, залишаються небезпечними. Рівень забруднення річок і більшості озер в наш час низький. Проте в деяких озерах, в яких немає стоку, концентрація цезію у воді і рибі ще протягом десятиліть може становити небезпеку.

Забруднення не обмежилось 30-кілометровою зоною. Було відмічено підвищений вміст цезію-137 в лишайнику і м'ясі оленів в арктичних областях Росії, Норвегії, Фінляндії і Швеції.

У 1988 році на території, що піддалася забрудненню, створено радіаційно-екологічний заповідник. Спостереження показали, що кількість мутацій в рослин і тварин хоча і зросла, але не набагато, і природа успішно справляється з їх наслідками. Вона почала відновлюватися швидкими темпами, зросли популяції тварин, збільшилося різноманіття видів рослинності. Водночас деякі науковці фіксують випадки генетичної деформації природи Чорнобиля.

Таким чином, Чорнобильська катастрофа завдала великої шкоди природі, що негативно відобразилося на стані здоров'я людини не лише в Чорнобильській зоні, але і за її межами, а також на економічних показниках України та інших держав, які постраждали від її впливу.

Людство повинно зробити все, щоб уникнути подібних катастроф у світі.

1. <https://znaj.ua/popcorn/chornobylska-avariya-zhahlyvi-fakty-pro-yaki-vy-ne-znaly>.
2. <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/tm.pl?Month=04&Day=26>.
3. Михайлюк О.Л. Енергетична безпека України в Чорноморському регіоні: аналіт. доп. / О.Л. Михайлюк, О.Є. Калашнікова; за ред. О.О. Воловича; Нац. ін-т стратег. дослідж., Регіон. філ. у м. Одесі. О.: Фенікс, 2011. 72 с.
4. Мхитарян Н.М. Энергетика и комфорт: монография / Н.М. Мхитарян; Нац. акад. наук Украины, Ин-т возобновляемой энергетики. Киев: Наукова думка, 2011. 438 с.

Малихіна В.В.
аспірант ДДУВС

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

Незавершеність адміністративної реформи в Україні спричинила розрив теоретико-методологічних взаємозв'язків між нормами адміністративного права, що регулюють сферу державного управління, державної служби, здійснення органами виконавчої влади владно-розпорядчих функцій, та адміністративним судочинством, його предметом і завданнями. Це зумовило розбудову адміністративної юстиції в Україні за тими організаційно-правовими та процесуальними напрямками, що були визначені Конституцією України, Законом України «Про судоустрій України», Кодексом адміністративного судочинства України, Концепцією вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів тощо.

Практичний досвід функціонування адміністративних судів в Україні виявив цілу низку проблем, пов'язаних з ефективністю забезпечення цими органами судової влади законності в сфері виконавчої влади, які передбачають удосконалення як адміністративно-процесуального права, так і цілого ряду факторів, що впливають на діяльність адміністративних судів. Мається на увазі їх матеріально-фінансове й кадрове забезпечення. Адже, як цілком справедливо вказує Н. Плахотнюк, функціонування системи адміністративних судів потребує значних ресурсів [5, с. 13]. Також слід згадати проблему усунення механізмів не правового впливу на дії та рішення адміністративних судів. З огляду на це слід вказати, що останнім часом факти тиску на суддів і втручання в діяльність судів набули системного та відвертого характеру, зокрема, при розгляді судами справ, формуванні суддівського корпусу, призначенні суддів на адміністративні посади, вирішенні питань про відповідальність суддів. Грубо порушується визначений законом порядок притягнення суддів до відповідальності в частині встановлення її підстав, строків притягнення до неї, забезпечення суддям, стосовно яких вирішується питання про відповідальність, можливості вжити передбачених законом заходів щодо сво-

го захисту. В діяльності суб'єктів, до компетенції яких належить вирішення питань про відповідальність суддів, у деяких випадках вбачається упереджений підхід та намагання вчинити розправу над суддями за їхню професійну діяльність.

Річ у тому, що, кажучи про законність в адміністративному судочинстві, мають на увазі, як мінімум, два аспекти:

а) вимога до суду здійснювати всі процесуальні дії, а також ухвалювати рішення у справах відповідно до закону;

б) критерій перевірки рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. При цьому щодо останнього із вказаних положень, то слід пам'ятати, що, не маючи «адміністративно-дискреційних повноважень» [2, с. 51], адміністративні суди не повинні перевіряти дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень на предмет доцільності. Інакше кажучи, як доводить В. Шишкін, перевірка доцільності адміністративних рішень переступає компетенцію адміністративного суду і не входить до змісту принципу законності [5, с. 12]. Але зараз слід наголосити на іншому моменті.

Визнання адміністративних судів незалежними органами державної влади, які повноважні виносити офіційні рішення щодо діяльності чи бездіяльності органів державної влади, може призвести до того, що вони характеризуватимуться як специфічні контрольні органи в системі державного управління, що стоять, так би мовити, «над» іншими органами державної влади й здійснюють повноваження щодо забезпечення законності.

Про небезпеку такого розуміння судового адміністративного контролю попереджали Ю. Козлов та Л. Попов [1, с. 443]. Тому вважаємо за необхідне максимально чітко вказати на подвійний зміст принципу законності для діяльності адміністративних судів. Зазначена подвійність не дозволяє їм вийти за межі режиму законності й перетворитись на своєрідний «над законний» орган судової влади, який, забезпечуючи законність, сам знаходиться поза її межами.

Отже, аналіз сучасного стану розбудови адміністративних судів в Україні свідчить про наявність низки проблем у цій сфері, що у свою чергу вимагає вироблення теоретичних основ для формування якісного та демократичного механізму розв'язання публічно-правових спорів між фізичними і юридичними особами та суб'єктами владних повноважень у сфері державного управління. Вирішення поставлених завдань відкриє фізичним та юридичним особам шлях до справедливого й незалежного адміністративного судочинства в Україні.

Практичні ж проблеми сучасної адміністративної юстиції пов'язані з дійсною реалізацією права кожного оскаржувати в суді рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб як важливої гарантії реалізації конституційного принципу відповідальності держави за її діяльність перед людиною. Зміщення пріоритетів у співвідношенні держави та особистості на користь останньої

потребують запровадження адекватних новим потребам суспільства державно-правових механізмів у діяльності із захисту прав і свобод громадян, а найбільш ефективною формою такого захисту виступає судова процесуальна форма, впровадження якої є важливою їх гарантією, одним із етапів входження України до спільноти демократичних, правових, соціальних держав [3, с. 7-8].

Отже виходячи з пріоритетного завдання судової гілки влади щодо надійнішого захисту конституційних прав і свобод громадянина, а також законності та правопорядку у державі, актуальними напрямками подальшої розбудови адміністративного судочинства були і залишаються:

- забезпечення єдності судової практики;
- розгляд адміністративних справ у визначені законом строки;
- підвищення ефективності судочинства.

Административное право: учебник / под ред. Л.Л. Попова. М.: Юристъ, 2002. 697 с.

Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України / автори-упорядники І.Б. Коліушко, Р. О. Куйбіда. К.: Факт, 2003. 536 с.

Георгієвський Ю.В. Адміністративна юстиція: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Х., 2004. 19 с.

Стеценко С.Г. Сутність адміністративного процесу: теоретичний погляд // Право України. 2011. № 4. С. 39–46.

Шишкін В. Завдання адміністративного судочинства. Право України. 2005. № 11. С. 11-14.

Манжула А.А.

д.ю.н., доцент, професор кафедри
галузевого права та правоохоронної
діяльності Центральноукраїнського
державного педагогічного університету
ім. В. Винниченка

ВПЛИВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

У процесі реформування українського суспільства в умовах незалежності держави важливе місце посідає адміністративно-правова реформа, проведення якої є життєво необхідним внаслідок змін в економічному, соціальному та політичному житті країни. Особливої актуальності набуває вирішення проблеми щодо охорони громадського порядку правоохоронними органами та органами місцевого самоврядування.

Говорячи про місцеве самоврядування, варто завжди мати на увазі імпе-

ративний характер муніципальної (територіальної) влади. У державах, що досягли високого рівня розвитку демократії, місцеве самоврядування сприймається в першу чергу як необхідний поділ влади по вертикалі, що забезпечує розумний розподіл зусиль владних органів на всіх рівнях управління суспільством. Досліджуючи місцеве самоврядування в закордонних країнах, О.М. Бандурка визначав його як “владу місцевого населення в справах місцевого значення, здійснювану громадянами безпосередньо і через виборні органи в рамках закону, але без втручання центральної влади” [1, с. 111-112].

У країнах, де визнається, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади є народ, належна йому влада може здійснюватися безпосередньо, а також через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Як правило, у цьому випадку місцеве самоврядування здійснюється народом в межах своїх повноважень самостійно, його органи не входять у систему органів державної влади. Фактично це означає наявність двох щодо самостійних систем влади: державної і місцевого самоврядування.

Місцеве самоврядування, таким чином, є закономірною та об'єктивно існуючою формою здійснення влади, без якої, так само як і без державної влади, неможливе управління справами і суспільством.

Як уже зазначалося, органи державної влади (правоохоронні структури) забезпечують публічний (громадський) порядок у країні насамперед шляхом створення політичних, правових, економічних, організаційних та інших умов, що дозволяють підтримувати належний громадський порядок і здійснювати його охорону.

У той же час система конкретних правових й організаційних заходів, що складають зміст безпосередньо охорони громадського порядку, реалізується переважно в муніципальних утвореннях: міських і сільських поселеннях, у яких здійснюється місцеве самоврядування. І оскільки сьогодні Україна є фактично сукупністю муніципальних (територіальних) утворень, функція охорони громадського порядку повинна розглядатися, у першу чергу, як предмет діяльності таких самоврядних утворень.

Вирішення багатьох методологічних проблем реалізації функції охорони громадського порядку в Україні може бути отримане при вивченні досвіду організації поліцейської діяльності за кордоном.

У будь-якій державі поліція, поряд з армією, органами забезпечення безпеки, пенітенціарними установами, відноситься до матеріальних додатків виконавчої влади. Зміни, що відбулися в нашому суспільстві в останні роки, дозволили переосмислити роль і значення поліції в закордонних країнах, відмовитися від односторонньо-догматичного погляду на поліцію як на каральний орган, призначений повсякденно й повсюдно здійснювати політику пануючого класу специфічними методами безпосереднього примусу [3, с. 48].

У країнах, орієнтованих на демократичний шлях розвитку, поліція розглядається винятково як правоохоронний орган, призначений для за-

безпечення “контролю над злочинністю”, стримування її за допомогою застосування тих засобів, які встановлені законом [2, с. 3,8]. При цьому наголошується саме на «контролі над злочинністю», оскільки будь-яке протидіяння завжди має в якості своєї кінцевої мети перемогу, тобто в даному випадку повне викорінювання злочинності навряд чи уявляється можливим.

Певна децентралізація поліцейських функцій вкупі з розмежуванням повноважень між судовою і виконавчою владою розглядаються як найважливіші умови демократії, гарантії дотримання рівноваги між потребами правоохоронної діяльності в застосуванні примусових заходів і необхідністю забезпечення прав і свобод громадян.

Бандурка О.М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія досвід, шляхи удосконалення. Х.: Основа, 1996. 398 с.

Манжула А.А. Державне управління на місцевому рівні // Вісник Запорізького юридичного інституту. 2011. № 1. С. 56-62.

Сачаво А.Г. Адміністративно-правові основи діяльності приватних охоронних структур та їх взаємодія з ОВС України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ України. К., 2004. 163 с.

Миронюк Р.В.

д.ю.н., професор,

професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності ДДУВС

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІЦІЇ

Прагнення української держави стати повноправним членом світової спільноти обумовлено зміщенням векторів діяльності правоохоронних органів в цілому і поліції зокрема з метою першочергового забезпечення ними національних конституційних норм та світових стандартів захисту прав і свобод людини.

Основною метою діяльності національної поліції України, визначеною Законом України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року (далі – Закон), є служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. Основоположними принципами діяльності поліції серед інших визначено відкритість і прозорість, а також взаємодія з населенням на принципах партнерства, що в свою чергу закладає основи для повернення довіри до цього правоохоронного органу та його законної діяльності спрямованої в першу чергу на обслуговування громадян в правоохоронній сфері.

Виходячи з нової «обслуговуючої» функції поліції, основним замовником поліцейських послуг є народ України, її громадяни, за рахунок сплати податків утримує поліцію, а тому повинні мати законодавчо визначені гарантії контролю за її діяльністю.

Відповідно до чинного законодавства, а зокрема розділу VIII «Громадський контроль за діяльністю поліції» Закону України «Про Національну поліцію», нормативно визначено такі форми публічного контролю за діяльністю поліції: отримання і оприлюднення звіту про поліцейську діяльність; контроль за діяльністю керівника поліції і прийняття резолюції недовіри йому; шляхом взаємодії між керівниками територіальних органів поліції і представниками органів місцевого самоврядування; шляхом залучення громадськості до розгляду скарг на дії або бездіяльність поліцейських.

Для вироблення ефективної національної моделі публічного контролю за діяльністю поліції в цілому і для з'ясування головних аспектів взаємодії громадськості і поліції доцільним є з'ясування міжнародних стандартів публічного контролю за діяльністю поліції та виділення шляхів його впровадження в Україні.

Перш за все, слід зазначити, що міжнародні стандарти взаємодії підрозділів поліції з громадськістю визначені в резолюції № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» (8 травня 1979 р., Страсбург) [2], Рекомендаціях (2001) 10 Комітету Міністрів державам учасникам Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», прийнятих Комітетом міністрів 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів [3], і Резолюції 34/169 Генеральної Асамблеї ООН, Кодексі поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, від 17 грудня 1979 р. [4]. Декларація про поліцію в багатьох країнах покладена в основу професійних стандартів поліцейських, і хоча вона не має юридичної сили, її основні положення були закріплені в Європейському кодексі поліцейської етики, прийнятому як додатковий регулятивний документ Ради Європи.

Зазначені документи рекомендують державам організувати свою поліцію відповідно до професійних стандартів взаємодії підрозділів поліції з громадськістю та передбачають, що: діяльність поліції проводиться в тісному контакті з громадськістю та ефективність поліції залежить від публічної підтримки; поліцейські організації, крім забезпечення правопорядку, виконують соціальні, а також сервісні функції в суспільстві; довіра населення до поліції тісно пов'язана з їх ставленням до громадськості, зокрема, їх повагою до людської гідності та основних прав і свобод людини; поліція повинна бути організована таким чином, що сприяє хорошим зв'язкам поліції з громадськістю та, при необхідності, ефективної співпраці з іншими органами, місцевими громадами, неурядовими організаціями та іншими представниками громадськості; поліція повинна бути організована таким чином, щоб заслуговувати публічну повагу як професійні захисники права і послуг для громадськості; поліцейські організації повинні бути готові надати об'єктивну інформацію про свою діяльність громадськості

без розкриття конфіденційної інформації.

Слід зазначити, що з числа різноманітності форм публічного контролю за діяльністю поліції в зарубіжних країнах найбільш ефективною є активна участь громадськості у взаємодії з поліцією, спрямованої на прийняття ряду превентивних заходів, спрямованих на недопущення (мінімізації) порушень публічного порядку, і ліквідації наслідків таких порушень, особливо на місцевому (муніципальному) рівні, зокрема: прийняття участі в патрулюванні адміністративно-територіальних одиниць (вулиць, парків, скверів, спортивних, музичних та інших розважальних арен, об'єктів публічного та трубопроводного транспорту); участь в проведенні спільних нарад місцевої поліції і муніципалітетів; участь в охороні публічного порядку в разі посиленого варіанту несення служби поліцією (при стихійних лихах, масове порушення публічного порядку, маніфестаціях, мітингах, у період профілактичних заходів і заходів ліквідації наслідків терористичних загроз і ін.). Тут слід зазначити, що таке залучення громадськості до спільної діяльності з поліцією відбувається в переважній більшості з ініціативи громадян, і тільки у винятковому випадку, наприклад при ліквідації наслідків стихійного лиха, з ініціативи поліції або органів публічної влади.

На жаль, у чинному законодавстві, а зокрема розділі VIII «Громадський контроль за діяльністю поліції» Закону України «Про Національну поліцію», такі форми взаємодії громадськості і поліції не знайшли свого нормативного закріплення, і мабуть цьому є причина, пов'язана з тим, що багаторічна практика залучення громадськості до участі в діяльності міліції зводилася до примусового залучення громадян у ролі народних дружинників до охорони публічного порядку, останнім часом не мала своєї ефективності. Оскільки такі форми взаємодії громадськості і міліції, як залучення до проведення нарад, участі в відборі кадрів в міліцію, оцінка громадськістю результатів діяльності міліції, майже не здійснювалися, їх і поклали в основу нового Закону «Про Національну поліцію» як нормативного акта, який в першу чергу регламентує поліцейську, а не громадську діяльність.

У зв'язку з цим великий інтерес представляє зарубіжний досвід участі громадськості в правоохоронній та правозахисній діяльності поліції і його адаптація в Україні. Незважаючи на наявність спеціально створених державних інститутів основної професійної функцією яких є забезпечення публічного порядку та безпеки, а ця функція в більшості країн світу покладено на поліцію, залучення громадськості до поліцейської діяльності є вкрай необхідним і доцільним по деяких позиціях: як допоміжного суб'єкта поліцейської діяльності, що в більшості конфліктних ситуацій поліцейський-громадянин виступають в функції певного суспільного арбітра; як суб'єкта, який контролює діяльність поліції; як суб'єкта, який економить бюджетні кошти направлені на охорону публічного порядку. Адже іноді саме громадяни, які стали свідками правопорушення або знають про злочин, що готується, можуть надати поліції неоціненну допомогу в справі профілактики і розслідування зло-

чинів, а також підтримання правопорядку на конкретній території (насамперед за місцем проживання громадян). Не випадково в більшості країн наголос у правоохоронній та правозахисній діяльності органів державного управління робиться насамперед на запобігання злочинам та іншим правопорушенням за допомогою громадськості.

Першу в світі модель поліцейської діяльності, заснованої на підтримці та участі громадськості, було введено Робертом Пілом в Великобританії у 1829 році. Тоді вперше було висловлено думку, що поліцейська автономія – не виправдана стратегія. Поліція не може виконувати ефективно і своєчасно своїх обов'язків, не спираючись на підтримку громадських об'єднань і жителів районів, які обслуговують поліцейські підрозділи. Результатом такої політики стало створення так званої нової поліції, яка тісно співпрацювала з населенням [5, с.160]. Співпраця між поліцією і громадянами полягає в тому, що між ними встановлюються такі взаємини, при яких вони разом вирішують проблеми боротьби зі злочинністю та підтримання правопорядку за місцем проживання громадян. У такому випадку, як вірно відзначають деякі дослідники, «спрацьовує один з основних принципів функціонування поліції: громадська безпека і правопорядок – спільна турбота держави і суспільства; поліція буде надавати допомогу тільки в тих випадках, коли зусиль громадськості недостатньо» [6, с.11-13].

Належна взаємодія громадськості з поліцією може здійснюватися виключно на підставі добровільності та організаційної забезпеченості. Тут слід зазначити, що в багатьох країнах органи поліції мають структурні ланки (підрозділи), персонал яких займається виключно взаємодією з населенням. Співпраця поліції і громадян здійснюється через різні громадські ради, комітети, об'єднання, до складу яких входять представники профспілкових, релігійних та інших громадських об'єднань. Безперечно, не всі добровільні об'єднання витримують перевірку часом і ефективно працюють, але в зарубіжній практиці є чимало життєво стійких форм участі населення в роботі поліції по боротьбі зі злочинністю та підтримання публічного порядку. Але очевидним залишається те, що органи поліції повинні підтримувати і стимулювати ініціативу громадськості до взаємодії. Це повинно виявлятися в тому, що інспектор поліції зі зв'язків з громадськістю повинен здійснювати таку роботу: вести облік громадян, які залучаються до охорони публічного порядку і в різних формах взаємодіють з поліцією, така інформація повинна носити публічний (відкритий) характер, оприлюднюватися в ЗМІ на офіційних електронних сторінках поліції, за винятком взаємодії в сфері оперативно-розшукової діяльності; клопотати перед дозвільними органами, про надання переважного права носіння такими громадянами вогнепальної травматичної зброї (в разі законодавчого закріплення в Україні такого права громадян); клопотати перед керівництвом поліції про заохочення даних громадян, в тому числі про присвоєння їм державних нагород і відзнак.

Організацію та впровадження таких програм в Україні необхідно почи-

нати з формування та аналізу громадської думки про діяльність сучасної поліції. Позитивний образ і високі результати діяльності, бездоганна репутація та належний рівень культури – основні складові професійного успіху поліцейського, в тому числі і в сфері комунікації з населенням і громадськими формуваннями.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Декларація про поліцію: Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи №690 (1979) від 8 травня 1979 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_803.
3. Про Європейський кодекс поліцейської етики: Рекомендації Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи від 19 вересня 2001 року. URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.
4. Кодекс поведення должностных лиц по поддержанию правопорядка: Резолюция 34/169 Генеральной Ассамблеи ООН от 17 декабря 1979 г. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_282.
5. Долгополов А.М. Організаційно-правові питання діяльності громадських формувань з охорони публічного порядку і державного кордону в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Долгополов Анатолій Миколайович. К., 2008. 268 с.
6. Бесчастний В., Гребеньков Г. Взаємодія міліції й населення як стратегічний напрям діяльності органів правопорядку // Журна «Віче». 2013. № 12. С. 11-13.

Михайленко Р.В.

к.філос.н., доц., доцент кафедри
філософії права та юридичної логіки
Національної академії внутрішніх справ

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДЕРЖАВІ

Базовим елементом сучасного суспільства є держава. Вона функціонує на основі політичної влади. Державу слід розглядати як найвищу форму політичної влади. Державна влада – це, передусім, організована воля всього суспільства, спрямована на досягнення загальних цілей і підтримку його стабільності. Треба наголосити, що поняття політична влада тотожне поняттю державна влада для сучасного суспільства. Політична влада реалізується не тільки органами держави, але й через діяльність партій, громадських організацій різного типу. Державна влада – своєрідне ядро політичної влади. Вона опирається на спеціальний апарат примусу й поширюється на все населення тої або іншої країни. Держава має у своєму розпорядженні монопольне право розробляти закони й інші розпорядження, обов'язкові для всіх громадян. Державна влада означає певну організацію й діяльність у здійсненні цілей і завдань цієї організації. Державна влада може домагатися своїх цілей різними засобами, у тому числі ідеологічним впливом, переконанням, економіч-

ним стимулюванням і іншими непрямими способами. Але тільки вона має монополію на примус за допомогою спеціального апарата відносно всіх членів суспільства. Важливе значення тут має право та правоохоронна діяльність. Державна влада базується на праві, а право на правоохоронній діяльності. Правоохоронну функцію держави здійснюють уповноважені правоохоронні органи засобами й методами правоохоронної діяльності.

Отже, правоохоронна діяльність – це така форма державної діяльності, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу із суворим дотриманням встановленого законом порядку.

До завдань правоохоронної діяльності належить захист:

- суспільного ладу держави;
- прав і законних інтересів громадян, підприємств, організацій, установ, суб'єктів усіх форм власності;
- суверенітету та територіальної цілісності.

Політична влада має свої ресурси – реальні засоби, що використовуються чи можуть бути використані для зміцнення влади та її реалізації.

За характером дії та функціональною роллю ресурси поділяються на:

- примусові – заходи силової та адміністративної дії за невиконання розпоряджень влади;
- організаційні – створення організаційних структур управління, що гарантують швидке проходження владних розпоряджень до виконавців;
- заохочувальні – матеріальні та соціальні блага, за допомогою яких влада підтримує певні верстви населення;
- нормативні – засоби дії на ціннісні орієнтації, морально-етичні норми об'єктів влади, що спрямовані на встановлення відносин соціального партнерства.

Політична влада обирає свої ресурси залежно від стану економіки, рівня життя, зрілості суспільних відносин, політичної культури, наявності політичної еліти в державі та інших чинників. Тому і розбіжності в поглядах різних учених стосовно правоохоронної функції держави ґрунтуються на різних підходах до розуміння поняття функціонування держави у сфері правоохоронної діяльності й зумовлені відсутністю законодавчого визначення правоохоронної функції держави. Особливе місце серед завдань правоохоронної діяльності посідає захист прав і свобод людини, її життя, здоров'я, честі, гідності, недоторканності та безпеки.

---

1. Гегель Г.В.Ф. Основи філософії права, або природне право і державознавство / пер. з нім Р. Осадчука та М. Кушніра. К.: Юніверс, 2000. 336 с.

2. Надольний І.Ф. Філософія: навчальний посібник. К.: Вікар, 1997. 584 с.

3. Філософія права: навч. посібник / О.О. Бандура, С.А. Бублик, М.Л. Зайковський та ін.; за заг. ред. М.В. Костицького, Б.Ф. Чміля. К.: Юрінком Інтер, 2000. 336 с.

ІНСТИТУТ НАСТАВНИЦТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ТА ДИСЦИПЛІНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Ведучи мову про підвищення ефективності національної системи професійної підготовки працівників підрозділів поліції, не можна залишити поза увагою інститут наставництва, що знайшов достатнього поширення у світовій практиці.

Вчені головними завданнями наставництва вважають: по-перше, адаптацію до служби та закріплення стажерів, прискорення процесу професійного становлення, тобто розвиток здатності самостійно виконувати покладені на них функції, по-друге, прищеплення стажерам інтересу до правоохоронної діяльності, засвоєння кращих традицій службових колективів, поваги до прав і гідності людини, сумлінності, правової активності, свідомого та творчого ставлення до виконання службового обов'язку [1, с. 330].

Отже, основними завданнями наставництва в поліції є: навчання основ професійної діяльності, розвиток умінь і навичок самостійно виконувати поліцейські завдання; надання практичної допомоги молодим працівникам в оволодінні професійними знаннями і практичними навичками, необхідними для самостійного виконання завдань оперативно-службової діяльності; вивчення ділових і особистісних якостей підшефного в ході виконання ним функціональних обов'язків; адаптація молодих працівників до специфічних умов служби в поліції; формування дисциплінованості, високої відповідальності за виконання службового обов'язку, необхідних психологічних і моральних якостей тощо.

Наставництво в підрозділах поліції можна сміливо вважати складовою частиною професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу. Здійснення наставництва в поліції визначається подвійною метою: по-перше, забезпечення оптимальної адаптації працівника як фахівця до умов служби і, по-друге, цілеспрямоване формування та розвиток професійних та особистих якостей, необхідних для виконання основних завдань, покладених на поліцейські підрозділи [2, с. 123].

Вважаємо за необхідне виділити такі повноваження наставника: юрисдикційні (принципово реагувати на порушення дисципліни підшефним, використовуючи форми громадського впливу; вносити керівництву органу пропозиції щодо заохочення або накладення стягнень на підшефного; у разі виявлення у підшефного негативних якостей (схильності до зловживання службовим становищем та ін.) вносити пропозиції керівництву щодо доцільності подальшого проходження ним служби в поліції), організаційно-розпорядчі (несення відповідальності за стан роботи з підлеглим; знання вимог законодавства України, основних нормативно-правових актів, які регла-

ментують проходження служби в поліції; складення та затвердження після погодження з психологом у керівника органу піврічного плану індивідуальної роботи з навчання та виховання підшефного з врахуванням загальноосвітньої та спеціальної підготовки, ведення щоденника; надання допомоги підлеглому в підготовці та виконанні індивідуального плану навчання в ознайомчий період; надання допомоги підшефному в оволодінні обраною професією, роз'яснення особливостей проходження служби; брати участь в обговоренні питань, що стосуються службової діяльності та поведінки підшефного, захисту його прав та інтересів; вносити мотивовані пропозиції керівнику підрозділу про дострокове припинення наставництва або продовження його терміну тощо) та виховні (надавати індивідуальну допомогу з метою успішної адаптації підшефного до умов проходження служби в поліції; ознайомлювати підшефного з історією та традиціями колективу, де він працює, залучати його до активної участі в громадському житті; постійно вивчати (за допомогою психолога) особливості характеру, запити та уподобання працівника; допомагати йому долати труднощі та раціонально використовувати вільний час, знати його сімейно-побутові умови, за необхідності сприяти їх поліпшенню).

Значення наставництва полягає саме у тому, що найбільш ефективний метод адаптації в новому середовищі, до нової ролі – це навчання особистим прикладом, практична передача професійних та інших навичок.

Як уже зазначалося, крім «входження» у професію, молодий працівник проходить одночасно і соціальну адаптацію, тобто «входження» у колектив із його морально-психологічним кліматом, традиціями, неписаними (неформальними), але сталими нормами. Крім адаптації до професії і колективу, молодий працівник, як правило, проходить адаптацію і до нового місця проживання. Адаптація молодих працівників, які приїхали з іншої місцевості, ускладнюється багатьма обставинами – пошук та облаштування житла, вивчення меж та можливостей нової місцевості, знайомство з новими людьми. Важливу роль у цій своєрідній соціалізації молодого працівника відіграє наставник.

Для молодого працівника небайдуже, хто проводить із ним першу бесіду – керівник чи виконавець. Тут же сила впливу збільшується зі зростанням формального авторитету (посадового становища) особи, яка проводить бесіду. Перша бесіда керівника про професію, підрозділ, його традиції, історію запам'ятовується молодій людині на все життя. Психологи підкреслюють, що саме перші враження про роботу багато в чому визначають і ставлення до професії надалі, вони можуть бути не найглибші, але найяскравіші. Також на все життя працівник запам'ятає того, хто перший вводив його в зміст службових завдань, знайомив із колегами, характеризував начальника.

Як показує практика, на превеликий жаль, інститут наставництва не відіграє значної ролі в становленні молодого працівника як професіонала. Найчастіше виконання наставниками своїх функцій носить формальний характер. Можливо, це викликано такими причинами:

- найчастіше наставники не зацікавлені у виконанні своїх наставницьких функцій у зв'язку з відсутністю матеріального стимулювання цієї діяльності;
- завантаженість на своєму робочому місці просто не дозволяє наставнику приділяти належну увагу молодому працівнику;
- навіть у найбільш досвідчених і підготовлених працівників можуть бути просто відсутні навички виховної роботи.

Наразі можна виділити такі методичні помилки, що зустрічаються під час розробки системи наставництва:

- помилкова система критеріїв добору наставників, вимог до компетенцій, помилки самої процедури відбору;
- брак у наставників необхідної підготовки;
- помилкове запровадження системи наставництва (неправильне позиціонування системи, нерозуміння співробітниками її завдань, брак позитивного сприйняття, спротив змінам);
- неправильне позиціонування наставника (між наставником і стажером не має бути стосунків у форматі «начальник – підлеглий», тільки стосунки за принципами рівності та взаємної зацікавленості у результаті);
- неправильна мотивація наставників (немає єдиної думки щодо того, як і у якій формі мотивувати наставників, і чи треба взагалі це робити; вочевидь, це питання потрібно ретельно опрацювати на етапі підготовки з урахуванням корпоративних принципів мотивації).

Застосування наставництва є особливо ефективним у випадках високої плинності кадрів, коли необхідно оперативно підготувати велику кількість нових співробітників, а також у таких сферах діяльності, коли для повноцінного входження на посаду та мінімізації професійних помилок потрібен час для вироблення необхідних навичок.

Грамотно вибудована та правильно функціонуюча система наставництва дозволяє досягти:

- скорочення строків виходу на плановий рівень продуктивності праці та досягнення відповідності корпоративним стандартам;
- підвищення професійного рівня та навичок усіх без винятку співробітників, утягнутих у систему наставництва, включаючи самого наставника;
- посилення професійної складової мотивації та надання додаткових можливостей для підвищення професійного статусу;
- зниження ризику професійного вигорання найбільш досвідчених співробітників, носіїв знань, навичок та системи корпоративних цінностей;
- надання досвідченим співробітникам можливостей кар'єрного зростання як у горизонтальному, так і у вертикальному напрямку;
- підвищення економічної ефективності системи підготовки персоналу;
- укріплення командного духу, підвищення лояльності співробітників до системи [1, с. 331].

Таким чином, виникає необхідність переведення системи наставництва на більш професійну основу. Формування спеціальних матеріальних фондів у

підрозділах дозволило б стимулювати діяльність наставників, зробити її більш престижною. Очевидно, що наставники повинні не призначатися за принципом «тепер твоя черга», а відбиратися з найбільш підготовлених і досвідчених працівників. Для того, щоб дані кандидати одержали право називати себе наставниками, вони повинні скласти ряд кваліфікаційних іспитів, що включали б службову та бойову підготовку, знання нормативних актів, основи виховної та соціально-психологічної роботи. Серед наставників можна було б проводити конкурси на звання «Кращий наставник», матеріально та морально стимулювати. Для підвищення професіоналізму наставників необхідним є також створення періодичних курсів підвищення кваліфікації, де вони могли б прослухати лекції з основ психології і педагогіки, що викладаються професорсько-викладацьким складом різноманітних навчальних закладів.

1. Березняк В.С. Роль наставництва у підготовці працівників Національної поліції // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 17 бер. 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 330-331.

2. Перепелиця А.А. Адміністративно-правове регулювання підготовки персоналу для органів внутрішніх справ України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2009. 202 с.

Наливайко Л.Р.

проректор Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, професор

Книш С.В.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СТАНОВЛЕННЯ І СУТНІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

Здобуття Україною незалежності та утвердження її як демократичної, правової та соціальної держави зумовило необхідність створення нею єдиного органу конституційної юрисдикції, основними функціями якого є тлумачення норм Основного Закону держави та суспільства Конституції, визнання законів та інших правових актів органів державної влади конституційними або ж навпаки (конституційного контролю).

Україна, належачи до романо-германської правової сім'ї, модель якої передбачає створення конституційних судів або конституційних рад, створи-

ла єдиний орган конституційної юрисдикції, який представлений Конституційним Судом України. Сьогодні ми маємо вже третій закон «Про Конституційний Суд України», це є черговою спробою створення закону з часів здобуття незалежності, яка має досвід вже більше двадцяти років. Існування цього інституту дає підстави для дослідження його реалізації, становлення, статусу у системі державних органів, його повноважень, а також необхідність розуміння, чи саме та модель правової системи утвердила Українська держава [2, с. 564].

Першочергову причину створення органів конституційної юрисдикції багато науковців та теоретиків вбачають у тому, що законодавець не здатен передбачити всіх можливих варіантів застосування прийнятих ними законів та інших правових актів. Інститут конституційної юрисдикції поступово знаходить доцільність створення навіть у країнах, де такі принципи, як верховенство права та утвердження правової демократичної держави, не є основною спрямованістю їх діяльності.

За радянської доби 1 грудня 1988 р. було прийнято Закон «Про зміни і доповнення Конституції СРСР», створення якого передбачало введення в дію Комітету з конституційного нагляду, повноваження цього спеціалізованого органу закріплювалися в Законі «Про конституційний нагляд СРСР». Але цей Комітет не вважають органом конституційної юрисдикції, адже він існував як певний додаток і виконував нетривалий час лише штучні функції, зважаючи саме на державний лад та відходження від принципу існування демократії під час радянської доби. З розпадом СРСР через три роки такий орган перестав існувати.

В Україні після становлення нею як самостійної, незалежної держави, правової та демократичної держави 3 липня 1992 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про Конституційний Суд України», який визначив порядок формування і основні функції діяльності конституційної юстиції. Втім, до прийняття конституції 1996 року діяльність Конституційного Суду була малоефективною, з огляду на те що держава потребувала створення нової конституції, утвердження нових принципів діяльності, демократичності, багатаспектності та перебудови та оновлення законодавства в цілому, і такі зміни, звісно, мали поступальний характер. Також Верховна Рада обмежилася тільки призначенням Голови Конституційного Суду, тоді як спроби призначити заступника Голови КСУ були безуспішними, у цей час функції правового захисту конституції здійснювали Президент країни та Верховна Рада [4].

Після прийняття 28 червня 1996 р. чинної і нині Конституції України було прийнято Закон «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р., який утвердив та поклав початок вже реальної діяльності єдиного органу конституційної юрисдикції.

По суті, практичним завданням цього органу є забезпечення конституційного правопорядку у вищих державних інститутах влади, а також, в доповнення до цього, захисту конституційних прав і свобод громадян зокрема [5,

с. 23-25]. Тому в актах Суду фактичне співвідношення між захистом правопорядку та захистом прав громадян спостерігається на користь першого. Раніше, до 2010 р. Конституційний Суд приділяв увагу в основному тільки виконанню своїх арбітражних функцій, а саме він вирішував конституційні незгоди між Президентом та Верховною Радою України, а пізніше, після 2010 р., почав більше приділяти увагу саме конституційним скаргам громадян, оскільки суб'єктами конституційної юрисдикції є також громадяни країни. Неузгодженості між інституціями державної влади заважали приділяти більше уваги саме захисту прав та свобод громадян. Конституційні спори між органами влади Суд і далі розглядає, але вони вже не пов'язані з політичним протистоянням гілок влади [1].

Третьою спробою вже вирішального утвердження всіх форм діяльності, повноважень та статусу Суду визначив новий Закон «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 р. Якщо раніше Конституційний Суд мав право тлумачити закони України, то сьогодні функція тлумачення законів вилучена з повноважень і найголовнішою функцією є інтерпретування тільки норм Конституції, і це є досить доцільним з огляду на те, що це гілка саме конституційної юрисдикції. Також Суд має право надавати висновки щодо відповідності законів та нормативно-правових актів чинній Конституції. Зокрема, закон регламентує повноваження КСУ, серед яких тлумачення Конституції України, визначення відповідності Конституції актів, міжнародних договорів; питань, які виносяться на референдум [5, с. 147].

Також разом із такими формами звернення до Конституційного Суду, як конституційне подання та конституційне звернення, долучено додаткову гарантію захисту прав та свобод громадян шляхом запровадження інституту конституційної скарги, що дає можливість приватній особі звернутися безпосередньо до КСУ. Громадяни та юридичні особи відповідно до ст. 151-1 Конституції України можуть звертатися до Конституційного Суду України з конституційними скаргами щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України за умови, що автор клопотання вважає застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України таким, що суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано [3, с. 59].

Отже, розвиваючись, Україна, як і більшість сучасних держав, має Конституційний Суд, що є невід'ємною частиною існування держави та взагалі країн, що належать до романо-германської правової сім'ї. КСУ має особливі повноваження і є незалежним від будь-якого впливу з боку інших державних інституцій у прийнятті рішень та наданні висновків. Майже з прийняття України незалежності діє цей Суд, є ровесником держави і, маючи свою історію становлення, посідає в державі особливе місце у системі влади. Можна навіть зауважити, що Суд знаходиться дещо вище інших державних органів, адже може здійснювати конституційне правосуддя та конституційний контроль, таким чином впливаючи на її діяльність. Також запровадження ін-

ституту конституційної скарги свідчить про розвиток держави, її зорієнтованість на громадянське суспільство, підвищення свідомості, правової обізнаності та інтересів людини та громадянина в цілому.

Діяльність такого Суду свідчить про те, що країні, в якій він діє, утверджено головним чином принципи верховенства права, демократичності, захисту прав та свобод громадян і законності, наявність його також спрямована на функцію арбітражу, а це свідчить, що такий інститут не може не існувати в державі, адже функції КСУ ніяким чином не можуть виконувати суди загальної юрисдикції.

---

1. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017 № 35. Ст. 376.

2. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2009.

3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Різник С.В. Конституційний Суд України // *Енциклопедія сучасної України*: у 30 т. / ред. кол. І.М. Дзюба [та ін.]; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. Київ, 2003-2016.

5. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. Ст. 532.

Наріжний Ю.О.

к.філос.н., доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
ДДУВС

КОНСТИТУЦИОННЫЕ ГАРАНТИИ ЗАЩИТЫ ПРАВ ГРАЖДАН УКРАИНЫ

Процесс обсуждения и принятия Конституции 27-28 июня 1996 года, получивший название «конституционная ночь», длился 24 часа. Из 393 народных депутатов ВРУ в ночь принятия решения 315 проголосовали «за», 36 – «против», 12 воздержались, 30 не голосовали. Принятие Конституции независимой Украины вызвало у многих граждан эйфорию. Много было написано и сказано слов о том, что наша Конституция – одна из самых демократичных в мире. Количественные показатели действительно поражали воображение и захватывали дух свободных граждан: в 15 разделах и 161-й статье Основного Закона 296 раз упоминаются права граждан, 48 раз – слова, производные от слова «свобода», 3 раза – от слова «демократия», 1 раз – от слова «справедливость».

Однако реальная жизнь страны в течение 22 последующих лет показала, что принятие хорошей Конституции еще не гарантирует ее исполнение политиками и государственными чиновниками. Так, по состоянию на 27.06.2018, в Конституционном суде находилось 277 конституционных жалоб от граждан и юридических лиц. Жалоба подается в том случае, если окончательное решение суда противоречит Основному Закону. В КСУ было направлено 41 конституционное представление с просьбой признать неконституционными правовые акты или истолковать положения Основного Закона. Правом на конституционное представление обладает Президент, группа народных депутатов (не менее 45 человек), Верховный суд, омбудсмен и представитель ВР АР Крым. Это свидетельствует о том, что нормы Конституции соблюдаются далеко не всеми субъектами политико-правовых отношений.

Оказалось также, что Конституция Украины лишь частично является формой политического и государственного правления. Она имеет скорее не управленческий и функциональный, а рамочный и фасадный характер. Так, в Конституции предусмотрены системы бесплатного образования и медицинского обслуживания граждан, которые в ходе правительственных реформ и экспериментов оказались весьма далеки от утвержденных конституционных норм.

Реальная жизнь обнаружила дуализм возникшей на основе Конституции политической системы: с одной стороны, управление государством опирается на Конституцию, с другой стороны возникла другая – внеконституционная, административная, неформальная, полукоррупционная система. Обострение конфликтов этих конкурирующих систем порождает кризисы, которые выливаются в массовые протесты и народные революции. Движение к цивилизованным, европейским политическим формам возможно лишь при условии быстрейшего и радикального устранения этого политико-правового дуализма.

Только теперь становится понятным, что Конституция 1996 года зафиксировала некий компромисс между двумя экономически господствующими группами населения Украины – олигархами, которых представлял президент Л.Кучма, и средним классом, который тогда был представлен в Парламенте А. Морозом. «Ночная Конституция», принятая под жестким давлением Л. Кучмы, зафиксировала некое временное перемирие наиболее влиятельных и активных групп новой украинской буржуазии, но при этом не опиралась на «общественный договор» всех граждан страны. Таким образом, Конституция не стала базовой основой функционирования государства, а выполнила функцию «пакта о ненападении» главных политических конкурентов. Основная масса населения оказалась как бы вынесенная за скобки важнейших политических решений.

«Конституция-1996» закрепила политический компромисс, создающий условия для перманентных мощных политических «толчков», ведущих к формированию депрессивного социума.

- Она «освятила» частную собственность, возникшую в результате раздела государственной собственности, оставшейся в наследство от СССР, провозгласив ее неприкосновенность.

- Она зафиксировала базовые основания нового строя, главным элементом которого становилось государство, реализующее принцип: «Власть = богатство». Тем самым была создана система власти, главной характеристикой которой стала коррупция.

- Она зафиксировала временный компромисс («перемирие») между представителями крупной и средней буржуазии (в лице Л.Кучмы и А.Мороза).

- Она закрепила приоритет власти крупной буржуазии, введя чисто декларативную возможность импичмента президента, закрепив неприкосновенность депутатов.

- Она обозначила чисто декларативный принцип: «Власть принадлежит народу», исключив возможность создания каких-либо форм прямой демократии.

- Она зафиксировала унитарный характер системы власти, представляющий возможность президенту концентрировать всю власть в своих руках и жестко контролировать всю государственную машину. Нонсенс провозглашения унитарного государства, включающего автономию (Крым), оставался до поры до времени вне поля зрения. И даже вошел в качестве примера в учебники по ТДП.

- Время существования компромисса исчислялось сроками пребывания президента на своем посту, т.е. до следующих выборов президента (8 лет).

- Конституция не гарантировала бескризисного существования системы власти, поскольку на политическую арену выходили различные ФПГ, стремящиеся овладеть центральной государственной властью с целью личного обогащения. Приходя к власти, они не обязывались соблюдать условия компромисса, принятые предыдущей властью («попередниками»).

Неизбежным результатом дуализма возникшей политической системы стал процесс формирования депрессивного социума. Отметим только три фактора, характеризующих процесс углубления кризиса.

Депопуляция. Сегодня никто не может с полной уверенностью определить количество населения Украины. Подсчеты различных инстанций дают цифры от 30 до 40 млн. человек. В 1991 году население Украины составляло более 52 млн.

Бедность. По данным Украинского института демографии и социологии НАНУ за 2017 г., за чертой бедности находятся 58% украинцев. По данным Киевского международного института социологии за 2017 г., субъективная оценка своей бедности – это невозможность есть досыта. Если отталкиваться от такого параметра, то бедных в Украине 12%. Директор Института трансформации общества О. Соскин утверждает, что нищих людей, которые не

подлежат социальной реновации, в Украине не меньше 5 млн. человек.

Эмиграция. Также О. Соскин утверждает: «После Революции Достоинства усилился поток эмиграции из Украины. Если взять в разных ее формах, как временную, так и постоянную, мы подошли к 10 млн. Сюда входят и выезд на учебу, и переезд членов семьи. 10 млн украинцев находятся за рубежами Украины, из них на постоянное или временное место жительства за последние десять лет уехали около 4 млн. человек, 6 млн. – это те, кто находятся в неопределенном состоянии: «заробитчане», студенты, те, кто на 100% еще не уверены, что покинут страну».

Существует ли выход из сложившейся катастрофической ситуации? Нужно ли ремонтировать существующую систему власти или нужно создавать новую? Существует два проекта:

– проект олигархов: окончательно утвердить существующую модель, имитировать ее перманентное, постепенное улучшение под прикрытием широкообещательных деклараций о демократизации. После реализации этого проекта можно будет с уверенностью сказать последнее «прощай» демократии;

– проект «либералов-романтиков» имеет два варианта: жесткий вариант предполагает полную деолигархизацию государства; мягкий вариант предполагает поставить олигархов под контроль гражданского общества. Для этого необходимо разработать и подписать новый «общественный договор», на базе которого на всенародном референдуме принять новую конституцию. Новый общественный договор должен стать основой новой Конституции. В нем должны быть установлены некие общие принципы, отражающие сущность современного украинского государства, перспективы его развития, главные этапы трансформации социума, формат необходимых для этого реформ и др.

История предоставляет независимой Украине последний шанс в 2019 году в процессе выборов президента и парламента. В случае если будет реализован проект украинских «либералов», то можно будет сказать последнее «прощай» авторитаризму.

Нестерцова-Собакарь О.В.,
к.ю.н., доцент,
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін ДДУВС

ГЕНДЕРНИЙ КОМПОНЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Вагомим кроком на шляху підвищення рівня дотримання принципу гендерної рівності у всіх сферах життя українського суспільства стало затвердження Кабінетом Міністрів України Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року [1]. Реалізація цієї програми сприятиме утвердженню принципу рівності жінок і чоловіків у пріоритетних сферах соціального та економічного розвитку в Україні, ефективному розв'язанню проблем та усуненню диспропорцій гендерного розвитку з чіткою орієнтацією на права людини.

Гендерна рівність як принцип полягає в тому, щоб вивчити і усунути всі соціальні бар'єри, що заважають людині проявитися як особистості, а також створити рівні соціальні можливості для реалізації особистості жінок і чоловіків в усіх сферах життєдіяльності залежно від особистого вибору людини.

Офіційно гендерної дискримінації в Україні не існує, адже на законодавчому рівні її заборонено Конституцією та Законом «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Крім того, 1980 року Україною була ратифікована Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. 2005 року Верховна Рада ухвалила Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Навіть Угода про асоціацію між Україною та ЄС, містить статтю про гендерну рівність в економічному житті, яка декларує забезпечення рівних можливостей для чоловіків та жінок у сфері зайнятості, освіти та навчання, економічної та суспільної діяльності, а також у процесі ухвалення рішень.

Разом з тим на практиці й досі зберігається доволі консервативне та стереотипне сприйняття жінок та чоловіків, їхніх можливостей та ролей, які не дозволяють повною мірою реалізувати ту гендерну рівність, яка прописана у всіх згаданих документах. Хоча протягом останніх років ситуація потроху покращується. Не є винятком і правоохоронна сфера.

З одного боку, висококваліфіковані жінки-правоохоронці становлять високий відсоток штату, з іншого – численні стереотипи, які існують в організаціях, стримують їх професійне зростання та кар'єру. Все це не може не позначатися на уявленні жінок про самих себе, їх гендерної ідентичності.

Специфіка професійної діяльності з охорони правопорядку дозволяє активно залучати жінок до виконання професійних завдань, що зумовлює важливість пошуку принципово нових підходів до роботи з цією категорією

правоохоронних кадрів.

Абсолютно закономірною ознакою сьогодення, що відповідає сучасним світовим тенденціям, є збільшення кількості жінок, які проходять службу в різних правоохоронних відомствах України.

Необхідність залучення жінок до роботи в правоохоронних структурах, насамперед поліції, зумовлено тим, що це допомагає розв'язувати такі проблеми, як ефективна організація боротьби зі злочинністю жінок і неповнолітніх, попередження злочинів, скоєних на побутовому ґрунті. Крім того, збільшення прийому жінок до поліції на практиці розширює соціальну базу формування персонального складу даного правоохоронного відомства. З іншого боку, розширення прийому жінок на службу може спричинити в майбутньому необхідність перегляду деяких принципових моментів, які стосуються проходження служби, зокрема тактики використання сил і засобів поліції [2, с. 4].

На думку європейських поліцейських, служба жінки в поліції є результативною. Жінки більш комунікабельні при врегулюванні сімейних конфліктів, робота жінок-поліцейських незамінна при роботі з жертвами насильницьких дій, з підлітками-правопорушниками. Жінки набагато краще складають іспити й засвоюють матеріал у ході навчання. Поліцейських-жінок не залучають до проведення окремих спецоперацій (з агресивними демонстрантами, при звільненні заручників, роботи у спецпідрозділах), але в основному при підготовці жінки-поліцейські та чоловіки проходять однаковий курс навчання, і до оцінки їх знань, навичок та якостей використовуються однакові критерії.

Пілотні дослідження визначили досить слабкий сьогодні рівень вивчення питань професійної самореалізації жінок в умовах воєнізованих колективів, а також поставили проблему мотивації вибору жінками професії правоохоронця. Були виявлені тенденції, аналогічні російському ринку праці, коли 47% українських жінок-правоохоронців пішли на службу через необхідність мати гарантовану трудову зайнятість та службовий зріст. Ще 28,9% опитаних віддають перевагу роботі у чоловічих колективах через реальну перспективу влаштування особистого життя. Тобто майже 77% опитаних жінок обрали роботу в поліції в силу труднощів економічного характеру та негативних факторів суспільного розвитку [3, с. 21-24].

Наразі у структурі Національної поліції працює 21,8% жінок [4]. Прихід значної кількості жінок до поліцейських підрозділів є однією з характерних рис сьогодення. У низці служб жінки істотно «потіснили» чоловіків. Кількість дівчат, що бажають навчатися в освітніх установах системи МВС України, також продовжує зростати. Очевидно, що підвищений інтерес жінок до опанування «поліцейських» професій, які тривалий час вважалися суто чоловічою справою, не може бути зігнорований суспільством. При цьому ідея створення цілісної концепції правового регулювання діяльності жінок-правоохоронців тривалий час підтримується рядом фахівців, які вка-

зують на чисельні недоліки діючої нормативної бази, яка є наслідком невдалих компромісів, непродуманих рішень, недоглядів і помилок законодавця.

Таким чином, активне залучення жінок до служби у правоохоронних органах сприяє підвищенню їх ефективності. Однак широка участь жінок у діяльності Національної поліції України, на жаль, не призвела до усунення відмінностей між чоловіками і жінками. За кількісно близьким рівнем активності чоловіків і жінок, останні продовжують працювати в умовах гендерної нерівності. Дослідження доводить, що, хоча гендерна політика в Україні передбачає створення суспільства, в якому жінки і чоловіки користуються рівними можливостями, правами та обов'язками у всіх сферах життя, в реальності все ще залишаються відкритими такі питання, як дискримінація жінок, а також гендерні стереотипи в поліції. Збільшення кількості жінок в правоохоронних структурах є незворотнім процесом, а тому становлення гендерного паритету в правоохоронній діяльності потребує не лише окремого вивчення питань дотримання гендерної рівності, але й розробки відповідних заходів попередження порушень гендерних прав працівників поліції.

1. Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року: постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2018 р. № 273. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnoyi-socialnoyi-programi-zabezpechennya-rivnih-prav-ta-mozhливостей-zhinok-i-cholovikiv-na-period-do-2021-roku>.

2. Максименко Н.В. Адміністративно-правове регулювання службової діяльності жінок у міліції: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ: Державний науково-дослідний інститут МВС України, 2010. 20 с.

3. Лапшина В.Л. Социально-психологические проблемы профессиональной самореализации женщин-сотрудниц ОВД // Вісник УВС. 1999. № 8. С. 21-24.

4. В Нацполіції на сьогодні працюють майже 22% жінок – МВС. URL: <https://www.unian.ua/society/v-natspolitsiji-na-sogodni-pratsuyut-mayje-22-jinok-mvs.html>.

Орлова О.О., к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін ДДУВС

Страшко О.В., здобувач вищої освіти 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти ННІ ЗНПК ДДУВС

ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ЯК ТИМЧАСОВИЙ ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Право на свободу і право на особисту недоторканність – це два окремих права людини, що мають самостійні сфери регулювання і механізми реалізації. Але вони настільки тісно доповнюють одне, що і в конституційній практиці і в міжнародно-правових документах досить часто закріплюються в єди-

ній правовій формулі. Наслідуючи цю традицію, Конституція теж об'єднала їх в одному положенні, проголосивши, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Так, у ст. 29 Конституції України проголошено, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом [1].

Стаття 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права зазначає, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою. Нікого не може бути позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до такої процедури, які встановлено законом. Кожному заарештованому повідомляються при арешті причини його арешту і в терміновому порядку повідомляється будь-яке пред'явлене йому обвинувачення. Кожна заарештована або затримана за кримінальним обвинуваченням особа в терміновому порядку доставляється до судді чи до іншої службової особи, якій належить за законом право здійснювати судову владу, і має право на судовий розгляд протягом розумного строку або на звільнення [2].

Що ж стосується європейського регулювання права особи на свободу та особисту недоторканність, то Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод в ст. 5 чітко закріплює, що кожен має право на свободу та особисту недоторканність. А також визначає виключні випадки позбавлення волі: а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення; d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу; e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг; f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції [3].

Стаття 5 Конвенції гарантує право на свободу та особисту недоторканність, яке передбачає особисту свободу у її класичному розумінні, тобто фізичну свободу. Сферою дії цього права є «кожен», тобто це право стосується будь-якої фізичної особи, незалежно від того, перебуває вона на волі чи у в'язниці. Метою ст. 5 Конвенції є захист особи від свавільного арешту і тримання під вартою, захист публічного порядку, який вимагає забезпечення покарання осіб, що вчинили злочин. Для того, аби звести до мінімуму ризик свавілля у діях державних органів, ст. 5 Конвенції передбачає комплекс прав, які встановлюють, що позбавлення свободи повинно знаходитися під незалежним судовим контролем

і супроводжуватися відповідальністю органів влади за свої дії.

Захист, передбачений ст. 5 Конвенції, є суттєвим з огляду на те, що ця стаття дає вичерпний перелік випадків правомірного позбавлення свободи.

У разі нагальної необхідності запобігти злочині чи його перепинити, уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом [1]. Отже, одним із найбільш розповсюджених видів затримання є затримання уповноваженою службовою особою (ст. 208 Кримінального процесуального кодексу України) [4]. На жаль, Кримінальний процесуальний кодекс України не розкриває поняття «уповноважена службова особа», що зумовлює відповідні проблеми застосування норм права. На нашу думку, такою особою є ті особи, яким відповідні повноваження надані Кримінальним процесуальним кодексом та іншими законами України («Про Національну поліцію», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Національну гвардію України», «Про Службу безпеки України», «Про Державне бюро розслідувань» тощо). Таким чином, уповноваженою службовою особою є працівники органів Національної поліції, НАБУ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України та інших правоохоронних органів, яким у межах компетенції надано право здійснювати затримання особи [5, с. 194].

Відповідно до ч. ч. 1, 2 ст. 208 КПК України уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати:

1) особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

– якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення (тобто коли особа безпосередньо вчиняла злочин або якщо дана особа з прямим умислом здійснила діяння, спрямоване на вчинення злочину, однак не довела його до кінця з причин, що не залежали від її волі);

– якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;

2) особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виключно у випадках:

– якщо підозрюваний не виконав обов'язки, покладені на нього при обранні запобіжного заходу;

– якщо підозрюваний не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує [4].

Потрібно зазначити, що Європейський суд з прав людини наголошує, що незадокументоване затримання особи свідчить про абсолютне ігнорування принципово важливих гарантій ст. 5 Конвенції про захист прав людини та ос-

новоположних свобод і виявляє грубе порушення цієї статті. Незадокументування таких відомостей, як дата, час і місце затримання особи, її ім'я, підстави для затримання та ім'я особи, яка здійснює затримання, має вважатися таким, що суперечить вимозі законності і самій меті ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (рішення ЄСПЛ «Нечипорук та Йонкало проти України») [4].

У справі Кушнір проти України (Kushnir v. Ukraine, № 42184/09, рішення від 11 грудня 2014 року) Суд визнав порушення ст. 5 Конвенції у випадку, коли заявника було затримано без будь-якого рішення, і це затримання було зареєстровано наступного дня із затримкою приблизно 19 годин [5].

У справі Галь проти України (Gal v. Ukraine) ЄСПЛ визнав порушення ст. 5 Конвенції через перевищення на 10 хвилин максимального строку між затриманням заявника та доставлянням його до судді, який був встановлений законодавством на той час (72 години). Зокрема, ЄСПЛ зазначив, що обов'язком національних органів було забезпечення судового перегляду затримання саме у закріпленій законом період часу, а порушення цієї норм вказує на довільність та незаконність затримання [6].

Таким чином, проаналізувавши національне та зарубіжне законодавство у кримінальному судочинстві, можна дійти висновку, що деякі положення КПК України не повною мірою відповідають вимогам міжнародних правових стандартів затримання особи у частині дотримання прав та свобод людини і громадянина.

---

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 року. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 28. Ст. 532).

2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966. Ратифіковано Указом Президії Верх. Ради УРСР № 2148-VIII від 19.10.73. URL: zakon3.rada.gov.ua/laws/995_043.

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: із змінами та допов. станом на 05.08.2018..

5. Фаринник В.І., Мірковець Д. Затримання особи в новому Кримінальному процесуальному кодексі України: окремі питання відповідності міжнародним стандартам і практиці Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С. 192-196.

6. Рішення ЄСПЛ у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» (Заява № 42310/04) від 21.04.2011. URL: zakon3.rada.gov.ua.

7. Рішення ЄСПЛ у справі «Кушнір проти України (Заява № 42184/09) від 11.12.2014. URL: zakon3.rada.gov.ua.

8. Рішення ЄСПЛ у справі «Галь проти України» (Заява № 6759/11) від 16.04.2015. URL: el.mk.court.gov.ua/sud1410/inf/evro/gal.

к.ю.н., начальник управління
превентивної діяльності ГУНП
в Дніпропетровській області,
полковник поліції

НОВА ПАРАДИГМА ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ ТА СУСПІЛЬСТВА

Сьогодні все більш очевидним стає те, що «поліцейська реформа» вимагає нового поштовху, що слугував би каталізатором подальших трансформацій. Поряд із якісними змінами у сфері внутрішньоорганізаційної та публічно-сервісної складової, лишаються актуальними питання перегляду взаємодії Національної поліції із населенням у відповідності до принципів «Community Policing».

Зауважимо, що у Звіті про діяльність Національної поліції за 2017 рік не знайшли належної уваги положення про результати та новації взаємодії з населенням на засадах партнерства. Окрім того, порівняно з іншими підрозділами поліції, значну увагу приділено патрульній поліції, тоді як результати служб дільничних офіцерів поліції та груп реагування патрульної поліції представлені доволі фрагментарно [1].

Викладене лише підкреслює недостатню увагу науковців та практиків до проблеми взаємодії поліції та суспільства. Серед проблемних напрямків в даній складовій діяльності поліції, нами пропонується умовно виділити внутрішній та зовнішній. Внутрішній полягає у зміні ідеології взаємодії поліції та суспільства а зовнішній – у практиці, тобто формах і методах її реалізації. Ми переконані що комплексний перегляд як теоретичної, так і організаційної складових такої моделі дозволить у перспективі сформулювати нову парадигму відповідної взаємодії.

Внутрішній напрямок. Вимагають перегляду форми як індивідуальної, так і колективної співпраці. Ми можемо звернути увагу на положення наказу від 25.07.2005 № 595 «Про затвердження Положення про громадського помічника дільничного інспектора у сільській місцевості», який на сьогодні втратив чинність [2]. Так, інститут громадського помічника дільничного було скасовано, але дана форма взаємодії прямо кореспондується із формами взаємодії, що застосовуються у державах Європи та США.

Щодо колективної взаємодії слід зазначити, що сьогодні не відповідає вимогам часу Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону». Відсутність належного нормативно-правового забезпечення участі громадських формувань в охороні громадського порядку справляє негативний вплив на стан законності у цілому. Єдиним позитивним моментом можна назвати Наказ МВС України від 15.09.2014 № 948 «Про затвердження Інструкції про роботу з громадськими формуваннями з охорони державного кордону» [3]. Але дія останнього зазначеного наказу поширюється виключно на діяльність Державної прикордонної служби

України та громадських формувань з охорони державного кордону. В той самий час тотожні організаційні і практичні питання реалізації подібної взаємодії між органами (підрозділами) Національної поліції та громадськими формуваннями з охорони громадського порядку не знайшли належного закріплення у відомчому нормативно-правовому акті. Підкреслимо що, успішне становлення Національної поліції як ефективного правоохоронного органу європейського зразку вимагає удосконалення та безпосередньої участі і сприяння громадських формувань. З огляду на чинне поліцейське законодавство розвинутих європейських держав в аспекті взаємодії між поліцією та суспільством, а також необхідності гармонізації вітчизняних нормативно-правових актів, цілком доцільним вбачається розробка і прийняття наказу МВС України про роботу з громадськими формуваннями з охорони громадського порядку і державного кордону у відповідності до положень Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 року [4] та врахування нових реалій такої взаємодії.

Зовнішній напрямок. Статтею 11 Закону України «Про Національну поліцію» закріплено, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. З метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [5].

Як бачимо, успішна взаємодія поліції та населення на засадах «Community Policing» не є дієвою без перегляду базових форм такої взаємодії. Звичайно, що в межах даного дослідження неможливо детально зупинитися на кожній з таких форм, отже нами пропонується загальний їх огляд:

А) контактери від ОСББ, представники багатоквартирних будинків, селищ, сіл, районів. Поліція запрошує таких осіб до територіальних підрозділів поліції, де проводить тренінг, презентує роздаткові матеріали з питань особистої та сусідської безпеки. Далі вони проводять зустрічі з мешканцями, проводячи роз'яснювальну роботу;

Б) дільничні офіцери поліції анонсують зустрічі з місцевими мешканцями та програму таких зустрічей (запобігання крадіжкам, антинаркотичні лекції, профілактика дитячої злочинності тощо);

В) реєстратори-волонтери, які здійснюють функцію первинного прийому громадян у територіальних підрозділах поліції, звільняючи тим самим час поліцейських та перенаправлення громадян до установ, які можуть їм допомогти.

Г) проведення спільних патрулів поліції з громадянами із числа учасників громадських формувань для більшої ознайомленості про проблеми і потреби поліції, налагодження контакту та покращення стану правопорядку на території обслуговування. Селективні патрулі залежно від специфіки території;

Д) допомога членів громадських формувань із високими моральними якостями у організації громадських обговорень з проблем публічної безпеки і порядку, допомога у реєстрації та ідентифікації, робота зі зверненнями громадян;

Е) короткострокові курси для автомобілістів партнерів поліції для організації патрулювання у спальних районах та повідомлення про правопорушення на транспорті або на маршруті патрулювання

Ж) розробка і впровадження сервісу обміну миттєвими повідомленнями із поліцією для оперативного інформування про злочини та інші правопорушення на території обслуговування;

З) організація короткострокових курсів для волонтерів поліції, забезпечення ідентифікаційними жетонами, елементами однострою для реалізації спільних правоохоронних проєктів на території обслуговування (патрулювання у дні видачі заробітної плати на великих підприємствах, антинаркотична діяльність, діяльність щодо виявлення і запобігання діяльності незаконних пунктів прийому металу, продажу саморобних алкогольних виробів тощо).

---

1. Звіт про діяльність Національної поліції України за 2017 рік. Офіційний сайт Національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua/activity/zviti/richni-zviti/#panel-1-3>.

2. Наказ МВС України від від 25.07.2005 року № 595 «Про затвердження Положення про громадського помічника дільничного інспектора у сільській місцевості» (втратив чинність). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z08605>.

3. Наказ МВС України від 15.09.2014 № 948 «Про затвердження Інструкції про роботу з громадськими формуваннями з охорони державного кордону». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1210-14/print>.

4. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 року.

5. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 // Відомості Верховної Ради України від 09.10.2015. № 40-41. Стор. 1970, стаття 379.

Патерило І.В.,
д.ю.н., доцент, професор кафедри
цивільного, трудового та господарського
права Дніпровського національного
університету ім. О. Гончара

АДМІНІСТРАТИВНИЙ АКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Розглядаючи питання про інструменти діяльності публічної адміністрації, підкреслимо, що найбільш поширеним, основним їх видом є адміністративні акти. Вони вважаються самими дослідженими наукою адміністративного права, оскільки початок їх вивчення сягає ще дореволюційних часів. Разом із тим законодавством не закріплено ані визначення адміністративних актів, ані їх риси, мету та призначення, за якими вони відрізняються від інших інструментів, ані їх види. Перша спроба визначити на нормативному рівні їх поняття була реалізована Кабінетом Міністрів України у Тимчасовому порядку надання адміністративних послуг, затвердженому його постановою від 17 липня 2009 р. № 737 [8]. Згідно з п. 1 цього документа, адміністративний акт визначався як прийняте суб'єктом рішення індивідуальної дії, спрямоване на набуття, зміну чи припинення прав та обов'язків особи. Як бачимо, такий підхід до тлумачення дефініції адміністративних актів був доволі обмеженим, оскільки не вказував на мету прийняття такого акта, його значення для суб'єктів адміністративних правовідносин, наслідків, до яких вони можуть призвести тощо.

Подальший аналіз названого Порядку дає змогу виділити й інші ознаки адміністративних актів, які закріплені у наступних дефініціях. Так, визначаючи поняття адміністративних послуг, Кабінет Міністрів України вказав на такі риси адміністративних актів:

- приймаються за зверненням фізичних або юридичних осіб;
- є метою надання адміністративної послуги, тобто послуга – це результат здійснення компетентним суб'єктом повноважень щодо прийняття адміністративного акта;
- спрямовані на реалізацію та захист прав і законних інтересів фізичної або юридичної особи (суб'єкта звернення за послугою) та/або на виконання особою визначених законом обов'язків (отримання дозволу (ліцензії). сертифіката, посвідчення та інших документів, реєстрація тощо).

Однак названий Порядок втратив чинність на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2013 р. № 309 «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань надання адміністративних послуг» [6], а Законом України «Про адміністративні послуги», прийнятим 6 вересня 2012 р., категорія «адміністративні акти» не згадується. Внаслідок цього наведена вище дефініція

втратила свою юридичну силу, а стан нормативно-правового регулювання видання адміністративних актів характеризується відсутністю офіційного тлумачення поняття, ознак та видів останніх.

Іншою спробою визначити поняття адміністративного акта на офіційному рівні є дефініція, яка міститься у п. 4 ч. 1 ст. 2 проекту Адміністративно-процедурного кодексу України [2], а саме це рішення (правовий акт, документ, відмітка в документі) індивідуальної дії, прийняте адміністративним органом за результатами розгляду адміністративної справи, спрямоване на набуття, зміну чи припинення прав та обов'язків фізичної або юридичної особи (осіб). З наведеного визначення логічно випливають такі ознаки, властиві адміністративному акту:

– виступає як юридичний акт індивідуальної дії, тобто, ці акти стосуються конкретних осіб та їхніх відносин, їх головною рисою є конкретність, що має своїм виразом: чітке формулювання конкретних юридичних волевиявлень суб'єктами адміністративного права, які видають такі акти; вирішення за їх допомогою конкретних, а саме індивідуальних справ або питань, що виникають у сфері державного управління; чітку визначеність адресата – конкретної особи або осіб; виникнення конкретних адміністративно-правових відносин, обумовлених цими актами [4, с. 151];

– є результатом розгляду адміністративної справи;
– приймається адміністративним органом;
– приймається у процедурному порядку;
– спрямований на створення, зміну чи припинення прав та обов'язків фізичної або юридичної особи (осіб) [5; 9].

З таким підходом повною мірою ми погодитися не можемо. Зокрема, у нас викликає зауваження такий крок розробників проекту, як віднесення відміток на документах до адміністративних актів. Адміністративний акт є рішенням, оформленим у формі документа, який повинен містити відповідні реквізити. З аналізу Типової інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1242 [7], можемо дійти висновку, що відмітка є складовою процесу проходження та виконання документа (резольюції, погодження, візи, відмітки про виконання документа та його направлення до справи, відмітка про контроль, відмітки про наявність додатків). Прикладом відмітки можуть бути такі написи, як «додаток до Інструкції», «додаток до наказу», які вказують на приналежність, зв'язок певного документа з іншим. Проте такі відмітки не можна назвати самостійним адміністративним актом, оскільки вони не врегульовують адміністративно-правові відносини та не встановлюють прав і обов'язків. Їх можна віднести до проміжних рішень, наприклад, про взяття документа на виконання, які, однак, не мають кінцевого регулюючого впливу на адміністративну справу, не спричиняють настання правових наслідків для приватних осіб.

Зважаючи на це, більш вдалим виглядає підхід до визначення поняття адміністративних актів, застосований у Німеччині. Так, у § 35 закону Федеративної Республіки Німеччини «Про адміністративну процедуру» під адміністративним актом розуміється кожне розпорядження, рішення або суверенний захід, який приймає орган влади для врегулювання окремого випадку у сфері публічного права і який має безпосередню, спрямовану назовні правову дію [1]. Виходячи з цієї норми, характерними рисами адміністративного акта є:

- він може набувати форми розпорядження, рішення або суверенного заходу;
- приймається органом влади;
- приймається з метою врегулювання окремого випадку у сфері публічного права;
- спрямовується назовні [5].

Як бачимо, за законодавством Німеччини адміністративні акти не прив'язані до ознаки персоніфікації та приймаються з метою врегулювання окремих випадків, що дає змогу охопити поняттям «адміністративний акт» ширше коло рішень суб'єктів публічної адміністрації.

Спираючись на викладене, кращим видається підхід до розуміння адміністративних актів, запропонований Р. С. Мельником, а саме як будь-якого розпорядження (рішення) суб'єкта публічної адміністрації, яке спрямоване на регулювання окремого (конкретного) випадку у сфері публічного адміністрування і яке тягне юридичні наслідки [4, с. 263].

---

1. *Verwaltungsverfahrensgesetz der Bundesrepublik Deutschland von 25. Mai 1976.* // BGBl. IS. 1253.

2. Адміністративно-процедурний кодекс України: проект від 3 грудня 2012 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=44893.

3. Александро́ва Н.В. Класифікація правових актів управління // Державне управління адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. К.: Факт, 2003. 384 с.

4. Мельник Р.С. Загальне адміністративне право: навч. посіб. / Р.С. Мельник, В.М. Бевзенко; за заг. ред. Р.С. Мельника. К.: Ваіте, 2014. 376 с.

5. Плахотнюк Н.Г. Адміністративні акти органів державного управління: проблемні питання правового регулювання // Актуальні проблеми державного управління. 2008. № 2. С. 394–400.

6. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань надання адміністративних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2013 р. № 309. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/309-2013-%D0%BF>.

7. Про затвердження Типової інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1242. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1242-2011-%D0%BF>.

8. Про заходи щодо упорядкування державних, у тому числі адміністративних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2009 р. № 737 // Офіційний вісник України. 2009. № 54. Ст. 1871.

9. Хоменко В.О. Інструменти діяльності органів місцевого самоврядування: сутність та зміст // Журнал східноєвропейського права. 2013. № 1. С. 83-89.

Полякова Т.С.,
здобувач вищої освіти ННІ ЗНПК
ДДУВС

ОХОРОНА ПРАВА ВЛАСНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Право власності є тією основою, на якій базуються всі соціальні настанови людства, зокрема і правова система. Власність – це відносини між людьми з приводу речі. З одного боку цих відносин – власник, який ставиться до певної речі як до своєї, з другого – невластники, всі інші особи, які зобов'язані ставитися до цієї речі як до чужої. Привласнюючи конкретну річ, власник тим самим усуває від неї всіх інших осіб, вступаючи в такий спосіб у відносини з ними. Саме суспільство неможливе без тих чи інших відносин власності: ці відносини визначають його економічну структуру, ідеологічне, моральне і політичне обличчя.

Право власності у теоретично-методологічному аспекті – це сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням власником належним йому майном на свій розсуд і в своїх інтересах, усуненням усіх третіх осіб від протиправного втручання у сферу його володіння цим майном, а також обов'язки власника не порушувати прав та законних інтересів інших осіб.

У правознавстві тема права власності й охорони цього права є актуальною, оскільки в правовій державі воно є основоположним у правовій системі. Теоретичним і методологічним аналізом цієї проблеми займалось багато науковців. У своїй роботі ми будемо спиратись на роботи Бірюкова І.А., Шишка Р.Б., Заїки Ю.О., Овечкіна В.Е., Галунька В.В. Дослідженню практичного аспекту охорони права на власність присвячена робота Антонюк Н.О. «Кримінально-правова охорона власності». У цій роботі досліджено елементи та ознаки складів злочинів проти власності, з'ясовано зміст диференціюючих ознак цих складів злочинів, наголошено на дискусійних питаннях, які виникають під час кримінально-правової оцінки посягань на власність [5].

Конституція України встановила, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності, це право є непорушним [1].

Охорона права власності є складною категорією, охороняти – означає стерегти, оберігати. Її можна розглядати з різних позицій, в теоретичному, методологічному та практичних аспектах [2].

Відповідно до Глави 29 Цивільного кодексу України визначено засади захисту права власності, власник, який має підстави передбачати можливість

порушення свого права власності іншою особою, може звернутися до суду з вимогою про заборону вчинення нею дій, які можуть порушити його право, або з вимогою про вчинення певних дій для запобігання такому порушенню [3]. Отже, однією із складових захисту права власності є позитивний статичний стан норм цивільного права, спрямований на попередження, запобігання протиправних посягань на право власності. Власник, права якого порушені, має право на відшкодування завданої йому майнової та моральної шкоди, має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним; має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном; може пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорується або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності (ст. 386, 387, 391, 392 Цивільного кодексу України) [3]. Отже, вагомою складовою цивільно-правового захисту права власності є динамічні (активні) дії власників, спрямовані на відновлення порушеного права власності, усунення перешкод у здійсненні ними права користування та розпоряджання своїм майном.

З погляду теорії цивільного права Р. Шишка вважає, що охорона полягає у можливості забезпечити безперешкодне користування правами відповідно до національного законодавства, термін “охорона” використовується як загальне правове явище, яке включає і «захист»; правова охорона права власності може і повинна здійснюватися всіма нормами права: матеріальним і процесуальним, публічним і приватним. У такій взаємодії вони доповнюють одне одного і за умови наявності дійсної, а не заполітизованої чи награної зацікавленості державних органів та суспільства можуть виконати свою охоронну функцію. Таке розуміння є широким. Вузьке трактування терміна «охорона» – це лише передбачені законом засоби, спрямовані на відновлення чи визнання прав і захист інтересів потерпілих від правопорушення, охорону у вузькому сенсі ще прийнято називати захистом прав [3, с. 240]. У свою чергу, Бірюков І.А. та Заїка Ю.О. визначили, що охорона відносин власності у випадку порушення права власності конкретного суб'єкта полягає у захисті порушеного права. Захист права власності – це сукупність передбачених законом цивільно-правових засобів, які, по-перше, гарантують нормальне господарське використання майна (тобто вони забезпечують захист відносин власності в їх непорушеному стані), а по-друге, застосовуються для поновлення порушених правовідносин власності, для усунення перешкод, що заважають їх нормальному функціонуванню, для відшкодування збитків, які заподіяні власнику [4, с. 101]. При цьому вище зазначений цивільно-правовий підхід до розуміння змісту охорони права власності в цілому у юриспруденції є сталим, але не єдиним.

Охорона права власності у практичному застосуванні – це багатокомплексний аспект, який має декілька складових: 1) нормативно-правова база, яка передбачає регулювання, попередження, запобігання правочинів грома-

дян, протиправних посягань на право власності; 2) діяльність державних органів й установ по забезпеченню законності і правопорядку в сфері реалізації права на власність, та хахисту цього права.

Функціями правоохоронної діяльності передбачено захист прав на власність окремих громадян та соціальних груп, суспільства та держави загалом, припинення та виявлення правопорушень і злочинів проти власності. Також однією з найважливіших складових охорони права власності є застосування державного примусу або заходів громадського впливу до осіб, які вчинили правопорушення або злочин проти власності.

Отже, нами обґрунтовувано складну структуру змісту охорони права власності. Об'єктивно існує три її різновиди [7, с. 7-8]:

1) охорона права власності у найвужчому розумінні (захист права власності) – це динамічні (активні) дії суб'єктів права, спрямовані на відновлення порушеного права власності, усунення перешкод у здійсненні ними права користування та розпоряджання своїм майном;

2) охорона права власності у вузькому розумінні – це позитивний статичний стан юридичних норм, спрямованих на попередження, запобігання протиправних посягань на право власності;

3) охорона права власності у широкому розумінні – складається з елементів захисту права власності та охорони права власності у вузькому. Іншими словами, охорона права власності у широкому розумінні – це система впорядкованої юридичними нормами діяльності суб'єктів права спрямованої на попередження, запобігання та відновлення порушеного права власності.

Отже, охорона права власності – це правова сфера, яка вимагає реалізації кількох аспектів, зокрема методологічного, теоретичного і практичного.

---

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. К., 1997.

2. Про місцеві Ради народних депутатів і місцеве самоврядування. Закон Української РСР від 7 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. 1990. № 2. Ст. 5.

3. Кримінальний кодекс України. Введено в дію з 1 квітня 1961 року Законом Української РСР від 28 грудня 1960 року.

4. Овечкін В.Е. Проблемні питання відправлення правосуддя у справах, пов'язаних із застосуванням законодавства про власність // Вісник господарського судочинства. 2001. № 1. С. 42-49.

5. Галуцько В.В. Охорона права власності: методологія змісту // Охорона права власності: проблеми та напрямки їх вирішення: зб. наукових праць. Херсон: ХМД, 2012.

6. Бірюков І. Цивільне право України. Загальна частина: навчальний посіб. / І. Бірюков, Ю. Заїка. К.: КНТ, 2006.

7. Саунін Р. Адміністративно-правова охорона права на комп'ютерні програми в Україні: автореф. дис. ... канд. юр. наук: спец. 12.00.07. К., 2012.

Прокопченко В.С.,

студент 2-го курсу навчально-наукового інституту № 2

Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Науковий керівник: к.ю.н, доцент, завідувач відділення забезпечення навчального процесу навчально-наукового інституту № 2 НАВС

Радзівон С.М.

Науковий консультант з іноземної мови:

викладач кафедри іноземних мов НАВС Романов І.І.

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ OVERCOMING CRIME IN THE UK

The issue of crime for many is quite relevant. If you look specifically Britain, then because the country was struck by a big economic crisis, the country has greatly increased crime. After all, because the economy is falling, many residents of the country are forced to embark on a criminal path in order to at least slightly improve their financial condition. Especially widespread in the country are the theft of personal assets and property and the many episodes of violence that accompany most of the thefts. Anti-immigrant sentiments are especially acute in the country. If, for example, criminal activity is considered in a separate order, then the most common for the country are smuggling, drug trafficking, piracy, which is most often copyright, money laundering, and other forms of fraud.

It should also be noted that for the country, the problems associated with the arms trade and trafficking in human beings that are hostage to the sex industry are common [1].

It must also be remembered that for each region of the country there are certain specific features. First of all, when you visit any country, not just Great Britain, you need to remember this. Even if we consider such a giant as London, visiting its central part called Westminster, which is constantly visited by many people, is not recommended, since the situation in this area is very criminal. After the central part, the former proletarian district of London, called the East End, is considered to be about the same tense in terms of crime. But not only London has such a big criminality. A very tense situation in terms of crime is famous for such cities as Birmingham, Manchester and Liverpool.

However, as they say, the process is inevitable. That is why in 2013 a new system of protecting citizens was created.

In Britain, a new anti-crime agency has been created, which has already been nicknamed the "British FBI."

The National Crime Agency (NCA) will "cruelly pursue" organized crime, economic crimes and cyber crime, Interior Minister Teresa Mei said in an interview with the BBC [2].

The scope of the NCA will also include the protection of borders and crimes related to children. The new agency is called upon to replace several agencies at a significantly smaller budget. Labor called this reform "exercise in rebranding." In Britain, the third time since 1998, a new department for combating serious crimes has appeared. 15 years ago the Criminal Investigation Department appeared, and eight years later it was replaced by the Organized Crime Agency (SOCA), which is now abolished and replaced by the NCA [3].

The new agency will intensively cooperate with the police of all regions of Britain and similar foreign organizations. The agency staff will be 4,5 thousand people, while the management intends to improve the transparency and interaction within the organization.

However, unlike the American FBI, the National Agency for Combating Crime will not fight terrorism - it will remain under the jurisdiction of Scotland Yard.

---

1. Лондон создает аналог ФБР для борьбы с оргпреступностью // BBC NEWS. 2013.

2. Клейменов И.М. Борьба с организованной преступностью в Великобритании. 2014. URL: <http://www.justicemaker.ru/view-article.php?id=15&art=3375>.

3. Crime in England and Wales. QMI. 2017. URL: www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/methodologies/crimeinengqmi.

Пугач А.В.

здобувач

(Науково-дослідний інститут публічного права, м. Київ)

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАХОДАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Широке застосування інформаційних технологій у діяльності правоохоронних органах, безперечно, істотно впливає на стан правопорядку та публічної безпеки, створює важливі передумови для загальної превенції правопорушень. Особливого значення в умовах реформування її органів та підрозділів в Україні набуває інформатизація адміністративно-правових процедур, їх форм, методів, засобів і заходів. Серед найбільш дискусійних питань провадження у справах про адміністративні правопорушення цілком об'єктивно можна назвати правомірність застосування працівниками Національної поліції України заходів забезпечення провадження, передбачених Главою 20 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [1], а також іншими суб'єктами засобів, які містяться в інших нормативно-правових актах (наприклад, призупинення роботи торгового підприємства в зв'язку з порушенням санітарних правил або скасування ліцензії на певну діяльність) [2].

Так, у ст. 260 КУпАП серед цілей застосування заходів забезпечення

провадження у справах про адміністративні правопорушення передбачено, зокрема, припинення адміністративного правопорушення, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ.

Не викликає сумніву, що ці заходи потребують пошуку нових оптимальних форм їх застосування, насамперед інформатизації, умовно кажучи – їх власного забезпечення, що дозволить знизити рівень формалізації процесу провадження у справах про адміністративні правопорушення. Впровадження сучасних інформаційних технологій у зазначену діяльність потребує створення такого предметного інформаційного середовища, яке забезпечить уповноважену на те особу необхідними даними, які дозволять мінімізувати затрати часу на технічну роботу та сприятимуть оперативності прийняття об'єктивного рішення.

Наприклад, доставляння порушника (ст. 259), адміністративне затримання (ст. 261) і привід (ч. 2 ст. 268) потребують звернення уповноважених осіб до інформаційних ресурсів тих державних органів, які володіють інформацією щодо особи (ДМСУ), якої вимагає складання відповідних документів – протоколів. Законодавством не вимагається при собі мати документи, які посвідчують особу. В адміністративному провадженні немає правових підстав для отримання відбитків пальців з метою отримання даних про особу правопорушника. Більше того, Основний закон України гарантує особі право не свідчити проти себе[3]. В умовах обмеженого законодавством часу, а це не більше 3 годин (ст. 263 КУпАП), процес ідентифікації особи нівелюється і призводить до безкарності правопорушника або зловживання правом уповноважених осіб. У цій ситуації очевидно існує потреба в єдності інформаційних систем різноманітних органів і підрозділів та забезпечення їх взаємосумісності. Наразі існує чимало програмного забезпечення, здатного до оперативного пошуку зі службових та, навіть, з відкритих джерел ідентифікувати особу, встановити її зв'язки та пов'язані з цим події. Це, зокрема, програми пошуку особи з відкритих джерел: www.facesaerch.com, www.tofinder.ru/index.php, системі ресурси пошукових баз Google та інші.

Однак у реаліях сьогодення подібними технологіями поки що користуються лише спеціалісти в цілях кримінальної розвідки і, на жаль, мають неабиякі проблеми з обґрунтуванням належності певних доказів. Водночас подібні технології значно б мінімізували коло пошуку для ідентифікації правопорушника, особливо враховуючи вимогу щодо змін у паспортній системі та введення ID-картки з біометричними даними особи.

Безперечним надбанням у роботі працівників патрульної поліції, які найчастіше вдаються до заходів забезпечення адміністративного провадження, є портативні відеореєстратори (технічний прилад або технічний засіб, що має функції фото- і кінозйомки, відеозапису), які дозволяють зафіксувати процес огляду речей (ст. 264) та вилучення речей і документів (ст. 265), у то-

му числі тимчасового вилучення посвідчення водія (ст. 265-1), тимчасового затримання транспортних засобів (ст. 265-2), тимчасового вилучення талона про проходження державного технічного огляду або ліцензійної картки на транспортний засіб (ст. 265-3) і таким чином формалізувати докази. Проте, як свідчить практика, у багатьох випадках вони вимкнені поліцейськими внаслідок того, що запису може не вистачити за чергування. Можливість підключення натільних камер до «хмарного» серверу дозволила б уникнути цих проблем, зробила б діяльність поліції більш прозорою і відкритою, у тому числі й тому, що знищити докази з сервера набагато складніше, ніж механічним способом утилізувати пристрій.

Створення інформаційної системи, в якій зі службового смартфона, яким користується уповноважена особа, можливо загрузити дані щодо вилучених речей та документів, там же їх заблокувати або розблокувати шляхом RQ-сканування, значно б спростило зазначені процедури. Передусім цим забезпечуються права правопорушника та безпека уповноваженої особи від скарг на її дії у тих особливо випадках – невідкладних, коли речі або предмети мають бути піддані оглядові з участю двох понятих під час відсутності власника (володільця). Водночас подібні маніпуляції з особистим оглядом (ст. 264) можуть бути проведені лише з особистого дозволу особи, щодо якої цей захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення застосовується.

Позитивним досвідом впровадження ідеї електронного документообігу є сервіс інкубатора відкритих державних даних за підтримки МВС та Національної поліції України, за допомогою якого є можливість у спрощеній формі гарантовано погасити штраф за порушення Правил дорожнього руху (на адресу електронної пошти приходить повідомлення про погашення через системуLiqPay), навіть з мобільного пристрою [4].

Важливим питанням під час реалізації заходів забезпечення провадження може стати використання таких інструментів, як електронний цифровий підпис, що дозволяє зіставляти інформацію про особу в електронній формі, надаючи їй при цьому повноцінний захист такої інформації. Принаймні він надав би правопорушнику можливість підтвердити наявність у неї законних прав на транспортний засіб у короткий строк без затримання для ідентифікації.

Слід зазначити, що використання інформаційних технологій безумовно має допоміжне значення під час застосування заходів забезпечення провадження. З їх використанням одночасно виникає потреба в захищеності інформаційних активів забезпечення провадження, побудови системи ефективних механізмів їх захисту та постійного моніторингу, анонімізації особистих даних правопорушника. Проте за умов їх впровадження вони здатні підвищити ефективність забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Для отримання відомостей інформаційного характеру та оптимального прийняття рішень уповноваженими особами потрібно поступово впроваджувати державну електронну базу для накопичення, оброблення, збе-

рігання та захисту даних, пов'язаних з учиненням адміністративних правопорушень, у тому числі персональних; біометричних систем розпізнавання облич, які інтегровані у правоохоронні системи тощо.

---

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122 (з наступними змінами та доповненнями).

2. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: монографія / за заг. ред. проф. О.М. Бандурки. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с. URL: <http://lawdiss.org.ua/books/387.doc.html> (дата звернення: 15.03.2018).

3. Конституція України. Прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.

4. Водії зможуть перевіряти та сплачувати штрафи он-лайн та з мобільного. URL: <https://shtrafua.com> (дата звернення: 15.03.2018).

Резворович К.Р.,

к.ю.н., завідувач кафедри цивільного
права та процесу ДДУВС

ПРАВОВА ПРИРОДА СУДДІВСЬКОЇ ПОМИЛКИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Професія судді є однією з найбільш складних юридичних професій. У його діяльності реалізується значна кількість спеціальних якостей і навиків особи, які будучи приведеними в систему, органічно входять в структуру особи судді та визначають його творчий потенціал та індивідуальний стиль діяльності. Вона вимагає не тільки задатків, освіти, але і великого життєвого досвіду, цілого ряду професійних навиків та вмінь. Праця судді пов'язана із виконанням особливих владних повноважень та правом і обов'язком застосовувати владу іменем закону. Разом з тим судді не застраховані від суддівських помилок, оскільки робота у сфері правосуддя відноситься до одного з найскладніших видів людської діяльності.

Як зазначає А.В.Лопатін, судова помилка унеможлиблює досягнення завдань цивільного судочинства, що визначені у ст. 1 ЦПК України, а рішення суду, що постановлено із судовими помилками, не може мати характеристику законного, обґрунтованого та своєчасного. На його думку, судову помилку слід розглядати процесуальне явище, що є результатом діяльності суду та має процесуальне закріплення в акті суду, зумовлює недосягнення мети цивільного судочинства і підлягає усуненню в порядку, встановленому в законі [1, с. 124-125]. У свою чергу, Л.М.Ніколенко під судовою помилкою розуміє відображений у судовому акті результат діяльності судді, який здійснюється у формі діяння нерегламентованого процесуальними та матеріальними нормами, наслідками якого стає порушення прав та законних інтересів [3, с.177].

Разом з тим слід враховувати, що правосуддя – настільки складна сфера людської діяльності, що нерідко винність у суддівській помилці є умовною. В умовах змагального процесу, коли на сторонах лежить обов'язок довести наявність або відсутність в них суб'єктивного матеріального права, від судді вимагаються значні зусилля для досягнення цілей судочинства, як-то: законність і обґрунтованість рішення, якщо якась із сторін проявляє пасивність при виконанні своїх процесуальних обов'язків, розуміти нові співвідношення процесуальних можливостей та обов'язків сторін. У цьому випадку потрібно максимально дотримуватися встановленої законом процедури вирішення справи, де передбачається активність суду в змагальному процесі. Крім цього, необхідно знайти правильне вирішення колізії (взаємодії) принципів процесу, таких як диспозитивність і змагальність – з одного боку, і законність – з іншого.

Судова помилка – це насамперед невідповідна меті та завданням правосуддя діяльність судді або наслідки такої діяльності. Специфіка мети правосуддя полягає в тому, що вона нормативно встановлена і підлягає реалізації при розгляді та вирішенні конкретних справ. Невиконання вказівок закону, що встановлює мету, є неправомірним та може слугувати підставою для застосування відповідних процесуальних санкцій [3, с. 175]. Для характеристики судових помилок характерні різні способи порушення, а також мотиви, якими при цьому керувався суддя. Однак така помилка буде завжди об'єктивно-протиправною, оскільки є результатом, який не відповідає юридичним нормам, ущемляє суб'єктивні права тієї чи іншої сторони процесу і не узгоджується з покладеними на посадових осіб обов'язками здійснення правосуддя. З формально-юридичного боку судові помилки незалежно від провини суб'єктів і наслідків їх здійснення мають бути віднесені до неправомірних, протиправних дій. Об'єктивна протиправність – істотна риса аналізованого поняття.

Як підкреслюють Б.В. Мороз та Г.З. Лазько, виконання професійних обов'язків потребує від суддів значних здібностей і творчих можливостей, емоційно-вольових та інтелектуальних якостей високого рівня, правильного ставлення до інших, а також до себе і своїх обов'язків [2, с. 58].

Суб'єктом виступає суд, а процесуальним проявом судової помилки виступає рішення (ухвала). Крім того, слід не виключати серед підстав допущення судових помилок кваліфікацію конкретного судді, його моральні позиції та рівень правової культури [1, с. 126].

Суддівська помилка у цивільній справі може вважатися процесуальним правопорушенням (так як завдання і цілі судочинства сформульовані у нормах процесуального права) і такою може вважатися лише за наявності провини (вини) судді. Якщо завдання і цілі цивільного судочинства не були досягнуті через причини, які від суддів не залежали, неправильний розгляд та вирішення справи не можна розцінювати як суддівську помилку. Суддівська помилка може бути допущена і з необережності, коли суддя не передбачає, але за обставинами справи повинен передбачити настання цих несприятли-

вих наслідків. Суддя може і передбачати ці наслідки, але легковажно розраховує на їх запобігання. Таких суддівських помилок найбільше.

Таким чином, наявність судової помилки шляхом ухвалення незаконних, необґрунтованих і несправедливих судових рішень значно ускладнює реалізацію права особи на судовий захист в цивільному судочинстві. Оскільки сутність судових помилок включає як правові, так і процесуальні компоненти, заходи недопущення судових помилок повинні мати комплексний характер.

1. Лопатін А.В. Судові помилки у цивільному судочинстві: постановка проблеми // Молодий вчений. 2015. № 4. Ч. 2. С. 124-127.

2. Мороз Б.В., Лазько Г.З. Особливості формування поняття судової помилки // Право і суспільство. 2016. № 2. Ч. 3. С. 56-61.

3. Ніколенко Л.М. Поняття та ознаки судових помилок, які є підставою перегляду судових актів у господарському судочинстві // Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 175-178.

Роговенко М.М.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
філософії права та юридичної логіки НАВС

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ НА ПРИКЛАДІ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Право за своєю суттю є універсальним регулятором суспільних відносин. При цьому для органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб законодавчо встановлено межі здійснення владних повноважень. Зокрема, частиною другою статті 19 Конституції України визначено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [1]. Таким чином, право, виступаючи як міра свободи для індивіда, водночас обмежує свавілля державних інституцій.

Вищезазначене повною мірою стосується і працівників правоохоронних органів держави, зокрема поліцейських. Виконуючи важливу місію охорони закону та порядку в суспільстві, правоохоронці не мають морального права порушувати приписи закону, який покликаний захищати. Отже, в роботі правоохоронних органів держави надзвичайно великого значення набувають морально-етичні, ціннісні установки.

Сьогодні в Україні діють Правила етичної поведінки поліцейських, затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України 09.11.2016 № 1179 (далі – Правила). Відповідно до пункту 1 розділу першого зазначеного нормативного акту ці Правила є узагальненим зібранням професійно-етичних вимог щодо правил поведінки поліцейських та спрямовані на забез-

печення служіння поліції суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку на засадах етики та загальнолюдських цінностей [2].

Таким чином, Правила є своєрідним кодексом професійної етики українського поліцейського, що свідчить про достатню нормативну врегульованість питань етичної поведінки

Водночас наявність навіть найкращих та всеохоплюючих нормативних актів не може слугувати гарантією відсутності порушень стандартів поведінки при виконанні правоохоронцями своїх функцій. Прикладом цього є реалізація так званої політики «нульової терпимості» в практиці департаменту поліції міста Нью-Йорк (США). Досвід американських поліцейських може стати в нагоді для вітчизняної правозастосовної практики.

Зокрема, дослідники зазначають, що політика «нульової терпимості» була запроваджена в Нью-Йорку на початку 1990-х рр. за каденції мера міста Рудольфа Джуліані та керівника поліції Нью-Йорка Уїльяма Браттона. Метою вказаної політики було проголошено «звільнення вулиць Нью-Йорку від злочинності та досягнення інших цілей, а саме: зменшення рівня злочинності серед неповнолітніх, скорочення кількості випадків домашнього насильства, протидія наркозлочинності та вуличним бандам» [3]. Успішна реалізація зазначених цілей та зменшення найбільш явних ознак вуличної злочинності мали слугувати також і політичним маркером успіху мера як публічного діяча.

Як слідує з її назви, політика «нульової терпимості» мала в своїй основі нетерпимість до будь-яких, навіть найменших проявів протиправної діяльності. В ході її реалізації було послідовно вжито ряд управлінських та процедурних кроків. Перш за все, було збільшено штатну чисельність поліцейських міста з 30 до 38 тисяч осіб, що результати забезпечило збільшення кількості адміністративних затримань та арештів за дрібні правопорушення та злочини невеликої тяжкості. Зокрема, кількість затримань та арештів за перші три роки реалізації політики зросла в середньому на 23%, але за деякими видами правопорушень значно більше. Так, на 40% зросла кількість затримань за дрібні правопорушення та на 97% – за злочини невеликої тяжкості у сфері обігу наркотичних речовин.

Дослідники відзначили зменшення загального рівня злочинності в Нью-Йорку на 44%. Кількість умисних вбивств зменшилась на 60%, згвалтувань – на 12%, пограбувань – на 48%, а крадіжок із проникненням у приміщення – на 46%.

Проте політика «нульової терпимості» відзначилась також зміною етичних стандартів та загального підходу поліцейських до своєї роботи. Ці зміни були сприйняті суспільством в цілому негативно. Йдеться про надмірне застосування правоохоронцями сили при реалізації покладених на них завдань та, у ряді випадків, перевищення повноважень. Зокрема, дослідники наводять приклади зупинки, обшуку і затримання із застосуванням наручників велосипедистів за адміністративні правопорушення, пов'язані з тим, що їхні транспортні засоби не було обладнано попереджувачим дзвінком або відбивачем світла [4]. Набагато

більш кричущими стали випадки тортур, вчинені поліцейськими під час затримань, та випадки смерті затриманих осіб у службових приміщеннях поліції. Паралельно із зменшенням кількості злочинів зростала й кількість скарг на неправомірні дії працівників правоохоронних органів: загалом з 1993 року по 1998 рік кількість скарг на незаконні дії поліції збільшилась на 75%.

В цілому дослідники відзначають неможливість встановлення прямої кореляції між політикою «нульової терпимості», запровадженою владою міста Нью-Йорк, та зниженням рівня злочинності в місті, оскільки в цей період мало місце зниження рівня злочинності загалом по всій країні. До факторів, що сприяли цьому, відносять не лише збільшення штату правоохоронців та посилення боротьби із правопорушеннями, але і демографічні, соціальні та економічні причини, не останньою з яких стало загальне економічне зростання країни у другій половині 1990-х рр.

До основних висновків, яких можна дійти для правозастосовної практики України за результатами дослідження досвіду реалізації політики «нульової терпимості», слід віднести такі:

1) політика «нульової терпимості» може принести тимчасові позитивні результати, проте в довгостроковій перспективі не є ефективною;

2) реалізація політики «нульової терпимості» буде вимагати збільшення ресурсів правоохоронних органів та судової системи, що в кінцевому рахунку означатиме збільшення навантаження на державний бюджет;

3) парадоксальним результатом проведення політики «нульової терпимості» може стати зростання рівня злочинності, пов'язане із збільшенням кількості осіб, які мають судимість за незначні правопорушення, та їх подальшою маргіналізацією.

Для України зарубіжний досвід є надзвичайно актуальним та корисним з огляду саме на негативні аспекти застосування політики «нульової терпимості». У вітчизняних умовах вироблення системи заходів протидії правопорушенням вимагає виваженого підходу та має включати в якості обов'язкового компоненту підвищення рівня професійної етики правоохоронців та недопущення випадків протиправного застосування сили або перевищення необхідних заходів примусу. У свою чергу, це вимагає розробки та впровадження додаткових методик внутрішнього адміністративного контролю в правоохоронній системі. Зважаючи на комплексний характер порушених науково-практичних проблем, вони потребують вирішення на рівні міждисциплінарного діалогу вчених-правознавців, соціологів, психологів та філософів.

---

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: Наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179 // Офіційний вісник України офіційне видання від 06.01.2017. № 2. С. 522, стаття 55, код акта 84380/2016.

3. Chris Cunneen. Zero Tolerance Policing and the Experience of New York City // Current Issues In Criminal Justice. Volume 10, number 3. March 1999.

4. Jim Dwyer. Zero Tolerance, Zero Sense // Daily News. 31 July 1997.

Рябовол Л.Т.

доктор педагогічних наук, професор
кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
ім. В. Винниченка

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ МАГІСТРА ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Освітньо-професійна програма підготовки магістра за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» (далі – ОПП), за якою здійснюється підготовка таких фахівців у Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка, розроблена на основі проекту Стандарту вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань – 26 «Цивільна безпека», спеціальність – 262 «Правоохоронна діяльність» [2] (далі – Стандарт).

Метою ОПП є підготовка висококваліфікованих фахівців правоохоронної діяльності, які володіють системою знань, знають про сучасні наукові досягнення в цій галузі, можуть критично оцінювати та застосовувати на практиці теоретичні знання та інноваційні методи, здатні до постійного навчання і самовдосконалення, займатися правотворчою, правозастосовною, експертно-консультаційною та організаційно-управлінською діяльністю.

Теоретичним змістом відповідної предметної області є поняття, концепції, принципи і методи, які використовуються для надання поліцейських послуг. В окресленій предметній області здобувач вищої освіти має оволодіти методами, методиками і технологіями правоохоронної діяльності, системного підходу до вирішення завдань із забезпечення публічної безпеки і порядку; знаннями, уміннями й навичками, спрямованими на створення стратегій розвитку у сфері правоохоронної діяльності, публічної безпеки і порядку; розроблення і впровадження організаційно-правових заходів підвищення ефективності правоохоронної діяльності. У процесі навчання здобувач вчиться застосовувати технічні та спеціальні засоби, які стоять на озброєнні в органах і підрозділах Національної поліції України.

У викладанні та навчанні реалізовується студентоцентрований підхід. Згідно з ним у центрі навчального процесу – студент, на задоволення потреб якого і спрямовується навчання, надаючи змогу вивчати те, що йому потрібно, у такий спосіб, який підходить саме йому. Це дозволяє скоротити зайві витрати людського та освітнього ресурсу, оскільки студенту не потрібно вивчати те, що він уже знає, вміє робити, або що його не цікавить [1, с. 125].

Студенти навчаються як під керівництвом викладача, так і самостійно.

Формами освітнього процесу є: лекції, семінари/практикуми, консультації, колоквиуми; робота в групах, індивідуальне та автономне навчання. Під час організації освітнього процесу втілюється проблемно-орієнтоване навчання. Відповідними технологіями/методиками є: case-study, проекти, наукові дослідження. Практичний складник навчання забезпечується шляхом проходження студентами виробничих практик у правоохоронних органах та юридичній клініці закладу вищої освіти.

Контроль (перевірка й оцінювання) навчальних досягнень здобувачів освіти здійснюється на різних етапах навчання. Відповідними його видами є: попередній, поточний, тематичний, підсумковий (екзамени), заключний (державна атестація). Проводиться контроль в усній (усна відповідь, опитування), письмовій (письмова відповідь, тестування, контрольні роботи) та комбінованій (презентації, есе, звіти, портфоліо) формах.

ОПП ґрунтується також на засадах компетентнісного підходу, сутність якого у зміщенні акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь, навичок на формування і розвиток у тих, хто навчається, здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки і досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності, соціальної практики [3, с. 158]. Упровадження компетентнісного підходу передбачає переорієнтацію освіти з процесу на результат в діяльнісному вимірі, його розгляд з погляду затребуваності в суспільстві, забезпечення спроможності випускника відповідати запитам ринку, мати потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем, пошуку свого «Я» в професії, соціальній структурі. Його перспективність полягає у тому, що він передбачає високий рівень готовності випускника до успішної діяльності в різних сферах [2, с. 45, 72].

Результативним показником освіти наразі визнано компетентності випускника. Відтак, в ОПП визначено програмні компетентності, які, згідно зі Стандартом, систематизовано у три групи: інтегральна, загальні та спеціальні (професійні). Їх сутність та зміст розкриваються за допомогою таких термінів, як: здатність, спроможність, уміння.

Інтегральна компетентність – це загальна здатність випускника, яка є синтезом його знань, умінь, ставлень. Згідно зі Стандартом, це здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі правоохоронної діяльності під час практичної діяльності з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів правоохоронної діяльності, системного аналізу та планування операцій, прогнозування, оптимізації та прийняття рішень, проведення досліджень та/або здійснення інновацій у сфері правоохоронної діяльності і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог [4].

Обсяг та зміст професійних компетентностей зумовлюється специфікою майбутньої професійної правоохоронної діяльності. Саме тому випускник, який здобув освіту за цією спеціальністю, повинен мати такі сформовані зда-

тності: застосовувати нормативно-правові акти в різних сферах юридичної діяльності, реалізовувати норми матеріального й процесуального права в професійній діяльності; забезпечувати законність та правопорядок, безпеку особистості, суспільства, держави в межах виконання своїх посадових обов'язків; виявляти та аналізувати причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживати заходів для їх усунення; організовувати і керувати діяльністю підрозділів, створених для виконання завдань у сфері правоохоронної діяльності; давати кваліфіковані юридичні висновки й консультації в конкретних сферах юридичної діяльності; ставити професійні завдання та організовувати підлеглих для їх виконання, брати на себе відповідальність за результати виконання поставлених завдань; оптимізувати методи й засоби забезпечення публічної безпеки і порядку; аналізувати, оптимізувати й застосовувати сучасні інформаційні технології під час рішення професійних завдань; взаємодіяти з представниками інших органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадськістю з питань правоохоронної діяльності.

Відповідними результатами навчання мають стати такі вміння випускника: організовувати та керувати діяльністю підрозділів, які здійснюють правоохоронну діяльність; узагальнювати практичні результати роботи і пропонувати нові рішення, аргументовано їх пояснювати; аналізувати умови і причини правопорушень, визначати шляхи їх усунення; використовувати різні інструменти та стратегії для оцінювання й забезпечення якості виконуваних робіт у процесі управління правоохоронним підрозділом в різних умовах, а також робити звіти та доповіді про них усно та письмово; забезпечувати законність і правопорядок, захист прав та інтересів особи, суспільства, держави з використанням оптимальних методів і засобів забезпечення публічної безпеки і порядку в межах виконання своїх посадових обов'язків; застосовувати нормативно-правові акти в різних сферах юридичної діяльності, реалізовувати норми матеріального й процесуального права в професійній діяльності тощо.

Для забезпечення досягнення випускниками визначених результатів вони мають засвоїти певний зміст як сукупність навчальних дисциплін та відповідний навчальний матеріал. Навчальні дисципліни в ОПП структуровані у два компоненти – обов'язкових та вибіркових дисциплін. У свою чергу, обов'язкові розподілені за циклами підготовки – загальної та професійної. Нормативними дисциплінами циклу загальної підготовки є: філософія права, цивільний захист, методологія та організація наукових досліджень.

Другий цикл охоплює дисципліни професійної підготовки та практичну підготовку. Нормативними дисциплінами професійної підготовки є: публічне адміністрування, криміналістика, юридичний механізм захисту прав людини, актуальні проблеми фінансового права, актуальні проблеми кримінального права і процесу, актуальні проблеми адміністративної діяльності в поліції, актуальні проблеми адміністративного права та адміністративна реформа в

Україні, управління органами поліції. Практична підготовка здійснюється посередництвом виробничої практики та дипломного проектування.

Таким чином, підготовка магістра за спеціальністю «Правоохоронна діяльність», згідно з описаною вище ОПП, за умови виконання її у повному обсязі забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців у цій галузі.

1. Edwards R. Meeting individual learner needs: power, subject, subjection. In C. Paechter, M. Preedy, D. Scott, and J. Soler (Eds.). Knowledge, Power and Learning. London: SAGE, 2001. P. 123-145. URL: <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/knowledge-power-and-learning/book11013>.

2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Н.М. Бібік, Л.С. Ващенко, О.І. Локшина та ін.; за заг. ред. О.В. Овчарук. К.: К.І.С., 2004. 112 с.

3. Пастушенко Р. Український курикулум загальної освіти: етюд в тонах теорії рівнів навченості. *Виклик для України: розробка рамкових основ змісту (національного курикулуму) загальної середньої освіти для XXI століття*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 26-27 червня 2007 р.). К.: ЕксОб, 2007. С. 152-167.

4. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань – 26 «Цивільна безпека», спеціальність – 262 «Правоохоронна діяльність»: проект. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti> (дата звернення: 22.10.2018).

Саєнко М.І.

к.ю.н., доцент, кафедри теорії держави і права, конституційного права та державного управління, юридичного факультету Дніпровського національного університету ім. О.Гончара

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Розвиток Української держави як соціальної інституції передбачає її подальшу демократизацію, розвиток концепції демократичного соціального партнерства, злагоду, постійне зростання відповідальності держави перед людиною, наявність політичної волі держави, політичних партій, лідерів для узгодження рішень, досягнення розумних компромісів в ім'я загального блага всіх і кожного.

Найважливішою метою та умовою реформування українського суспільства є розвиток демократії, соціально-правової держави та її правової системи, які мають забезпечити становлення України як високорозвиненої цивілізованої європейської держави з високим рівнем життя, соціальною стабільністю,

культурою і демократією, як впливової сили у світі та Європі.

Завданнями державно-правової реформи є створення дієвих механізмів охорони й захисту прав та свобод людини, систематизація та вдосконалення законодавства; зміцнення начал громадянського суспільства та зміцнення державно-правової системи; вдосконалення практики правотворення, правореалізації і контролю за виконанням закону; підвищення рівня правової культури, правосвідомості громадян і подолання правового нігілізму.

Сучасний світ неможливо уявити без прав і свобод людини, що ґрунтуються на засадах рівності, справедливості і мають універсальний характер. Становлення й розвиток прав людини розкриває тип цивілізації, оскільки відносини людини й держави – найважливіша ознака, що характеризує природу тієї чи іншої цивілізації, а державу – як правову або неправову.

Права людини – це ціннісний орієнтир, який дає змогу застосувати «людський вимір» не лише до держави, права, закону, законності, правового порядку, а й до громадянського суспільства, оскільки ступінь його зрілості значною мірою залежить від стану справ з правами людини, від їхнього обсягу й реалізації [1, с. 413].

Україна як держава виконує функції головного гаранта дотримання й захисту прав та свобод людини, оскільки її конституція проголосила саме це найвищою цінністю.

Конституція є особливим і єдиним законом, з якого бере витоки вся правова система держави. Основний Закон України визначає чинні відносини державної влади і забезпечення юридичних механізмів її функціонування (верховенство закону, система прав і свобод особи та громадянина, взаємовідповідальність особи й держави, принцип розподілу влади, правові форми діяльності держави, процедурно-процесуальна регламентація діяльності органів державної влади, її посадових осіб, контроль за владою тощо).

Стаття 92 Конституції України містить положення про те, що виключно законами України визначаються: права і свободи людини та громадянина, гарантії цих прав і свобод, основні обов'язки громадянина; громадянство, прав-восуб'єктність громадян; права корінних народів і національних меншин; основи соціального захисту, форми й види пенсійного забезпечення; засади регулювання праці й зайнятості; шлюб, сім'я, охорони дитинства, материнства, батьківства; питання виховання, освіти, культури, охорони здоров'я; проблеми екологічної безпеки [2].

Особливу роль серед органів системи виконавчої влади, на які покладено захист прав і свобод людини, відіграють правоохоронні органи, зокрема органи внутрішніх справ. До компетенції Національної поліції входить захист життя, здоров'я, прав і свобод, власності громадян, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань. Органи Національної поліції забезпечують особисту безпеку громадян, попереджають правопорушення, охороняють громадський порядок, розкривають злочини, розшукують злочинців, піклуються про безпеку дорожнього руху, захищають власність, виконують

кримінальні покарання. Вимоги працівника поліції обов'язкові для виконання всіма громадянами і посадовими особами.

Особливе становище органів внутрішніх справ зумовлене обсягом і складністю їх роботи у галузі здійснення правоохоронної діяльності, а також тим, що на них покладається основний тягар боротьби зі злочинністю та роботи з профілактики й запобігання злочинів з метою реалізації єдиної державної політики боротьби зі злочинністю, яка є складовою внутрішньої політики суверенної та незалежної України.

Діяльність органів внутрішніх справ щодо захисту прав і свобод людини багатоаспектна, результати її залежать не тільки від професіоналізму та самовідданості співробітників поліції, а й від ступеня довіри до них з боку широких верств населення, налагодження співпраці правоохоронних підрозділів та окремих працівників з громадськими об'єднаннями та громадянами. Вона включає в себе як запобігання злочинів, відновлення та забезпечення прав і свобод людини, так і повагу та дотримання їх самими органами внутрішніх справ [3, с.192].

На забезпечення принципу верховенства права в нашому суспільстві спрямовано правоохоронну діяльність, завдання якої полягають у захисті проголошеного Конституцією України суспільного ладу держави, економічної та політичної систем, прав і законних інтересів громадян, підприємств, установ, організацій, суб'єктів усіх форм власності, економічної та територіальної цілісності України. Особливе місце серед завдань правоохоронної діяльності посідає захист прав та свобод людини, її життя, здоров'я, честі, гідності, недоторканності та безпеки.

Мета діяльності органів внутрішніх справ України детермінується необхідністю забезпечення додержання прав і свобод громадян, їх реалізації, законності та правопорядку. Законність і правопорядок є необхідними умовами й засобами максимально повного забезпечення прав і свобод громадян, а заснований на праві та законності правопорядок є обов'язковим елементом правової держави.

Особливість режиму законності в правоохоронній діяльності ОВС полягає в тому, що, з одного боку, виконуючи притаманні їм функції та завдання, вони тим самим послідовно забезпечують законність у державі. З іншого – сама діяльність ОВС базується на чіткому дотриманні Конституції України, законів України та підзаконних актів [4, с.78].

Отже, говорячи про значущість законності, слід окреслити такі моменти. Перш за все, саме поняття законності реалізується як щодо системи органів внутрішніх справ, так і щодо суспільства у цілому. По-друге, законність розглядається як принцип, метод і режим. Вона є необхідним засобом та умовою системи ОВС сучасної правової держави. Враховуючи ознаки законності у правоохоронній діяльності органів внутрішніх справ, пропонуємо визначити її як такий режим функціонування ОВС України, за час якого вони не лише вимагають від фізичних та юридичних осіб безумовного виконання

норм та вимог чинного законодавства, а й самі неухильно їх дотримуються (виконують), відповідним чином реагують на їх порушення й забезпечують відновлення порушених прав.

Стан справ щодо організації діяльності правоохоронних структур і органів у сфері взаємовідносин із суспільством й окремою людиною, незважаючи на існуючу правову регламентацію порядку дотримання прав і свобод людини, вимагає визначити нові організаційно-правові заходи щодо контролю суспільства за діяльністю цих структур і органів та встановити сувору відповідальність посадових осіб за невиконання ними своїх прямих обов'язків щодо людини, яка визнається в Конституції України вищою соціальною цінністю.

1. Явич Л.С. Общая теория права. Л.: Изд-во ЛГУ, 1976. 428 с.

2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Організація судових та правоохоронних органів: навч. посіб. / І.Є. Марочкін, Н.В. Сибільова та ін. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2012. 138 с.

4. Загуменна Ю.О. Особливості юридичного змісту термінів «захист» та «охорона» у механізмі реалізації правоохоронної функції держави // Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. (Черкаси, 30 вересня – 1 жовтня 2010 р.). Черкаси: Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2010. С. 123-125.

5. Організація судових та правоохоронних органів: нормативні акти / упоряд. А.В. Лапкін. Х.: Право, 2012. 390 с.

Сасенко А.С.

студентка юридичного факультету
Дніпровського національного університету
ім. О.Гончара

Науковий керівник:

Мудрисєвська Л.М. к.ю.н., доцент кафедри теорії
держави і права, конституційного права та державного
управління, юридичного факультету
Дніпровського національного університету
ім. О. Гончара

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Виникнення, розвиток і функціонування держави як форми організації суспільного буття нерозривно пов'язані із забезпеченням безпеки громадян та встановленням громадського порядку. У період становлення правової держави одним із головних завдань є створення реального та дієвого механізму у реалізації суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб. Центральне місце у сфері правового захисту в державі посідають правоохоронні органи. Це обумовлено специфікою їх

діяльності, особливістю покладених на них завдань із забезпечення реалізації правових приписів. «Право – ніщо, – справедливо зазначає Л.С. Явич, – якщо його положення не знаходять своєї реалізації в діяльності людей та їх організацій, у суспільних відносинах» [1, с. 45].

Правовий характер нашої держави проявляється у передбаченому Конституцією верховенстві права (ст. 8), в його пріоритеті щодо держави та інших інститутів держави і суспільства, у здійсненні державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу й судову (ст. 6), у взаємній відповідальності держави та особи (ст. 3), неприпустимості порушення прав і свобод особи (ст. 19) [2].

Отже, держава зобов'язує всі свої органи та установи додержуватися вимоги захисту законних прав та інтересів громадян. Усі органи законодавчої, виконавчої та судової влади повинні здійснювати заходи з підтримання законності та правопорядку в державі. Суворо додержуючись законів, забезпечуючи реалізацію громадянами своїх прав, обстоюючи законні державні інтереси, державні органи тим самим беруть участь у правоохоронній діяльності, тобто сприяють охороні права від порушень.

Однак це важлива, але не єдина функція більшості державних органів. Внаслідок специфіки своєї діяльності вони вирішують певні фінансово-економічні, соціальні, культурні завдання, для розв'язання яких, власне, і були створені. «Правоохоронна функція тією чи іншою мірою властива всім органам державної влади і є складовим елементом діяльності інших органів, організацій, установ та посадових осіб, що обумовлено конституційними вимогами дотримання законності, забезпечення охорони правопорядку, інтересів суспільства, прав і свобод громадян. Діяльність у більшості органів та організацій не є основною, вона вторинна, постає з основної, забезпечуючи реалізацію їх організаційно-управлінських функцій у галузі економіки, фінансів, науки, освіти та ін.» – зауважують І.Є. Марочкін та Н.В. Сибільова [3, с. 56].

Функціонування держави є складним динамічним процесом, що відбувається під впливом значної кількості чинників. Кожна функція держави протягом історичного розвитку зазнає значних трансформацій. Це, безумовно, повною мірою стосується і правоохоронної функції. Більш того, наукове дослідження вказаного напрямку діяльності держави ускладнюється тим, що правоохоронна діяльність має не лише інструментальне значення, але містить у собі і суттєве аксіологічне навантаження.

Сьогодні існує значна кількість наукових досліджень, присвячених правоохоронній функції держави. У роботах таких вітчизняних та зарубіжних авторів, як В.Б. Авер'янов, А.Г. Братко, С.Н. Братусь, Б.С. Ебзеєв, Л.І. Каск, А.Т. Комзюк, А.М. Кучук, В.Г. Лукашевич, О.В. Негодченко, Ю.М. Оборотов, П.В. Онопенко, М.П. Орзіх, О.Д. Тихомиров, В.Є. Чіркін та багатьох інших розкрито природу правоохоронної функції, висвітлено різні аспекти здійснення правоохоронної діяльності. Втім, сучасне теоретико-правове розуміння досліджуваної функції вимагає не лише (і не стільки) аналізу її конкретних форм

і проявів, нормативних та інституційних аспектів тощо, скільки глибинного проникнення в саму сутність явища, назва якому – охорона права [3, с. 59].

Перед кожною державою незалежно від історичного етапу її розвитку завжди стоїть одне з головних завдань – забезпечення свободи, безпеки і власності (правова функція).

Головним призначенням права є регулювання й охорона суспільних відносин. Охоронна функція права – це обумовлений соціальним призначенням напрямок правового впливу, націлений на охорону загальнозначущих, найважливіших суспільних відносин, їх недоторканність.

Охоронну функцію права реалізує охоронна (правоохоронна) діяльність держави.

Якщо охоронна функція права пов'язана з охороною існуючих суспільних відносин, то охоронна діяльність держави націлена на охорону самого права, тому без такої охорони право не зможе ефективно функціонувати.

Формулюючи власну позицію стосовно природи правоохоронної функції держави, необхідно підкреслити, що її розкриття потребує належного усвідомлення значення термінів «право» та «охорона», «правозахисний» та «правоохоронний» [4, с. 123-125].

Тому не випадковим є те, що останнім часом у науковій літературі намітилась тенденція, коли дослідження правоохоронної діяльності починають з розгляду функцій держави. Підтвердженням такого підходу є характеристика правоохоронної діяльності, що наводиться польськими (В. Ланга, Е. Врублевський, С. Завадським) та чеськими (Е. Кучер, Ф. Червенанські) вченими в роботах, присвячених проблемам функцій держави. Дотримується такої ж думки і російський науковець Ю.В. Степаненко, який пише, що проблема дослідження правоохоронної діяльності сходиться до проблем функцій права, функцій держави та її органів, а також форм їх здійснення; правоохоронної системи, юридичної діяльності, реалізації права.

Необхідно також погодитись з тезою О.Д. Тихомирова та Ю.А. Ведернікова, що особливості правоохоронної діяльності держави лежать на «перехресті» особливостей її функцій, місця та ролі в теоретичних конструкціях механізмів держави та правового регулювання [5, с. 83-84].

Однак зауважимо, що в юриспруденції не склалося єдиного підходу до визначення поняття цього напряму діяльності держави. Зокрема, як цілком справедливо зазначають М.І. Мельник та М.І. Хавронюк, в одному випадку законодавець під функціями розуміє призначення державного органу, його роль, місце в структурі державного апарату, коло проблем, за вирішення яких він відповідає. В іншому випадку функції розуміються як певне коло дій, які має виконувати державний орган [5, с. 90].

У вітчизняній правовій науці домінує точка зору, яку поділяємо і ми, коли правоохоронну діяльність держави розглядають як єдину та неподільну основну функцію. Так, І.І. Горінецький пропонує визначення правоохоронної функції сучасної держави як «самостійний і пріоритетний напрям державної політики,

який за допомогою юридичних засобів здійснюється для досягнення певного соціального ефекту, як захист права загалом, основ конституційного ладу, в тому числі прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, зміцнення законності та правопорядку, і одночасно виступає правовою формою досягнення інших цілей суспільства і держави». Його підтримує І.В. Сажнев: правоохоронна функція – це напрям діяльності держави, що виражає її сутність на певному історичному етапі, спрямований на вирішення основних завдань щодо забезпечення охорони конституційного ладу, прав та свобод громадян, законності та правопорядку, всіх врегульованих правом суспільних відносин, і здійснюється у відповідних формах та особливими методами [5, с. 91].

На підставі проведеного дослідження понять правоохоронної системи, важливо розрізнити такі поняття, як «правоохоронна функція держави», «правоохоронна діяльність» та «правоохоронні органи». Ці поняття – взаємопов'язані, але не тотожні. Отже, правоохоронну функцію держави слід розглядати як вид функцій держави, а саме правоохоронну діяльність як напрямок (форму) реалізації даної функції. Але слід звернути увагу на те, що не всі державні та недержавні органи, які здійснюють правоохоронну діяльність, належать до правоохоронних органів.

Сказане стосується органів суду, переважної більшості державних інспекцій, адвокатури, нотаріату, громадських формувань правоохоронної спрямованості, приватних служб безпеки та охорони тощо.

Крім того, з теоретичної й практичної точки зору треба відрізнити правоохоронні органи та суб'єктів правоохоронної системи, які співвідносяться як особливе та загальне, оскільки суб'єктами правоохоронної системи є держава, суди, правоохоронні органи, громадські правоохоронні організації, правозахисні організації тощо. Однією з найважливіших внутрішніх функцій держави слід визнати правоохоронну функцію, суть якої полягає в забезпеченні охорони конституційного ладу, прав і свобод громадян, законності та правопорядку, навколишнього природного середовища, всіх суспільних відносин, які були встановлені й регулюються правом. Формою реалізації цієї функції є специфічний вид державної діяльності – правоохоронна діяльність, яка здійснюється спеціальними органами, що одержали назву правоохоронних.

---

1. Явич Л.С. Общая теория права. Л.: Изд-во ЛГУ, 1976. 428 с.

2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Організація судових та правоохоронних органів: навч. посіб. / І.Є. Марочкін, Н.В. Сибільова та ін. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2012. 138 с.

4. Загуменна Ю.О. Особливості юридичного змісту термінів «захист» та «охорона» у механізмі реалізації правоохоронної функції держави // Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. (Черкаси, 30 вересня – 1 жовтня 2010 р.). Черкаси: Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2010. С. 123-125.

5. Організація судових та правоохоронних органів: нормативні акти / упоряд. А.В. Лапкін. Х.: Право, 2012. 390 с.

Сахно А.О., курсант ДДУВС
Науковий керівник:
Бабанін С.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального
права та кримінології ДДУВС

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ СПІВУЧАСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМИ КОДЕКСАМИ УКРАЇНИ 1960 ТА 2001 РОКІВ

Порівняльний аналіз КК України 1960 і 2001 рр. свідчить про суттєві відмінності в деяких статтях. Зокрема, на нашу думку, суттєвими є відмінності у визначенні поняття співучасті у злочині.

Так, ст. 19 КК України 1960 р. [1] визначала, що співучастю визнається умисна спільна участь двох чи більше осіб у вчиненні злочину. А КК України 2001 р. [2] у ст. 26 визначає, що співучастю у злочині є умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину.

Як видно з цих визначень, згідно зі ст. 19 КК 1960 р. учасниками співучасті могли бути будь-які особи, а в КК 2001 р. чітко визначене коло осіб у співучасті – це суб'єкти злочину, тобто фізичні осудні особи, які досягли віку кримінальної відповідальності. Таким чином, КК 2001 р. наголошує, що участь у вчиненні одного й того ж злочину двох чи більше осіб, які відповідно до закону не є суб'єктами злочину (наприклад, неосудних), не утворює співучасті у злочині. Це саме стосується і випадків, коли лише один із учасників вчинення такого злочину є суб'єктом злочину, а інші – ні.

Стаття 19 КК 1960 р. давала змогу законодавцеві визнавати співучастю і відповідним чином оцінювати з позиції кримінального закону дії учасника групового злочину (наприклад, грабежу, згвалтування) і в тому разі, коли інші учасники через неосудність або недосягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність, не підлягали кримінальній відповідальності.

Зміни щодо співучасті у злочині також стосуються заміни назви одного з видів співучасників, а саме: КК 1960 р. називав одного зі співучасників підмовником, а в КК 2001 р. він замінений на підбурювача. Чим же обумовлені такі зміни? Зокрема, це можна пояснити проаналізувавши самі поняття цього виду співучасників.

Згідно зі словником синонімів української мови, підмовник – це особа, яка умовлянням, переконанням спонукає іншу особу до певних дій та вчинків. Підбурювач, у свою чергу, – це особа, яка також спонукає когось до певних вчинків, але до вчинків незаконних або ж злочинних.

Отже, законодавець, змінивши «підмовника» на «підбурювача», точніше розкрив саму сутність цього виду співучасника, зробивши наголос на спонуканні до злочинних та незаконних дій.

Але, крім заміни назви з «підмовника» на «підбурювача», дещо змінився і опис способів схиляння іншого співучасника до вчинення злочину.

Зокрема, в КК 1960 р. як способи підбурювання визначались умовляння, обіцянка, погроза і підкуп. У КК 2001 р. – умовляння, підкуп, погроза і примус.

Отже, у КК 2001 р. схиляння шляхом обіцянок не виділяється як окремий спосіб підбурювання. Його замінив такий спосіб як примус, тобто вимога від іншої особи вчинити злочин шляхом заподіяння тілесних ушкоджень або застосування іншого насильства. Це можна пояснити тим, що обіцянка у КК 2001 р. включена, певною мірою, до підкупу і тому не потребує самостійного виділення.

Таким чином, проаналізувавши КК 1960 та 2001 рр., можна зазначити, що у КК 2001 р. поняття співучасті розширене за рахунок вказівки на умисну форму вини злочину, вчиненого у співучасті. Також деталізовано та конкретизовано види учасників співучасті, тобто це ті особи, які наділені ознаками суб'єктів співучасті.

Відбулась заміна термінів з підмовника на підбурювача. Дещо розширилось поняття пособника, зокрема його дії доповнились тим, що пособником також визнається особа, яка заздалегідь обіцяла переховати злочинця, знаряддя чи засоби вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом.

---

1. Кримінальний кодекс України 1960 р. // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05> (дата звернення: 24.10.2018).

2. Кримінальний кодекс України 2001 р. // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 24.10.2018).

Сидорова Е.О.

к.ю.н., викладач кафедри цивільно-правових дисциплін ДДУВС

АКТУАЛЬНІ ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку суспільства і технологій поняття кіберзлочинність зайняло значне місце серед можливих видів суспільно-небезпечних явищ. Темпи зростання злочинності у «віртуальному просторі» набуває поширення в залежності від стрімкого розвитку сфери застосування комп'ютерних технологій у повсякденному житті.

Проблематикою боротьби та подолання кіберзлочинності виступає об'єктом дослідження таких вчених, як: Н. Андерсон, В. Бурячок, А. Козловські, Е. Старостіна, А. Щетилов та ін. [1].

У загальному понятті під кіберзлочинністю слід розуміти сукупність злочинів пов'язаних із використанням комп'ютерів, так і з використанням інформаційних технологій і глобальних мереж що вчинюються у віртуальному просторі [2].

Так, щоденна робота фінансових структур, банківського, державного та приватного сектору неможлива без надійної роботи комп'ютерної техніки та засобів комунікацій. Банківська і фінансові системи України являють собою сфери, де найбільш широко та активно використовуються сучасні можливості інформаційних технологій та мережі Інтернет. А враховуючи, що зазначені технології використовуються для грошових переказів та розрахунків, зазначена сфера привертає все більшу увагу осіб із злочинними намірами [3].

За перше півріччя 2018 року працівниками Департаменту кіберполіції супроводжувались 1336 кримінальних правопорушень вчинених у сфері платіжних систем. Слід зазначити, що питому вагу у структурі кіберзлочинності займають саме злочини вчинені у сфері платіжних систем, що становить 40% від загального обсягу вчинених злочинів. Порівняно з 2017 роком виявлено в 1,4 рази більше фактів у цьому напрямку [4].

З огляду на зазначене метою написання статті є висвітлення найбільш розповсюджених видів злочинів у сфері платіжних систем, а також виокремлення та аналіз певних способів учинення таких злочинів.

Так, слід висвітити механізм вчинення злочину, сутність якого полягає у несанкціонованому доступі до облікового запису клієнта банку у системі дистанційного банківського обслуговування (далі – ДБО). Сутність механізму вчинення зазначеного злочину полягає у тому, що зловмисники, використовуючи спрощений порядок перевипуску SIM-карток операторів мобільного зв'язку, отримують від авторизованих сервісно-торгівельних мереж дублікати SIM-карток потенційної жертви шахрайства. В подальшому зловмисник здійснює реєстрацію облікового запису клієнта в системі, таким чином отримуючи повний контроль над управлінням картковими рахунками. У випадку вже наявного зареєстрованого облікового запису клієнта в системі ДБО, зловмисник виконує процедуру відновлення паролю, у результаті чого отримує повний доступ до керування обліковим записом. Шляхом здійснення транзакцій грошові кошти жертви перераховуються на підконтрольні карткові рахунки зловмисника.

Слід зазначити, що останнім часом поширюються випадки «скімінгу» банківських карток в торговельних мережах. Під «скімінгом» в даному випадку слід розуміти дії особи, націлені на незаконне копіювання вмісту треків магнітної смуги (чіпів) банківських карток, тобто отримання банківських персональних даних клієнта шляхом використання спеціального обладнання. Отримані відомості компрометуються шляхом копіювання на «білий пластик» та в подальшому використовується для незаконного отримання готівкових коштів в мережі банкоматів обслуговуючого банку [5].

У серпні 2018 році було викрито групу осіб, які, діючи на території

Дніпропетровської області, встановлювали «скімінгові» пристрої в закладах харчування. Після чого останні використовували скомпрометовані банківські картки відвідувачів закладу для викрадення коштів з їх банківських рахунків, чим спричинили збитків близько 400 тис. грн. [6].

Боротьба зі злочинами у сфері платіжних систем залежить не тільки від правоохоронних органів, а й в першу чергу від обізнаності користувачів банківських та фінансових послуг, що полягає у постійному інформуванні клієнтів про можливі шахрайські загрози, поінформованість власників карток щодо правил ефективного та безпечного використання платіжних інструментів та вчасне інформування правоохоронних органів про факти, які можуть свідчити про шахрайські дії. Варто зазначити, що не менш важливим аспектом у боротьбі зі злочинами у сфері платіжних систем є посилення заходів з питань безпеки суб'єктів надання фінансових та банківських послуг, сутність яких повинна полягати у вдосконаленні методів боротьби з кіберзлочинністю з метою недопущення матеріальних та репутаційних втрат.

1. Деякі сучасні тенденції кіберзлочинності. URL: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/_November2016_p54.pdf

2. Кіберзлочинність. «Правове регулювання інформаційних технологій в Україні: проблеми та перспективи сучасності». URL: http://ukrainepravo.com/legal_publications/essay-on-it-law/it-law_prytula_cybercrime.

3. Кіберзлочинність та відмивання коштів. Департамент фінансових розслідувань. Державна служба фінансового моніторингу України – 2013 рік. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2013/20131230/tipolog2013.pdf.

4. Кіберполіція відмічає збільшення кількості правопорушень у сфері платіжних систем та кібербезпеки. URL: <https://cyberpolice.gov.ua/news/kiberpolicziya-vidmichaye-zbilshennya-kilkosti-pravoporush-en-u-sferi-platizhnyx-system-ta-kiberbezpeky-1519>.

5. Скімінг та ліміти на зняття готівки в банкоматах України. URL: <https://ema.com.ua/skimming-and-limits-on-cash-withdrawals-from-atms-ukraine>.

6. Кіберполіція викрила групу скімеристів, які спустошували банківські рахунки громадян. URL: <https://cyberpolice.gov.ua/news/kiberpolicziya-vykryla-grupu-skimerystiv-yaki-sпустoshuvaly-bankivski-rahunky-gromadyan-4443>.

Собакарь А.О.,
д.ю.н., професор, завідувач кафедри
тактико-спеціальної підготовки ДДУВС

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСКИХ КАДРІВ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВОЮ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ

У сучасних умовах одним з головних напрямків розвитку системи МВС України є орієнтація на підготовку висококваліфікованого персоналу, що відповідатиме вимогам нових соціальних умов суспільного розвитку та передовим світовим стандартам.

Не секрет, що успішне виконання поліцейськими підрозділами оперативно-службових та службово-бойових завдань прямо залежить від професійної підготовленості їх працівників. З іншого боку, відсутність у поліцейського професійно-психологічної готовності до дій у напружених, екстремальних ситуаціях негативно впливає на виконання службових завдань, стає причиною помилок, що можуть мати негативні наслідки, якими є, на жаль, численні факти загибелі, поранень або травмування особового складу поліцейських підрозділів. І це не випадково, адже їх повсякденна оперативно-службова діяльність, спрямована на забезпечення особистої безпеки громадян, захист їхніх прав і свобод, законних інтересів, забезпечення громадської безпеки та охорону громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, виявлення, запобігання і припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, участь у проведенні заходів, спрямованих на розшук і затримання осіб, які підозрюються в скоєнні кримінальних правопорушень, озброєних та інших злочинців, які становлять суспільну небезпеку, звільнення заручників, припинення діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також заходів, пов'язаних із припиненням терористичної діяльності, проведення самостійно або разом зі службами, підрозділами органів внутрішніх справ, Національною гвардією України, центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими формуваннями з охорони громадського порядку та державного кордону і населенням профілактичних заходів з метою запобігання правопорушенням та їх припинення, ужиття заходів для ліквідації наслідків аварій, пожеж, катастроф, стихійних лих та інших надзвичайних подій, рятування людей і надання їм допомоги тощо [1].

Спроможність сьогодні працівників поліцейських підрозділів успішно виконувати покладені на них оперативно-службові та службово-бойові завдання прямо залежить від багатьох факторів, таких як якість підготовки

особового складу, чітке і тактично грамотне управління силами та засобами, налагоджена система всебічної взаємодії між підрозділами та багатьох інших. Кожен із цих факторів, безперечно, має своє місце в процесі організації несення служби та впливає на якість виконання поліцейськими службових обов'язків, але, насамперед слід звернути увагу на якість професійної підготовки поліцейських підрозділів.

На жаль, на відміну від зарубіжної практики існуюча в Україні модель професійної підготовки поліцейських за багатьма критеріями не відповідає зростаючим потребам суспільства та загально визнаним міжнародним демократичним стандартам у цій сфері. Послабляє до того ж невисокий рівень цієї моделі відтік досвідчених кадрів із системи МВС, деформація та «розмивання» її професійного ядра, фахова та психологічна неготовність значної частини керівного складу поліції до глибокого реформування системи, низький рівень інформатизації, недостатнє наукове забезпечення реформаційних процесів як наслідок недооцінки, а нерідко й прямого ігнорування досягнень науки, дефіцит практичних рекомендацій щодо використання такого досвіду в професійній діяльності поліцейських кадрів України.

Віддаючи належне реформаційним змінам у МВС України, система професійної підготовки поліцейських підрозділів, зокрема особливого призначення, потребує вдосконалення. Для того, щоб так звана «реформа міліції-поліції» не стала надалі черговим «косметичним ремонтом» з подальшим посиленням централізації та бюрократизації, віддаленням поліцейських підрозділів від суспільства, схильною переважно політичним і кон'юнктурним трансформаціям, а не об'єктивним потребам суспільства, необхідно, щоб ці процеси базувалися на науково-обґрунтованій концепції, яку слід розглядати не тільки як концептуальну основу відомчого планування структурного реформування підрозділів «міліції» в «поліцію» та підготовки проектів нормативно-правових актів, але і як певну державно-правову категорію.

Таким чином, нинішня система професійної підготовки поліцейських кадрів стикається з великою кількістю проблем, що вимагають свого вирішення, а саме: занадто велика різниця між теорією і практикою в реальних підрозділах; слабке нормативно-правове та матеріально-технічне забезпечення діяльності сил охорони правопорядку; низький рівень відпрацювання комунікативних навичок і методів роботи з громадськістю тощо. За таких умов рівень професійної підготовки поліцейських визначається гнучким оперативним-тактичним мисленням, вмінням ефективно навчати та виховувати підлеглих, підготовленістю використовувати бойові можливості озброєння, прагненням досягти швидкості під час організації і виконання оперативно-службових та службово-бойових задач в особливих умовах тощо.

Надзвичайно важливим питанням, що негативно впливає на професійну складову поліцейської підготовки до дій в типових та екстремальних ситуаціях, є стан соціального забезпечення поліцейських. При цьому означена проблема була і залишається актуальною майже з витоків формування полі-

ційного відомства. Як приклад, свого часу Київський губернатор у своєму звіті про стан губернії за 1875 р. зазначав, що «найважливішою перепоною в діяльності поліції є нестача підготовлених і освічених осіб. Тому з причин поганого фінансування та важких умов праці не тільки люди з вищою, але й з середньою освітою рідко обирають для своєї служби поліцію, а віддають перевагу службі в інших відомствах, де утримання більше й заняття не такі обтяжливі» [2, с. 49].

Таким чином, значення професійної підготовки поліцейських полягає у створенні висококваліфікованого кадрового корпусу, здатного вирішувати складні завдання правоохоронної системи, а її удосконалення вбачається за рахунок:

- прийняття необхідного пакету підзаконних нормативно-правових актів, адже очевидно, що Закон України «Про Національну поліцію» не в змозі врегулювати виключно всі питання організації та діяльності поліцейського відомства;
- інтеграції професійної поліцейської підготовки у світову систему поліцейської освіти за допомогою: активної участі у створенні міжнародних центрів поліцейської освіти; розробки і реалізації програми двостороннього співробітництва в цій галузі; розвитку прямих зв'язків навчальних закладів із зарубіжними партнерами;
- запровадження безперервної, ступеневої та багаторівневої професійної поліцейської підготовки, зменшення при цьому до мінімуму не фахових дисциплін;
- розробки та впровадження стандартів професійного навчання поліцейських, створення єдиних програм післядипломної освіти, розроблення типових програм навчальних дисциплін тощо;
- визначення типових критеріїв ефективності поліцейської діяльності, в тому числі підрозділів поліції особливого призначення;
- надання підготовці фахівців для органів поліції тренінгового характеру і приділення більше уваги практичним методам навчання, таким формам, як моделювання ситуацій, реальні життєві ситуації, вирішення моральних дилем та ін.
- комплексності відпрацювання складових елементів професійної підготовки (загальної фізпідготовки, вогневої, правової, тактичної, медичної та психологічної підготовки) тощо.

Сокурєнко О.А.

к.ю.н., старший викладач кафедри
галузевого права та правоохоронної
діяльності Центральноукраїнського
державного педагогічного університету
ім. В. Винниченка

СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

За результатами реформи системи правоохоронних органів було створено якісно новий для адміністративної системи України орган виконавчої влади – національну поліцію. Внаслідок цього потребує детального аналізу та дослідження стан соціального забезпечення працівників поліції із врахуванням вимог нового Закону України «Про Національну поліцію», а також Закону України «Про державну службу» і деяких інших нормативно-правових актів. У зв'язку із наявністю різноманітних підходів до розуміння змісту дефініції «соціальне забезпечення» на практиці складним є дослідження закріпленого обсягу прав працівників поліції у галузі.

Сутність та значення терміна «соціальне забезпечення» і «соціальне забезпечення правоохоронних органів» неодноразово ставали об'єктом дослідження у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: В.М. Андрієва, Н.Б. Болотіної, В.С. Венедіктова, Т.З. Герасиміва, В.В. Гончарук, Н.Д. Гетьманцева, І.О. Гуменюк, М.М. Клемпарського, І.О. Іваськевича, О.А. Кривенко.

Так, О.Є Мачульська [1, с. 25-26] розуміє соціальне забезпечення як сукупність гарантій з охорони праці і здоров'я працівників, навколишнього середовища та мінімальних стандартів оплати праці. Дослідниця обмежує коло суб'єктів, щодо яких може здійснюватися соціальне забезпечення з боку уповноважених органів державної влади (тобто лише щодо працівників).

У науковій літературі стверджується [2, с. 293], що під соціальним забезпеченням слід розуміти систему соціальних гарантій, що забезпечують задоволення матеріальних і духовних потреб та компенсують певні обмеження, встановлені законодавством щодо цієї категорії осіб. Все ж, духовні потреби не є об'єктом регулювання права, тому не можуть бути ним задоволені. Окрім цього, основною функцією соціального забезпечення є не компенсаційна функція (тобто компенсація певних обмежень), а функція захисту, що направлена на дотримання мінімальних правових та соціальних законодавчих стандартів щодо певної категорії осіб.

Як зазначає Н.В. Пададименко [3, с. 327], під соціальним забезпеченням працівників слід розуміти діяльність держави за рахунок коштів Державного бюджету в рамках соціального страхування, соціальної допомоги та соціального обслуговування щодо певної категорії працівників. Ми приєднуємося до

ззначеної концепції, оскільки вказаний підхід є відмінним від запропонованих вище, зокрема: визначено джерело фінансування соціального забезпечення; виокремлено форми соціального забезпечення, за допомогою яких держава підтримує окремі категорії населення.

Таким чином, з урахуванням викладених підходів щодо розуміння сутності соціального забезпечення працівників, соціальним забезпеченням є сукупність юридичних норм та гарантій, спрямованих на регламентацію суспільних відносин за рахунок коштів Державного й місцевого бюджетів у напрямках щодо соціальної підтримки та страхування осіб у зв'язку із втратою працездатності, інвалідністю, настанням пенсійного віку, доглядом за дитиною, професійними захворюваннями та каліцтвами. Щодо розуміння змісту соціального забезпечення працівників поліції, то ним є сукупність юридичних норм і гарантій, спрямованих на регламентацію професійної діяльності національної поліції за рахунок коштів Державного бюджету у напрямках соціальної та матеріальної підтримки працівників поліції у зв'язку із втратою ними працездатності, інвалідністю, настанням пенсійного віку, професійними захворюваннями та іншими обставинами, передбаченими спеціальними законами.

З огляду на встановлення лексичного значення «соціального забезпечення працівників поліції» необхідно з'ясувати характерні особливості їх правового статусу, які наведені на законодавчому рівні та у доктринальних працях окремих вчених. Деякі науковці звертають увагу на ту обставину, що сьогодні більшість гарантій із соціального забезпечення працівників правоохоронних органів на можуть бути реалізовані з огляду на відсутність необхідного обсягу бюджетних асигнувань [4, с. 6-7]. Ми частково приєднуємося до наведеної ремарки, проте разом з тим вважаємо, що головним у запровадженні закріплених на нормативному рівні соціальних гарантій працівників поліції має бути ефективний та дієвий механізм їх практичної імплементації.

Так, Ю.О. Свеженцева [5, с. 55] акцентує, що сьогодні держава фактично відмовилася від зобов'язання соціального захисту працівників поліції, що проявляється у відмові в підвищенні заробітних плат. Тим не менш, слід зазначити таке. По-перше, норми оплати праці не є функцією соціального забезпечення держави, а стосуються взаємовідносин роботодавця (Міністерство внутрішніх справ) – працівник (поліція). По-друге, навіть якщо розглядати оплату праці у контексті гарантій соціального забезпечення працівників поліції, доцільно відмітити факт позбавлення останніх права на страйк. Разом із тим новим Законом України «Про Національну поліцію», працівникам поліції надано право на об'єднання у професійні спілки, що є вагомим аспектом у наданні права правоохоронним органам відстоювати власні порушення соціальні та трудові права.

Виходячи з аналізу положень нового Закону України «Про Національну поліцію», запропоновано виділяти такі гарантії соціального забезпечення працівників поліції, зокрема: 1) зарахування стажу в органах поліції до стра-

хового стажу; грошове забезпечення та інші компенсаційні виплати у відповідності до законодавства України (п. 4 ч. 10 ст. 62); під час виконання поліцейських повноважень користуються безоплатно всіма видами громадського транспорту приміського та міського сполучення (п. 7 ч. 10 ст. 62); позачергове придбання квитків і розміщення у готелі під час виконання службових повноважень (п. 7 ч. 10 ст. 62); безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України (ч. 1 ст. 95); пільгове санаторно-курортне лікування, відпочинок для поліцейських та членів їх сімей (ч. 5 ст. 95); щорічний психофізичний і фізіологічний диспансерний огляд (ч. 9 ст. 95); позачергове отримання права на поліпшення житлових умов в разі каліцтва, інвалідності або смерті поліцейського поліцейським, або членам їх сімей (ч. 2 ст. 96); отримання компенсації у розмірі до 3 мінімальних заробітних плат за найм житла в іншому населеному пункті у зв'язку із проходженням служби (ч. 5 ст. 96); одноразова грошова допомога у разі смерті, інвалідності або каліцтва поліцейського (ст. 100); зарахування поза конкурсом до системи навчальних закладів Міністерств внутрішніх справ дітей поліцейських із відповідним стажем роботи (ч. 1 ст. 103) [6].

Отже, з урахуванням проведеного аналізу чинного законодавства щодо регламентації соціального забезпечення працівників, необхідно констатувати розширення змісту соціальних гарантій працівників поліції, зокрема у контексті забезпечення оплатою за оренду житла; належного медичного забезпечення у випадку проходження служби в АТО; диспансерного лікування і санаторно-курортного відпочинку для працівників поліції та членів їх сімей; особливої система пенсійного забезпечення з урахуванням надбавок й одноразових грошових виплат. Слід зазначити, що запроваджені нововведення відповідають змісту соціального забезпечення, яке встановлене на рівні європейського законодавства, а також, порівняно з попереднім Законом «Про міліцію», відповідають потребам та вимогам нового часу.

---

1. Мачульская Е.Е. Право социального обеспечения: учебн. пособие для вузов. 3-е изд., перераб. и доп. / Е.Е. Мачульская, Ж.А. Гобачова. М.: ЗАО «Книжный мир», 2001. 350 с.

2. Пшонка А.В. Загальноправова характеристика соціального забезпечення працівників правоохоронних органів // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 290-299.

3. Пададименко Н.В. Поняття «соціальне забезпечення працівників» правоохоронних органів // Публічне право. 2013. № 3. С. 322-329.

4. Плугатар Т.А. Проблема соціальної захищеності працівників міліції України на сучасному етапі // Наука і правоохорона. 2013. № 19. С. 6-12.

5. Свеженцева Ю.О. Проблема соціальної незахищеності працівників органів внутрішніх справ // Соціальна психологія. 2008. № 6. С. 49-58.

6. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII // Офіційний вісник України. 2015. № 63. Ст. 2075.

Стасюк О.М.

адвокат, старший викладач кафедри
цивільного, трудового та господарського
права Дніпровського національного
університету ім. О. Гончара

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ТА ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ПІДРОЗДІЛАМИ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

Реалізація державою правоохоронної функції має максимально забезпечити недоторканість особи та непорушність її прав, гарантованих Конституцією України, Цивільним кодексом України та іншими законами.

На цей час законодавство не закріплює повноважень органів національної поліції на надання невідкладної допомоги у відновленні володіння відібраною річчю; на фіксацію цивільних правопорушень, таких як образа людини, інші форми посягання на її гідність; створення перешкод у здійсненні людиною своїх цивільних прав; відмова особі у прийнятті звернення; недопуск особи на робоче місце після поновлення її на роботі тощо. Можна продовжувати до нескінченності перелік випадків, у яких людина потребує невідкладної допомоги представника влади, який би на місці події зафіксувати відповідні обставини. Проте Закон України «Про Національну поліцію» не наділяє поліцейського правом реагувати на цивільно-правовий конфлікт, а ст. 19 Конституції України обмежує його у прояві такої ініціативи. Вихід поліцейського за межі своїх повноважень у ст. 12 Дисциплінарного статуту Національної поліції визначається, як дисциплінарний проступок [1]. Як наслідок, викликані на допомогу патрульні змушені бути на місці події у ролі пасивних спостерігачів. Відчуття безкарності заохочує до вчинення більш тяжких правопорушень та породжує у правопорушника зневажливе ставлення не тільки до прав і свобод іншої людини, а і до правопорядку в цілому.

Правоохоронна система держави має дієвим чином реагувати на кожне повідомлення про порушення у сфері приватно-правового регулювання. Судовій системі захисту цивільних прав властива природна непристосованість її до негайного впливу на поведінку правопорушника, нездатність до оперативної фіксації факту вчинення правопорушення та отримання і збереження доказів в момент його вчинення. Оскільки у цій сфері захист порушених прав здійснюється судом, постає питання про доцільність залучення поліції до участі у реалізації державою правоохоронної функції та про можливі форми реагування органів патрульної поліції на правопорушення такого типу.

Показовим є те, що для забезпечення можливості встановлення судом фактів вчинення адміністративного правопорушення у державі створено сис-

тему оперативного реагування з метою їх фіксації протоколами компетентних органів влади. Людині в умовах існуючих законодавчих обмежень на втручання у сферу приватності ми відмовляємо у можливості скористатися допомогою цієї ж правоохоронної системи, щоб зафіксувати факт порушення її прав, та залишаємо її на одинці з правопорушником і пропонуємо самостійно фіксувати факт порушення її прав, з'ясувати персональні дані про особу правопорушника та зібрати докази порушення прав з боку іншого суб'єкта приватного права для звернення до суду.

Таке становище видається неконституційним і потребує змін на законодавчому рівні. Особа, знаходячись наодинці з правопорушником, стикається з «правом сили», а патрульна поліція виявляється не повноважною реагувати на правопорушення у сфері приватного права. Проте Національна поліція України є єдиним органом спеціальної компетенції, уповноваженим оперативно реагувати на правопорушення. Вітчизняний досвід ХІХ – початку ХХ століття відображений у численних літературних джерелах та сучасний зарубіжний досвід свідчить про те, що людина, яка зазнає найдрібніше посягання на свої права, навіть у «вуличному конфлікті», може розраховувати на допомогу поліцейського у припиненні та фіксації правопорушення і отримати відповідні докази для подальшого судового захисту своїх прав.

Українські вчені: Н.І Дідик [2], А.В. Самотуга [3], О.С. Проневич [4], І.В. Сервецький, О.В. Сапрун, О.М. Юрченко [5] порушували питання про необхідність впровадження змін у смисл та змістовне навантаження функцій відповідних підрозділів національної поліції, і, зокрема, про використання «методу поліцейської допомоги» [3], що практично не знаходить реалізації у нашому галузевому законодавстві.

У статті 1 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII (надалі – Закон № 580-VIII) основну функцію поліції визначено як служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [6]. Подальший зміст правового матеріалу «служіння суспільству» перетворює на «служіння державі». Реалізація положень, вміщених у ст. 3 Конституції України про служіння людині, видається обмеженою тією мірою, в якій це стосується суспільних інтересів, тобто обмежується публічно-правовою сферою.

Найбільш чітко сферу неправомірних дій, на які має реагувати поліція, відображено у частині 1 статті 30 Закону № 580-VIII, згідно з якою поліція для виконання покладених на неї завдань, вживає заходів реагування на правопорушення, визначені Кодексом України «Про адміністративні правопорушення» та Кримінальним процесуальним кодексом України, на підставі та в порядку, визначених законом [6]. Поза увагою законодавця знову опинилися функції поліції конче потрібні у демократичній державі та громадянському суспільстві, які отримали визнання у широких колах наукового співтовариства. Тому для забезпечення у державі всеосяжного захисту прав і сво-

бод людини до законодавства про Національну поліцію слід внести істотні зміни. Частина 1 статті 30 Закону № 580-VIII має бути змінена, виходячи з того, що поліція для виконання покладених на неї завдань має вживати заходів реагування на будь-які дії, які є правопорушеннями у всіх сферах суспільного та приватного життя. Необхідно на законодавчому рівні визначити повноваження поліцейського у соціальних конфліктах, пов'язаних з порушенням прав і свобод особи, які не утворюють складу кримінального або адміністративного правопорушення, зокрема закріпити повноваження на припинення силового протистояння сторін конфлікту, припинення насильницьких дій, відновлення становища, яке безпосередньо передувало насильницьким діям у соціальних конфліктах, фіксацію фактів порушення прав і свобод особи.

Службова інструкція патрульного поліцейського має містити чіткі алгоритми його поведінки та форми реагування на порушення прав і свобод людини, які не утворюють адміністративного проступку або кримінального правопорушення. Натомість, маємо на цей час «скупі» положення пп. 7-9 п. 1 розділу IX Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затвердженої Наказом МВС України від 16.02.2018 № 111. Зокрема, у пп. 7 передбачено, що патрульні, зобов'язані «у разі реагування на правопорушення або подію, які не містять ознак злочину, невідкладно забезпечити збір необхідних матеріалів перевірки» [7]. Проте із назви вказаної Інструкції і духу галузевого законодавства випливають повноваження патрульного реагувати лише на адміністративні правопорушення. Така законодавча база породжує виконання поліцейським функцій пасивного спостерігача соціальних конфліктів. Патрульний поліцейський має бути наділений більш широкими повноваженнями, необхідними для реагування на будь-яке триваюче порушення прав особи, зокрема: вживати співмірні заходи для припинення силового протистояння та насильницьких проявів поведінки учасників соціального конфлікту; з'ясувати наявність бажання потерпілого звернутися до суду по захист порушеного права, відібрати пояснення від учасників конфлікту та очевидців; зафіксувати їх персональні дані в обсязі, необхідному для забезпечення прав потерпілого на звернення до суду; на вимогу потерпілого скласти протокол про факт соціального конфлікту, його учасників та виявлені поліцейським обставини; вжити заходів до фіксації доказів за допомогою технічних та інших засобів; передати зібраний матеріал до відповідного підрозділу національної поліції для забезпечення реалізації потерпілим права на судовий захист. Патрульний має бути наділений повноваженнями для припинення насильницьких дій із заволодіння майном, а також вжиття заходів до повернення відібраного майна потерпілому безпосередньо підчас або після насильницького заволодіння ним.

Відсутність у поліції повноважень оперативного реагування на факти

порушення прав особи у найчутливішій для кожної людини сфері особистих приватних інтересів породжує безвідповідальне зневажливе ставлення у сфері реалізації приватних інтересів і завдає непоправної шкоди як міжособистісним відносинам, так і суспільству в цілому.

1. Закон України «Про дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15.03.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>.

2. Дідик Н.І. Превентивні функції в діяльності патрульної поліції // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2016. Вип. 2. С. 188-194.

3. Самотуга А.В. Особисті права і свободи людини у США та їх захист поліцією: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02; Одес. нац. юрид. акад. О., 2007. 19 с.

4. Проневич О.С. Функції поліції (міліції): нормативно-доктринальна інтерпретація // Право і Безпека. 2010. № 4. С. 141-146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2010_4_32_4_32.

5. Юрченко О.М. Функції міліції (поліції) у сучасних умовах / О.М. Юрченко, І.В. Сервецький, О.В. Сапун // Часопис Національного університету "Острозька академія". Сер.: Право. 2013. № 1.

6. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

7. Інструкція з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затверджена Наказом МВС України від 16.02.2018 № 111.

Субботін С.Ю.,

слухач 2-го курсу магістратури
факультету ННІ ЗНПК

Науковий керівник: Філяніна Л.А.,
к.ю.н., доцент кафедри теорії та історії
держави і права ДДУВС, доцент

ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТЕРОРИЗМ»: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

На сучасному етапі розвитку світу для того, аби вплинути на людину та її поведінку, не обов'язково вдаватися до фізичної сили, погроз, залякувань. Залежність людини від Інтернету, соціальних мереж дає змогу злочинцям маніпулювати мільярдами людей одночасно. Інформація в руках людини стає засобом вчинення злочину.

Глобалізація сучасного світу призвела до того, що небезпечні злочини проявляються по-новому. Так, тероризм, який ми звикли пов'язувати із зброєю та жертвами, тепер за допомогою інформації здатний легко підірвати ос-

нови державної стабільності будь-якої держави, національну безпеку, посягати серед населення паніку.

Для того аби зрозуміти суть поняття «інформаційний тероризм», слід з'ясувати значення кожної зі складових цього терміна окремо.

Незважаючи на те, що тероризм давно уже став проблемою усієї міжнародної спільноти, а для запобігання і боротьби з проявами тероризму було прийнято чимало міжнародних норм, в жодному з них не дано чіткого визначення поняття «тероризм».

Так, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, яка була підписана Радою Європи 27.01.1977, містить перелік злочинів, які не є політичними чи вчинені з політичних мотивів, але нею не закріплено все ж поняття «тероризм».

Конвенцією Ради Європи про запобігання тероризму 2005 р. у ст. 1 закріплено, що терористичний злочин – це будь-який зі злочинів, перелік яких наводиться у додатку до конвенції [1]. Дана Конвенція закріпила вичерпний перелік злочинів, що підпадають під категорію «терористичний акт», однак розвиток технологій та фантазії злочинців не стоять на місці, а отже цей список неодмінно буде потребувати відповідних змін у майбутньому.

Натомість національним законодавством України закріплено поняття «тероризм». У Законі України «Про боротьбу з тероризмом» 2003 р. зазначено, що тероризм – це суспільно-небезпечна діяльність, що полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [2]. Таке визначення обмежило можливість відносити ті чи інші діяння до тероризму, адже законодавець чітко визначає способи вчинення даного злочину: підпали, тортури, убивства, залякування населення.

Водночас законом розкрито поняття технологічного тероризму, ним є злочини, що вчиняються з терористичною метою із застосуванням ядерної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) та іншої зброї масового ураження або її компонентів, інших шкідливих для здоров'я людей речовин, засобів електромагнітної дії, комп'ютерних систем та комунікаційних мереж, включаючи захоплення, виведення з ладу і руйнування потенційно небезпечних об'єктів, що прямо чи опосередковано створили або загрожують виникненням загрози надзвичайної ситуації внаслідок цих дій та становлять небезпеку для персоналу, населення та довкілля; створюють умови для аварій і катастроф техногенного характеру [2].

Отже, проаналізувавши вищезазначену норму національного права, можемо дійти висновку, що інформаційний тероризм є різновидом технологічного.

На нашу думку, найбільш повне та чітке поняття «тероризм» надано О.В. Кубишкіним, який вважає, що тероризм – це акти, методи та практика,

які ставлять під загрозу дружні відносини між державами і народами, загрожують територіальній цілісності й безпеці держав, що представляють собою грубе нехтування цілями і принципами ООН, може загрожувати міжнародному миру і безпеці, перешкоджати міжнародному співробітництву і вести до підриву прав людини, основних свобод і демократичних основ суспільства, спрямовані або розраховані на створення обстановки терору серед широкої громадськості, групи осіб або конкретних осіб у політичних цілях [3]. Так, тероризм є внутрішньодержавним проявом протистояння в середині країни. Але значна кількість зброї, вибухівок, компонентів до них, а також їх відносно вільний обіг по всьому світі зробило тероризм проблемою усєї міжнародної спільноти.

Закон України «Про інформацію» дає законодавче визначення поняттю «інформація» – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [4]. Таке визначення є дещо загальним та не розкриває повністю суть поняття і його ознаки.

Закон України «Про захист економічної конкуренції» визначає, що інформація – відомості в будь-якій формі й вигляді та збережені на будь-яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації (карти, діаграми, органіграми, малюнки, схеми тощо), фотографії, голограми, кіно-, відео-, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб та будь-які інші публічно оголошені чи документовані відомості [5].

Обидва зазначені закони, при закріпленні поняття «інформація» керуються поняттям «відомості», під яким ми можемо розуміти дані та факти про кого-небудь, що-небудь, знання у різних сферах життєдіяльності людини.

У наукових роботах О. Харкевича та І. Полютаєва висловлюється думка про те, що інформація, надана нам у прагматичному аспекті, повною мірою відповідає критерію блага, оскільки на перший план у цьому випадку виходить її користь, яка служить задоволенню публічних або приватних потреб [6]. Таке наукове визначення розкриває основну ознаку інформації – її користь.

Отже, проаналізувавши суть поняття «тероризм» та «інформація» окремо, можемо перейти до аналізу поняття «інформаційний тероризм».

Так, О. Глазов, у своїй роботі надав таке визначення: інформаційний тероризм – маніпуляція свідомістю мас, розповсюдження інформаційно-емоційного ефекту, на який розраховано більшість терористичних актів, залучення прихильників серед членів суспільства, вплив на владні структури, які приймають політичні рішення [7].

Науковці поруч з терміном «інформаційний тероризм» використовують поняття «кібертероризм», під яким розуміють будь-який навмисний, політично, релігійно, фанатично мотивований напад на інформаційний простір, комп'ютерні системи, комп'ютерні програми і дані, що призводить до наси-

льства проти небойових цілей на субнаціональні групи або таємних агентів» [8].

Проаналізувавши усі вище зазначені поняття, можемо надати своє тлумачення інформаційного тероризму. Так, це будь-який навмисний, спланований напад на комп'ютерні системи та бази, котрі забезпечують функціонування органів державної влади й місцевого самоврядування, а також забезпечують недоторканність особистого життя особи, у зв'язку з чим здійснюється витік інформації із обмеженим доступом чи інформації, що відноситься до державної таємниці, або здійснюється розкриття таємниці персональних даних, а отже він підриває основи державної стабільності, національної безпеки, викликає у населення почуття незахищеності.

1. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму підписана 16.05.2005, набрала чинності 01.06.2005. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712
2. Закон України «Про боротьбу з тероризмом». Відомості Верховної Ради України. 2003. № 25, ст. 180 URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712.
3. Кубишкін О.В. Міжнародно-правові проблеми забезпечення інформаційної безпеки держави. URL: <http://pravolib.pp.ua/mejdunarodnopravovuyie-problemyi-obespecheniya.html>.
4. Закон України «Про інформацію». Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48, ст. 650. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712.
5. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-III: офіц. текст: за станом на 4 липня 2013 року. К.: Відомості Верховної Ради України. 2001. № 12. Ст. 64.
6. Кохановська О. Інформація як об'єкт правовідносин // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2005. Ст. 73-76. С. 76.
7. Глазов О.В. Міжнародний інформаційний тероризм в контексті загроз національній безпеці України. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2012/197-185-15.pdf>.
8. FBI about Terrorism. 2017. URL: <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism>.

Терещенко Л.О.

викладач кафедри публічного та приватного права
Кропивницького інституту державного
та муніципального управління

ІНФОРМАЦІЯ У МЕХАНІЗМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Сучасні умови в Україні підтверджують наявність необхідності використання інформації та відповідного інформаційного забезпечення в роботі правоохоронних органів, оскільки це є гарантом та одним із способів забезпечення ефективності боротьби зі злочинністю, захисту прав і свобод українського суспільства в цілому й окремих його членів, а також є досить важли-

вим елементом у ході проведення військової операції на сході держави.

Висококваліфіковане, раціонально збалансоване та організоване управління на базі сучасного інформаційного забезпечення у зовнішній і внутрішній політиці держави та системі державного господарювання, зокрема у правоохоронній діяльності, організації боротьби зі злочинністю та профілактиці правопорушень, виступає нині надійною запорукою успіху, законності, прогресу та правопорядку.

Цю проблему досліджували такі вчені, як В.В. Лазарєв, А.П. Дудін, А.М. Васильєв, Р.О. Халфіна, Ю.К. Толстой, О.С. Іоффе, С.С. Алексєєв, А.В. Міцкевич, В.Н. Щеглов.

Закон України «Про інформацію» визначає її як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Поняття «інформація» в соціальній сфері за своїм значенням найближче підходить до понять «дані», «відомості» з усіма притаманними їм властивостями: вірогідність, повнота, первинність, вторинність, старіння тощо. Також згідно із Законом України «Про інформацію» всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій [1, с. 1].

На етапі формування інформаційного суспільства інформація стає найважливішою цінністю для людей і саме тому потребує надійного захисту. В Україні є необхідність у державному контролі та захисті інформаційної сфери, йдеться саме про соціальні та правові аспекти інформаційної безпеки країни.

Захист інформації розглядається як діяльність, спрямована на запобігання її витоку з обмеженим доступом (інформація, що складає таємницю), а також на запобігання різноманітного роду несанкціонованих і небажаних умисних впливів на інформацію та її носіїв, тобто діяльність, спрямована на захист інформації [4, с. 130].

Щодо інформації в механізмі інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів, то це відомості, які відображають стан злочинності, охорони громадського порядку та умови зовнішнього середовища, характеризують сили та засоби, а також результати діяльності правоохоронних органів. Зазначимо, що чим складніше та масштабніше завдання постає перед правоохоронними органами, тим, відповідно, і вищими є критерії оцінки інформації, яка його стосується, її аналізу та захисту.

Без належним чином налагодженої інформаційної роботи правоохоронних органів перевага завжди буде на боці злочинців, які зможуть вільно вибирати час і місце вчинення злочину та мати необмежені можливості для цього. Інформаційно-аналітична робота – невід’ємна складова управлінської діяльності на всіх рівнях функціонування правоохоронних органів. Це сто-

сується перш за все боротьби зі злочинністю. Не знаючи реального стану справ на місцях, не можна попередити негативні тенденції, оперативно керувати силами та засобами, вчасно надавати підпорядкованим органам та підрозділам необхідну допомогу, впливати на організацію та кінцевий результат їх роботи. Саме інформаційна робота є самостійною функцією управління правоохоронними органами. Це сукупність суворо регламентованих операцій, що проводяться над інформацією та її носіями.

Інформаційна робота потребує її належної організації. Організація інформаційної роботи – це вплив на цю роботу з метою її оптимізації, тобто одержання найбільш ефективного результату при найменших зусиллях і витратах. Інформаційна робота та її організація складають поняття інформаційного забезпечення. Інформаційна робота – складова частина інформаційної системи, якій притаманні такі компоненти: люди (персонал), інформація, технічні засоби, методи, процедури збору та обробки інформації.

Інформаційне забезпечення управління правоохоронних органів України є одним із основних питань, що вирішуються на сучасному етапі розвитку правоохоронних органів України. Постійна циркуляція різноманітної інформації між складовими частинами системи правоохоронних органів, між системою правоохоронних органів у цілому і її навколишнім середовищем є обов'язковим атрибутом управління. Тільки завдяки інформаційним процесам система правоохоронних органів може ефективно впливати на зовнішнє оточення, направляти свою діяльність на успішне вирішення завдань, що стоять перед нею, здійснювати координацію між її складовими частинами [3, с. 301].

Отже, можна дійти висновку, що інформація в механізмі інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів України є важливою та необхідною для здійснення ефективного управління правоохоронної системи в цілому, а також має велике значення для функціонування усієї інформаційної системи, оскільки наявність її дозволяє визначити перспективи змін обсягу роботи правоохоронних органів, дійти висновків, на яких ділянках роботи мають бути зосереджені основні зусилля правоохоронних органів, які регіони, об'єкти й галузі економіки вимагають більшого профілактичного впливу, як найбільш раціонально розподілити сили і засоби правоохоронних органів, як їх використати, які корективи потрібно вносити у форми і методи їхньої роботи.

---

1. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

2. Бабаскін В.В., Шалгунова С.А. Проблемні питання інформаційного забезпечення діяльності ОВС // Науковий вісник ЮА МВС. 2005. № 3. С. 32-38.

3. Державне управління: навч. посіб. / Мельник А.Ф., Оболенський О.Ю., Васіна А.Ю., Гордієнко Л.Ю.; за ред. А.Ф. Мельник. К., 2003.

4. Ковалів М.В. Інформаційно-аналітична робота в ОВС // Проблеми інформаційного забезпечення діяльності практичних підрозділів ОВС та впровадження інформаційних технологій в навчальний процес. Львів, 2004. С. 126-134.

Турчанікова Г.О.
ад'юнкт кафедри ТСП ДДУВС

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ФОРМ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ
ТА ПРОВЕДЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ**

З реформуванням сектору безпеки України, на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України та з метою підвищення готовності сил і засобів до ефективного вирішення загроз національній безпеці України, та сил безпеки, зокрема як правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту та інших органів, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України, потребує нормативно-правового врегулювання низка проблемних питань службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку, у тому числі і організація та проведення поліцейських та спеціальних поліцейських операцій.

На виконання поставлених перед правоохоронними органами завдань із забезпечення публічної безпеки і порядку [1, пп. 1 п. 1 ст. 2], охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави [1, пп. 2 п. 1 ст. 2], протидії злочинності [1, пп. 3 п. 1 ст. 2], захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [2, ст. 1] Міністерством внутрішніх справ України в межах повноважень, передбачених законом, на основі і на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України [3, п. 9] та з метою підвищення готовності сил і засобів до ефективного проведення поліцейських операцій прийнято низку нормативно-правових актів, які регламентують організацію та порядок проведення поліцейських операцій.

Із затвердженням нормативно-правових актів, які регламентують організацію та порядок проведення поліцейських операцій, прослідковуються логічна послідовність і методичність у реформуванні сектору безпеки України та сил безпеки, зокрема, як правоохоронних та розвідувальних органів, держав-

них органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту та інших органів, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України [4, пп. 17 п. 1 ст. 1].

Нормативне врегулювання низки проблемних питань службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку, загалом та підрозділів Національної поліції і військових частин (підрозділів) Національної гвардії зокрема, з питань реагування на загрози національній безпеці сприяє вирішенню завдань із злагодженості застосування підрозділів, координації їх дій, розумному використанню сил та засобів для вирішення поставлених завдань зокрема та забезпечення адекватного, відповідного, законного, пропорційного і ефективного реагування на явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України.

Відповідно, нормативне врегулювання знайшли проблемні питання формування понятійного апарату службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку довкола яких точилась жвава наукова дискусія протягом усіх років незалежності України.

Спираючись на викладене, слід підсумувати, що, аналізуючи організацію та порядок проведення поліцейських операцій крізь призму поставлених перед Національною поліцією завдань та загроз національній безпеці нашої держави, слід зауважити, що прослідковуються логічна послідовність і методичність у реформуванні сектору безпеки України та сил безпеки, зокрема як правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту та інших органів, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України.

Нормативно-правове закріплення нової для України форми поліцейської діяльності – проведення поліцейських операцій та розмежування її зі спеціальною поліцейською операцією за підставами і суб'єктами проведення сприяє вирішенню завдань із злагодженості застосування підрозділів, координації їх дій, розумному використанню сил та засобів для вирішення поставлених завдань, зокрема, та забезпечення адекватного, відповідного, законного, пропорційного і ефективного реагування на явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України у відповідності до принципів та традицій поліцейської спільноти Європейського Союзу.

На основі аналізу нормативно-правових актів, що регламентують проведення поліцейських операцій, слід акцентувати, що формами службово-бойової діяльності підрозділів Національної поліції України під час організації та проведення поліцейських операцій є діяльність у складі груп оперативного управління та груп оперативного шиккування.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/80-19/page>.

2. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 17. Ст. 594. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/876-18/page>.

3. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF>.

4. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

Уваров В.Г.

д.ю.н., доцент, керівник Генеральної інспекції Генеральної прокуратури України, заслужений юрист України

ДОТРИМАННЯ ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

З прийняттям чинного Кримінального процесуального кодексу України система запобіжних заходів отримала концептуально новий вигляд. Зокрема, запобіжним заходам відведено окрему Главу 18 «Запобіжні заходи, затримання особи», яка структурно входить до Розділу II «Заходи забезпечення кримінального провадження». Відтак, відповідно до положень статті 176 чинного КПК України до системи запобіжних заходів входять: 1) особисте зобов'язання; 2) особиста порука; 3) застава; 4) домашній арешт; 5) тримання під вартою. При цьому, тимчасовим запобіжним заходом є затримання особи.

Слід погодитись із думкою В.К. Матвійчука, що чинний КПК України, окрім учасників кримінального провадження, які мають право ініціювати обрання запобіжних заходів та приймати рішення про їх застосування, встановлює коло осіб до яких може бути застосовано запобіжний захід, а саме тільки до підозрюваного або обвинуваченого. А також наголошено, що до особи, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, може бути застосовано тільки один запобіжний захід, який може бути змінено у ході подальшого провадження [1, с. 73]. Таким чином, передбачена законодавцем альтернативність надає змогу слідчому, прокурору, слідчому судді, суду право застосовувати найбільш ефективні з них, при цьому враховувати тяжкість вчиненого кримінального правопорушення, особу правопорушника та інші обставини, що у своїй сукупності можуть об'єктивно впливати на хід досудового розслідування та прийняття за його результатами законне, обґрунтоване та об'єктивне рішення.

В цілому можна зазначити, що сама система запобіжних заходів, порівняно з КПК України 1960 року, змінилася. До позитивних змін можна віднести положення статті 194 КПК України, відповідно до якого під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу слідчий суддя, суд зобов'язаний встановити чи доводять надані сторонами кримінального провадження докази обставин, що свідчать про наявність обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення; наявність достатніх підстав вважати, що існує хоча б один з ризиків, передбачених статтею 177 КПК України, і на які вказує слідчий, прокурор; недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні.

Сьогодні мету та підстави застосування запобіжних заходів досить розширено, що є позитивним моментом і нерозривно пов'язано з принципом презумпції невинуватості, який починає діяти вже з моменту внесення відомостей до ЄРДР, тобто з початку досудового розслідування. Відтак, повідомлення про підозру містять матеріально-правовий та кримінальний процесуальний аспекти. Зокрема, кримінально-правовий аспект підстави повідомлення про підозру полягає у тому, що воно повинно містити як фактичні (різновид правопорушення), так і правові (назва і зміст відповідної статті кримінального закону) відомості. Частина 3 (а) ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод визнає за особою право бути повідомленою не лише про фактичні підстави обвинувачення, а й про правову кваліфікацію фактів. У свою ж чергу, кримінальний процесуальний аспект пов'язаний із вирішенням питань про доведеність вчинення кримінального правопорушення конкретною особою, про межі доказування тощо, а також про обрання заходів забезпечення кримінального провадження (затримання чи обрання запобіжного заходу).

Можна констатувати, що вплив європейських правових стандартів на гуманізацію національного кримінального процесуального законодавства обумовлює необхідність відмови від занадто широкого застосування під час досудового розслідування тримання підозрюваного під вартою та перехід до більш широкого використання менш суворих запобіжних заходів характерних для демократичних країн, зокрема застави та домашнього арешту.

Як слушно зауважують Ю.М. Грошевий та О.Г. Шило, використання при обмеженні прав і свобод людини судової процедури, яка відповідає вимогам справедливості і заснована на конституційних засадах рівності учасників судового процесу перед законом і судом, змагальності сторін та свободи надання ними суду своїх доказів, доведенні перед судом їх переконливості, презумпції невинуватості, забезпечує дію принципу правової визначеності, а також виключає можливість прийняття непередбачуваних для суб'єкта права на судовий захист рішень та свавільного обмеження його прав і свобод [2, с. 222].

У цьому контексті досить позитивним моментом є запровадження судового контролю під час застосування запобіжних заходів, оскільки більшою

мірою забезпечує дію принципу правової визначеності і мінімізує можливість прийняття непередбачуваних та невідповідаючих принципу пропорційності рішень. Зокрема, це стосується введення в чинний КПК України такого нового учасника кримінального провадження, як слідчий суддя. З приводу цього В.Г. Клочков слушно зазначив, що правовий інститут судового контролю є однією з умов підвищення гарантій прав кожного підозрюваного та обвинуваченого, дає можливість законними засобами реагувати на порушення прав і свобод при обранні запобіжного заходу через звернення до суду, оскільки суд за характером своєї діяльності, специфіки завдань, які перед ним стоять, та своєрідності методів і форм, які ним застосовуються, посідає особливе місце в системі поділу влади у правовій державі [3, с. 8].

Таким чином, можна стверджувати, що навіть після прийняття чинного КПК України у 2012 році, окремі аспекти щодо застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні залишаються актуальним і дискусійними. І це є цілком закономірним, адже запобіжні заходи обмежують права і свободи особи, які на сьогодні захищаються не лише національним, а й міжнародним законодавством та міжнародними правозахисними інституціями. Все це вимагає від держави особливого ставлення до таких заходів, їх належної класифікації та практики застосування уповноваженими на те суб'єктами.

---

1. Матвійчук В.К. Процесуальний порядок застосування запобіжних заходів за новим КПК України // Юридична наука. 2013. № 7. С. 73.

2. Грошевий Ю.М. Підстави обрання запобіжних заходів за новим КПК України / Ю.М. Грошевий, О. Г. Шило // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 1 (5). С. 222.

3. Клочков В.Г. Судовий контроль законності та обґрунтованості застосування запобіжного заходу – взяття під варту: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Володимир Григорович Клочков. К., 1998.

Уварова Н.В.

д.ю.н., доцент кафедри кримінального процесу ДДУВС

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПРЕДСТАВНИКІВ СЕКСУАЛЬНИХ МЕНШИН ТА ТРАНСГЕНДЕРНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ У ПРОВАДЖЕННІ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Вектор на вступ до Європейського Союзу (далі – ЄС) вимагає оновлення національного законодавства України, зокрема щодо нових стандартів забезпечення прав і свобод людини. Законодавчі новації своєю чергою потребують оперативного впровадження у практику діяльності суб'єктів владних

повноважень.

Статтею 3 Конституції України проголошено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1], відтак найголовнішим завданням держави сьогодні є належне забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини. Загальнообов'язковість положень конституційної норми не означає наявності ефективних механізмів її реалізації. Зокрема, це стосується випадків, коли права людини стають більш уразливими (в ході притягнення до юридичної відповідальності) або коли суб'єктами виступають вразливі категорії громадян (інваліди, представники сексуальних, національних меншин, пенсіонери).

Поряд із низкою позитивних здобутків вітчизняного законодавця, не вирішеними сьогодні лишаються проблеми, пов'язані із належним забезпеченням прав сексуальних меншин та трансгендерних особистостей у провадженні в справах про адміністративні правопорушення.

Проблема толерантного ставлення до представників сексуальних меншин та трансгендерних особистостей, які приймають участь у провадженні в справах про адміністративні правопорушення недостатньо представлена у вітчизняній науковій літературі. Неоднозначною лишається громадська думка, що лише підкреслює актуальність та важливість досліджень, пов'язаних із належним забезпеченням прав зазначених категорій осіб в ході провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Результати окремих статистичних досліджень населення України станом на лютий 2016 року, свідчать про негативне ставлення до людей з гомосексуальною орієнтацією. Відповідно до результатів опитування, 60 % радше або однозначно негативно ставлять до них, в т.ч. 42 % ставляться однозначно негативно. Лише 4 % мають радше або однозначне позитивне ставлення. Третина населення (31 %) має індивідуальне ставлення. У всіх регіонах більшість населення має негативне ставлення. Майже половина українців (45 %) вважає, що мають існувати певні обмеження прав осіб гомосексуальної орієнтації. За рівність прав виступають 33 % жителів України. Навіть серед найбільш освічених верств 47 % дотримуються погляду, що мають існувати певні обмеження. Лише у випадку групи учнів і студентів простежується переважання тих, хто виступає за рівність прав: 49 % проти 36 % тих, хто виступає за обмеження. У випадку всіх інших груп переважають «прихильники» обмежень. Хоча третина підтримує рівність прав, але при цьому лише 5 % українців підтримують запровадження реєстрованого партнерства для одностатевих пар. Ще є 19 % для яких це питання є байдужим. Натомість 69 % виступають проти. Навіть серед тих, хто виступає за рівність прав, 56 % виступають проти реєстрованого партнерства, і лише 10 % підтримують [2, с. 5].

Відповідно до статті 26 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, Україна має забезпечити положення, що «будь-яка дискримінація повинна бути заборонена законом, і закон повинен гарантувати всім особам рівний та ефективний захист проти дискримінації за будь-якою озна-

кою», в тому числі, за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності [3, с. 66].

Повертаючись до вітчизняного законодавства, наголосимо, що, за частиною 1 статті 24 Конституції України, не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [1].

Незважаючи на проголошену Конституцією рівність, лише у листопаді 2015 року Кодексом законів про працю України було закріплено рівність трудових прав громадян, зокрема щодо сексуальних меншин. Так, статтею 2-1 забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, етнічного, соціального та іноземного походження, віку, стану здоров'я, інвалідності, підозри чи наявності захворювання на ВІЛ/СНІД, сімейного та майнового стану, сімейних обов'язків, місця проживання, членства у професійній спілці чи іншому об'єднанні громадян, участі у страйку, звернення або наміру звернення до суду чи інших органів за захистом своїх прав або надання підтримки іншим працівникам у захисті їх прав, за мовними або іншими ознаками, не пов'язаними з характером роботи або умовами її виконання [4].

Порівняно із трудовою сферою в інших галузях права законодавець дотримується більш консервативних поглядів. Так, у звіті щодо протидії дискримінації в Україні звертається увага, що на станом на 2015 рік немає прецедентів чи обов'язкових тлумачень цих або будь-яких інших положень про недискримінацію, які би свідчили, що українська влада вважає ці ознаки включеними до терміна «інші ознаки» або його еквівалентів [3, с.74].

Переходячи до висвітлення проблем провадження в справах про адміністративні правопорушення, зауважимо, що досліджувані нами категорії осіб часто зазнають утисків як від інших учасників провадження, так і від представників правоохоронних органів, зокрема поліції. В зв'язку з даними обставинами необхідно чітко визначити напрямки удосконалення забезпечення прав представників сексуальних меншин та трансгендерних особистостей як учасників такого провадження:

По-перше, вважаємо за необхідне проведення спільних тренінгів за участю представників поліції та учасників ЛГБТ і трансгендерних спільнот. Це сприятиме подоланню психологічних бар'єрів, дозволить вирішити численні незручні питання, навчить правоохоронців толерантно ставитися до таких категорій громадян, а останніх бути більш обізнаними у власних правах і свободах.

По-друге, необхідно вивчити доцільність і можливість внесення змін у адміністративно-деліктне законодавство щодо гарантій дотримання прав сексуальних меншин та трансгендерних особистостей як учасників провадження

в справах про адміністративні правопорушення.

По-третє, визначення і закріплення нових критеріїв ідентифікації статі особи, яка приймає участь у провадженні в справах про адміністративні правопорушення, не допустивши при цьому проявів дискримінації, втручання у приватне життя, розповсюдження персональних даних, або збору матеріалів, що не стосуються справи.

По-четверте, питання гендерної ідентичності та зміни статі ще більш загострюється у контексті можливого застосування заходів забезпечення провадження та стягнень в ході провадження у справі, зокрема, затримання та адміністративного арешту. Умовно кажучи, незрозуміло, до якого приміщення має бути направлено особу для відбуття адміністративного – жіночого чи чоловічого, якщо вона ще не оформила відповідні документи, або перебуває у процесі зміни статі. Виходячи виключно з паспортних даних особи, ми не враховуємо того, що фізично підозрюваний (обвинувачений) є жінкою або має ознаки обох статей.

Підсумовуючи, можна вести мову про те, що питання удосконалення забезпечення прав представників сексуальних меншин та трансгендерних особистостей як учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення стають все більш актуальними. Внесення вищезгаданих змін і доповнень до адміністративно-деліктного законодавства надасть рівні можливості щодо реалізації прав всіма категоріями громадян, які є учасниками провадження в справах про адміністративні правопорушення без винятку.

---

1. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996. № 30, стаття 141.

2. Ставлення до людей гомосексуальної орієнтації: лютий 2016 року. Аналітичний звіт. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <http://www.gay.org.ua/publications/soc-poll2016.pdf>.

3. На межі. Вирішення проблем дискримінації та нерівності в Україні. Звіт Equal Rights Trusty партнерстві з Правозахисним ЛГБТ Центром «Наш світ». http://www.gay.org.ua/publications/antidi_report2015-u.pdf.

4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР від 17.12.1971. Додаток до № 50.

Фоменко А.Є.

к.ю.н., ректор Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ У ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ

Питання організації та управління суспільством, засоби і шляхи упорядкування суспільних відносин, найбільш прийнятні варіанти взаємодії громадськості й держави залишаються актуальними протягом усієї історії людства. Ефективність влади у демократичній державі залежить від якості її взаємодії з громадянським суспільством. Поліція, як новоутворений орган публічної влади в Україні, як і інші правоохоронні органи, здійснює свою діяльність згідно з чинним законодавством, міжнародними стандартами та покликана забезпечити реалізацію, охорону і захист конституційних прав та свобод людини і громадянина. Відповідно, сьогодні існує потреба у знаходженні шляхів для ефективної взаємодії поліцейських органів та громадськості. Проведений процес реформування поліції в Україні зумовив необхідність зміцнення взаємодії правозахисних органів державної виконавчої влади і суспільства.

Зарубіжний досвід поліцейської діяльності свідчить, що вона є ефективною тільки при підтримці та довірі суспільства, створенні партнерських відносин між поліцією і населенням. У розвинених країнах триває процес вдосконалення взаємодії між населенням та поліцією з метою забезпечення прав і свобод громадян, створення системи їх захищеності від злочинних посягань, що сприяє зростанню довіри населення до поліції.

Якщо звернутись до Закону України «Про Національну поліцію» [1], то ч. 2 ст. 9 вимагає від поліції «забезпечення постійного інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку», а ч. б цієї ж статті передбачає, що «проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав та свобод людини, обов'язково проходять громадське обговорення в порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України». У свою чергу, у ч. 1 ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» закріплено положення, що «діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб»; також у ч. 2 ст. 89 цього ж Закону законодавець говорить про співпрацю та взаємодію поліції з громадськістю як необхідну умову ефективної роботи поліції: «співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності і сприяння застосуванню

сучасних методів для підвищення результативності та ефективності такої діяльності» [2].

Перша у світі модель поліційної діяльності, заснованої на підтримці та участі громадськості, була запроваджена у Великобританії у 1829 році Робертом Пілом. Тоді вперше з'явилися люди, на думку яких поліційна автономія – це утопія, і що навіть найбільш реактивна стратегія (тобто стратегія, яка передбачає тільки реагування на інформацію про вже скоєний злочин) поліційної діяльності не може існувати у вакуумі. На підставі цієї тези, що відображала актуальність та необхідність співпраці поліції та населення, і була створена так звана „нова поліція”.

На думку С.М. Калюжного, співпраця поліції та населення може бути зведена до двох загальних форм – консультація і безпосередньо співпраця.

Консультативний механізм полягає в тому, що поліція разом із населенням визначає проблеми, що мають місце на території її обслуговування. На Заході вважається, що кожен поліційний орган, якому не вдасться запровадити в практичну діяльність ефективний та міцний консультативний механізм для обговорення з громадськістю поліційної діяльності, не зможе діяти ефективно, тому що така діяльність потребує широкої підтримки громадськості.

Безпосередньо співпраця між поліцією і громадянами полягає в тому, що між ними встановлюються такі взаємовідносини, за яких вони разом вирішують проблеми злочинності та інших правопорушень за місцем проживання громадян, забезпечуючи тим самим вирішення завдань правоохоронної та правозахисної спрямованості.

Порівняно з Україною діяльність поліції зарубіжних країн побудована на детальній регламентації взаємостосунків поліції та громадян, що й закріплено у чинному законодавстві. На жаль, в Україні, як свідчить практика, досі існує цілий ряд нерегульованих законодавством аспектів взаємодії Національної поліції та громадськості.

У своїй діяльності працівники поліції повинні відійти від функції силового вирішення конфліктів, вони мають зосередитися на впровадженні функції соціального обслуговування населення. Це включає допомогу населенню у вирішенні локальних конфліктів, надання консультативної допомоги, надання допомоги жертвам злочинів. Виконання таких функцій буде сприяти підвищенню довіри до поліції, що, у свою чергу, буде основою для подальшого залучення населення до забезпечення публічного порядку та попередження правопорушень [3].

Виходячи з вищевикладеного, можна дійти висновків, що: вдосконалення взаємодії поліції з населенням – необхідна умова існування довіри громадян до правоохоронних органів, а також і до влади в цілому; аналіз і використання зарубіжного досвіду участі населення у правоохоронній діяльності – дійовий інструмент якісного покращення співробітництва поліції і громадськості, реальна можливість підвищення ефективності роботи поліції, впровадження в роботу правоохоронних органів моделей діяльності поліції зарубі-

жних країн по використанню консультативного механізму та співпраці з населенням щодо забезпечення правопорядку – нагальна потреба теперішнього часу; існує необхідність у розробці та прийнятті нормативних документів, регламентуючих цей аспект правоохоронної діяльності як на державному, так і на галузевому рівні; слід передбачити правове закріплення видів морального та матеріального заохочення членів громадських формувань, а також громадян, які беруть індивідуальну участь у правоохоронній діяльності.

Христов О.Л.

к.ю.н., доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії ДДУВС

Денисенко Є.М.

курсант 3 курсу факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування ДДУВС

ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВЧИНЕННЯ НЕЗАКОННИХ ЗАВОЛОДІНЬ АВТОМОБІЛЯМИ, ОБЛАДНАНИХ СУЧАСНИМИ СИСТЕМАМИ ЗАХИСТУ

Останнім часом спостерігається підвищення кримінальної активності злочинних угруповань стосовно вчинення майнових злочинів. Тенденція до значного зростання кількісних показників зареєстрованих злочинів не оминула і незаконні заволодіння транспортними засобами. Особливо гостро сьогодні стоїть питання збільшення злочинів, предметом яких є автомобілі марок та моделей «елітного» класу, незаконні заволодіння яких здійснюються із подоланням сучасних систем захисту, що пов'язано перш за все зі збільшенням попиту на такі види власності.

Висока технічна оснащеність організованих груп та окремих злочинних елементів, а також швидке оволодіння кримінальними структурами новітніми технологіями свідчить про високий ступінь організації злочинної діяльності й підготовки до вчинення злочинів.

Зростання кількісних показників зареєстрованих незаконних заволодінь автомобілями, які вчинюються із подоланням систем сучасного захисту, показує нездатність правоохоронних органів, і в першу чергу Національної поліції, на належному рівні протистояти таким негативним тенденціям, що свідчить про відсутність відповідних методик розкриття й розслідування зазначених злочинів та обумовлює своєчасність і необхідність відповідних наукових розробок, які повинні охоплювати новації у сфері радіоелектронних та радіотехнічних технологій.

Результати дослідження вчених-криміналістів показують, що одним із важливих елементів, який повинен встановити слідчий під час розслідування зазначених злочинів, є механізму вчинення. Сучасні радіотехнічні й електронні системи захисту автомобілів обумовлюють особливості формування механізму вчинення зазначеного злочину у кожному конкретному випадку, у зв'язку з чим виникають і особливості його встановлення на стадії досудового розслідування

На думку В.К. Гавло, криміналістичний механізм злочину – це взаємодіюча система елементів криміналістичної характеристики, яка відображає процес утворення його слідів, що мають значення для встановлення істини у справі [1, с. 191]. У свою чергу, Р.С. Белкін говорить про механізм злочину як про «багатокомпонентну систему, утворену діями суб'єкта злочину, спрямованими на досягнення певного результату у відношенні конкретного предмета злочинного посягання; діями потерпілого та осіб, які стали випадковими учасниками події, яка відбувалась в конкретних умовах і за обставин, сукупність яких детермінує спосіб вчинення і приховування злочину, зв'язки і відносини між елементами механізму злочину» [2, с. 47]. Механізм злочину, як об'єктивна реальність, формується в конкретних своїх проявах, що перебувають у процесі зміни, виникнення, відображення та зникнення. Через це механізм злочину представляє собою результат дії відповідних об'єктивних закономірностей, що обумовлюють реальне існування даного явища, визначають його внутрішню сутність і складається з певних взаємозалежних елементів [3, с. 127].

У зв'язку з викладеним вважаємо, що механізм вчинення незаконного заволодіння автомобілем, обладнаного сучасними системами захисту, є певний алгоритм послідовних дій, поетапність кожного з яких формується за рахунок способів вчинення злочину в конкретних умовах, що включають в себе дії усіх співучасників з подолання систем захисту автомобіля за допомогою простих і складних механічних засобів, а також радіоелектронних пристроїв, призначених для сканування, запам'ятовування, підсилення, відтворення та глушіння радіосигналів, результатом якого є матеріальне відображення у навколишньому середовищі у вигляді слідів, у тому числі електронних.

Зокрема, механізм вчинення незаконних заволодінь автомобілями, що вчинюються із подоланням систем захисту, як система об'єднує різні елементи криміналістичної характеристики, серед яких ми можемо говорити про: злочинця (переважно групу злочинців); потерпілого від злочину; предмет посягання; умови зберігання й системи захисту автомобіля; способи й засоби вчинення та інші предмети, що були використані для досягнення злочинного результату; інші особи (наприклад, свідки та очевидці події); сліди вчиненого злочину (слідова картина).

Обрання певного алгоритму послідовних дій, призначених для незаконного заволодіння автомобілем, обладнаного сучасними системами захисту, перш за все залежить від підготовленості злочинців. З урахуванням того, що

злочинні угруповання характеризуються високоякісною технічною оснащеною та чітким розподілом ролей, пропонуємо розглянути деякі особливості способів незаконного заволодіння автомобілем, обладнаного сучасними системами захисту.

Сьогодні найбільш популярним методом незаконного заволодіння сучасних марок автомобілей є так званий спосіб «довгої руки». Пристрій «довга рука» («хвиля», «зонтик», «вудочка») складається з двох радіоелектронних модулів – приймаючого та передаючого, функціональні можливості яких об'єднані ретранслятором. Злочинець з приймаючим модулем залишається поряд з автомобілем, у той час, як його співвиконавець зі скануючим (передаючим) модулем слідкує за власником транспортного засобу, у якого знаходиться «смарт-ключ» від автомобіля, що постійно випромінює радіосигнал «свій-чужий». Зісканувавши радіосигнал, другий злочинець вмикає передаючий модуль у режим підсилення та ретрансляції записаного сигналу «смарт-ключа» й на відстані передає електронний шифр (код) до приймаючого модуля, який знаходиться у співвиконавця, що знаходиться поблизу автомобіля.

Іншим способом є використання кодграбберу. Застосування кодграбберу дозволяє перехопити й зчитати код з більшості популярних сигналізацій автомобілів (у тому числі воріт, гаражів, боксів, що обладнані радіоелектронними дистанційними пристроями відкривання та закривання) та відтворити його й передати до штатно вбудованого приймача радіосигналу.

Особливості мають також способи подолання систем захисту автомобілів, що обладнані іммобілайзерами (наприклад, сучасні моделі автомобілів Mazda, Ford, Mitsubishi, Honda, Toyota, Lexus та ін.). Так, система захисту може бути відключена шляхом заміни штатного іммобілайзера тим, який завчасно приготований і «прошитий». Злочинці приносять з собою комплекс: електронний блок управління транспортного засобу, спеціальний зчитувач (рідер), замок запалювання та чіп ключа запалювання. За короткий проміжок часу автомобіль відкривають за допомогою код-граббера й змінюють модулі. Крім того, для подолання системи іммобілайзера автомобіля можуть бути використані універсальний зчитувач (дешифратор) кодів, який дозволяє отримати доступ до програмного забезпечення штатно вбудованого іммобілайзера й замінити його на завчасно підготовлені програми.

Крім цього, до механічних способів незаконного заволодіння автомобіля відноситься використання злочинцями «бампінгу», «бамп-гангу» – засобів, що зламують пінові замки. Ударним методом пін-коди в механізмі замка стають в необхідну комбінацію й таким чином замок повертається [4].

У більшості випадків злочинці вчинюють злочини комбінованими способами (з використанням як механічних, так і радіоелектронних пристроїв та засобів долання сигналізації).

Зазначене вказує на необхідність встановлення слідчим особливостей механізму вчинення незаконних заволодінь транспортними засобами, обладнаних сучасними системами захисту, що надасть можливість повного та

об'єктивного визначення картини вчинення незаконного заволодіння автомобілем, обладнаного сучасними системами захисту.

1. Биленчук П.Д., Золотар Н.С., Коваленко Е.Г. Криминалистическая одорология в раскрытии и расследовании преступлений. К.: РИО МВД Украины, 1994. 60 с.

2. Пиріг І.В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2015. 432 с.

3. Винберг А.И. К вопросу об органолептико-одорологической экспертизе // Актуальные вопросы теории судебной экспертизы. М. ВНИИСЭ МЮ СССР. 1976. Тр. ВНИИСЭ № 21. С. 54-81.

4. Гарнаев Н.Н., Шиканов В.И. Запаховые микроследы: криминалистическое значение. Процессуальный статус, возможность исследования на идентичность: учебное пособие по спецкурсу «Расследование убийств». Иркутск, 1974. 82 с.

5. Винберг А.И. Криминалистическая одорология // Криминалистика на службе следствия. Вильнюс. 1967. С. 5-18.

Цибко В., Горгула Ю.О.
слухачі магістратури ННІ ЗНПК ДДУВС

Науковий керівник:
Шаблистий В.В., д.ю.н., доцент,
професор кафедри кримінального права
та кримінології ДДУВС

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ В НАУЦІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

У загальному розумінні об'єкт злочину визначається як те, на що посягає злочин. Однак питання на що саме посягає злочин у науці кримінального права досі однозначно не вирішено. Доказом актуальності питання слугує відсутність у чинному Кримінальному кодексі (далі – КК) України дефініції із законодавчим визначенням поняття об'єкта злочину, більш того, такого законодавчо визначеного поняття об'єкта злочину не було ні в попередніх редакціях КК України, адже логічно, що доки в теорії кримінального права на теоретичному рівні однозначно не буде визначено дане поняття, таке поняття не можливо визначити і на законодавчому рівні.

У сучасній кримінально-правовій доктрині домінує позиція, згідно з якою об'єктом злочину визнаються суспільні відносини, яким злочином завдається шкода або створюється загроза заподіяння такої шкоди [1, с. 89].

Такий погляд на об'єкт злочину висвітлений у переважній більшості підручників і навчальних посібників з кримінального права та коментарів КК України.

Однак не можна ставити знак рівності між категоріями «суспільні відно-

сини» та «об'єкт злочину». Об'єкт злочину не може бути зведеним лише до певних відносин у суспільстві (суто соціальної категорії) – він характеризує також певні об'єктивні ознаки злочину, що не можуть належати до жодного з елементів складу злочину, окрім об'єкта посягання. Такими об'єктивними ознаками є предмет злочину та потерпілий від злочину [1, с. 90].

Попри деякі спроби окремих правників розглядати ці ознаки в структурі суспільних відносин чи в складі об'єктивної сторони – предмет злочину і потерпілий від злочину завжди були притаманними об'єкту злочину як його факультативні ознаки. Саме поняття потерпілого від злочину використовується для позначення особи, на яку впливає злочинець, чим безпосередньо завдає шкоди або створює загрозу її заповідання; і саме поняття предмета злочину потрібне для визначення того, з приводу чого (або впливаючи на що) вчиняється суспільно небезпечне діяння [1, с. 90].

Вважаємо, що об'єкт злочину доцільно розглядати одночасно у двох площинах – у вузькому розумінні, що відображає його зміст, і в широкому – розкриває, окрім того, форму (структуру) цього поняття.

У вузькому розумінні об'єктом злочину є суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом, у сфері яких завдається шкода чи створюється загроза її заповідання [2, с. 331].

У широкому розумінні об'єкт злочину – це елемент складу злочину, що утворений суспільними відносинами, які охороняються кримінальним законом та у сфері яких завдається шкода чи створюється загроза її заповідання (обов'язкова ознака), а також включає в себе предмет злочину і потерпілого від злочину (факультативні ознаки) [2, с. 333].

Об'єкт злочину слід відрізнити від об'єкта кримінально-правової охорони.

Об'єктом кримінально-правової охорони є будь-які суспільні відносини, що забезпечуються кримінально-правовою охороною. Про об'єкти кримінально-правової охорони, зокрема, йдеться у ст. 1 КК: права і свободи людини та громадянина, власність, громадський порядок і громадська безпека, довілля, конституційний устрій України, мир та безпека людства [3].

До структури об'єкта злочину належать такі ознаки:

- суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом та у сфері яких завдається шкода чи створюється загроза її заповідання (обов'язкова ознака);
- предмет злочину (факультативна ознака);
- потерпілий від злочину (факультативна ознака) [3].

Суспільні відносини як обов'язкова ознака об'єкта злочину характеризуються наявністю таких ознак: 1) вони перебувають під кримінально-правовою охороною; 2) у сфері цих відносин злочином завдається істотна шкода (чи створення загрози її заповідання).

Обов'язкова ознака об'єкта злочину має власну структуру. В теорії кримінального права, як правило, використовується трьохчленна структура суспільних відносин. До її елементів належать: 1) суб'єкти (учасники) суспіль-

них відносин; 2) предмет суспільних відносин; 3) соціальний зв'язок між учасниками суспільних відносин [4, с. 117].

Суб'єктами (учасниками) суспільних відносин можуть бути фізичні та юридичні особи, об'єднання громадян, суспільство, окремі державні органи, держава в цілому тощо.

Соціальний зв'язок виконує роль поєднання між собою двох інших елементів: учасників і предмета суспільних відносин. При цьому сам соціальний зв'язок, окремо від інших елементів суспільних відносин, на нашу думку, існувати не може.

Предметом суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом, справедливо називають те, з приводу чого існують відносини між учасниками (суб'єктами) суспільних відносин [5, с. 94].

Усі суспільні відносини залежно від властивостей їх предмета необхідно розділяти на дві групи – матеріальні і нематеріальні. Відносини, до складу яких входить матеріальний предмет (майно, ліс, дикі тварини, водоймища тощо), називають матеріальними. Інший предмет мають нематеріальні відносини. В таких відносинах його місце, а точніше функції предмета, виконують вже інші соціальні відносини (наприклад, державна влада або духовні блага).

До предметів суспільних відносин належать різноманітні матеріальні і нематеріальні блага, зокрема результати дій, продукти духовної творчості, особисті немайнові блага (ім'я, честь, гідність, авторитет тощо), недоторканність особи, здоров'я, свобода слова, тобто такі предмети матеріального і духовного світу, які здатні задовольнити інтереси суб'єктів цих відносин [5, с. 111].

Отже, беручи до уваги викладене та опираючись на критичну оцінку концепцій, згаданих вище, ми погоджуємося з тими науковцями, що розглядають об'єкт злочину як суспільні відносини, та вважаємо, що об'єктом злочину є найбільш важливі суспільні відносини, що охороняються нормами кримінального права, і яким унаслідок злочинного посягання завжди завдається істотна шкода. Саме об'єкт суттєво сприяє визначенню поняття злочину, значною мірою впливає на зміст об'єктивних і суб'єктивних ознак злочинів, є провідним критерієм для класифікації злочинів, а також для побудови системи Особливої частини КК. Завдяки об'єктові з'ясовується характер і ступінь суспільної небезпеки злочину, вирішується питання про правильну кваліфікацію діяння, а також про його відмежування від суміжних суспільно небезпечних посягань. Усе це дозволяє дійти висновку, що вчення про об'єкт злочину є одним із ключових у кримінально-правовій науці.

---

1. Коржанський М.Й. Об'єкт і предмет злочину: монографія. Д.: Юрид. акад. МВС; Ліра ЛТД, 2005. 252 с.

2. Спасович В. Учебник уголовного права. Т. 1. СПб.: Тип. И. Гризко, 1863. 442 с.

3. Андрушко П.П. Об'єкт кримінально-правової охорони, об'єкт злочину, об'єкт злочинного посягання та об'єкт злочинного впливу: основний зміст понять та їх співвідношення. // Адвокат: Журнал спілки адвокатів України. 11/2011. № 11. С. 5-11.

4. Таций В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. Харьков: Выш. шк., 1988. 198 с.

5. Кистяковский А.Ф. Элементарный ученик Общего уголовного права. Т. 1. Общая часть. К.: Университетская типография, 1875. 413 с.

Чередніченко О.С., Мороз М.В.
слухачі магістратури ННІ ЗНПК ДДУВС
Науковий керівник: Шаблистий В.В.
д.ю.н., доцент, професор кафедри
кримінального права та кримінології
ДДУВС

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ст. 117 КК УКРАЇНИ

У статті 27 Конституції України закріплено найголовніше природне право кожної людини, а саме – право на життя. В статті зазначено, що кожна людина має невід’ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов’язок держави – захищати життя людини. Згідно з ч. 1 ст. 6 Закону України «Про охорону дитинства» кожна дитина має право на життя з моменту визнання її живонародженою і життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я [1].

Життя є найціннішим із благ, як для людини, так і для суспільства, тому захист людського життя гарантується Конституцією України, а за посягання на життя встановлено кримінальну відповідальність.

Будь-яке вбивство є тяжким злочином, оскільки позбавляє людину найбільш цінного блага – життя. Повідомлення про ці злочини спричинюють резонанс в суспільстві і насамперед, коли йдеться про вбивство немовляти – безпорадної та беззахисної істоти. Адже дитина, як зазначається у ратифікованій Україною Конвенції про права дитини, внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування [2].

На жаль, умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (далі – дітовбивство) мало і має місце в нашому суспільстві. За останні роки в Україні зареєстровано більше 400 умисних вбивств матір'ю своєї новонародженої дитини.

Безпосередньо питанням кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 117 КК України, присвячені дисертаційні роботи О.В. Шевченко та О.Л. Старко.

Законодавцем виділено дітовбивство в особливий, окремий склад злочину, що має лише йому притаманні специфічні властивості:

- таке вбивство вчиняє матір, позбавляючи життя свою дитину;

- вбивство вчиняє матір під час пологів або відразу ж після них;
- вбивство спрямоване на життя новонародженої дитини, яка ще тільки народжується чи щойно народилася [4].

Будучи одним із видів убивств, дітовбивство належить до вбивств із пом'якшуючими обставинами, так званих привілейованих складів убивств.

Медициною встановлено, що жінка у процесі пологів не може розглядатися як така, що повністю усвідомлює свої дії і керує ними, оскільки сам пологовий акт, поєднаний із сильним фізичним і психічним потрясінням, внаслідок не стільки жорстоких, скільки продовжуваних і повторних болів, винятковим фізичним напруженням висуває до організму жінки великі вимоги і приховує в собі значну небезпеку [6]. Тому пом'якшуючою обставиною даного злочину буде психофізіологічний стан жінки.

Вчинення вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини у законі обмежене певним проміжком часу, що є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього злочину: під час пологів або відразу після пологів. Пологи – це певний фізіологічний процес, пов'язаний з народженням дитини. Їх можна розглядати у двох аспектах: 1) як певний фізіологічний процес; 2) як констатацію факту народження. Указуючи на вчинення вбивства новонародженої дитини відразу після пологів, законодавець також обмежує вчинення даного злочину певним проміжком часу. При цьому він не конкретизує його, що викликає труднощі як на практиці, так і призводить до спорів серед науковців [5].

Суб'єкт злочину – спеціальний – матір новонародженої дитини, тобто жінка, яка її народила. Співучасники цього злочину (батько дитини, її бабуся чи інша особа) несуть відповідальність на підставі ст. 19 (співучасть) та відповідно до ст. 115 Кримінального Кодексу України (далі КК) (умисне вбивство), оскільки ті обставини, які пом'якшують відповідальність матері, на них не розповсюджуються.

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 117 КК, характеризується умисною формою вини, а саме прямим чи непрямим умислом. Це свідчить про те, що жінка-мати під час вчинення вбивства усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій та передбачає настання шкідливих наслідків (смерті дитини) внаслідок своїх дій і бажає настання цих наслідків або ж не бажає, але свідомо допускає їх настання. Однак психічне ставлення особи як до своїх дій, так і до їх наслідків при вчиненні цього злочину характеризується певними психофізичними особливостями стану жінки: по-перше, його вчинення зумовлене сукупністю емоційної напруги, викликаного вагітністю і пологами та психічними процесами, що їх супроводжували; по-друге, наявністю тимчасового психічного розладу, який послаблює здатність матері усвідомлювати свої дії та керувати ними [3].

Дітовбивство може бути вчинено із заздалегідь обдуманим умислом. Такий вид умислу підвищує ступінь суспільної небезпеки злочину, але не впливає на кваліфікацію, оскільки злочин у будь-якому разі вчинюється в обумовленому пологомі стані.

У своїй праці О.Л. Старко вказує на те, що найбільш поширені мотиви розглядуваного злочину – це сором перед оточуючими у зв'язку з народженням позашлюбної дитини, труднощі матеріального характеру, небажання обтяжувати себе дітьми, недостойна поведінка батька дитини, зачаття в результаті зґвалтування [5]. Також автор зазначає, що дітовбивства рідко вчинюються за одним мотивом, як правило, спонукання мають комплексний характер.

Отже підсумовуючи, можна дійти висновку, що вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини під час пологів або після них є привілейованим складом убивств, оскільки особливий психофізичний стан є підставою пом'якшення відповідальності за дітовбивство.

Підвищення матеріального добробуту родин України, організація допомоги та підтримки жінок для подолання складних життєвих ситуацій та вирішення проблеми зайнятості жінок суттєво підвищила б ефективність запобігання дітовбивства.

1. Про охорону дитинства: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30.
2. Конвенція про права дитини. Конвенцію ратифіковано Постановою Верховної Ради № 789-ХІІ від 27.02.1991.
3. Остапенко Л. Відмежування умисного вбивства від за відомого залишення без допомоги матір'ю своєї новонародженої дитини. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 1. С. 113-117.
4. Збірник нормативно-правових актів Верховного Суду України (у кримінальних справах): інформаційно-довідкове видання / автори-упорядники Алфьоров С.М., Людвік В.Д., Примаченко В.Ф., Терещенко А.І., Шаблистий В.В.; за заг. ред. В.В. Шаблистого. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 324 с.
5. Старко О.Л. Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (кримінально-правове та кримінологічне дослідження): дис. ... канд. наук: 12.00.08. К., 2007. 231 с.
6. Шевченко О.В. Кримінальна відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Х., 2011. 216 с.

Чудновський О.В.

к.ю.н., директор департаменту громадського порядку і цивільного захисту Дніпровської міської ради

СВОБОДА СЛОВА В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Одним із напрямків державної політики України в галузі прав людини являється забезпечення верховенства прав і основних свобод людини у відносинах з державою. Одним із пріоритетних прав і свобод людини та гро-

мадянина є свобода слова. Свобода слова – це ознака демократичної та правової держави.

Свобода слова полягає в тому, що ніхто не може заборонити людині дотримуватися своїх думок, певним чином відображати об'єктивну дійсність у своїх уявленнях та публічно висловлювати ці матеріалізовані в мові відображення, в тому числі, погляди та переконання. Останні можуть при цьому стосуватися будь-яких сфер: зовнішньої політики, державної влади, економічних процесів, освіти і культури, розвитку законодавства тощо. Свобода слова створює значну гарантію громадського контролю над державною владою [4, с. 250].

Великий юридичний словник визначає свободу слова як «одне з особистих політичних прав громадян», яке є складовою частиною більш загального права, що отримав назву «свобода інформації». Свобода слова, на думку авторів словника Зорькіна В.Д., Крутських В.Є., Сухарєва А.Я., «являє собою можливість публічно (усно, письмово, з використанням засобів масової інформації) висловлювати свою думку (думки)». Також в словнику зазначається, що "законодавство і судова практика в демократичних країнах виробили систему обмежень свободи слова з метою недопущення зловживань нею» [3, с. 562].

Свобода слова є практично необмеженою, але держава може на законній підставі обмежувати це право тільки в тому випадку, коли дотримані умови визначені у ч. 2 ст. 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: «здійснення свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду» [2]. Тобто необхідність обмеження свободи слова, вважає Європейський суд з прав людини, мусить бути переконливо обґрунтованою, в разі якщо ці умови не задоволені, втручання з боку органів державної влади на свободу слова являється порушенням Конвенції. Випадки обмеження свободи слова та вираження поглядів мають бути закріплені в законі та мають бути визнані як необхідні в демократичному суспільстві. Отже, обмеження свободи слова є законними, лише якщо вони відповідають трьом суворим вимогам.

По-перше, втручання державних органів повинно відбуватися на законних підставах. Основою ідеєю цього є передусім унеможливлення свавільного та незаконного втручання у здійснення свободи вираження поглядів. З метою запобігання свавільним законам, на думку Європейського суду з прав людини, необхідно дотримуватись двох основних вимог:

- закон має бути загальнодоступним для того, щоб громадянин знав, що за певних обставин застосовується саме цей закон;
- норма не є нормою закону, доки вона не сформульована достатньо чіт-

ко, щоб громадянин був спроможний регулювати свою поведінку, а також міг у випадку надання йому кваліфікованої консультації – розумно передбачити наслідки, до яких призведе його певна дія («Санді Таймз проти Сполученого Королівства») [6].

По-друге, таке втручання повинно переслідувати законну мету. Перелік цих цілей у ч. 2 ст. 10 Конвенції є виключним у тому розумінні, що жодна інша мета не вважається законною підставою для обмеження свободи самовираження. Європейський Суд послідовно дотримується позиції, згідно з якою обмеження свободи слова, встановлені в ч. 2 ст. 10 Конвенції, «мають тлумачитися вузько, а необхідність будь-яких обмежень має бути переконливо доведена» («Обсервер і Гардіан проти Сполученого Королівства») [7].

По-третє, обмеження повинні бути дійсно необхідними в демократичному суспільстві для забезпечення однієї з цих цілей. «Необхідність» у цьому випадку означає, що повинна бути «нагальна соціальна потреба» для обмеження свободи слова. Причини, якими держава виправдовує накладення обмежень, повинні бути «відповідними і достатніми», а самі обмеження мають бути сумірними цілям, що переслідуються.

Європейський суд також детально визначив принцип сумірності. Відповідно до нього, для визнання обмеження свободи слова легітимним суд має переконатися, що оскаржуване діяння не є питанням безперечної громадської важливості. Держава також повинна довести, що має підстави бути абсолютно впевненою, що розкриття визначеної інформації матиме значні негативні наслідки. Отже, якщо оспорюване вираження поглядів становить громадський інтерес, то цей факт зазвичай переважає на користь розголошення інформації [5].

Отже, забезпечення свободи слова України можливо лише за умов демократизації українського суспільства, дотримання міжнародного права у сфері свободи слова та здійснення контролю за її дотримання з метою подальшого розвитку та функціонування національного законодавства.

---

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/page>.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р.: URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

3. Большой юридический словарь / под ред. В.Д. Зорькина, В.Е. Крутских, А.Я. Сухарева. М.: ИНФРА-М, 1997. 790 с.

4. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика / авторський колектив; відп. редактор: Ю.І. Римаренко. К.: КНТ, 2006. 740 с.

5. Свобода вираження поглядів у рішеннях Європейського Суду з прав людини та загальні критерії її обмеження / Т.М. Слінько, В.В. Середюк // Форум права. 2009. № 3. С. 580-585.

6. SundayTimes v. theUnitedKingdom: Judgment 26 April 1979. URL: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=Sunday%20%7C%20Times&sessionId=67430&skin=hudoc-en>.

7. Observer and Guardian v. The United Kingdom: Judgment 26 November 1991. URL: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=highlight=Observer%20%7C%20Guardian%20%7C%20%22THE%20UNITED%20KINGDOM%22&sessionId=67430&skin=hudoc>.

Шаблистий В.В., д.ю.н., доцент,
професор кафедри кримінального права
та кримінології ДДУВС

НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Усім фахівцям відомо про прогалини у законодавстві щодо встановленого порядку обігу зброї в Україні, оскільки з 2007 року в Україні відсутній передбачений законом дозвіл/заборону щодо поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. Йдеться про ст. 263 КК України, яка до 2007 року охороняла встановлений порядок обігу зброї.

Уже по суті академічний (такий, що має обов'язково бути у кожному підручнику з кримінального права) висновок П.Л. Фріса містить таке. Відсутність нормативного регулювання порядку обігу зброї в Україні виключає можливість суб'єкта бути ознайомленим із межами законності/незаконності власної поведінки. Відсутність усвідомлення цього свідчить про неможливість притягнення до кримінальної відповідальності, оскільки таке притягнення порушуватиме фундаментальний принцип кримінального права, яким є принцип суб'єктивного ставлення у провину. Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 263 КК України, є суспільні відносини у сфері обігу зброї в Україні. Відповідно до вимог п. 7 ст. 92 Конституції України, регулювання правового режиму власності на зброю повинно бути здійснено спеціальним законом України, який зараз відсутній. Отже, об'єкт злочину, передбачений ст. 263 КК України, відсутній, а отже і склад злочину також [1].

Практика застосування ст. 263 КК України характеризується досить неоднозначними тенденціями.

За офіційними даними Державної судової адміністрації України, протягом 2011-2017 років за ч. 1 ст. 263 КК України виправдано 33 особи (по роках відповідно 3, 4, 1, 4, 10, 6, 7 осіб); за ч. 2 ст. 263 КК України – всього три особи (по одній особі 2012 рік, 215 рік та 2016 рік); за ч. 1 ст. 263 КК України за 2011 рік засуджено 3412 осіб; за 2012 рік – 4160 осіб; за 2013 рік – 2117 осіб; за 2014 рік – 2315 осіб; 2015 рік – 2309 осіб; 2016 рік – 849 осіб; 2017 рік – 2106 осіб; за ч. 2 ст. 263 КК України за 2011 рік засуджено 2492 особи; за 2012 рік – 2894 осіб; за 2013 рік – 1768 осіб; за 2014 рік – 1200 осіб; 2015 рік – 729 осіб; 2016 рік – 228 осіб; 2017 рік – 557 осіб.

Як бачимо, лише протягом останніх семи років судами винесено 27 тис. 138 обвинувальних вироків, що свідчить про неповноту електронного реєстру судових рішень. Також не може не звернути увагу той факт, з 2013 року кількість засуджених зменшується в рази. Більш того, лише за у 2017 році 1604 особи були звільненні від покарання з випробуванням за ч. 1 ст. 263 КК України (більше 76%!); з великим ступенем ймовірності стверджую, що зна-

чна частина таких рішень мали б бути виправдувальними вироками.

Так, 19.02.2018 Печерський районний суд м. Києва виніс виправдувальний вирок за ч. 2 ст. 263 КК України. Наведу окремі його положення.

У судовому засіданні встановлено факт переміщення, носіння ОСОБА_2 16.01.2016 року холодної зброї – багнета-ножа промислового виробництва.

Разом з тим суд, на підставі досліджених доказів, наведених вище, приходить висновку про повну відсутність суспільної небезпеки у таких діях ОСОБА_2.

Відповідно до ст. 7 Європейської конвенції про захист прав і основоположних свобод людини нікого не може бути визнано винним у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії чи бездіяльності, яка на час її вчинення не становила кримінального правопорушення згідно з національним законом або міжнародним законом.

Згідно з ч. 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (у попередній та у чинній редакції) висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду (України), враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права. Згідно з постановою ВСУ № 5-49к13 від 03.03.2014, наявною в матеріалах судового провадження, зроблено висновок про те, що відсутність певного законодавства виключає можливість покарання за його порушення, оскільки не може бути покарання за порушення неіснуючого порядку.

Об'єктивна сторона злочину за ч. 2 ст. 263 КК України полягає у носінні холодної зброї без передбаченого законом дозволу.

Таким чином, законодавець визначив наявність (існування) закону, яким передбачено надання дозволу на носіння холодної зброї. Відтак, відповідні дії особи можуть вважатися злочинними за умови існування закону, який визначає порядок носіння холодної зброї, але особа без такого дозволу носить зброю.

Таким чином, держава не вправі застосовувати до особи процесуальний примус у вигляді кримінальної відповідальності за відсутність дозволу, передбаченого законом, поки немає закону, який передбачає отримання цього дозволу. Суд доходить висновку про відсутність наразі Закону України, який би передбачав отримання дозволу на носіння холодної зброї. Відповідно, слідчий та прокурор не зазначили в обвинувальному акті, на підставі якого Закону України обвинувачений мав отримати дозвіл для носіння холодної зброї.

Наявність підзаконних актів Кабінету Міністрів України, Міністерства внутрішніх справ України, зокрема наказу МВС № 622 від 21.08.1998 про затвердження відповідної Інструкції, не може свідчити про існування Закону України, яким передбачено порядок носіння холодної зброї як такого [2].

Відсутність закону щодо порядку надання дозволу на носіння зброї не унеможливує притягнення особи до кримінальної відповідальності. Такого хибного висновку дійшов Верховний Суд.

Норма ст. 263 КК України (незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами) є субсидіарною і для розуміння не-

законності поведження зі зброєю вимагає аналізу відповідного закону. При цьому поняття «закон» має розширене тлумачення і включає в себе законодавство в цілому, в тому числі нормативні акти, що регулюють відповідні правовідносини, порушення яких утворює об'єктивну сторону складу злочину, передбаченого ст. 263 КК України.

Про це йдеться в постанові колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, ухваленій за результатами розгляду касаційної скарги захисника С. в інтересах засудженого М. на вирок суду першої та вирок суду апеляційної інстанцій у кримінальному провадженні за обвинуваченням М. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 263 КК України.

Згідно з вироком М. був визнаний винним у тому, що він всупереч вимогам, визначеним Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів (затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 662) та Положенням про дозвільну систему (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2012 року № 576) без передбаченого на те законом дозволу носив у кишені своєї барсетки телескопічну битку. Остання відповідно до висновку експерта є холодною зброєю та належить до контактної неклінкової холодної зброї ударно-дробильної дії, виготовлена саморобним способом.

Так, у касаційній скарзі захисник зазначила, зокрема, про те, що у зв'язку з відсутністю закону, який би передбачав порядок надання дозволу на носіння зброї, немає і події злочину, передбаченого ч. 2 ст. 263 КК України. Втім, ВС зауважив, що такі доводи захисника є безпідставними [3].

02 травня 2016 року Верховна Рада України прийняла два закони: «Про статус суддів та судоустрій» та «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». Принцип верховенства права став ключовим при здійсненні правосуддя, що надає суду по суті необмежені дискреційні повноваження, оскільки вони тепер можуть керуватися і неписаними правилами, що було неможливим при дії принципу законності.

У 2004 році Конституційний Суд України розтлумачив принцип верховенства права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права

об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України [4].

Отже, немає таких звичаїв українського народу як демонстративно та агресивно поводитися із зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. Певним винятком може бути козацька доба, коли козаки обробляли землю із зброєю в руках з метою в будь-який момент захистити себе та сім'ю від нападів ворога.

Саме таким чином пропонуємо заповнити прогалину у законодавстві – до прийняття Закону України «Про зброю» суспільні відносини у сфері обігу зброї можуть регулюватися шляхом реалізації принципу верховенства права. Його також слід застосовувати виважено – не так, як це зробив Верховний Суд, визнавши наказ МВС та Постанову КМУ законом.

1. Не може бути кримінальної відповідальності за незаконне поводження із зброєю (ст. 263 КК України): науковий висновок П.Л. Фріса.

2. Матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72347132>. (Дата звернення 14 квітня 2018 року).

3. Рішення Верховного Суду України: відсутність Закону про зброю – не значить відсутність покарання. (Дата звернення 27 жовтня 2018 року).

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02 листопада 2004 року № 15-рп/2004. *Урядовий кур'єр*. 2004. № 219.

Шевченко С.І. – к.ю.н.,
заступник директора ННІ ЗНПК ДДУВС;

Тарасенко О.С. – к.ю.н. головний спеціаліст
відділу організації освітньої
та наукової діяльності управління
професійної освіти та науки
Департаменту персоналу, організації освітньої
та наукової діяльності МВС України

ПЕРСПЕКТИВА СТВОРЕННЯ МІСЦЕВОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Питання підтримання належного рівня публічного порядку в населеному пункті, охорони прав і свобод жителів села, селища, міста, забезпечення їх безпеки мають і місцеву складову. Вони безпосередньо зачіпають інтереси територіальних громад і внаслідок цього не можуть залишатися поза увагою органів місцевого самоврядування [1]. Безсумнівно, функція забезпечення публічного порядку властива переважно саме місцевому самоврядуванню, оскільки його існування неможливе без задоволення потреби населення в на-

лежному рівні публічного порядку. А отже, слушною є думка про те, що цінність місцевого самоврядування полягає в тому, що це найбільш наближений до людини, а отже, й найкраще обізнаний із повсякденними проблемами життєдіяльності територіальних колективів рівень публічної влади, а тому може найкраще забезпечити населення широким спектром публічних послуг з урахуванням місцевих особливостей [2, с. 127]. Водночас питання забезпечення та охорони публічного порядку у межах конкретної території є частиною реалізації функції держави щодо забезпечення правопорядку в країні.

Розглядаючи питання щодо перспективи створення місцевої поліції в Україні, вважаємо за доцільне перш за все звернути увагу на основні засади та стан місцевого самоврядування. Відповідно до ст. 140 Конституції України місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Актуальним залишається розроблення нових теоретичних моделей компетенції місцевого самоврядування в галузі охорони правопорядку. Наука і практика свідчать, що надмірна централізація будь-якої сфери державного управління об'єктивно призводить до негативних наслідків. У сфері охорони правопорядку вона зумовлює різке зниження ініціативи та відповідальності працівників за виконання ними функціональних обов'язків, послаблення активності населення в питаннях боротьби з правопорушеннями та їх профілактики, відсутність належного врахування місцевих умов і особливостей при організації боротьби з протиправними проявами, зростання кількості апарату управління тощо [3].

Практично в більшості країн, де існує муніципальна поліція, вона включає “зовнішню службу” – поліцію, яка займається патрулюванням, іноді до неї входять бригади кінної міліції та групи працівників зі службово-розшуковими собаками. Є в цій системі дорожньо-транспортні відділи, відповідальні за організацію дорожнього руху та розслідування дорожньо-транспортних пригод, а також адміністративні відділи.

Що стосується поліції місцевого самоврядування, то, по-перше, вона може створюватися лише в містах, по-друге, це має бути правоохоронний підрозділ у структурі виконавчих органів міської ради з особливими завданнями, який може створюватися відповідною міською радою, фінансується за рахунок коштів місцевого бюджету з метою виконання повноважень місцевого самоврядування щодо забезпечення на території міста законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.

Таким чином, поліція місцевого самоврядування створюється та функціонує в системі місцевого самоврядування, вона здійснює свою діяльність лише в межах адміністративних кордонів міста [4].

Погоджуємось, що сьогодні місцева поліція є однією з оптимальних

форм реалізації правоохоронної функції місцевого самоврядування, оскільки вона максимально наближена до населення, яке вона “обслуговує”, а тому спроможна вчасно й адекватно реагувати на ті проблеми, що виникають. Важливим у цьому аспекті є існування громадського контролю з боку населення за діяльністю таких підрозділів, що надає територіальній громаді змогу суттєво впливати на якість послуг, які надаються у правоохоронній сфері, та забезпечує зворотній зв’язок між населенням і місцевою поліцією.

Безперечно, утримання місцевої поліції за рахунок місцевого бюджету потребує суттєвої зміни бюджетної політики держави в цілому і відповідного збільшення прибуткової частини місцевих бюджетів. Це має бути здійснено за рахунок збільшення відсотків відрахувань до місцевих бюджетів із загальнодержавних податків, що розподіляються між державним і місцевими бюджетами. При цьому слід додержуватись пропорційності при розподілі бюджетних асигнувань між тими місцевостями, де прийнято рішення про створення місцевої міліції, і там, де такі рішення не прийняті [5, с. 91].

Беззаперечно, створення місцевої міліції враз не змінить думку суспільства, однак це стане ще одним кроком до взаємопорозуміння та забезпечення погодженості дій на досягнення суспільного блага.

Створення місцевої поліції потребує чіткого розмежування компетенції між державною та місцевою поліцією. Головним напрямом діяльності місцевої поліції повинна бути превентивна діяльність – діяльність щодо правопорушень у сфері публічного порядку, а також надання різноманітних соціальних послуг населенню. Поступово, поетапно повинна бути запроваджена нова ідеологія існування та ролі поліції на відведеній території як органу, до функцій якого належить, передусім, підтримання публічного порядку та надання допомоги населенню.

Беззаперечно, утворення місцевої поліції як структурних підрозділів органів місцевого самоврядування пов’язане з необхідністю вирішення багатьох складних завдань, починаючи з нормативно-правового забезпечення цього процесу, організаційно-технічних, фінансових питань тощо. Водночас слід акцентувати, що забезпечення належного стану публічного порядку перебуває у прямому зв’язку з можливістю контролювати криміногенну ситуацію на відповідній території, а отже відповідає здатності держави в цілому забезпечувати правопорядок у країні.

---

1. Кравченко В. Муніципальна міліція в Україні: проблеми визначення законодавчого статусу // Організаційно-правові проблеми створення та діяльності муніципальної міліції в Україні: учбово-метод. посіб. К.: Арніка-2, 2000. 157 с.

2. Бориславська О. Місцеве самоврядування як форма децентралізації та гарантія демократичного політичного режиму // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2011. Вип. 52. С. 127-133.

3. Нікітенко О. Теоретичні та прикладні проблеми удосконалення адміністративної діяльності і взаємодії міліції з громадськістю з попередження злочинів.

4. Манжула А.А. Роль местной милиции в обеспечении общественного порядка.

5. Петренко М.Я. Деякі питання організації та діяльності місцевої міліції в Україні // Право і безпека. 2005. Т. 4. № 1. С. 89-93.

Штамбург В.В.
здобувач вищої освіти
ННІ ЗНПК ДДУВС

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ В УКРАЇНІ

Під час розбудови демократичної, правової держави важливо звертати увагу на закордонний досвід правотворчості, особливо при конституційному реформуванні. Зокрема на аспекти, які стосуються кримінальних проступків. Сьогодні у кримінальному законодавстві багатьох країн – Італії, Франції, ФРН, США, країнах Балтії та інших – розрізняють злочин і кримінальний проступок.

З метою гуманізації кримінального законодавства України після прийняття нового кримінального процесуального кодексу було визначено інститут кримінальних проступків. Але законодавчого визначення, а також нормативно-правового закріплення змісту і основних положень цього явища дотепер немає.

Дане питання набуло актуальності разом із прийняттям кримінального процесуального кодексу. Але слід зазначити, що поняття «кримінальний проступок» згадувалося ще у 2008 році [1]. Передбачалося, що кримінальні проступки найдуть своє відображення в новому Кодексі України про кримінальні проступки. За їх учинення не повинні наставати такі правові наслідки, як судимість. На виконання зазначеної Концепції розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.08.2008 № 1153 було затверджено «План заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України», який передбачав виконання таких завдань: розробити та подати проекти Кодексу України про кримінальні проступки та закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо розмежування правопорушень, залежно від ступеня їх суспільної небезпеки, обмеження сфери застосування покарань, пов'язаних з позбавленням волі. Але сьогодні проблеми реалізації даної концепції зберігаються, тож питання, яким чином впровадити інститут кримінального проступку, залишається відкритим [2].

Як приклад, перетвориться, у результаті виключення даного складу злочину із першої книги особливої частини КК та включення його до другої, на кримінальний проступок має перспективу склад злочину, передбачений ст. 125 КК України, а саме – умисне легке тілесне ушкодження, у ст. 448 передбачену даним законопроектом КК. Також ст. 164 чинного КК України, ухилення від сплати аліментів на утримання дітей, перетвориться на ст. 461, передбачену вищезазначеним законопроектом КК.

Проте, аналізуючи нормативно-правове регулювання даного питання, необхідно визначити основні риси, які б вказували на відмінність злочинів та

нововведених кримінальних проступків.

Схиляємось до думки Ігнатенка Є.В. та Пахомової В.В, які вважають, що для подальшого правового закріплення цього інституту слід виділити основні ознаки, які дозволяють відмежовувати два поняття – злочин та кримінальний проступок:

- матеріальна ознака у злочині проявляється у суспільній небезпечності діяння, у проступку – у суспільній шкідливості діяння;
- кримінальна протиправність – закріплення злочинного діяння у Кримінальному кодексі України свідчить про наявність злочину. Так само його наявність у законі про кримінальний проступок свідчить про належність діяння до даної категорії;
- караність – за злочин передбачено застосування найсуворіших, найтяжчих для засудженого наслідків – покарання, за проступки застосовується не покарання, а стягнення.

Також виникає питання про відмежування кримінальних проступків від адміністративних правопорушень. Критерії розмежування адміністративних правопорушень і кримінальних проступків можна визначити виходячи з суб'єкта правопорушення; виду об'єкта правопорушення; розміру заподіяної шкоди та наслідків правопорушення; ступеню суспільної небезпечності; вартості предмета правопорушення; наслідків правопорушення (відсутність тяжких наслідків); суворості та виду стягнень, що накладаються; кола осіб (органів), які уповноважені розглядати такі справи [3, с. 58].

Отже, прийняття закону про кримінальні проступки якнайкраще буде впливати на вдосконалення державного законодавства, особливо під час конституційного реформування. Зокрема, потрібно спиратися на досвід зарубіжних країн, де відбувається класифікація кримінально караних діянь, та прагнути вдосконалювати національне законодавство, оскільки дотримання прав і свобод людини – основне завдання держави, яке також втілюється шляхом захисту населення від злочинних посягань.

---

1. Про рішення ради та національної безпеки та оборони України від 15.02.2008 «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів», затверджене Указом Президента України від 08.04.2008 № 311/2008 // Урядовий кур'єр. 2008. № 72. URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc485468565_12=5668?65.

2. Концепція реформування кримінальної юстиції України. URL: <http://pravo.org.ua/2011-07-05-15-26-55/2011-07-22-11-15-02.html>.

3. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Діяльність органів публічної влади щодо забезпечення стабільності та безпеки суспільства». Суми, 2015.

4. Кримінально-процесуальний Кодекс України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page8>.

5. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341-14/page8>.

Южека Р.С.,
студент магістратури юридичного
факультету ДДУВС
Науковий керівник – **Наливайко Л.Р.**,
д.ю.н., професор, проректор ДДУВС

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі перебудови правоохоронних та судових органів в Україні актуалізуються проблемні питання становлення та розвитку механізму захисту прав і свобод людини та громадянина, підтримання правопорядку у громадянському суспільстві. Належний захист відіграє провідну роль, оскільки є важливим та обов'язковим елементом державного і суспільного розвитку, виступає основою для формування демократичної правової держави та громадянського суспільства. Постання в Україні правової держави, для якої людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю, висуває на перше місце у сфері правового регулювання суспільних відносин права та свободи людини і громадянина. Саме в забезпеченні названих та інших ознак правової держави суттєву роль відіграє прокуратура, її органи.

На сучасному етапі дослідження теоретичних аспектів проблеми досліджувалися такими видатними вченими, як О. Бандурка, М. Біденко, І. Вернидубов, М. Мичко, С. Прилуцький, Г. Серета, П. Шумський, В. Фінько, М. Якимчук та ін. Проте, незважаючи на значний внесок сучасних науковців, питання конституційно-правового статусу прокуратури залишається відкритим.

Зміцнення української державності в даний час можливе лише за умови формування справді правової демократичної держави, діяльність якої повинна протікати в рамках закону, підкорятися установам права і забезпечувати здійснення конституційних основ народовладдя і демократії. Досвід правових держав підказує, що для функціонування системи демократії необхідний чітко відрегульований державний апарат, що володіє певними повноваженнями, що дозволяють йому з тим або іншим ступенем ефективності здійснювати покладені на нього завдання і функції. Важлива роль тут належить органам державної влади, в тому числі такого інституту держави, як прокуратура.

У Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схваленій Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015, одним із напрямів реформування системи визначено приведення повноважень та діяльності органів прокуратури у відповідність із європейськими стандартами (пункт 4) [1]. Діяльність органів прокуратури спрямовано на всебічне утвердження верховенства закону, зміц-

нення правопорядку й має своїм завданням захист від неправомірних посягань на: 1) закріплені Конституцією України незалежність республіки, суспільний і державний лад, політичну та економічну системи, права національних груп і територіальних утворень; 2) гарантовані Конституцією, іншими законами України та міжнародними правовими актами соціально-економічні, політичні, особисті права й свободи людини та громадянина; 3) основи демократичного устрою державної влади, правовий статус місцевих рад, органів самоорганізації населення [2, с. 5].

Із прийняттям нового Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. значно посилюється роль правоохоронних органів, що, безумовно, стає суттєвим кроком на шляху до розвитку прокуратури в цілому та статусу й соціального забезпечення прокурора, а отже створення демократичної, соціальної, правової держави.

Реформування прокуратури в нашій країні, пошук і створення її оптимальної моделі, ефективної в реаліях сьогодення, вимагає перегляду змісту основних параметрів прокурорської діяльності, виявлення її потенціалу, який необхідно спрямовувати на підвищення результативності як у конкретному напрямі, так і прокуратури як державної інституції [2, с. 5-6]. Проте у будь-якому разі реформування органів прокуратури України, зокрема трансформація її функцій, має здійснюватися як відповідно до продуманих, злагоджених державних зусиль з урахуванням національних особливостей, так і враховуючи міжнародні стандарти задля покращення їх діяльності, а також наближення України до Європи й підтримання прагнення народу до створення сучасного цивілізованого суспільства, у якому панує верховенство права, законність, об'єктивність та справедливність [3, с. 306].

Взагалі, згідно зі ст. 1 Закону України «Про прокуратуру», прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому вищенаведеним Законом, здійснює покладені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави [4]. Реалізуючи передбачені законодавством функції, прокурор діє з метою захисту прав та свобод людини, загальних інтересів суспільства й держави.

Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII від 02 червня 2016 р. було доповнено ст. 131-1 Конституції України, якою регулюються нові повноваження органів прокуратури. Так, відповідно до ст. 131-1 Конституції України в Україні діє прокуратура, яка здійснює: 1) підтримання публічного обвинувачення в суді; 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [5]. Отже, представницька функція прокурора щодо захисту інтересів громадянина або держави в суді зазнала змін. Зокрема, прокурор не зможе представляти інтереси громадянина в суді

навіть у тих нечисленних випадках, право на яке надано Законом України від 14 жовтня 2014 р. «Про прокуратуру». Разом з тим захищати інтереси держави шляхом їх представництва у суді прокурор буде мати право тільки у важливих випадках і в порядку, що визначені законом [6, с. 139].

У питанні правового статусу прокурорів найскладніше – з'єднати два протилежні підходи: з одного боку, незалежність прокурорів в їх процесуальній діяльності та неможливість на них впливати (це загальна вимога всіх європейських рекомендацій), а з іншого – організаційна єдність прокуратури як системи і необхідність адміністративної вертикалі.

Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. суттєво реформував функціональну модель української прокуратури. Ухвалення нового Закону України «Про прокуратуру» є суттєвим кроком на шляху реформування системи органів прокуратури в Україні, наближення до європейських стандартів. В подальший період планується чергова зміна законодавчої бази для прокуратури: оптимізація та скорочення функцій, прийняття закону про кримінальні проступки, заміна кримінальної відповідальності альтернативними видами виправного впливу.

По суті, прийняття Закону України «Про прокуратуру» та внесення ним змін до процесуального законодавства суттєво реформують механізм реалізації прокуратурою України функції представництва інтересів громадянина або держави в суді, що зумовлює потребу у додаткових дослідженнях загальнометодологічних питань правового статусу прокуратури як суб'єкта реалізації функції представництва інтересів громадянина або держави в суді [7, с. 115].

Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» до функцій прокуратури України належить представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом. Надалі у ч. 1 ст. 23 Закону законодавець визначає, що представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом. У даному положенні законодавець звертає увагу на те, що випадки, визначені нормами цього Закону та порядок представництва, визначаються як нормами цього Закону, так і нормами відповідного процесуального законодавства, з огляду на положення ч. 7 ст. 24 Закону [8, с. 175].

Конституційне оновлення представницької функції прокуратури щодо захисту тільки інтересів держави в суді у випадках і в порядку, що визначені законом, вимагає перегляду чинного законодавства [6, с. 143]. Отже, запроваджено чимало позитивних нововведень в напрямку реформування правоохоронної системи. Однак існують певні недоліки та неточності, які потребують свого вирішення та вдосконалення. Так, для уникнення юридичних колізій та неоднозначного тлумачення норм Українського законодавства, потребує вирішення питання щодо правового статусу прокуратури та покладених на неї функцій [9, с. 16-17].

В Україні активно продовжується процес впровадження європейських стандартів щодо трансформації функцій прокуратури, але імплементаційні процеси ще далекі від свого завершення. Отже, в межах трансформаційних змін функцій важливими є такі реформаторські нововведення: залучення широких верств населення до обговорення шляхів реформування органів прокуратури, напрямків розв'язання актуальних проблем, що виникають під час виконання прокурорами покладених на них повноважень; дебіюрократизація правоохоронної діяльності органів прокуратури; підвищення кваліфікації працівників органів прокуратури, насамперед, підвищення правової культури; організація постійного моніторингу стану громадської думки щодо діяльності органів прокуратури; підвищення прозорості діяльності прокуратури, доведення до громадськості інформації про соціальне призначення, правовий статус та умови діяльності прокуратури; визначений процес неупередженого оцінювання роботи; фінансове забезпечення на належному рівні; гарантія процесуальної незалежності прокурора (державного обвинувача) при здійсненні повноважень у досудовому та судовому провадженні як від зовнішніх (наприклад, політичних) впливів, так і від неправомірного впливу прокурорів вищого рівня; прозорі інструменти співпраці з населенням і громадськими об'єднаннями; збільшення кількості працівників прокуратури з метою зменшення навантаження на прокурорів.

Крім того, у сучасних умовах гостро стоїть питання щодо завершення реформування органів прокуратури з метою найшвидшого приведення її функцій до міжнародних стандартів [10, с. 239]. Все це зумовлює потребу у подальших додаткових дослідженнях питань правового статусу прокуратури як суб'єкта реалізації функції представництва інтересів громадянина або держави в суді.

Отже, прийняття у новій редакції Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. та Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. на шляху реформування правоохоронної системи є важливим кроком в побудові такої моделі прокуратури, яка б відповідала європейським стандартам. Правоохоронні органи в цьому аспекті виступають гарантом в забезпеченні таких прав, тому потребують реформування з метою створення сильного та дієвого механізму правового захисту.

---

1. Про Стратегію реформування судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 № 276/2015. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.

2. Натрус О.П., Турлова Ю.А., Казак О.А. та ін Представництво прокурором у суді законних інтересів держави: наук-практ. посіб. Київ: Національна академія прокуратури України, 2016. 262 с.

3. Сердюченко О.В. Проблеми та перспективи трансформації функцій прокуратури України відповідно до міжнародних стандартів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 2. С. 304-307.

4. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. *Відомості Верховної Ради*

України. 2015. № 2-3. Ст. 12.

5. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

6. Наулік Н. Захист прокурором інтересів держави в умовах конституційних змін. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4. С. 138-145.

7. Стефанчук М.М. Напрями вдосконалення процесуального статусу прокурора як суб'єкта реалізації функції представництва інтересів громадянина або держави в суді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 34. Т. 3. С. 115-121.

8. Голосов С.С. Правовий статус прокурора в цивільному процесі України. *Митна справа*. 2015. № 4 (2). С. 175-180.

9. Альонкін О.А. Конституційно-правовий статус прокуратури в рамках розбудови української демократії. Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти: Тези допов. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 27 березня 2015 р. У 2-х ч. Ч. I / М-во освіти і науки України; М-во культури України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Видав. центр КНУКіМ, 2015. С. 14-17.

10. Стеценко В.В. Реформа прокуратури України: хронологія функціональних змін. *Форум права*. 2016. № 1. С. 233-240.

Юзікова Н.С., д.ю.н., професор кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету ім. О. Гончара

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВОЮ У СТРАТЕГІЇ ЗАПОБІГАННЯ ВІКТИМІЗАЦІЇ

Права людини, їх забезпечення безпосередньо залежать від системної, цілеспрямованої, адресної реалізації правоохоронної функції державою на міжнародному та національному рівнях, діяльності неурядових громадських організацій, які базуються на визнанні і безумовній самоцінності особистості, її інтересів і потреб, а також створенні безпечних умов для їх життя і розвитку. При цьому інтегруюча роль правоохоронної функції держави у стратегії запобігання віктимізації проявляється в її двовекторності: інтеграції досліджень різноманітних наук; розробці конкретних заходів створення безпечного середовища у суспільстві, які поєднали б наукові висновки та практику їх запровадження і реалізації.

Держава і суспільство повинні забезпечувати такий рівень контролю за соціальними процесами, що перетворюються та породжують злочинну поведінку, при якому вони не домінують над творчими процесами, а злочинність не виходить за певний соціальний бар'єр, за межами якого починаються такі невідворотні зміни, які представляють реальну загрозу національній безпеці країни. Тому, викликає занепокоєння небезпечна тенденція, що склалась в українському суспільстві, а саме: феномен толерантного ставлення до злочинності та віктимної поведінки осіб; звикання до асоціальної,

суспільно небезпечної активності молодого покоління як з боку інститутів влади, так і з боку суспільства; нівелювання кордону між законослухняною та протиправною поведінкою. Для того, щоб небезпечні процеси злочинності не перейшли за рокову «точку неповернення», суспільство намагається знаходити нові ефективні засоби протидії злочинності та віктимологічної профілактики, тобто створення безпечного середовища для реалізації прав та інтересів особи.

На загальному, спеціальному та індивідуальному рівнях віктимологічної профілактики заходи мають бути спрямовані на прогнозування, виявлення і оцінку ризиків, а також зниження чи усунення небезпеки. Ефективність стратегії запобігання віктимізації значною мірою залежить від усвідомлення рівня та джерел небезпеки, уникнення потенційно небезпечних ситуацій та готовності держави, суспільства та особи створювати і забезпечувати безпечне середовище у різних сферах суспільного життя.

Слід зауважити, що дисфункція соціальних інститутів, криміногенно-віктимогенне середовище не можуть розглядатись окремо, оскільки недоцільно оцінювати вплив якого-небудь соціального процесу на злочинність поза інших процесів. Ступінь криміногенної зараженості суспільного середовища не визначається сумою негативних соціальних процесів у контексті специфіки простору та часу. Будь-який соціальний процес взаємодіє з іншими процесами, тим самим підвищуючи чи понижуючи взаємні криміногенні потенціали.

Таким чином, дисфункції соціальних інститутів, негативна деформація соціальних спільнот та криміногенно-віктимогенне оточуюче середовище, доповнюючи та посилюючи один одного, детермінують процес відчуження особистості у різних сферах: сім'ї, побуті, освіті, різноманітних соціалізуючих формах дозвілля. Таке відчуження, з високим ступенем ймовірності, викликає порушення прийнятих у суспільстві соціальних норм, правил поведінки і нехтування цінностями, а також аморальну, у тому числі й злочинну поведінку, або нездатність подолати протиправний деструктивного оточення, що перетворює особу у жертву злочинного прояву. Така неприйнятна поведінка виступає одним із дієвих та швидких засобів самоствердження особи у оточенні. Це призводить до прагнення задовольнити власні потреби будь-якими засобами, у тому числі шляхом порушення закону.

Питання безпеки та кримінальних загроз німецькими вченими розглядаються під кутом раціональної протидії злочинності органами поліції. Німецький вчений Петер-Алексіс Альбрехт зазначає, що доцільним є роз'яснення кримінальних загроз, при детальному розгляді яких можна раціонально протидіяти злочинності звичайними методами. Замість встановлення камер спостереження у громадських місцях поліція повинна збільшити свою присутність у відомих небезпечних місцях. Але для політиків це занадто дорого – влада не хоче платити добре кваліфікованій державно-правовій поліції.

Реалізація правоохоронної функції із запобігання злочинності матиме високий коефіцієнт ефективності за умови дослідження віктимологічних фе-

номенів. Віктимність виступає потенційною складовою будь-якої сфери суспільного життя, адже необхідність захисту потерпілих від злочинних осіб є запорукою нормального функціонування держави та суспільства.

До факторів ризику стати потенційною жертвою злочину можна віднести такі: спосіб життя потерпілого; професійна чи службова діяльність; спілкування з вмотивованими (небезпечними) правопорушниками, ймовірність потрапляння у небезпечну ситуацію, доступність привабливих для злочинців об'єктів; наявність або відсутність ефективного охорони (поліції, служби безпеки, системи охоронної сигналізації); близькість криміногенних «гарячих точок».

Підсумовуючи, зазначимо, що реалізація правоохоронної функції державою у стратегії запобігання віктимізації має бути спрямована на зменшення відчуття страху у суспільстві та повернення довіри та поваги до правоохоронних органів, що слугуватиме показником підвищення рівня загальної безпеки у суспільстві.

Юзіков Г.С., аспірант кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету ім. О. Гончара

Науковий керівник:

Корнякова Т.В. д.ю.н., завідувача кафедрою адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету ім. О. Гончара

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЗЛОЧИНИ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ

Поширення процесів глобалізації мають позитивний та негативний вплив характерний для сучасного етапу розвитку суспільства, що віддзеркалюється на різних сферах суспільного життя. Кризові явища в економічній, соціальній і політичній сферах, глибокі економічні та соціальні протиріччя, політична нестабільність, фактичний розкол громадянського суспільства, відсутність в суспільстві згуртованості, які супроводжують перехідні періоди в його розвитку, детермінують вчинення злочинів на ґрунті ненависті.

Крім того, як слушно зазначає О.О. Степанченко, глобалізація як новітня загальносвітова тенденція для сучасного світового порядку породжує низку додаткових проблем: збільшення технологічного розриву між країнами; зростання соціально-економічного розшарування, маргіналізація, розпад соціальних груп, розрив традиційних зв'язків між людьми, втрата індивідами об'єктивної приналежності до тієї чи іншої спільноти; зубожіння основної маси населення; посилення залежності менш розвинених країн від функціону-

вання світогосподарської системи; обмеження ТНК здатності держав проводити національно орієнтовану економічну політику; зростання зовнішнього боргу, насамперед міжнародним фінансовим організаціям, що перешкоджає подальшому прогресу; перехід контролю над економікою окремих країн від суверенних урядів в інші руки, у тому числі до найбільш сильних держав, багатонаціональних чи глобальних корпорацій і міжнародних організацій [1, с. 14].

У результаті процесів глобалізації спостерігаються значні міграційні потоки, в одній державі можуть опинитись кілька груп осіб з різними культурними, релігійними, ідеологічними, політичними поглядами, а їх кількість поступово може зростати. Громада нерідко з острахом та пересторогою ставиться до мігрантів та не бажає зростання їхньої кількості в державі. Таким чином, набувають актуальності тези щодо необхідності захисту від мігрантів. Як наслідок, значно збільшується кількість злочинів, викликаних упередженим ставленням (їх також називають злочинами на ґрунті ненависті або злочинами з мотивів упередження [2, 3]) навіть у розвинених країнах.

Злочини на ґрунті ненависті спричиняють шкоду як особистим правам і інтересам громадян, так і громадській безпеці, а безкарність таких діянь ставить під сумнів принцип верховенства права та невідворотності відповідальності за злочини.

Необхідною передумовою існування й розвитку цивілізованого суспільства виступає повага та рівні прав і інтересів усіх громадян, а протиправні дії, спричинені упередженим ставленням до певних відмінностей особи, не відповідають цим цінностям. Уряди держав повинні усвідомлювати, що безкарність злочинів на ґрунті ненависті становить серйозну загрозу національній безпеці, оскільки окремі інциденти можуть перерости у громадські заворушення - у найбільш екстремальних випадках вони можуть призвести до розв'язання війни як всередині країни, так і за її межами. Втім, незважаючи на те, що основна відповідальність за запобігання злочинам на ґрунті ненависті та покарання винних осіб покладається на державу, громада також може відігравати важливу роль у протидії цій злочинності.

Злочини на ґрунті ненависті – це протиправні діяння, викликані упередженим, ворожим ставленням до певних груп осіб.

Таким чином, особа, яка вчиняє злочин на ґрунті ненависті, обирає жертву за ознакою її приналежності або можливої належності до певної групи. Якщо злочин передбачає спричинення майнової шкоди, то обирається через його приналежність до певної групи, проти якої спрямовано злочин, і може охоплювати такі об'єкти: місця релігійного поклоніння, приміщення для проведення культурних заходів громадськістю, транспортну та іншу критичну інфраструктуру або приватні помешкання. Упереджене ставлення у широкому сенсі можна визначити як упереджені негативні переконання, нетерпимість, ворожість або ненависть до певної групи осіб. Таку групу об'єднують спільні риси, які є незмінними чи фундаментальними, наприклад, національна приналежність, мова спілкування, релігія, громадянство, сексуальні упо-

добання та орієнтація тощо. Інколи жертвами злочинів на ґрунті ненависті стають люди з психічними або фізичними вадами, а також мігранти. Крім цього, важливо пам'ятати, що мотиви злочинів на ґрунті ненависті часто можуть поєднуватися з іншими факторами (расизмом, корисливою, хуліганською мотивацією). Незважаючи на поширену думку, злочини на ґрунті ненависті не завжди скоюють представники крайніх правих груп або ідеологічних рухів. Саме тому злочини на ґрунті ненависті є надзвичайно складним явищем, яке важко розпізнати та забезпечити належне реагування.

Як вже зазначалося раніше, процеси глобалізації та відповідні проблеми, пов'язані із ними призвели до появи широкого кола організованих злочинних груп, злочинних угруповань.

Незважаючи на підвищення інформатизації суспільства в умовах глобалізації, часто спостерігається відсутність доступних, достовірних і об'єктивних даних від правоохоронних органів про інциденти та злочини на ґрунті ненависті. У деяких випадках дані можуть знаходитися у розпорядженні служб безпеки, але не надаватися громадськості з міркувань забезпечення національної безпеки. В інших випадках дані можуть не надаватися, тому що правоохоронні органи не отримували вказівок збирати інформацію стосовно мотивів ненависті та упередження при отриманні скарг або проведенні розслідувань. Проте навіть в тих країнах, де прийнято законодавство проти злочинів на ґрунті ненависті та збір офіційних даних є обов'язковим, можуть існувати перешкоди для збору таких даних як у правоохоронних органів, так і у громадах, які перебувають під загрозою.

Нерідко існують різноманітні перешкоди для проведення моніторингу злочинів на ґрунті ненависті та складання відповідних звітів, які можна поділити на дві категорії: фактори, що заважають жертвам повідомити правоохоронні органи про злочин, та фактори, які призводять до того, що інциденти не реєструються як такі, що скоєні на ґрунті ненависті. Ці фактори призводять до зменшення кількості заяв, що не відповідає реальній ситуації, а також до неповної реєстрації інцидентів та злочинів на ґрунті ненависті.

Таким чином, кількість злочинів на ґрунті ненависті в перспективі може збільшитись, оскільки зростатимуть потоки мігрантів та подальша культурна і національна уніфікація. Тому необхідними є вироблення дієвих механізмів запобігання вищезазначеним злочинам в умовах глобалізаційних процесів, що відбуваються у суспільстві.

---

1. Степанченко О.О. Протидія етнорелігійному тероризму: кримінологічний, віктимологічний та геополітичний аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / ХНУВС. Харків, 2018. 36 с.

2. Cyrille Fijnaut "Searching for organized crime in history". The Oxford Handbook of Organized Crime (Oxford University Press, 2014). Pp. 53-95.

3. Europol, SOCTA 2017: European Union: Serious and Organised Crime Threat Assessment (The Hague, 2017).

Юнін О.С. – д.ю.н., доц., директор
Навчально-наукового інституту заочного
навчання та підвищення кваліфікації
ДДУВС;

Юніна М.П. – к.ю.н., доц. кафедри
цивільного права та процесу ДДУВС

ПРОЦЕДУРА МЕДІАЦІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ МЕДИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Надання медичних послуг стосується кожної людини і, враховуючи, що людина в Україні визнана найвищою соціальною цінністю, медичні послуги повинні бути якісними та ефективними. Надання неякісних медичних послуг завдає шкоди здоров'ю, а іноді і життю людини, може призвести до каліцтва або навіть смерті. Право на охорону здоров'я є одним із фундаментальних прав людини, гарантованих Конституцією України.

Так, Н.Л. Бондаренко-Зелінська розглядає медіацію як переговорний процес, що здійснюється за допомогою незалежної сторони – кваліфікованого посередника (медіатора) [1, с. 180].

На думку Г. Кохан, медіація – це вид альтернативного врегулювання спорів, метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби усіх учасників конфлікту [2].

Як зазначає О.В. Дроздова, медіацію у вирішенні юридичних конфліктів суб'єктів медичних правовідносин, де однією зі сторін є пацієнт, використовують у своїй діяльності такі громадські організації, як Всеукраїнська громадська організація «Фундація медичного права та біоетики України», Харківська правозахисна група [3, с. 111].

Ефективність медіаційної процедури визнана Європейським Співтовариством, яке рекомендує її впровадження у ролі основного методу альтернативного вирішення спорів на досудовому етапі та під час судового розгляду, що знаходить своє відображення в підписаній Україною Угоді про Асоціацію України з ЄС. Країни Європейського Союзу дали згоду на те, що забезпечення верховенства права та кращого доступу до правосуддя повинно включати доступ як до судових, так і до позасудових методів врегулювання спорів. Як свідчить практика, у країнах Європи 80 % спорів, що перебувають у провадженні суду і передаються на медіацію, вирішуються без судового розгляду.

На думку Ю.Д. Притики, Д.І. Голопапи, доцільним є прийняття Закону України «Про медіацію», оскільки це могло б сприяти посиленню ролі медіації як альтернативного методу вирішення спорів, усвідомленості суспільства з цього питання та інтеграції медіації в правову систему України [4, с. 16].

У свою чергу, О.М. Лісничка пропонує застосовувати медіацію для розв'язання конфліктів між медичними працівниками та керівництвом закладів

охорони здоров'я, між самими медичними працівниками, між медичними працівниками і пацієнтами, підкреслюючи, що інтеграція медіативних принципів у роботу закладів охорони здоров'я для врегулювання конфліктів із пацієнтами створює основу для формування мирного, уважного та неформалізованого підходу до потреб пацієнта, до розгляду скарг і вирішення спорів [5, с. 78].

Для проведення медіації необхідними є такі умови: наявність мотивації у всіх учасників конфлікту; готовність до відкритого обговорення суті спору; готовність уважно вислухати опонента та прийняти зважене рішення. Оскільки медіація є процедурою добровільною, то вона може відбутися тільки за умови, що сторони прийшли на переговори з наміром домовитися. Залучивши до переговорного процесу кваліфікованого посередника, сторони визнають свою готовність до компромісу. Крім того, залучення посередника дає можливість усунути психологічний бар'єр, що існує при прямому спілкуванні конфліктуючих сторін.

Крім того, конфіденційність як одна із основних засад медіації забезпечує можливість зберегти інформацію про стан здоров'я, деталі про перебіг хвороби та інші відомості, які становлять лікарську таємницю.

Оскільки функції медіатора надзвичайно відповідальні, медіатор повинен бути професіоналом у своїй сфері, мати певну освіту, відповідати кваліфікаційним вимогам, а також мати високі моральні якості. Вважаємо, що підготовка медіаторів повинна проводитися з урахуванням спеціалізації медіатора.

Медицина є вкрай специфічною сферою суспільного життя, в якій, з одного боку, жоден лікар не може гарантувати пацієнту його одужання, адже не всі медичні маніпуляції призводять до позитивних результатів, а з іншого боку, в медичних конфліктах неможливо однозначно встановити, хто «виграв», хто «програв». У випадках незадоволення медичною допомогою мають місце труднощі взаємодії між лікарем і хворим, які знаходять своє вираження у спотворенні сприйняття ситуації, розуміння й оцінки інформації, зрештою, у конкуруючій взаємодії лікаря і хворого, аж до конфронтації.

Відтак, вирішення конфліктних ситуацій в медичній сфері за допомогою медіативних процедур дозволить сторонам спору обрати такий варіант його вирішення, який максимально задовольнить потреби обох сторін.

---

1. Бондаренко-Зелінська Н. Медіація: можливість запровадження в цивільному процесі України // Перспективи застосування альтернативних способів вирішення спорів (ADR) в Україні: матеріали Другого Львів. міжнар. форуму (Львів, 26-29 травня 2009 року). Львів: Львів. держ. ін-т новіт. технологій та управління ім. В.Чорновола. 2009. С. 179-182.

2. Кохан Г. Чи потрібна медіація Україні? // Юридичний радник. 2014. № 2. URL: <http://yuradnik.com.ua/stati>.

3. Дроздова О.В. Диференціація способів і засобів захисту прав пацієнта // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 1. Т. 1. С. 109-113.

4. Притика Ю.Д., Голопапа Д.І. Запровадження інституту медіації в Україні: передумови і перспективи правового регулювання // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 1. Т. 2. С. 14-16.

5. Лісничка О.М. Медіація як форма регулювання медичних конфліктів // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 2. Т. 1. С. 75-78.

Яромій І.В. – здобувач ДДУВС

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ

В сучасному суспільстві виникає необхідність щодо посилення боротьби зі злочинністю та порушеннями встановлених правил у сфері митної діяльності, посилення значення і ролі адміністративної відповідальності в даній сфері. Все це зумовлює актуальність та важливість повного та ґрунтовного комплексного наукового дослідження значного обсягу проблемних питань в сфері практичної діяльності митних органів в Україні, зокрема і щодо реалізації механізму запобігання та протидії порушенням митних правил в сучасних умовах.

Ефективне запобігання та протидія порушенням митних правил є об'єктивною необхідністю подальшого позитивного розвитку України як правової, демократичної та соціальної держави. Враховуючи вищевикладене, необхідно детально дослідити правовий інструментарій – механізм адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил.

В частині адміністративно-правових засобів протидії порушенням митних правил слід також погодитись із В. Комзюком, що адміністративно-правові засоби – це сукупність встановлених нормами адміністративного права прийомів і способів, за допомогою яких держава впливає на суспільні відносини в зазначеній сфері з метою забезпечення дотримання порядку переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів митного регулювання, процедур митного контролю, попередження та припинення порушень митних правил, притягнення винних до відповідальності та ін. У свою чергу, В. Комзюк запропонував диференціювати ці засоби на засоби організації управління митною справою та методи управлінської діяльності митних органів [1, с. 8].

Натомість В.В. Галуцько обґрунтовує позицію, що механізм адміністративно-правового регулювання – це засоби функціонування єдиної системи адміністративно-правового регулювання з метою забезпечення прав, свобод та публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства і держави. В свою чергу, він до складових елементів механізму адміністративно-правового регулювання відносить: 1) норми адміністративного права та їх зовнішнє вираження - джерела права; 2) публічну адміністрацію; 3) принципи діяльності публічної адміністрації; 4) індивідуальні акти публічної адміністрації; 5) адміністративно-правові відносини; 6) форми адміністративного права; 7) тлумачення норм адміністративного права; 8) методи адміністративного права; 9) процедури реалізації адміністративно-правових норм; 10) принцип законності [2, с. 87-90].

Аналіз вищевикладених наукових поглядів дозволяє дійти висновку, що найбільш точною і обґрунтованою є диференціація адміністративно-правового регулювання за напрямками здійснення державної митної справи:

1) функціональне, організаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності митних органів; 2) організація здійснення митних процедур, митного оформлення та декларування; 3) застосування механізмів тарифного й нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; 4) митний аудит (контроль), справляння митних платежів; 5) ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, ведення митної статистики, обмін митною інформацією; 6) організація боротьби з порушеннями митних правил та застосування відповідальності за невиконання митних правил; 7) сертифікація, стандартизація, визначення митної вартості.

Поряд з цим неможливо не погодитися із думкою О.В. Константи, яка розглядає адміністративно-правові заходи боротьби з порушеннями митних правил як сукупність владних, правообмежувальних за змістом психологічних або фізичних дій, які застосовують посадові особи митних та інших юрисдикційних у галузі митної справи державних органів на основі адміністративно-правових за суттю норм митного законодавства. Такі дії вчиняються незалежно від волі й бажання суб'єктів митних операцій і передбачають спонукання відповідних осіб виконувати встановлені митні процедури переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, сплати митних податків та зборів, проходження митного контролю та оформлення. Ці заходи виступають правозастосовчою частиною адміністративно-правових засобів забезпечення митного правопорядку, є додатковим, порівняно з переконанням, способом практичного здійснення регулювання митної діяльності [3, с. 8].

Загалом, механізм адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил характеризується наступними особливостями та рисами: він є певною сукупністю засобів (адміністративно-правових), застосування яких носить на меті врегулювання суспільних відносин у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил; запобігання порушенням митних правил – це комплекс заходів, які здійснюють спеціально-уповноважені суб'єкти з метою превенції причин та умов, що сприяють порушенням митних правил та попередження їх проявів у майбутньому.

Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил містить у собі такі елементи: норми адміністративного права; адміністративно-правові відносини; адміністративно-правові методи; процедури реалізації норм адміністративного права.

---

1. Комзюк В. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2003. 18 с.

2. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку ХХІ століття): монографія / В.В. Галуцько, В.І. Олефір, М.П. Пихтін, О.О. Онищук, Ю.В. Гридасов, М.М. Новіков, У.О. Палієнко, І.А. Дьомін, О.М. Єщук.

3. Константа О.В. Адміністративно-правові заходи боротьби з порушеннями митних правил: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2008. 20 с.

Ярошенко А. С.,
к.ю.н., старший викладач кафедри
цивільного права та процесу ДДУВС

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Корупція лежить в основі цілого ряду глобальних загроз, також великою є кількість злочинів є пов'язаними із корупційними діяннями. Серед таких глобальних загроз можна виділити: організовану злочинність, сучасне рабство, тероризм і багато іншого. Це створює виклики, на які держава не може не реагувати. Саме тому Україні потрібно докласти узгоджених, та об'єднаних зусиль по боротьбі з корупцією. За своєю правовою природою корупція є явищем надзвичайно різноманітним. Корупція не визнає ні національних ні державних кордонів. Для боротьби з нею потрібні міцні партнерські відносини за участю урядів держав, приватного сектору і громадянського суспільства як на місцевому, так і на глобальному рівнях. Корупція є загальною проблемою для всіх країн. Вирішення цієї задачі дозволить побудувати більш справедливе, безпечне і заможне майбутнє не тільки в середині держави, а й всьому світу.

Питанням боротьби та запобігання корупції присвячені праці таких вчених-правознавців, як М.В. Буроменський, А.В. Гайдук, В.І. Гладкіх, А.І. Долгова, О.О. Дудоров, Д.Г. Заброта, В.С. Зеленецький, О.Г. Кальман, М.І. Камлик, В.В. Лунєєв, В.Д. Малков, М.І. Мельник, Є.В. Невмержицький, В.І. Попов, І.О. Ревак та інші. Проте тема міжнародного співробітництва у сфері запобігання корупції залишається недостатньо дослідженою, а тому є актуальною та такою, що потребує подальшого вивчення.

Метою роботи є дослідження функціонування механізму запобігання корупції в умовах євроінтеграції.

Боротьба з корупцією є одним з пріоритетних напрямів діяльності держави відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [1]. Аналізуючи сутність явища корупції, В.І. Попов зазначав, що корупція знаходить своє відображення у трьох аспектах: політичному, соціально-економічному і правовому [2, с. 55].

Світовий досвід боротьби з корупцією спирається на міжнародні угоди і стандарти. Україна неухильно виконує свої зобов'язання відповідно до Конвенції ООН протидії корупції, яка була підписана 31.10.2003, ратифікована 18.10.2006 та набула чинності 01.01.2010; Конвенції ОЕСР по боротьбі з підкупом посадових осіб іноземних держав у разі проведення міжнародних ділових операцій від 21.11.1997, Цивільної конвенції по боротьбі з корупцією Ради Європи від 04.11.1999, Сорока рекомендацій групи з розробки фінансо-

вих заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) від 25.09.2003.

Нормативно-правову основу законодавства України в сфері боротьби з корупцією складають Конституція України, ЗУ «Про запобігання корупції», ЗУ «Про очищення влади» та інші. Вчені наголошують на важливості законодавчої бази в питанні запобігання корупції. Зокрема, правова складова корупції відображається в гальмуванні прийняття необхідних законів або прийняття таких, які дають можливість неоднозначного їх тлумачення. Соціально-економічні і політичні чинники корупції є вторинними або надбудовою над її правовою основою [3, с. 17].

Ряд законів, положень та механізмів співпраці України, що стосуються корупції, впливають із законодавства Європейського Союзу. Наприклад, законодавство про боротьбу з відмиванням грошей, законодавство в сфері підприємництва і державних закупівель, а також механізми співпраці в галузі кримінального правосуддя і правоохоронної діяльності. Оскільки наша держава наразі не є членом Європейського Союзу, існує необхідність імплементації існуючого законодавства ЄС, при застосуванні у внутрішньому національному праві. Існує необхідність постійного оновлення законів, стандартів та механізмів співпраці, щоб відобразити нові зовнішні зв'язки, а також зберегти нашу здатність до боротьби з корупцією.

Можна виділити такі заходи по боротьбі з корупцією:

- захист від корупції шляхом створення відкритих і стабільних організацій в державному та приватному секторах;
- запобігання корупції шляхом зміцнення професійної чесності та невідкупності;
- переслідування і покарання корупціонерів, зміцнюючи здатність правоохоронних органів, органів кримінального правосуддя і нагляду розслідувати, переслідувати і карати правопорушників;
- зменшення впливу корупції там, де вона має місце, включаючи відшкодування збитків викликаних корупційною діяльністю.

Отже, реальний прогрес боротьби з корупцією вимагає колективних, узгоджених міжнародних дій. Станом на сьогодні уряд приділяє велику увагу, включаючи дипломатичний сектор, зусиллям, спрямованим на заохочення і підтримку заходів по боротьбі з корупцією з боку міжнародних партнерів, громадянського суспільства та приватного сектору. Вдалося досягти певного прогресу у виконанні зобов'язань, взятих відповідно до міжнародних домовленостей по боротьбі з корупцією.

Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

Попов В.И. Проявление коррупции в современных условиях. Коррупция в России: состояние и проблемы: материалы конф. М.: И-т МВД России, 1996. С. 55–57.

Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І.О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 220 с.

Наукове видання

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВОЮ
ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(30 жовтня 2018 року)

Редактор, оригінал-макет – *А.В. Самотуга*
Редактор *Л.В. Омельченко*

Підп. до друку 22.11.2018. Формат 60x84/16. Друк трафаретний. Папір офісний.
Гарнітура Times. Ум.-друк. арк. 16,00. Обл.-вид. арк. 17,00.
Зам. № 12/18-зб. Наклад 100 прим.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, тел. (056) 370-96-59
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6054 від 28.02.2018